הלכה · משנה תורה · מפרשים · מעשה רקח · ספר נשים

מעשה רקח על הלכות גירושין

רבי מסעוד חי רקח

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מעשה רקח על הלכות גירושין

רבי מסעוד חי רקח

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מעשה-רקח-על-הלכות-גירושין/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 7
הלכה א 7
הלכה ב 7
הלכה ג 8
הלכה ד 8
הלכה ה 8
הלכה ו 8
הלכה ז 9
הלכה ח 9
הלכה ט 9
הלכה יב 9
הלכה יג 10
הלכה יז 10
הלכה יח 10
הלכה יט 12
הלכה כא 12
הלכה כב 12
הלכה כג 12
הלכה כד 14
הלכה כה 14
הלכה כו 16
הלכה כז 16
הלכה כח 17
פרק ב 17
הלכה א 17
הלכה ב 17
הלכה ד 20
הלכה ה 20
הלכה ו 21
הלכה ח 22
הלכה ט 24
הלכה י 25
הלכה יב 26
הלכה יג 28
הלכה יד 29
הלכה טו 29
הלכה טז 30
הלכה יז 31
הלכה יח 32
הלכה יט 32
הלכה כ 32
פרק ג 34
הלכה א 34
הלכה ד 34
הלכה ה 35
הלכה ו 35
הלכה ז 35
הלכה ח 36
הלכה ט 36
הלכה י 36
הלכה יא 36
הלכה יב 36
הלכה יג 36
הלכה טו 36
הלכה טז 38
הלכה יח 38
הלכה יט 38
פרק ד 39
הלכה א 39
הלכה ב 40
הלכה ג 41
הלכה ד 41

הלכה ה 42
הלכה ו 43
הלכה ז 45
הלכה י 45
הלכה יא 46
הלכה יג 46
הלכה יד 47
הלכה טו 47
הלכה טז 48
הלכה יז 49
הלכה יח 50
הלכה כ 51
הלכה כב 52
הלכה כג 52
הלכה כד 52
הלכה כה 53
פרק ה 53
הלכה א 53
הלכה ב 53
הלכה ג 53
הלכה ד 55
הלכה ה 55
הלכה ו 55
הלכה ז 56
הלכה ח 56
הלכה ט 57
הלכה י 57
הלכה יא 58
הלכה יב 58
הלכה יג 58
הלכה טז 59
פרק ו 60
הלכה יג 60
הלכה יד 61
הלכה טו 61
הלכה טז 61
הלכה יז 62
הלכה יח 62
הלכה יט 63
הלכה כ 66
הלכה כא 66
הלכה כג 66
הלכה כד 67
הלכה כה 67
הלכה כו 67
הלכה כח 67
הלכה כט 68
פרק ז 69
הלכה ב 69
הלכה ג 70
הלכה ד 72
הלכה ה 72
הלכה ז 73
הלכה י 74
הלכה יא 74
הלכה יב 74
הלכה יג 75
הלכה יד 75
הלכה יז 75
הלכה יח 76
הלכה יט 77
פרק ח 77
הלכה א 77
הלכה ב 78

הלכה ד 78
הלכה ו 79
הלכה ז 79
הלכה ח 79
הלכה ט 79
הלכה י 80
הלכה יא 80
הלכה יב 81
הלכה יג 81
הלכה יד 82
הלכה טו 83
הלכה טז 83
הלכה יח 84
הלכה יט 84
הלכה כ 84
הלכה כא 84
הלכה כב 86
הלכה כג 88
הלכה כד 89
פרק ט 89
הלכה א 89
הלכה ב 89
הלכה ד 90
הלכה ה 91
הלכה ו 91
הלכה ח 91
הלכה ט 91
הלכה יא 91
הלכה יב 92
הלכה טו 92
הלכה יח 92
הלכה כ 92
הלכה כא 94
הלכה כב 94
הלכה כג 94
הלכה כה 96
הלכה כו 97
הלכה כז 98
הלכה כח 101
הלכה ל 101
הלכה לב 101
הלכה לג 102
הלכה לה 103
הלכה לח 104
הלכה לט 105
הלכה מ 105
פרק י 105
הלכה א 105
הלכה ג 106
הלכה ה 106
הלכה ו 108
הלכה ז 108
הלכה ח 109
הלכה יא 109
הלכה יב 111
הלכה יד 111
הלכה טז 112
הלכה יז 112
הלכה יח 113
הלכה יט 113
הלכה כא 115
הלכה כב 116
הלכה כג 117
פרק יא 118

הלכה א 118
הלכה ב 119
הלכה ג 119
הלכה ד 119
הלכה ה 121
הלכה ו 121
הלכה ז 122
הלכה ח 122
הלכה ט 123
הלכה י 123
הלכה יא 123
הלכה יב 125
הלכה יד 125
הלכה טו 127
הלכה טז 127
הלכה יז 128
הלכה יח 128
הלכה יט 128
הלכה כ 128
הלכה כא 128
הלכה כב 130
הלכה כד 130
הלכה כה 131
הלכה כו 132
הלכה כז 133
הלכה כח 134
פרק יב 135
הלכה א 135
הלכה ב 137
הלכה ג 137
הלכה ד 138
הלכה ה 138
הלכה ו 139
הלכה ז 140
הלכה ח 140
הלכה ט 141
הלכה יא 141
הלכה יב 141
הלכה יג 142
הלכה טו 142
פרק יג 143
הלכה יא 143
הלכה יג 143
הלכה יד 144
הלכה טו 144
הלכה טז 146
הלכה יז 147
הלכה יח 147
הלכה יט 148
הלכה כ 150
הלכה כא 150
הלכה כב 152
הלכה כג 152
הלכה כד 153
הלכה כה 153
הלכה כז 154
הלכה כח 155
הלכה כט 155

פרק א

הלכה א

ועשרה דברים וכו'. רבינו לא סידר אלו העשרה דברים כסדר הפסוק משום דאין קפידא בדבר ומנאם על סידור הענין אך קשה דנראה שהיה לו למנות עוד ב' אחרים שהרי כתב ז"ל ברפ"ב זה שנאמר בתורה וכתב לה וכו' אחד הכותב בידו או שאמר לאחר לכתוב לו וכו' ע"כ א"כ היה לו למנות שהבעל בעצמו צריך הוא לכתוב או לצוות לאחר לכותבו ולזה י"ל דהה"נ דמדכתיב וכתב פשוט הוא שצריך הוא לכותבו או שלוחו אך מכיון דעיקר קרא לא אתא אלא לאשמועינן דדוקא בכתיבה מתגרשת ולא בד"א (שלא נילף יציאה מהויא מקידושין) כמו שסיים שם לא נאמר וכתב אלא להודיע שאין מתגרשת אלא בכתב מעתה הרי מנאו רבי' שכתב ושיגרש בכתב ולא בד"א אך עדין ק' למה לא מנה דבעינן שיכתוב הגט לשמו של בעל ג"כ שהרי כתב ברפ"ג כל גט שלא נכתב לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת אינו גט וכו' ומדהשוה אותם משמע דכי היכי דשלא לשמה פסול מ"הת כך שלא לשמו פסול מ"הת וכן הק' בס' מכתב אליהו ז"ל בשער א' ע"ע והיא קושיא עצומית אך צ"ל דרבינו לא חש לבאר מכיון שהדבר פשוט הרבה דאין לנו מן הפ' אלא לשמה של אשה דוקא שהרי אייתר לן רחמנא תיבת לה כי היכי דתיפוק מינה דבעינן לשמה דוקא משא"כ בבעל דליכא שום גילוי בפ' הדבר פשוט שאינו אלא מתקנת חכמים ז"ל שהזכיר רבינו לקמן והרל"מ הקשה דלמה לא מנה שאם האשה קטנה או שוטה שנתמעטה מושלחה מביתו פרט לזו שמשלחה וחוזרת ע"ש ולעד"ן כיון שכתב רבינו לקמיה ונתן בידה מלמד שאינה מתגרשת עד שינתן הגט בידה דהיינו שיתנהו לה שמינה תחילה פשוט דקטנה ושוטה אין להם יד ועיין בש"ע סימן קי"ט ומה שהשוה אותם אינו אלא כלפי הפיסול דשניהם שוים לעיכובא ולזה הוא דנחית דוקא ומה שמנה רבינו בתרתי שיתנהו לה ושיתנהו לה בפני עדים נר' משום דנפ"ל משני פסוקים דיתנהו לה נפ"ל מונתן בידה ובפני עדים נפ"ל מפ' דעל פי שנים עדים או שלשה עדים וכו' וכמ"ש בדין י"ג:

הלכה ב

אם לא תמצא חן. כתב הפר"ח במים חיים ז"ל עיין לרשב"ם בב"ב דף מ"ח דונתן מדעתה משמע ע"כ. ולכאורה דבריו מגומגמים דכיון דכתיב והיה אם לא תמצא חן מוכח אנפשיה טפי מתיבת ונתן ותו דאם איתא בואו ונאמר דאנתינה דוקא קפיד קרא

ולא אכתיבה דקדים וצ"ל דרשב"ם קצר במובן דאה"נ דעיקר הדרשא מרישיה דקרא אך תיבת ונתן נמי מדעתו משמע ודו"ק:

הלכה ג

וכתב מלמד. הכי איתא בקידושין דף ה' ואין להק' דתיפוק ליה מס' שדרשו שם דף ג' ובכמה מקומות ספר כורתה ואין ד"א כורתה ותרתי למה ליה וי"ל דס' אצטריך לדרשות אחרות לסיפור דברים בפ"ק דגיטין וספר אחד אמר רחמנא ומה ספ' תלוש וכו' כדאיתא התם:

הלכה ד

וגופו של גט הרי את מותרת לכל אדם. גיטין דף פ"ה הפליגו ר"י ורבנן בגופו של גט ת"ק סבר הרי את מותרת לכל אדם ור"י סבר ודין די יהוי ליכי מנאי ורבינו פסק כאן כרבנן ובפרק ד' בנוסח הגט הזכיר וגו די יהוי וכו' הרי דפסק ג"כ כר"י והר"ן ז"ל נרגש מזה ע"ע גם הרל"מ דבריו מגומגמים הרבה ואין להאריך יען קושטא קאי דרבינו ס"ל דר"י מודה לרבנן דגופו של גט הוא הרי את מותרת וכו' אלא דקאמר דצריך ג"כ לכתוב ודן וכו' וכן כתב בפי' המשנה וז"ל ריא"א אעפ"י שגוף הגט הרי את מותרת לכל אדם צריך לכתוב בו ודן וכו' והלכה כר"י עכ"ל הרי דמ"ש בחיבורו שנה ממ"ש שם למ"ש בפי' המשנה דהלכה כר"י ומודה לרבנן וזו אינה צריכה לפנים שאם היו רואים הר"ן והרל"מ ז"ל דבריו אלה לא היו מתקשים בדברי רבינו. שוב זכיתי ומצאתי כדברי במכתב אליהו שער א' סי' ב' גם ראיתי להפר"ח סי' קכ"ה שכתב דרבינו חזר בו מפי' המשנה וכו' ע"ש ולעד"ן כמ"ש ואה"נ דגם ודן וכו' הוא לעיכובא ומה שלא הזכירו כאן משום דהרי מותרת וכו' הוי גופו של גט כמבואר וק"ל:

הלכה ה

שלא נאמר ושלחה וכו'. זה הלשון מגומגם דנר' סותר למה שסיים דאין ענין ושלחה מביתו עד שתצא מביתו וכו' וי"ל דכוונתו כך היא שלא נפרש ושלחה מביתו כפשוטו דהיינו נמי גט וה"ק קרא וכתב לה ס"כ ושלחה מביתו דשלוחה מביתו הוי נמי בכלל גט לזה פירש דאינו כן אלא ושלחה מביתו אחר שכתב לה היא מגורשת להדיא ובעינן ג"כ שיוציאנה מביתו שאם שהתה בביתו כדי יחוד ודרך יחוד הרי הוא כמו שהחזירה וק"ל:

הלכה ו

ומנין שלא יהא מחוסר וכו'. הרמ"ך ז"ל בכ"י השיג על רבינו וז"ל דכוונתו במ"ש רבינו בדין ט"ו ולעד"ן דאין להכריח ממ"ש רבינו דין ט"ו וי"ו דהתם ביאר שמה שתקנו חז"ל עדי חתימה אינו אלא שמא ימותו והגע עצמך שכתב שקבלה הקדושין בעדי מסירה

לחוד נשאת והגט יוצא מתחת ידה וגם הבעל מודה בו פשיטא ודאי שאפילו מתו העדים לא תצא מהבעל השני דמה"ת היא מגורשת גמורה ודו"ק היטב:

לפיכך אם כתב גט על קרן הפרה וכו'. במתני' תני בהדיא על יד העבד ונותן לה את העבד ורבינו השמיטו. וראיתי להרש"ך ח"א בסוף הספר שעמד בזה ונדחק קצת בדבר אך לא ראה הרב ז"ל שרבינו אם לא הזכירו כאן כתבו בפי' בפ"ד דין ג' והכא לדוגמא בעלמא נקטיה ובחדא מנייהו סגי ליה:

הלכה ז

והרי את מותרת לכל אדם. לפי מ"ש לעיל דין ד' צ"ל דנקט והרי את מותרת וכו' משום דהוי גופו של גט וה"נ דבעי גם כן ודן די יהוי לכי וכו':

הלכה ח

כתב כל הגט. הרמ"ך ז"ל השיג על רבינו ז"ל ונראה שרבינו סובר כדעת קצת מפרשים דבעציץ שאינו נקוב לא מקרי מחוסר קציצה כלל והכי מסתברא דומיא דשבת דתולש מעציץ שאינו נקוב פטור וכן גבי ע"ז וכיוצא וכיון שכן מכיון שכתב בעציץ נקוב מינה דבעציץ שאינו נקוב אין קפידא דאף אם יקטום הרי הוא כקטום ומאי דנקט חרסו של עציץ משום דהוה אמינא דנגזור חרסו אטו העלה דכולה חדא גזרה היא דהא החרס כולו של העציץ הוא שנותן לה ועוד י"ל דלישנא דגמרא נקט וק"ל:

הלכה ט

אבל אם נתנו לה וכו'. וקשה דמ"נ אם היה מדבר עמה על עסקי גיטה הו"ל לרבינו לפרש ואם לא היה מדבר עמה מאי איריא דא"ל שהוא שט"ח או מזוזה אפילו נתן לה בשתיקה אינו גט עד שיאמר לה הרי זה גיטך וכך הקשה הר"ן ז"ל והרל"מ תירץ דלעולם באינו מדבר עמה והאי דנקט שט"ח משום דבשתיקה הוי פסול משא"כ בא"ל שט"ח דהוי גט בטל ע"כ ולעד"ן דמשום חידושא דסיפא נקט הכי דאם א"ל אח"ך הרי זה גטך ה"ז גט אפי' שמתחילה אמר לה שהוא שט"ח וכ"ש כשנתן לה תחילה בשתיקה ולמה שהקשה עוד הרל"מ ז"ל במהדורא בתרא מדין קדושין וכו' אפשר לישב בשופי דבקידושין אין לנו שום היכרא שהם קידושין דאפשר שהם דרך מתנה או פריעת חוב משא"כ בגט שהוא על ידי כתב שכתוב בו שהוא מגרש אותה בגילוי כל דהו סגי וכו':

הלכה יב

גט שהיה מונח וכו'. הרמ"ך בכ"י וחיפשתי למצוא השגת הראב"ד ולא מצאתיה כדי להבין הדברים ושפתי הרב ז"ל דובבות בקבר:

הלכה יג

ומנין שיתנו לה בפני עדים. אף שלא נמצא טעם זה בגמרא מ"מ טעמו ונימוקו עמו דמקרא מלא דבר אמנם רש"י ז"ל בגיטין דף כ"ב פירש דהטעם דבעינן עדים משום דילפינן דבר דבר מממון והם דברי המ"מ ז"ל ומ"מ ש על רבינו מאשה שהלכה למד"ה אחרי המחילה הראויה אינה קושיא דהתם מדין תורה גופיה אנו יכולין להתירה להנשא כמ"ש בכתובות דף פ"ה אמר ר' זירא מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלתה ופירש רש"י שאם בא בעלה אתה נותן עליה כל הדברים הללו שבמשנתנו הקלת עליה בתחילתה להתירה להנשא מפני שהיא חוששת שמא תקלקל ולא מנסבא עד דבדקה שפיר ע"כ ומכ"ש לפי מ"ש התו' שם דאף שהיא תקנת חז"ל לא מקרי עקירת דבר מן התורה וכו' דלפי דבריהם קושית המ"מ מעיקרא ליתא ועיין עוד להרל"מ שלשונו מגומגם ויש שם ט"ס:

הלכה יז

היו עדיו וכו'. מכאן ק' לדברי מהר"ן ז"ל פ"ג דין ח' שכתב שדעת רבינו דבחתמו עדים שלא לשמה הוא דפסול מדרבנן ואינו בטל מה"ת מפני שאין הפיסול ניכר דמנא ידעי שחתמו שלא לשמה וכו' ע"כ דמשמע שאם הפיסול ניכר כגון פסולי עדות הוי מזוייף ובטל מה"ת והרי רבינו כתב כאן להדיא שאינו אלא פיסול שנמצא כמזוייף מתוכו הרי שכתב ג"כ כמזוייף ולא מזוייף ממש כי התם וגם שם כתב רבינו וכן אם היה אחד מעדיו פסול וכו' אלא כמזוייף וכו' ואי משום קושיא דהרחיק את העדים שכתב רבינו בדין הבא קל הוא לתרץ כיון שהעדים מרוחקים הוה ליה כמאן דליתנהו וכאילו חתמו אדיוטא כיון שלא חתמו סמוך לגט ולכך הוא כשר בעדי מסירה משא"כ כשחתמו העדים סמוך לגט במקומו הראוי אלא שיש בהם פיסול או שחתמו שלא לשמו מדין תורה הוא כשר כיון דאיכא עדי מסירה שהוא העיקר אלא שחז"ל פסלוהו וגם על הכסף משנה שם יש לגמגם בזה ע"ע:

הלכה יח

הרחיק וכו' כדי שיהיו נקראין עמו וכו'. זה השיעור דכדי שיהיו נקראין עמו לא הוזכר בגמרא אך בתוספתא דשלהי גיטין איתא דאיפליגו התם ר' ורשב"א ור' דוסתאי ופסק כרבי דשיעור הכשרות כדי שיהיו נקראין עמו דמשמע דטפי מהכי הוי הרחקה ופסול ולפ"ז אין לנו לחוש אם השני שיטין בכתב יד העדים או הסופר כיון שאין השיעור תלוי אלא באין נקראין עם גוף הגט ומזה יש לגמגם על הה"מ שכתב דלא פי' רבינו אם בכתב יד העדים או לא וכו' דכיון שרבינו פסק כר' דהתוספתא כמ"ש הוא עצמו שם מה מקום

י"ל דלא פי' וכו' פשיטא ודאי דאין לו לפרש ועדיפא מינה הול"ל על רבינו שכאן פסק כר' ובפרק כ"ז דמלוה ולוה פסק כר' דוסתאי דהתוספתא דשיעור השני שיטין כמלא חתימת השני עדים ואם נאמר ששם פסק כרבי דוסתאי משום דסוגיין דס"פ גט פשוט אזלא כוותיה וכדברי חזקיה דהתם דליכא מאן דפליג עליה אם כן למה פסק כאן כר' הפך הסוגייא דהתם. גם לשון ונראה שכתב הה"מ הוא מגומגם שהרי ברור כשמש שרבינו פסק כר' ותמהתי על המפרשים שלא נתעוררו בזה ולעיקר קושיין אפשר דרבינו גבי גט חשש להחמיר דבליכא עדי מסירה אלא עדי חתימה קפדינן טפי לריחוק החתימות משא"כ בשאר שטרות וכו' וקשה לי על הרב"י א"ה סי' ק"ל שכתב דהטור והרמב"ם שלא ביארו גבי גט דבעינן כדי חתימת העדים משום דסמכו למ"ש בהלכות מלוה הטור סימן מ"ה ורבינו בפ' כ"ז ובשלמא הטור ניחא שהרי לא הזכיר הא דכדי שיהיו נקראין עמו אבל רבינו שכתבו בפירוש א"א להולמו ואם נאמר דהרב"י לא הוה גריס ליה בדברי רבינו איך יתכן לומר שלא ראה דברי הה"מ וכעת צל"ע:

שוב נתישבתי בדבר ונראה שכוונת הה"מ מפני שדייק בדברי רבינו שכתב וכמה ירחיק את העדים מן הכתב פחות מכדי שני שיטין וכו' ובתוספתא התם אין הלשון כן וז"ל הרחיק את העדים מן הכתב מלא שני שיטין פסול פחות מכאן כשר כמה ירחיק העדים מן הכתב ויהיה כשר כדי שיהיו נקראין עמו דברי ר' ר"ש אומר מלא שיטה אחת ר' דוסתאי בר ר' ינאי אומר מלא חתימת שני העדים ומשמע דלכתחילה קאמר ר' דבעינן שיחתמו באופן שיהיו נקראים עם השטר ור"ש ס"ל דלכתחילה לא ירחיקו יותר משיטה אחת ור"ד בר"י ס"ל דמשערינן כמלא חתימת שני העדים כלומר שלכתחילה יש להם לחתום בפחות מכדי שיעור זה ורבינו לא כתב כלשון התוס' ומלבד זה כתב וכמה ירחיק וכו' פחות משני שיטין דזה לא אמר ר' ולכך כתב הה"מ לשון ונר' כלומר דאף דזה הלשון אינו דברי ר' שלא תלה הדבר בפחות משני שיטין מ"מ מכיון שכתב כדי שיהיו נקראין עמו נראה שפסק כר'. אמנם לענין שיעור הפיסול דכמה צריכין אנו שיעור ברור כדי לפוסלו אפילו בדיעבד וזה הזכירו רבינו בסוף הלכות מלוה ולוה שהזכיר שם הפיסול שהרי כתב עדים שהיו מרוחקים מן הכתב שני שיטין פסול פחות מכאן כשר שני שיטין שאמרו מכדי כתב יד העדים ולא בכתב יד ידי סופר שכל המזייף וכו' הרי הזכיר שם שיעור הפיסול זו נראית כוונת הה"מ ונמשך אחריו הרב"י כנז"ל אך עדין ק' דנראה שלא ראו ז"ל דברי הירושלמי דפ' המגרש שמשם למדו רבינו דאיתא התם כמה יהיו העדים רחוקים מן הכתב כדי שיהיו נקראים עמו דבר"ר רשב"א אומר מלא שיטה ר"ד בר"י אומר מלא חתימת ידי העדים באיזה כתבי משערינן ר' ייסא בר ר' שבתאי מלא חתימת

וכו' ע"כ הרי שפסק כר' על נכון ופסק גם כן כרבי ייסא וכו' בהלכות מלוה וצדקו דברי הרב"י ז"ל אף שלא ביארו ודו"ק:

הלכה יט

ואם נתנו לה בפניהם תחילה חוזרין וקורין אותו. לשון חוזרין שכתב ז"ל הוא מגומגם שכיון שלא קראו אותו מתחילה אין שייך לשון חזרה ומכח זה יש מן המפרשים שכתבו דנראה מלשון זה שמלבד הקריאה צריך לחזור ולקרותו אחר הנתינה כסברת ר"י שהביאו התוס' ואין זה במשמע דברי רבינו כמבואר וכן הסכמת הפוסקים ז"ל:

הלכה כא

הרי שלא קראו וכו'. פרק המביא דף י"ט ודברי רבינו נראין ע"פ דברי התוס' שם וכ"כ ז"ל ובס' פסקים וכתבים סי' ך' כתב דאין דרכו של רבינו לילך אחר הדקדוקים אלא דרכו להביא דברי הגמ' וכו' ע"ש ואני אומר שכמה פעמים מביא הה"מ ומרן ז"ל שרבינו נרגש בקו' התוס' או רש"י ז"ל ומכחם משנה הדברים או מוסיף עליהם ומ"מ מ"ש בדברי רבינו נכון למעיין בהם:

הלכה כב

זרק לה גט וכו'. שם ונראה דבקראו העדי מסירה קאמר שאפ"ה אין חוששין לה ותדע מסיפא שנמצאו ב' או ג' ואי בלא קראוהו הו"ל ס"ס ולמה תהיה ספק מגורשת אלא שיש לדחות דאף שלא קראוהו קאמר ואפ"ה הויא ספק מגורשת ודוק:

הלכה כג

העדים שחותמים וכו'. גטין דף י"ט אתמר עדים שאין יודעים לחתום רב אמר מקרעין להם את הנייר חלק וממלאים את הקרעים דיו וכו' רב"פ אמר ברוק וכן אורי ליה ר"פ לפפא תוראה ברוק תניא כוותיה דרב עדים שאין יודעים לקרות קוראין לפניהם וחותמים ואם אינם יודעים לחתום מקרעים להם הנייר חלק וממלאים את הקרעים דיו אמר רשב"ג במד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעים לקרות ולחתום חותמים ואם לאו אין חותמין אר"א מ"ט דרשב"ג שלא יהיו בנות ישראל עגונות וכו' ע"כ. ורבינו נראה דפסק כרשב"ג שהרי כתב להדיא ואין עושין כן בשאר שטרות ודלא כרבנן דפליגי ארשב"ג התם אכן קשה טובא דכיון דפסק כרשב"ג למה פסק דרושמין להם הנייר ברוק דהיינו כר"פ הא רשב"ג אמר להדיא מקרעין להם נייר חלק וכו' ורב נמי קאי כוותיה ותניא כוותיה ואין לומר משום דר"פ עבד עובדא דהא אורי ליה לפפא תוראה מ"מ רב ורשב"ג הו"ל רבים. והרב"י סי' ק"ל נדחק בזה דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי והוא דוחק לישנא דתניא כוותיה וכו' אם לא שנאמר דרבינו הרגיש

בקושית התו' בפרק קמא דף יו"ד ד"ה מקרעין וכו' דרש"י פירש משרטין ורושמים בסכין על הגט עצמו וכו' והתוספות הקשו עליו דאם כן הו"ל למימר משרטין ורבינו חננאל פירש שלוקחין נייר חלק ומקרעין עליו שמות העדים וכו' ומשימין אותו על הגט והעדים ממלאים את הקרעים דיו וכו' ובירוש' פריך והא הוי כתב ראשונה הוא ואין הגט יכול להתקיים בחותמיו ומשני שהרחיק להם את הקרעים והעדים אין ממלאים לגמרי כל רחב הקרע ע"כ הרי דיש פי' שונים בהא דמקרעים וכו' ורבינו נראה שנסתפק בדבר ולכך בחר לו לפסוק כדברי ר"פ שהוא פשוט ומ"ש שנראה שהוא תיקון קל טפי ממקרעין ואף דרבינו בפכ"ד דמלוה ולוה פסק להא דמקרעין וז"ל עדים שאין יודעים לחתום וקרעו להם נייר חלק וחתמו על הרשום מכין אותם מ"מ והשטר פסול ע"כ התם שאני דבין שהיה הפי' כך או כך מכיון שעשו שלא כהוגן ענוש יענשו משא"כ גבי גט דחמיר וע"י רוק הוי דבר קל לעשותו ושלא לגרום שום עיכוב ומכ"ש שר"פ עשה מעשה כנלע"ד שלא להניחו חלק ודוק. וקצת יש לתמוה על והה"מ שמלבד שלא הרגיש מכל זה זאת ועוד מה שציין התם נמי תניא עדים וכו' מקרעין להם וכו' ע"כ וכלפי לייא הוא ולמ"ש רבינו הוא שיכירו לשון הכתב זה הוסיף רבינו מדעתו שהרי בגמ' לא אמרו אלא עדים שאין יודעין לקרות קורין לפניהם וחותמין אך כבר ידוע מחלוקת הה"מ ומרן ז"ל ובב"י ג"כ בביאור דברי רבינו דהרה"מ פי' דמ"ש והוא שיכירו לשון הגט הכוונה שידעו שזה לשון יוני או עברי וכיוצא אף שאין מבינים אותו אלא ע"י תורגמן וכו' ולפ"ז יתיישב הוספה זו שהוסיף רבינו דאף דאין יודעים לקרות כלל כפשט דברי הברייתא לפחות צריך שידעו שזה לשון פלוני אף שאין יודעין אותו דאלו לפי' מרן ז"ל דבעינן שידעו הלשון ג"כ זה לא בא בברייתא ואף שיהיה אין בידינו להכריע אכן יש לתמוה על מ"ש הרב"י סימן ק"ל בד"ה וכתב הרמב"ם בפ"ד וכו' וז"ל ואפשר דהרמב"ם לטעמיה דבעינן שידעו העדים לקרות הגט דאל"כ איך יכולין לחתום על סמך אחר שיקרא לפניהם אבל מי שסובר שיכולין לחתום וכו' וכמו שכתב רבינו הטור בסמוך לא בעינן שיכירו לשון הגט והכתיבה אעפ"י שקשה בעיני היאך אפשר ששום מפרש יכשיר באין מכירין לשון הגט אחר דבירושלמי משמע להדיא וכו' ע"כ ותימה חדא דאיך כתב דאפשר דהרמב"ם לטעמיה וכו' מאחר שהה"מ כתב דאפילו אין מכירין הלשון לקרותו אלא שיודעין שזה לשון פלוני סגי באחרים מתרגמים להם ותו במה שנתקשה שאיך אפשר ששום מפרש יכשיר וכו' כאלו לא מצא מי שפי' כן זולת משמעות לשון הטור והלא הה"מ ז"ל קרי בחיל וכן אמר ותו דכאן בכ"מ הזכיר דברי הה"מ וצדד בדבריו ואיך בב"י הכחידו והירושלמי שהזכיר זה הוא מהה"מ שהזכירו בפ"ד וכמ"ש בב"י עצמו שם א"כ הוה ליה לעמוד על

דברי הה"מ שדבריו נראין כסותרין זה את זה וגם הכ"מ כאן היה לו לעורר זה כשצדד בדברי המפרש. והנה לקושיא ראשונה י"ל שכתב כן לפי פי' לקמיה ד"ה וכתב הרמב"ם בפ"א ולעיקר קושייתו מן הירושלמי אפשר לתרץ ע"פ המונח שהניח הה"מ כאן דכוונת הירושלמי שאמר והוא וכו' אמתניתין קאי דהיה כתוב עברי ועידיו יווני או בהיפך דלא בעינן שידעו גם לקרות אבל כשכתב הגט וחתימת העדים שוה אין צריך שידעו לקרות ודוק. שוב אנה ה' לפני ס' גט פשוט וראיתי שם בדף ע"ה שמצא בגליון שבב' פרקים אלו ופרק ג' עד דין המביא גט ואבד אינן דברי הה"מ אלא מאיזה תלמיד וכו' ע"כ וכ"נ מדברי הריב"ש ז"ל סי' קי"ו עיין עליו:

הלכה כד

התקינו שיהיו העדים מפרשים שמותיהם. ק"ק דהך אוקמתא נאמרה בגמ' דף ל"ו לר"מ דאמר עידי חתימה כרתי ומייתי ליה סייעתא מהברייתא דקתני הכי אבל לר"א דס"ל עידי מסירה כרתי ופסק רבינו כמותו לעיל דין ט"ו מעתה אין צריך לפרש שמותיהם ורש"ך ז"ל בביאורו לדברי רבינו בסוף ח"א כתב לזה דכי קאמר ר"י אפי' תימא ר"מ ר"ל וה"ה לר"א וכו' ע"כ. ואכתי קשה דהברייתא קתני בראשונה היה כותב אני פ' חתמתי עד אם כתב ידו יוצא ממקום אחר כשר ואם לאו פסול אר"ג תקנה גדולה התקינו שיהיו מפרשין שמותיהם בגט וכו' ע"כ והשתא בשלמא לר"מ דס"ל דמה"ת בעינן עידי חתימה ניחא דבראשונה היו עושין כן אבל לר"א דעידי מסירה כרתי מימות מרע"ה עד התקנה לא היו כי אם עידי מסירה והיכי אתיא הברייתא כוותיה אלא הנכון שנאמר דלר"א שתי תקנות היו שם א' תקנת המשנה שיהיו העדים חותמין על הגט כמ"ש בגמ' דלימא מייתו עידי מסירה ולא היו חותמין כ"א פלוני עד כמ"ש רש"י ואחר שראו שפעמים לא נמצא כתב ידן יוצא ממקום אחר והיה הגט פסול הוסיפו על התקנה הראשונה שיהיו מפרשין שמותיהם וכו' והיינו הברייתא וק"ל. גם הרשב"א הק' כן על רבינו ע"ש:

הלכה כה

גט שיש עליו עדים ואין בו זמן. הרמ"ך ולרבינו י"ל דכיון דפסק דעידי מסירה כרתי והזמן אינו אלא תקנת חכמים ז"ל א"א להיות הוולד ממזר אך ראיתי להרל"מ במהדורא בתרא שהביא דברי הרב"י סי' קכ"ז דגט שאין בו זמן אי מועיל בעידי מסירה הוא מחלוקת בין המפרשים והכריח מדברי הרמב"ם דס"ל דפסול וק' דא"כ מאי דחי בפרק גט דף קע"ב ע"ב ודילמא אבא שאול כר"א ס"ל כלומר דאע"ג דאין בו זמן כשר בעידי מסירה הא לסברתו וסיעתו פסול וצ"ע עכ"ל והיא קו' חזקה לכאורה אך לא ידעתי למה ייחס אותה להרב"י ז"ל הלא דברי רבינו מבוארים דגט שאין בו זמן פסול והי"ל להק' כן על רבינו

להדיא וגם יש לתמוה על הרמ"ך והראב"ד והה"מ ומרן ז"ל שהזכירו זה הבקיאות של פרק ג"פ לקמן ולא נרגשו מקו' זו על רבינו אשר על כן לבי אומר לי דודאי רבינו מפרש ההיא דפג"פ דאף לר"א אם אין בו זמן פסול מצד התקנה ומאי דדחי אביי ודילמא אבא שאול וכו' עיקר דחייתו משום דגבי שטר ליחוש לנפילה וההיא דאבא שאול דבעי היום כדי שיהיה בו זמן בשעת הכתיבה מיהא דבזה נמי מודה ר"א דכיון שכתוב בו היום לא פסלינן ליה אף מצד התקנה כיון דבשעת כתיבתו כתוב בו זמן דהיינו היום ופסק רבינו כן לקמיה אמנם רשב"ם והתו' ז"ל לא רצו להבין כן משום דבשיטתייהו קיימי דבאין בו זמן כשר גם לר"א אמנם לדעת רבינו אתי שפיר גם מצד אחר דבההיא מתני' דג' גיטין פסולין וכו' דף פ"ו אם איתא כדבריהם ז"ל דר"א פליג אכולהו הילל ר"א מכשיר ותו לא דהוה משמע דמכשיר בכולם אמנם השתא שפירש אעפ"י שאין עליו עדים וכו' מורה שלא בא לחלוק אלא באין בו עדים אבל ביש בו עדים ואין בו זמן מודה הוא דפסול מפני תקון העולם אי משום בת אחותו אי משום פירות דבהא לא פליג דפשיטא שהוא פסול כנלע"ד ליישב דעת רבינו. שוב ראיתי להרב ג"פ סי' קנ"ז שכתב בשם הרמב"ן ז"ל קרוב לדברי ע"ע שלי"ת:

או שהיה מוקדם או מאוחר. הרמ"ך והיא השגת הראב"ד ז"ל ג"כ והנה המוקדם משנה מפורשת היא בגיטין דף י"ז נכתב ביום ונחתם בלילה פסול אך המאוחר לא נתבאר דינו והנה הרב המיוחס לה"ה כתב דטעם פיסול המאוחר משום גזירה אטו מוקדם ובספר ג"פ הק' עליו דהו"ל גזירה לגזירה ע"ש. אמנם נראה דאין כאן גזירה לגזירה דכל עוד שלא נכתב בגט הזמן האמתי שבו נכתב ונחתם הו"ל כאין בו זמן וחדא גזירה היא ומרן ז"ל הוסיף מפני שתפסיד האשה הפירות שמעת נתינת הגט עד הזמן הכתוב בו וגם איכא למיחש לבת אחותו וכו' כלומר אם נכשיר המאוחר יכולה לטעון שאחר שנמסר בידה הגט זינתה ולעד"ן יש להוסיף עוד טעם אחר שמא תקבל קדושין מזמן הנתינה עד הזמן הכתוב בגט ושוב אח"ז תקבל קדושין מאיש אחר או תתן עיניה בו ותאמר שבקדושין הראשונים היתה אשת איש ולא תפסו בה כלל הרי לנו ארבעה טעמים נכונים לסברת רבינו והריב"ש ז"ל סי' קי"ז הביא הטעם לדברי רבינו משום פירות ותפס עליו הרב בעל נתיבות משפט הביאו הג"פ שם דא"כ גם בגט שאין בו זמן נימא הכי וכו' ויישב דברי הריב"ש ע"ש. אך לא ידעתי למה לא הק' כן ע"ד מרן ז"ל. ואיך שיהיה נלע"ד הקושיא מעיקרא ליתא דיש לחלק בין גט מאוחר לאין בו זמן כלל לענין הפירות דבאין בו זמן כלל יהבה דעתה שלא תפסיד הפירות ותכף ומיד תבא לב"ד להודיע שכבר נתגרשה כדי להחזיק בשלה משא"כ בגט שזמנו מאוחר כיון שיודעת שיש בו זמן אינה חוששת

כ"כ שהיא סבורה שלא יגיע לה שום נזק כיון שאינו חסר כלום ואם תפסיד הפירות אנו גרמנו לה זה ולפיכך יש לחוש להפסד הפירות יותר במאוחר מאין בו זמן. עוד ראיתי דברים מגומגמין להה"מ שכתב וז"ל ומ"ש הראב"ד ז"ל קיימא גיטא בב"ד האי לא פסיל לדעת הרב דא"כ גט הבא ממד"ה ליפסל עכ"ל. לא ידעתי מה ענין הבא ממ"ה לגט מאוחר ובגמרא אמרו דגיטין הבאין ממ"ה קלא אית להו ותו דאיך יתכן שיכשיר רבינו גט מאוחר בדקיימא בב"ד והרי סיים עד שיחתמו בו בזמן כתיבתו וכו' דמשמע שלא יש שום מציאות להכשיר גט מאוחר עד שיכתב ויחתם כדינו ודו"ק:

הלכה כו

חתך ממנו הזמן וכו'. הנה הרשב"א ז"ל בחידושיו הק' על רבינו ג' קושיות א' דא"כ דהוא כשר ולכתחילה תנשא מאי איכא בין לא כתב בו זמן ובין כתב בו זמן וגזייה אטו העברת קולמוס בקלף מכשירו. ב' דמאן לימא לן דבאותו קרע היה כתוב בו זמן דילמא קרע היה בו מעיקרא. ג' דא"כ מאי קאמר לרמאי לא חיישינן דהא בכל שמשיאין אותה בו לכתחילה לא שייך בו רמאות וכו' עכ"ל ולעד"ן להביא סיוע לדברי רבינו ויתורצו הקושיא א' וג' מהא דאיתא בפ' י"ט דף י"ז א"ר אשי הערמה קאמרת שאני הערמה דההחמירו בה רבנן טפי ממזיד ופסק רבינו פ"ו דשבי"ט ופי' ז"ל משום דמזיד אינו מצוי ואם עבר היום לא יעבור פעם אחרת משא"כ המערים דסבור לעשות בהיתר לא ישיב אל לבו לחזור ואחרים למדים הימנו וכו' מעתה זה הרמאי יודע הוא בעצמו שעשה שלא כהוגן ודאי לא יתלמד לעשותו פעם אחרת ואין אחרים למדים הימנו כיון שהוא מעשה גרוע משא"כ כשאין בו זמן ולא עשה בו שום מעשה ביש יתלמדו כולם לעשות כן ולכך פסלוהו ולההיא שהק' דמאן לימא לן וכו' תשובתו בצדו דכיון דלישנא דגמרא היא גזייה לזמן פשיטא ודאי דאירי כשידענו בבירור דגזייה כנלע"ד בעד רבינו:

הלכה כז

וכן תקנו וכו'. הרמ"ך. וכבר נודע מ"ש התו' שם ואין להאריך אכן יש לדקדק בדברי רבינו דלעיל דין כ"ה פסק דאם כתב הגט בירושלם וטעה וכתב בלוד ה"ז פסול והיינו ממתני' דהיה במזרח וכתב במערב ובההיא מתני' גופה מתניא הא דשלום מלכות דלר"מ הולד ממזר ורבינו בפי' המשנה כתב דאין הלכה כר"מ ולכך כתב בשנים אלו דהגט פסול דהיינו מדבריהם וא"כ צ"ל דפסק כרב הונא א"ר דמדקאמר ומודים חכמים לר"מ שאם שינה שמו ושמה ושם עירו ושם עירה מכלל דבשארא פליגי עליה ובהכי מתרצא קושית הרל"מ ז"ל ע"ע גם בס' מכתב לאליהו נדחק קצת בקו' זו ומ"ש נראה עיקר והא שכתב רבינו במדינה שיש בה רשות וכו' היינו כמ"ש הה"מ ז"ל:

הלכה כח

אמר לשנים וכו'. מכאן מוכח דהן הן שלוחיו הן הן עדיו וכמ"ש פ"ב דין ב' ועמ"ש ולענין דברי הטור שהביא מרן ז"ל וכן בב"י כבר הליצו על הטור רש"ך בפ"ב והרב"ח ס' גיטין דף ע' אף שלעד"ן שעדין דברי הטור מגומגמים:

פרק ב

הלכה א

לא נאמר וכתב וכו'. הנה ראיתי להרב מכתב לאליהו שער א' שהק' וז"ל ודבריו תמוהין בעיני דמאחר דוכתב איצטריך לשיכתוב הוא בעצמו או שלוחו א"כ מעתה איך יצדק לומר דלא נאמר וכתב אלא לומר שאינה מתגרשת בכסף אלא בכתב הרי לגופיה אצטריך ותירץ דאתרי וכתב ואתרי ונתן קאי דה"א מדשנה עליו הוא לעכב ולא ע"י שליח וכו' עכת"ד. ואחרי המחילה אין אלו אלא דברי נביאות דהיכן מצא רמז בדברי רבינו דהוכתב תניין קאי הלא רבינו לא הזכיר אלא חד קרא ועליה קאי מה שכתב ועיקר קושיתו מתרצה שפיר על פי דברי הש"ס דידוע דרכו של רבינו שהוא על פי הש"ס בפ' המביא תניין (גיטין דף כ"א) ורבנן האי וכתב מאי עבדי ליה דמ"ל בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף סד"א להקיש יציאה להויא מה הויא בכסף אף יציאה בכסף קמ"ל ופי' רש"י ואינה מתגרשת בכסף אם א"ל הילך פרוטה והתגרשי לי בה מקיש יציאה להויא כדכתיב ויצאה והיתה לאיש אחר ע"כ מעתה כוונת רבינו הכי היא לא נאמר וכתב וכו' כלומר אין לומר דוכתב ר"ל דקפיד קרא שהבעל בעצמו יכתוב דהא קי"ל בכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו דילפינן מק"פ כדאיתא התם בגמ' וא"כ לא נאמר האי וכתב לתכלית זה אלא להודיע לנו שאינה מתגרשת בכסף דהו"א אתקיש יציאה להויא ותתגרש גם בכסף קמ"ל דאם כוונת התורה דמקיש יציאה להויא לא ליכתוב וכתב אלא ליכתוב ונתן כריתות בידה וק"ל:

הלכה ב

אמר לשנים וכו'. הרמ"ך ולא ידעתי למה לא השיג כן במ"ש רבינו ספ"ג שהאשה כותבת את גיטה ולא ביאר שצריכה להקנותו לבעל בתורת מתנה ולא בתורת שאלה כדאיתא בגמ' ופי' רש"י ז"ל אכן האמת הוא דרבינו ס"ל דאקניוה רבנן היינו שחז"ל תקנו כן ואדעתייהו מגרשי וכבר הרב"י סי' ק"ך האריך בזה משם הרמב"ן ע"ע אכן מאי דאיכא למידק דמלשון רבינו משמע דחתם סופר ועד כשר אפילו לכתחילה דהא שנים קאמר א"כ בהכרח חד מנייהו כותב הגט וחותמו ומדכתב הרי אלו כותבין וחותמין מש"מ

דלכתחילה קאמר וכ"כ בפ"א דין כ"ח וק' מפ"ט דין כ"ז דהעלה מרן ז"ל דלא הכשיר רבינו חתם סופר ועד אלא בדיעבד א"כ לפי דברי רבינו סותר דברי עצמו וכ"כ הרא"ש בתשו' סי' ג' דמ"ש רבינו פ"ט ואפילו הכותב היה אחד מהעדים שחתמו בו וכו' דמשמע דוקא בדיעבד קאמר ע"ש גם לקמן דין ג' וד' כתב מרן דרצה להשמיענו אגב ארחיה דחתם סופר ועד כשר כמבואר בדבריו בפ"ט וכו' ע"כ. ולמה לא הכריח מדין זה שהוא ג"כ מבואר וכ"ה בשו"ת מהריט"ץ סי' רמ"ו והניחו בצ"ע. ולעד"ן דכוונת מרן דרבינו אינו מכשיר חתם סופר ועד אלא בדיעבד דוקא כמ"ש פ"ט וכי היכי דלא ליפלוג רבינו מדידיה אדידיה צריכים אנו לפרש דהא דאמר לשנים וכו' בדיעבד היא תדע דבפ' האיש מקדש תנן האיש מקדש בו ובשלוחו ופריך בגמ' השתא בשלוחו מקדש בו מבעיא ותריץ מצוה בו מבשלוחו ע"כ וגבי גט נמי וכתב ונתן אבעל גופיה קאי א"כ עיקר מצות הגירושין לכתפיה דבעל קיימא ולומר לשניהם שהם יגרשוה לא אריך למעבד הכי דלכתחילה רמיא עליה דידיה דוקא כאמור א"כ מציאות דין זה דאמר לשנים הוא דוקא בדיעבד דאם אירע הדבר כן כותבין וחותמין וכו' כדי להתיר אשה זאת שמא אם נחייבהו לחזר אחר הסופר ילך למד"ה או יארע איזה עיכוב וכיון שנתן עיניו לגרשה הרי היא אסורה עליו לכך נחשב דין זה דיעבד כאמור אלא שאינו בפירוש משא"כ בפ"ט שהוא יותר מבואר ע"ש וכן יש לפרש ההיא דפ"ט דין ל"א אמר לשלשה אחד כותב ושנים חותמים והמש"ל ז"ל פ"ט נתעצם בדין זה לפרש כוונת רבינו דאף לכתחילה קאמר והק' על מהרח"ש סימן ג' שתפס במושלם דדוקא בדיעבד הוא דמכשיר רבינו וכו' והניחו בצ"ע. ולעד"ן דאין כאן קושיא ע"פ מ"ש ומדוייק הרבה שזה היא כוונת מרן ז"ל שהרי בב"י סי' ק"ך כתב דרבינו אינו מכשיר חתם סופר ועד אלא בדיעבד ושכן יש לפרש דבריו שבפ"ב ע"ש תיבת שכן יש לפרש מורה כמו שכתבנו וע"פ זה יתורץ הכל למדקדק היטב שו"ר להתו' בגיטין דף ס"ז ד"ה מתני' ר' מני ר' יוסי היא שהק' כעין קושיא זו לר"מ ותירץ ד' תירוצין ושנים האחרונים דהרי אלו יכתבו ויתנו דקאמר ר"ל אם באו לקיים שליחותן יכתבו ויתנו בעצמן דאי אמרי לאחריני ועבדי אפילו דיעבד לא מהני א"נ דזמנין דתעשה אפי' לכתחילה כגון בשעת הדחק ע"כ שהוא קרוב למ"ש שלי"ת. וכן יש לדקדק מדנקט בסיפא סופר ולא שנים כדין דרישא משמע דבשעת הדחק קאמר ודו"ק:

והוא מגרש בו בכל עת שירצה. הקושי מבואר הרבה דאיך נתיר לו לגרש בכל עת שירצה הא הו"ל מוקדם ובפ"א דין כ"ד וכ"ה פסלו משום שמא יחפה על בת אחותו וכ"כ הרל"מ והרש"ך ז"ל והניחו בצ"ע. ולעד"ן דאין כאן קושיא לדעת רבינו שהוא ז"ל אינו פוסל מוקדם אלא כשנכתב או נחתם והוא מוקדם דרך משל שנכתב בגט כ"ב

לחדש ונחתם וניתן בכ"ה וכיוצא שנמצא שחתימת העדים בגוף הגט היא על שקר אבל כשנכתב ונחתם ביומו אלא שהבעל או השליח איחרו נתינתו אין זה מוקדם והכי דייקי דברי רבינו שם שסיים עד שיחתמו בו בזמן כתיבתו ובמקום כתיבתו הרי שלא הקפיד אלא על החתימה שתהיה אמיתית אבל על הנתינה לא הקפיד גם דברי המפרש המיוחס לה"ה דייק הכי שכתב וז"ל ונראה דדוקא מוקדם שזמן הגט קודם החתימה כגון וכו' ע"כ הרי דאם הזמן הגט והחתימה שוין לא מקרי מוקדם וכשר גם טעמא דמוקדם דפסול שמא יחפה על בת אחותו לא שייך אלא בנכתב ונחתם שלא בזמנו כגון שהקדימו מפני שהרגיש שזינת' וכדי להצילה מקדים בזמן שקודם הזנות כדי שתתחשב פנויה אבל בכתבו וחתמו בזמנו אלא שאיחר נתינתו לא שייך זה דאטו מי ידע שתזנה אח"כ דנימא דמאחר נתינתו כדי לחפות עליה אין זו סברא כלל וגם אין לחוש שמא תטרוף בו מן הלקוחות הפירות שלקחו מבעלה מזמן הכתיבה עד זמן הנתינה שהרי אין בית דין מגבין לה עד שתביא ראיה אימת מטא גיטא לידה וכמ"ש רש"י בפרק המביא תניין (לר"י דפסק רבינו כוותיה לגבי ר"ל) דף י"ז ע"ש. אמנם מדברי הגמרא שם משמע דלא הותר לעשות כן לכתחילה לכתוב הגט ולעכבו אצלו שהרי אמרו שם הה"א דכתוב בו שבוע וכו' דכשר א"ל רבינא לרבא כתביה ואותביה בכיסתיה דאי מפייסא תתפייס מאי א"ל לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה ופי' רש"י תפייס ולא יגרשנה ולא אפייס וגרשה ומכי מטא גיטא לידה הוא דאגרשה ע"כ מה הועילו חכמים בתקנתם בין לענין זנות בין לענין פירות דטרפא לקוחות מיום הכתיבה לא מקדים איניש פורענותא וכו' לא רגיל למעבד הכי וכו' ע"כ הרי נר' מבואר מהך סוגייא דאף בזה איכא למיחש לזנות ופירות ואיך רבינו התיר להדיא ואף לכתחילה כמשמעות הלשון. גם התו' שם ד"ה עד זמן נתינה וכו' ובפג"פ דף קס"ז הק' דאמאי כותבין לאיש אעפ"י שאין אשתו עמו ליחוש שמא תזנה ויתן לה בצנעה כדי לחפות עליה וי"ל דמסתמא מיד אחר הכתיבה יתן לה דלא מקדים פורענותא לנפשיה ע"כ ולרבינו צ"ל חדא מתרתי או דאינו מפרש כפי' רש"י אלא דמשום בטול נגעו בה וה"ק כתביה ואותביה בכיסתיה וכו' מאי כלומר מי איכא למיחש שמא בתוך זמן זה יבטל הגט והרי נפסל ושוב יחזור ויגרשנה כיון שהוא בידו עדין או לא ומתרץ לא מקדים איניש וכו' כלומר אין לחוש שיבטלו כיון שכתבו וחתמו ונמצא בידו יע"ש הנה מקום למ"ש מתחילה דבמציאות זה אין שייך לא זנות ולא פירות לשיטת רבינו או נאמר דרבינו מודה ואזיל לפי' רש"י והתו' דאיכא למיחש לזנות גם בכי הא וכאן לא נחית להתיר לבעל שיעשה כן אלא כלפי העדים והסופר קאמר שהם אין להם חיוב לחשוב עם הבעל מתי יתננו אלא שיש להם לעשות ציוויו לכתוב ולחתום ויניחוהו לגרש מתי

שירצה עפ"י דברי הש"ס דלא מקדים וכו' ולעולם שלא התיר לכתחילה לעשות כן ודוק ודברי רש"י מגומגמים ועמדתי עליהם בשיטתי בע"ה:

הלכה ד

אעפ"י שאין מכירין וכו'. פי' שאין מכירין בפנים אלא יודעים שמו דלעיל הצריך שיהיו יודעים ומכירין וכאן סגי ביודעים אעפ"י שאין מכירין ומבואר עוד דבר זה ממ"ש לקמן דין י"ג גבי מי שהיה מושלך בבור וכו' שכתב והוא שידעו אותו ואעפ"י שהעלוהו ולא הכירוהו ה"ז כשר שזה בשעת הסכנה וכו' הרי נתבארו דבריו שם מוסכם הולך למ"ש כאן. ואחרי המחילה מהר' מכתב מאליהו שנתקשה בזה בשער ד' סי' ל"ה והוא פשוט ומבואר כשמש:

הלכה ה

וצריך שיאמר הבעל וכו'. רבינו כפל דבר זה שהרי סיים שהרי כתבו מי שלא אמר לו הבעל לכותבו אפ' שנתכוון לכלול קו' המפרשים ז"ל דאמאי השמיט ז"ל דין אמר לשנים תנו גט לאשתי שהם צריכין לכתוב ולחתום ואם אמרו לאחרים הרי הגט בטל וגם דין אומר לג' תנו דאפליגו בה ר"מ ור"י ופסק ז"ל בפי' המשנה כר"י דהם עצמם צריכים לכתוב ולחתום ואם אמרו לאחרים משמע דהוי הגט בטל והניחו בצ"ע אך לעד"ן כנז' דמש"ה כפל רבינו הדברים לאשמועינן דכל היכא דכתבו וחתמו בלא ציווי הבעל בין שאמר לעדים כתבו בין שאמר לעדים תנו הוי הגט בטל שכל עוד שעשו בלא ציוויו הוי הגט בטל. גם השמיט רבינו ההיא דשמואל דאמר לשנים כתבו גט ותנו לאשתי ואמרו לסופר וכתב וחתמו תצא והדבר צריך תלמוד ע"כ ומדקאמר תצא משמע דהוי גט בטל ואפשר כמ"ש שהרי רבינו דייק בלשונו שהרי כתב מי שלא א"ל הבעל לכותבו הרי דקפיד גם על כתיבת גופו של גט ולפי דברי רבינו תתורץ ג"כ תמיהת הרש"ך ז"ל על הרב"י סי' ק"ך שהק' על הטור במ"ש כתבו וחתמו וכו' דעדיפא מינה הו"ל למנקט באם א"ל תנו וכו' דלרבינו אין כאן קו' כנז"ל אך להטור שפירש דאפי' אמר לג' שיש עליהם תורת ב"ד וכו' ק' ועוד שאין לשון רבינו כלשון הטור כדי שנאמר דה"ל להק' גם על דברי רבינו. אך דברי הה"מ נתקשו אצלי הרבה שהביא ההיא דתנו וכו' והא דשמואל בדין הב' דאמר לשנים או לג' וכו' דמשמע דבאותו דין נכללו אלו ואם נאמר כן ק' טובא ששם כתב רבינו שהוא פסול ובשלש אלה משמע מהגמ' שהוא בטל דמילי לא ממסרן לשליח וההי"מ הביא ההיא דשמואל שאמר תצא וכתב עליו וכן הלכה ומדקאמר תצא פשיטא ודאי שהוא גט בטל כמבואר בדברי רבינו רפ"י ועיין מה שאכתוב עוד שם בע"ה:

הלכה ו

ומתיישבין בדבר זה וכו'. בלשון זה נתחבטו גאוני עולם ז"ל הלא בספרתם ובתחילת המחשבה הנה לענ"ד פשוט דכוונת רבינו לחוש להההיא דשמואל דאומר לשנים כתבו ותנו והם אמרו לסופר וכו' שנמצא ששינו ממה שאמר להם הבעל ואף שהם עצמם חתמו מ"מ יש להקפיד על כתיבת הגט ג"כ ומפני שדבר זה קרוב לטעות בו מהטעם האמור דסברי העדים שאין קפידת הבעל אלא בחתימה שיחתימו הם בעצמם אבל בכתיבת הגט סברי שאינו מקפיד אי כתבי אינהו או הסופר ומפני שמציאות אמרו וכו' הוא קרוב לזה לכך כתב ומתיישבין בדבר וכו' כלומר אף שמציאות זה דאומר אמרו אינו אלא פיסול מדרבנן ואם נשאת לא תצא יש לב"ד להתיישב בזה ולחקור אחריו הדק היטב כדי שלא יארע דבר כזה בלא אומר אמרו דאז הוי גט בטל מה"ת והבנים ממזרים אך ראיתי להמפרשים ז"ל שהבינו שבמציאות זה דוקא קאמר רבינו דקרוב להיות בטל והנה ראיתי להרב מכתב לאליהו ז"ל בשער א' סי' ד' שעמד בדברי הה"מ ז"ל במ"ש וז"ל שמא זה הוציא הרב מההיא דשמואל וכו' והדבר צריך תלמוד אי מילי ממסרן לשליח ואמרינן פמ"ש א"ל נכתוב גט וכו' ואסקא רב אשי כולה ר"י ע"כ נראה שתלה דברי הרמב"ם ע"ד שמואל ודברי רב אשי והק' עליו דבההדיא אמרינן בגמ' דלא אמר שמואל דהדבר צ"ת אלא משום דמספק' ליה אי כתבו כתב ידן הוי או כתב הגט ולענין מילי פשיטא ליה דמילי לא ממסרן לשליח ואיך קאמר הה"מ דמספקא ליה לשמואל היפך דברי הגמ' בהחלט ואם ע"ד רב אשי ג"כ הרי ר"א אמר בטל והרמב"ם אמר פסול וכו' ועוד תימא שהביא ההיא דר"א ופוסק נמי כר"ח ור"ן דנראה שהן תרתי פסקי דסתרי אהדדי דלרב אשי הוי בטל ולר"ח ור"ן הוי כשר והם שני הפכים ואיך יכונו עכת"ד ולעד"ן אפרש כוונת הה"מ ומתוך זה יפולו כל הני הקו'. מתחילה הביא מתני' דאומר תנו וכו' וכתב עלה והלכתא כר"י דאמר דמילי לא ממסרן וכו' שזה הוא הדין שכתב רבינו למעלה דהוי הגט בטל ושוב הביא דברי שמואל בכתבו וכו' שאמר תצא משום דאפשר דהו"ל מילי והוי בטל וכשכתב אח"ך דהדבר צ"ת אי מילי ממסרן וכו' כוונתו אם מציאות זה הוי מילי ובטל או אינו מילי והוי פסול לחוד לא שנסתפק במילי דזה מבואר בגמ' דמילי לא ממסרן וכמו שהקדים הוא ז"ל למעלה ומפני שרב אשי אסיק לה הכי דמילי לא וכו' והיה מן הראוי לפסוק כאומר אמרו יהיה הגט בטל מכל מקום כיון דר"ח ור"ן ס"ל דכשר דהיינו פסול לא רצה רבינו להחליט הדין אלא כתב שהוא פסול כר"ח ור"ן והוסיף ומתיישבין וכו' מדברי רב אשי לחוש לה וא"כ לא נשאר קו' עליו דאין כוונתו לומר שרבינו פסק כר"א להדיא ולא כר"ח ור"ן ודבר זה קיימו הרב מכתב מאליהו ז"ל שם בעמדו ע"ד מרן ז"ל

ושם הק' עוד ע"ד מרן במ"ש ומספקא ליה אי האי לישנא דקרי גט בטל דוקא בטל ממ"ש או"ד מאחר דטעמא דפסלינן באומר אמרו לאו מדינא אלא משום דילמא אתי לאכשורי אפילו בלא אומר אמרו וכו' ע"כ דא"כ אין כאן ספק ולימא דבטל דקאמר לאו דוקא ועוד דהיכן אתמר טעמא דפסלינן אומר אמרו משום גזירה דילמא אתי לאכשורי בלא אמרו דהא בגמ' אמרינן דלמאן דאמר כשר ול"ת טעמא הוי משום שמא תשכור עדים ואם איתא מאי פריך אמאי ל"ת ואמאי לא משני משום גזירה ואמאי אצטריך לשמא תשכור וכו' עכ"ל (והמגיה כתב שם דמ"ש מרן משום גזירה וכו' הוא בעצמו מ"ש בגמ' שמא תשכור עדים וכו' ולא כן אנכי עמדי כדלקמן) והן אמת דקושיא זו היא מבוארת בגמ' עצמה דמאי מק' מל"ת מאחר דאיכא למגזר דבאומר אמרו ולמה אצטריך נמי לטעמא דשמא תשכור עדים ולא אמר משום גזירה דאומר אמרו כמ"ש למעלה ואי ס"ד דמודה ר"י באומר אמרו נפיק מניה חרבה וכו' וכבר נתעורר בקו' זו הרשב"א זלה"ה ע"ע. אך לעד"ן שכוונת המקשן והתרצן פשיטא דאם איתא דטעמא דל"ת היינו משום אמרו מאי איריא דנקט אמר לשנים אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופ' ויחתמו דכשר ול"ת אי טעמא הוי משום אמרו עדיפה מינה הו"ל למנקט באומר לשנים אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתמו דהוי רבותא טפי דאף בכי האי איכא למגזר משום אומר אמרו כדלעיל אלא ודאי מדנקט לה באמרו לעדים ויחתמו משמע דלא ס"ל גזירה דאומר אמרו וכיון שכן אמאי ל"ת ותריץ לו דהכא נקט לה הכי משום גזירה אחרת דשמא תשכור עדים דלעולם דלפי האמת הא והא איתא שמא תשכור עדים מלבד גזירת אמרו כדאמרן לעיל וכיון שכן זכינו לדין שאין מכאן תמיהא על מרן ז"ל ושאר הדקדוקים שעמד עליהם שם יש לישבם בקל אכן בההיא שהביא גט פשוט סי' קכ"ז ס"ק ט' שמצא בגיליון דהך פי' שיש כ"ב פרקים הראשונים גם בפ' ג' עד דין המביא גט ואבד אינן מדברי הה"מ אלא דברי תלמיד וגם הריב"ש סי' קי"ז כתב שהיה חסר להם דברי הה"מ בג' פרקים הראשונים וגם ראה שהרב"י לא הזכיר בחבורו דברי הה"מ בב' פרקים הראשונים וכו' ע"כ ותמיהא מלתא טובא שהרי בפסקא זו כתב מרן ז"ל ונסתייע מדברי הה"מ וכו' הרי שכאן הזכירו ואיך כתב הרב ג"פ שלא ראה להרב"י שהזכיר דברי הה"מ בב"פ הראשונים ועיין מ"ש לעיל בפ"א דין ג' פכ"ט דין ל"א ציין הה"מ מ"ש ע"ע:

הלכה ח

הבעל שהביא גט בידו חתום. הה"מ ז"ל הביא על זה מההיא דהוו קרו לה נפאתא וכו' ואינו ענין לדין זה אלא לדין הבא והך דהכא הוא מכח הפסוק שצוה להבעל בעצמו שיכתוב הגט וכו' א"כ הוא נאמן ע"ז אך למ"ש חתום משמע דאם אינו חתום לא יתנו

לה ואמאי הרי כיון שהאמינתו תורה בכתיבת הגט אמאי לא יתנו לה הרי עדי מסירה כרתי וכיון שנתנו לה בפני עדים בדיעבד מיהא כשר כמ"ש מדברי רבינו פ"א דין ט"ו. ועוד ראיתי להרש"ך ז"ל שתמה על רבינו שבפ"ט דין ל"ב כתב שאם מינה שליח לפני עדים ונתנו השליח לאשה בפני עדים הרי זו מגורשת אעפ"י שאין שם עדי חתימה כלל ומינה דאם נתנו לשנים שיתנוהו לאשתו פשיטא שהיא מגורשת והניחו בצ"ע אך נראה שהרב ז"ל לא ראה דברי מרן ז"ל שמתוך דבריו יתורץ כל זה שהרי כתב וז"ל נראה דאתא לאשמועינן דלא חיישינן שמא כתבו בפיסול כדי לקלקלה דאינו חשוד לקלקלה בידי שמים ע"כ מעתה מבואר יוצא דרבינו נקט חתום לריבותא דאפילו הכי אין לחוש שמא נתכוון לקלקלה וכו' וההי"נ דאף בלא חתימה הוא הוא נאמן וכיון דאיכא עדי מסירה היא מגורשת ודאי וק"ל:

אמר לאחרים וכו'. כתב מרן ז"ל דלא כתב רבינו דין אם נאבד משום דנלמד מקל וחומר דנמצא פסול הרי לא עשה שליחותו כלל ואע"ג דרבה הוה ס"ל דנאבד עדיף מנמצא פסול לדידן דקי"ל כר"ן הוי איפכא דנאבד אתי בק"ו מנמצא פסול ע"כ וכ"כ ז"ל בב"י סי' קכ"ב וראיתי להרב"ח ז"ל שם שכתב דשרי ליה מאריה לרבינו הב"י שכתב הפך סברת התלמוד לרבה דנאבד עדיף מפסול וכו' ומי הגיד להרמב"ם דבר זה דפליגי רבה ור"ן בסברות הפוכות הלא אין רמז בסוגייא דאיכא פלוגתא בהא וכו' ע"כ ואילו היה כותב ז"ל כמ"ש הרל"מ ז"ל שפי' זה דחוק החרשנו קצת אבל לכתוב עליו דשרי ליה מאריה אחרי המחילה הראויה התפלל על אחרים וכו' שהמדקדק בדברי מרן הקדוש ז"ל יראה שדבריו מתוקים מדבש ונופת צופים שהוא לא כתב שרבה ור"ן נחלקו מן הקצה אל הקצה לפי האמת אלא כתב דרבה הוה ס"ל דנאבד עדיף מנמצא פסול ותיבת הוה ס"ל שכתב ז"ל משמע שמתחילה הוה ס"ל הכי אך אחר ששמע דברי ר"ן שהק' לו מי קאמר להו כתבו ואנחו בכיסייכו ושתק ולא השיב ש"מ שהודה לדברי ר"ן בנאבד דלא עשו שליחותו כלל ונמצא דלפי האמת הסברא הפוכה ממאי דהוה ס"ד דרבה וכיון דלרב נחמן אין חילוק בין נמצא בטל או פסול לנאבד מעתה הסברא מבחוץ מחוייבת דכשאנו אומרים דבבטל או פסול אף שהגיע ליד האשה לא עשו שליחותן מכ"ש וק"ו אם נאבד ואף דמרן ז"ל כתב לדידן דקי"ל כר"ן וכו' דמשמע דאיכא מאן דפליג עליה לא כתב כן אלא כלפי ההלכה דכיון דר"ן אתקיף ליה ורבה לא אותיב ליה משמע שהודה לדבריו ואף את"ל דרבה או חכם אחר פליג עליה מ"מ הלכה כר"ן דהוי מסקנא דמילתא סוף דבר מרן לא כתב כן אלא מצד הסברא מבחוץ ודבריו נכונים אפילו דוחק אין כאן כמו שכ' הרל"מ ז"ל ושם ראיתי בדבריו דברים תמוהים הרבה שהק' על הרב"י דכיון

שדעתו דלרבינו נאבד הוי כ"ש דפסול א"כ למה באותה בעיא דכתבו ותנו לשליח כתב כיון דהרמב"ם לא כתבה אלא בנמצא הגט פסול משמע דס"ל דבנאבד לא אבעיא לן אלא הגט בטל ודאי וכו' וזה סותר דבריו שכתב כאן וכו' ולא נתבררו לי דבריו עכת"ד. וזה ערבוב דברים שאין להם יחס דמה ענין זה לזה דבאומר לאחרים לכתוב ולחתום וליתן אם כשנמצא בטל לא עשו שליחותו כ"ש בנאבד משא"כ באומר להם תנו לשליח בשלמא בנמצא בטל לא יכתבו אחר שהרי לא עשה אותן שלוחין לגרושין וכו' משא"כ בנאבד שעשו שליחותן כמו שצוה להם פשיטא ודאי שאין להם לכתוב גט אחר ואם כתבוהו אינו גט כלל שהרי לא צוה הבעל לכתוב גט שני היכא שהראשון נאבד ודייקי טפי דברי רבינו שכתב שהרי לא עשה אותם שלוחין לגירושין שמכאן יוצא ג"כ שאם נתנוהו לשליח ונאבד בידו אין בידם לעשות גט אחר והספק שיש להסתפק הוא בפסול או בטל דדילמא לגט כשר קפיד הבעל או לשמא לא רצה אלא שיכתבו ויתנו לשליח בלבד ולא ישאר בו מעשה אחר והרי כתבו ונתנו כלומר שכיון שכבר עשו שליחותן מה להם לעשות עוד. גם ראיתי להמש"ל ז"ל שדחה דברי הרל"מ הנ"ל בשתי ידים אלא שבסוף לשונו כתב וצ"ע. ולי אני הצעיר צ"ע אהיכא קאי הך וצ"ע אם על דברי הרל"מ הו"ל לכתוב כן קודם כללא דמילתא שכתב שם ואם על הרב"י או רבינו הרי סיים בלשון פשיטא ואיך יפול ע"ז צ"ע אך אם באנו לדקדק בעיקר דברי הרב"י יש לגמגם בדבריו בההיא דשליחות שכתב שלדעת רבינו אם נאבד הגט אם כתב לה אחר בטל הוא ע"כ דהא בגמ' אמרו או דילמא לטרחייהו חשש כלומר דכוונתו לשתתגרש בו ולפיכך כל עוד שלא הגיע לידה גט כשר י"ל דלא עשו שליחותם וא"כ גם בנאבד יש להסתפק כדברי רש"י וכן י"ל בדברי רבינו שכתב ושמא לא רצה אלא שיכתבו ויתנו לשליח בלבד כלומר או דילמא דבעי שיגיע גם ליד האשה:

הלכה ט

א"ל וכו' ותנו לשליח להוליך לה. הרמ"ך. וכבר נתעורר בזה מרן ז"ל אכן לכאורה יש לתמוה על הה"מ שהזכיר ע"ד רבינו הבעיא ראשונה של הגמ' והשמיט בעיית הוליך דסלקא גם היא בתיקו ורבינו כתב להדיא להוליך לה ואף אם נאמר דהה"מ לא הוה גריס בדברי רבינו להוליך לה כמו שמצאתי בנ"א כ"י אכתי ק' מהגמרא ואולי לא הוה גריס לה בגמ' ג"כ וכגרסת הרי"ף ז"ל ואף אם נאמר דהוה גריס לה הה"מ ז"ל בדברי רבינו י"ל דלא כתב רבינו ויוליך לה כלשון הגמ' אלא כתב להוליך לה והוא דרך סיפור דברים ולא דרך ציווי והרמש"ל ז"ל הק' על הרי"ף ז"ל למה השמיט בעיית ויוליך וכו' ולפי האמור אין כאן קו' דמדברי הה"מ נראה דגם הוא לא הוה גריס לה א"כ מה יביא.

אמנם מרן ז"ל כתב בהפך דלא כתב רבינו בעייא דויוליך משום וכו' עד דכי לא אמר ויוליך הויא מגורשת וכו' ע"כ ולשונו מגומגם הרבה דכי לא אמר ויוליך א"כ הרי עשו שליחותו ואיך נאמר דאם כתבו לה גט אחר דהויא מגורשת וכבר ראיתי להרל"מ ושאר הפוסקים שהגיהו בדברי רבינו שאינה מגורשת שהרי עשו שליחותן ואף שכדבריהם נראה מ"מ דחיק ליה מילתא להגיה כל כך שהרי בגירסתינו כתוב דכל זמן שלא הוליך עדין לא עשו שליחותן וכן הוא בב"י סו' סי' קכ"ה ואיך נגיה בשניהם דבר זה רחוק מן השכל הילכך אני אומר דכוונת מרן לומר דכיון דויוליך הויא ספק מגורשת כשכתבו לה גט אחר אנו יכולים לטעות שהטעם הוא מפני שכוונתו לומר יוליך באיזה אופן שיהיה אבל בלא יוליך אלא שאמר להם כתבו ותנו לשליח הרי הקפיד שיעשו כן וכיון שנמצא פסול וכו' הרי לא עשו שליחותו דכוונתו שיתנו לשליח באופן שתתגרש והיינו שסיים שכל זמן שלא הוליך כלומר שלא הוליך השליח הגט מכח שנמצא פסול וכו' הרי לא עשו שליחותו ואם כתבו גט אחר כשר ונתנו לשליח הויא ודאי מגורשת וזה אינו אמת וכו' מכח דין התלמוד ולסיים דברי מרן כבר עמד עליהם הרש"ך ושאר המפרשים ז"ל שדבריו מגומגמים ותמוהים ע"כ. אך לדידי אני הצעיר י"ל דאין משיבין את האריה וכו' דהתם כתב רבינו שרבותיו לא כתבו כן מפני שבוש הנוסחאות שהיה בידם ואנחנו לא נדע מה הם אותם הגירסאות שלהם נתכוון רבינו וגם מרן ז"ל לא כתב שם כלום ומה גם שמרן גופיה לא כתב כן כאן אלא ע"ד דוחק כמו שכתב להדיא:

הלכה י

האומר וכו' גרשוה וכו'. משנה ובריייתא שם דף ס"ה והה"מ ז"ל הביא בשם הראב"ד דבעינן שיהיה מדבר ע"ע גירושין אבל רבינו לא חילק בזה והביא לו סמיכות מדכתיב כלה גרש יגרש גרש את האמה ואם לא דבר עמהם בענין גירושין מה לנו לחוש ע"כ כלומר דמזה מוכח כדעת רבינו דלא בעינן היה מדבר על עסקי גירושין ובס' בית שמואל ז"ל א"ה סי' קמ"א ס"ק ך' אחר שהביא דברי הראב"ד משם הה"מ כתב ואפילו אם אמר גרשוה יש לפרש כמו גרש את האמה ע"כ ותימא דפסוק זה הביאו הה"מ להוכיח דאפילו לא היה מדבר ע"ע גירושיה מהני ואיך הביא ז"ל פסוק זה להכריח דעת הראב"ד הרי פסוק זה מוכח אנפשיה דלשון גירושין מהני אף שלא היה מדבר ע"ע גירושין אם לא שנאמר דכוונתו דגרש את האמה אינו לשון גירושי אשה אלא לשון טרידה ושילוח מן הבית וצ"ע:

אמר להם פטרוה. בגמרא חילקו לדעת בני בבל בין פטרוה לפיטרוה בי"וד והר"ן ז"ל עמד בזה לדברי הרי"ף ורבינו שלא הביאוה אמנם הרב"י סי' קמ"א כתב דהשמיטוה

משום דבלה"ק ליכא פלוגתא בינייהו ואנן השתא לא משתעינן בלשון ארמי הרי אנו לענין זה כבני א"י עכ"ל אך מאי דאיכא למידק דלשון פטרוה כתוב הוא בגט ודן דיהווי ליכי מנאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין וגט פיטורין וכי היכי דלשון אגרת אף שמשמעותו לשני דברים אנו אומרים שכיון שכתוב בגט לאגרת של הגט דווקא נתכוון ה"נ בלשון פיטורין אף שיש לפרשו מלשון פיטור מאיזה חוב או ד"א כמ"ש רש"י ז"ל אמאי לא נימא דכיון שכתוב בגט לגט נתכוון וקו' זו תפול בין לדעת הרי"ף ורבינו דס"ל דפטרוה אינו גט כלל ובין לדעת רש"י שפי' במשנה דהו"ל ספק והנה ראיתי בס' שדה יהושע על הירושלמי שכתב לתרץ זה דשאני אגרת דקאמר ותנו לה דמשמע מלשון תנו לה שהוא כדכתיב וכתב לה ונתן בידה ע"כ. ולדבריו אכתי קשה דא"כ גם בפטרוה ותנו לה מהני שכשאמר להם כתבו פיטורין ותנו לה ואם איתא אמאי לא קני ליה ובשיטה להר' אנג'יל כתב דבדוחק י"ל דבאגרת אע"ג שיש לו שני משמעות מ"מ אי אמרינן דלאו לגט איכוון איזו אגרת רצה לומר מש"ה מהני כיון דהוי לשון הכתוב בגט משא"כ בפטרוה דאי אמרינן דלשון פיטור וחובה קאמר הוי משמעות יפה וטוב מש"ה אע"ג דהוא לשון הכתוב בגט לא מהני עכ"ל ובין למר ובין למר אכתי ק"ל אמאי לא תני במתניתין כתבו ספר ותנו לה דהא ספר כתוב בגט דלפי דברי הרב שדה יהושע משמע דודאי מהני וגם לפי דברי הרב אנג'יל ז"ל י"ל איזה ספר רצה לתת לה וכו' דומייא דאגרת וקושיא זו תפול לכל הפירושי' שבמשנה ובברייתא ותמהתי שלא מצאתי לשום מפרש שנתעורר בזה דהא על כרחך לומר יש פנים לכאן ולכאן וצ"ע דמאחר דתני לשונות שודאי נתכוון לגרושין ולשונות לא אמר כלום ולשונות שהם מוטלין בספק הו"ל למתני הא לאשמועינן מה דינו מכ"ש שתיבת ספר כתוב בתורה וכתב לה ספר כריתות וכו':

הלכה יב

במד"א בבריא אבל במסוכן והוא אדם שקפץ עליו החולי והכביד עליו חליו מיד. הרמ"ך ביאר דבריו דבגיטין די"ג אמתניתין דהאומר כתבו גט זה לאשתי וכו' אמרו בגמרא טעמא דאמר תנו הא לא אמר תנו אין נותנין ושכיב מרע אע"ג דלא אמר תנו נותנין דתנן בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר אף המפרש ויוצא בשיירא רש"ז אומר אף המסוכן מתקיף לה רב אשי ומאן נימא לן דמתניתין רש"ז היא דילמא רבנן היא ע"כ מוכח להדיא מהך סוגיא דאף דרש"ז נקט מסוכן לאו דוקא דהוא הדין שכ"מ דאם המסוכן דוקא אמאי דחי רב אשי ודילמא רבנן היא כלומר דלדידהו בין מסוכן בין ש"מ צריך

שיאמר תנו אכתי נימא לעולם רש"ז היא וכי אמר רש"ז דאצ"ל תנו דוקא במסוכן והוא שקפץ עליו החולי וכו' כדברי רבינו אבל ש"מ שלא קפץ עליו אלא שנחלה כדרך כל הארץ אף שהוא ש"מ צריך שיאמר תנו ואתייא מתניתין בשופי לרש"ז וא"כ מהך סוגיא קשה טובא לשיטת רבינו ואף שרבינו שפירש דמסוכן היינו שקפץ עליו החולי הוציאו מהירושלמי שכן אמרו שם מ"מ גם הירושלמי לא פליג אגמרא דידן שהרי אמרו שם דאף דרש"ז נקט מסוכן דהיינו בקפץ עליו החולי מ"מ לאו דוקא קאמר אלא ה"ה חולה סתם לרש"ז דאין צריך שיאמר תנו ומה בין חולה למסוכן וכו' ר"ל דמאחר דלרש"ז הדין שוה בין לחולה בין למסוכן אמאי נקט מסוכן ומתרץ דבא לאשמועינן דמסוכן היינו שקפץ וכו' וכשאמרו בירושלמי דהלכה כרש"ז היינו בין בחולה בין במסוכן ונמצא דבין הבבלי ובין הירוש' שוין לרש"ז בין קפץ עליו החולי בין לש"מ אין צריך שיאמר תנו ואמאי כתב רבינו המסוכן דוקא והוא שקפץ וכו' דמשמע דבשכיב מרע שלא קפץ עליו החולי לא והנה באמת הוא דגם בפרק מ"ש דקמ"ו מדמה הך מסוכן דרש"ז לש"מ ונתחזקה הקושיא יותר על רבינו ותו דבגיטין דף ס"ו אמר רב הונא גיטו כמתנתו וכו' מה גיטו אע"ג דלא פריש כיון דאמר כתבו אע"ג דלא אמר תנו אף מתנתו כיון דאמר תנו אע"ג דלא קנו מניה ופירש"י גיטו דש"מ וכו' ע"כ ובפ"ח דה' זו"מ דין כ"ג כתב רבינו וז"ל ש"מ שצוה מחמת מיתה כגון שהיתה דעתו נוטה שהוא מת וכו' והמפרש בים והיוצא בשייירא והיוצא בקולר והמסוכן והוא שקפץ עליו החולי והכביד עליו חליו כל אחד מארבעתן כמצוה מחמת מיתה וכו' ע"כ וידוע דטעם הדבר שדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו וא"צ קנין הוא כדי שלא תטרף דעתו עליו כשידע שאין דבריו קיימין כמו שכתב דין ב' וכיון שכן דין הוא שנדמה ש"מ למסוכן גם בגט דכי היכי דבמסוכן והנך דתני בהדיה אף שלא אמר אלא כתבו אנו דנין שודאי כוונתו שיכתבו ויתנו כך בסתם ש"מ שאנו רואין להדיא שדעתו נוטה שהוא מת יש לומר שה"ה והה"ט ואם כן צ"ל דרבינו נקט מסוכן וכו' לריבותא שאפילו שהיה עכשיו בריא גמור ופתאום הוא שקפץ עליו החולי אפ"ה באומר כתבו סגי ומכל שכן ש"מ שנחלה מקודם וכו' א"נ יש לומר דהעתיק לשון המשנה דלא קתני אלא מסוכן והה"נ דה"ה ש"מ וסמך עצמו למ"ש בהלכות זו"מ וגם סמך עצמו למ"ש במד"א בבריא וכו' משמע דבבריא דוקא הוא דבעינן כתבו ותנו אבל בש"מ פשיטא שאין הדין כן דאל"כ הך במד"א הוא מיותר והכי הול"ל המסוכן וכו':

הלכה יג

בריא שאמר וכו' ספק הפיל עצמו וכו'. הרמ"ך וכבר מרן ז"ל כתב דנפל מיד קאמר כמ"ש ברישא וכן הסכימו המפרשים ז"ל עיין להרב מכתב לאליהו דף י"ב וע"ע להרל"מ במ"ב והפר"ח במים חיים:

וכן מי שהיה מושלך וכו' והוא שידעו וכו' ואעפ"י וכו'. דברי רבינו צריכין ביאור מנא ליה הא דקאמר והוא שידעו אותו דבגמ' לא מצינו דבר זה ועוד מה היא הודעה זו והנה הה"מ ז"ל ציין מההיא דתנא דבי ר"י בשעת הסכנה כותבים אעפ"י שאין מכירין וכו' משמע דר"ל אעפ"י שאין מכירין אבל לעולם בעינן שידעו לפחות ותתורץ ק' הרל"מ ז"ל שהק' דמנ"ל לרבינו והוא שידעו אותו והניחו בצ"ע ומרן ז"ל הביא ממתני' דסוף יבמות מעשה בצלמון וכו' ולא ידעתי למה הביא משנה זו ע"ד רבינו כיון דדעת של רבינו הוא מבואר ממתני' דגיטין וכמ"ש הוא עצמו אח"ז שנרגש למה לא הביא רבינו ההיא דחזו ליה בבואה דבבואה לצאת מחששא דדילמא שד הוא מפני שרבינו סבר דכי מייתי ההיא דתנא דבי ר"י אכולהו קאי וכלומר דליכא למיחש לשד כלל אך עדין לא ידענו מה היא הידיעה הזאת דהן אמת דלפי זה כיון שההברה היא בט"ע כמ"ש מדברי רבינו מעתה הידיעה היא שיודעים שיש שם זה בעיר א"נ שיודעים אותו ממש אך אין להם ט"ע גמור במראהו ותוארו וכל זה אם נאמר דרבינו לא חייש לשד כאמור אמנם אם נאמר דחייש אלא דס"ל כדעת הגאון שהביא מרן פי"ג שכתב דהאידנא לא בקיאי' בבבואה דבבואה וכו' יראה דלעולם חיישי' לשד וא"כ מ"ש רבינו והוא שידעו אותו היינו ע"י שהעלוהו ונצטרך לדחוק דמ"ש רבינו ואעפ"י שהעלוהו ולא הכירוהו הכוונה שצריך עכ"פ להעלותו וכן כתב מוהרח"ש דף ז' וס' מכתב מאליהו דף י"ב ע"ש אך האמת נראה דאם איתא אף לפי דרכם לא הו"ל לרבינו לכתוב אף על פי שהעלוהו וכו' אלא אעפ"י שכשהעלוהו וכו' דהוה משמע טפי דההעלאה צריכה עכ"פ ועוד דאם זאת היתה כוונת רבינו הו"ל לפרש דבריו ותו דהרי ידוע שצריכין לכתוב הגט וליתנו לאשה קודם שימות דהא אין גט לאחר מיתה ובשלמא אם נפרש דאעפ"י שהעלוהו שכתב רבינו היינו שאירע כן דרך מקרה אתי שפיר אבל אם נאמר שהאעפ"י הוא נמשך לעיל והוא דרך תנאי דוקא לא יתישב הלשון כלל מבואר דהא עכ"פ צריכין לכותבו קודם שיעלוהו ודו"ק והן אמת שלא נדחקו הרבנים הנ"ל בזה אלא מתוך קו' וכו' מ"מ יותר נראין דברי מרן ז"ל:

אפילו נשחטו בו רוב הסימנין וכו'. מימרא דר"י א"ש דף ע' שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר וכו' וכתבו התוס' כגון שאמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו וכו' ע"כ משמע דלשון ואמר דקאמר ל"ד דהא א"א לו לדבר כלל אמנם ק"ק למה לא כתב רבינו

שנים או רוב שנים כלשון שמואל והרל"מ ז"ל תירץ דכיון שכתב רוב שנים ה"ה כולן דרובו ככולו ע"כ אך אכתי קשה דבפי"ג דין י"ז כתב או ששחטו שני סימנין או רובן הרי שהש"ס הזכיר שניהם ואולי שרבינו ידע מחכמת הרפואה שרחוק הדבר דבנשחטו שני הסימנין יוכל אפילו לרמוז ולכך לא הזכירו כאן:

הלכה יד

וכן שכור וכו' ואם לא הגיע ה"ז ספק. הטור א"ה סי' קכ"א גריס בדברי רבינו דאם הוא ספק אם הגיע לשכרותו של לוט ה"ז ספק והרב"י תיקן דברי רבינו על נכון אך מצינו לרבינו בפ"ב דהשכור שאינו מכיר כלום אין מעשיו מעלין ולא מורידין גם בס"פ כ"ט דהל' מכירה כתב ואם הגיע לשכרותו של לוט והוא השכור שעושה ואינו יודע מה עושה אין מעשיו כלום ע"כ. ולפ"ז גם כשאנו מסופקין אם הגיע לגדר זה או לא הגיע יש לדונו בספק ולהחמיר וכן הסכמת רוב המפרשים ז"ל:

הלכה טו

אמר כשהוא בריא וכו'. הרמ"ך ודבריו ז"ל הפך מה שהבין מרן ז"ל שתמה תחילה ע"ד רבינו דכיון דר"י מדמה ליה לשוטה הו"ל גט בטל ואיך כתב רבינו דה"ז פסול וכו' ועוד הקשה דאפילו לר"ל דמדמי' ליה לישן משום דסמיה בידן אבל אם הוא חולי אחר דאין סמיה בידן בטל נמי הוי ואם כן הו"ל לרבינו לפרש וכו' ע"כ. והנה לקו' ראשונה הדבר מבואר אחרי המחילה הראויה דכיון שמתחילה כשהיה בריא אמר כתבו ותנו מעתה א"א שנאמר שיהא הגט בטל אלא פסול מדבריהם משום גזרה אטו שוטה והיינו מ"ש ר"י דמדמה ליה לשוטה פי' כיון שמעכשיו הוא נבעת אי שרינן שיכתבו הגט יאמרו שוטה נמי מצי מגרש ולא ידעי דזה הקדים הדברים כשהיה בריא ותדע עוד דמשום גזרה הוא ואין שייך לשון בטל שהרי לאחר שיבריא אין צריך לימלך בו עוד וגם לקו' שניה מהך טעמא גופא א"א לחלק בין סמיה בידן לאין סמיה בידן דלעולם בכל מין חולי אינו אלא פסול מדבריהם מפני שבשעה שצוה לכותבו היה בריא ור"ל דיהיב טעמ' משום דסמיה בידן וכו' אינו אלא כלפי סברתו דמצו לכתוב לאלתר משום דאין שייך לגזור אטו שוטה דכיון דסמיה בידן הו"ל ראוי לבילה משא"כ שאר חולין דמודה ר"ל דיש לגזור ולעולם דאינו אלא מדרבנן וכ"נ דעת הרמ"ך ז"ל שהזכרנו וזה פשוט לעד"ן ומעין זה כתבו ז"ל אכן ק"ל טובא דבמשנה קתני אמר כתבו ותנו גט לאשתי ואחזו קורדיקוס וחזר ואמר אל תכתבו אין דבריו האחרונים כלום ולמה רבינו לא הזכירו וגם מרן ז"ל שעמד כ"כ בדברי רבינו למה לא נרגש מזה. ואחר החיפוש מצאתי בס' ג"פ סי' קכ"א בסק"י שעמד בזה ותירץ דאין אנו בקיאים בזה החולי וכו' ולכך לא הזכירוהו ואין זה כדאי ולעד"ן דכיון

דבגמ' לא הפליגו ר"ל ור"י אלא אם כותבים לאלתר או אחר שיבריא דמר מדמה ליה לישן ומר מדמה ליה לשוטה והיינו משום דאחזו קורדייקוס אחר שאמר כתבו ותנו מעתה מאי דקאמר אל תכתבו אחר שאחזו אינו מעלה ולא מוריד דהא מתני' קתני להדיא דאם אחזו קורדייקוס ואמר כתבו ותנו לא אמר כלום ולר"ל ועוד דר"י בין אמר אל תכתבו בין לא אמר כלום הדין שוה דלמר כותבין ונותנין לאלתר ולמר עד שיבריא ומאי דקתני ליה במתני' אינו אלא לשנדייק דאין בדבריו אחרונים כלום וכיון שאין נפקותא בדבר לכך לא הזכירוהו ז"ל ודו"ק כי נלע"ד נכון ויציב:

הלכה טז

וכן אם כתב בכתב ידו וכו'. מפשט דברי רבינו נראה דבכתב בכתב ידו א"צ שום בדיקה שהרי לא חייב אלא שתהא דעתו מיושבת עליו ותדע עוד שבדין דלעיל מיניה סיים וצריכין לבודקו יפה יפה וכו' משמע דהבדיקה לא שייכא אלא בהרכין ראשו אבל ע"י כתיבה א"צ בדיקה ותדע עוד שלא כתב בזו וצריך שתהא דעתו מיושבת כמ"ש בדין הרכין אלא כתב אם היתה דעתו מיושבת כלומר דא"צ כ"כ בדיקה ולכך לא כתב לשון צריך וכו' וכ"כ פכ"ט מהל' מכירה וז"ל אלא ששומע ואינו מדבר או שנשתתק מקחו מקח וכו' והוא שיבדוק כדרך שבודקין לגיטין או יכתוב בכתב ידו ע"כ הרי דלכתב ידו לא הצריך שום בדיקה אמנם בפי"ג דין כ"ח כתב רבינו וז"ל וכן מי שנשתתק ובדקו אותו כדרך שבודקין לגיטין ונמצאת דעתו מכוונת וכתב שמת פ' בן פ' סומכין על כתיבתו ותנשא וכו' ע"כ הרי להדיא שהצריך בדיקה אף ע"י כתיבה וזה הפך מ"ש כאן וכבר עמד על זה מהרח"ש ז"ל בדף ח' ולא תירץ כלום ע"ע אך בס' ג"פ סי' ק"ך ס"ק כ"ח כתב וז"ל ויראה דלענין ממונא מיקל הרמב"ם דלכתיבת ידו לא בעי בדיקה אך לענין א"א בין לענין גט בין לעדות אשה בעי בדיקה וכו' ע"כ ותירוצו עולה קצת למ"ש רבינו בהל' מכירה ובפי"ג אך למ"ש בפרקין אינו עולה שהרי כבר הכרחנו מתוך סידור לשון רבינו כאן דבכתיבה לא בעי בדיקה דאם איתא למה הוצרך לכתוב אם היתה דעתו מיושבת מכיון שהקדים שצריך בדיקה בסירוגין משא"כ אם נאמר דאין צריך בדיקה אתי שפיר דכוונתו דלפחות תהיה דעתו מיושבת וק"ל ואפשר היה לחלק בין עדות אשה שמעיד לזולתו למקחו וממכרו וגירושי אשתו אך יקשה קצת בלשון הברייתא דקתני כשם שבודקין לגיטין כך בודקין לעדויות וכו' והביאה הה"מ שם בפי"ג משמע דגיטין ועדויות שוין ויותר נלע"ד דסמי חדא מקמי תרתי ולעולם דע"י כתיבה לא בעי בדיקה והכי מסתברא דכיון שעשה מעשה וכתב עדיף מהרכנת הראש וכסברת התוס' דף ע"א ד"ה אר"י וכו' ומעתה יש לנו פנים מאירות לומר שמ"ש בפי"ג וכן מי שנשתתק ובדקו אותו כדרך

שבודקין לגיטין כוונתו למ"ש בדין זה דלהרכנת הראש בעי בדיקה בסירוגין וכו' ואתי שפיר למה שיש להק' למה לא הזכיר שם רבינו דין הרכנת הראש דהא ודאי נראה דמכיון דמהני לענין גירושין מהני נמי לענין עדות אשה כנז' אלא נראה שנתכוון במ"ש ובדקו אותו כדרך שבודקין לגיטין היינו כמ"ש כאן ומפני שכבר כתב כאן דגם ע"י כתיבה מהני אף בלא בדיקה לא דקדק כ"כ בלשונו שכ' וכתב שמת פ' בר פ' סומכין לכתיבתו ותנשא שכוונתו א"נ כתב וכו' ותדע עוד שהוסיף ז"ל שסומכין על כתיבתו והוא שפת יתר דהיל"ל ה"ז תנשא סתם ומינה ודאי דסומכין על כתיבתו דאין לומר שבא ללמדנו דאף שאינו מעיד בפה ממש אפ"ה סומכין וכו' שזה כבר השמיענו שם בתחילת דבריו שכתב מצאו כתוב בשטר מת איש פ' וכו' ה"ז תנשא אשתו אלא נראה שבא להשמיענו שאף בלא שום בדיקה סומכין על כתיבתו והיינו כמ"ש כאן א"נ אפשר לפרש שמ"ש שם ובדקו אותו וכו' הכוונה שאירע הדבר כך שבדקו אותו כדרך שבודקין לגיטין לא שהקפיד ז"ל שעכ"פ צריך בדיקה ובין אם נפרש כך או כך יתורצו דברי רבינו על נכון:

הלכה יז

מי שנשא כשהוא פקח ונתחרש. זה החרש שכתב רבינו היינו שאינו שומע ולא מדבר כמ"ש אח"ז ואין סומכין על רמיזת החרש ולא על כתבו אך באם הוא חרש ומדבר לא שמענו מה דינו ומרן כ"מ ובב"י סי' ק"ך צדד בדבר ע"ע אמנם בהמש"ל ז"ל ראיתי בו דברים מגומגמין הרבה שכת' וז"ל אבל נראה דהדין אמת מדחזינן לרבינו פכ"ט מה"מ שדימה חרש למדבר ואינו שומע וכתב וז"ל מי שאינו מדבר ואינו שומע או מדבר ואינו שומע מוכר ולוקח המטלטלין ברמיזה הרי בהדיא דאפי' במדבר כתב דסגי ברמיזה אעפ"י שיכול לדבר וכ"ש בפקח המדבר וכו' ע"כ הבין הרב ז"ל דהך ברמיזה שכתב רבינו היינו רמיזת המדבר ואינו שומע שכן כתב דאפי' במדבר כתב דסגי ברמיזה אעפ"י שיכול לדבר וכו' ואחר המחילה אינו כן דכיון שהוא מדבר מה צריך לרמיזה אלא הרמיזה היא להאחרים דכיון שאינו שומע כלום כמ"ש שם רבינו להדיא אין האחרים יכולין לדבר לו אלא ע"י רמיזות כדי שיבין וזה פשוט הרבה. גם ראיתי שם שתמה על מרן ז"ל במ"ש ולא כתב רבינו דין המדבר ואינו שומע משום דמכלל דבריו נלמוד דכיון שאינו חרש גמור דינו כדין האלם ויותר נר' לומר שכל עוד שמדבר דינו כפקח גמור וכו' ע"כ. ותימה עליו דאיך שכח דברי רבינו פכ"ט מה"מ שהשוה דין חרש גמור למדבר ואינו שומע וחלקו מדין אלם וכו' ע"כ. ועדיפא מינה הו"ל להק' עליו שהוא עצמו באותו לשון הזכיר כל זה שכתב וז"ל ומיהו לענין מדבר ואינו שומע שכתבתי בסמוך וכו' רבינו בפרק הנז' לא ס"ל הכי שהשוה דין המדבר ואינו שומע לדין אינו שומע ואינו מדבר וכו' ע"כ אלא האמת

נראה שמרן ז"ל לא שכח מ"ש רבינו בה"מ אלא שהוא מצדד בדברי רבינו והגאונים כאן להוציא הדין לאמיתו עד שעמד עליו בדברי רבינו בהל' מכירה כמבואר ודו"ק שאין כאן תימה:

הלכה יח

המקדש קטנה. עיין לרבינו פ"ב דהל' אישות והרל"מ ז"ל:

הלכה יט

אם מבחנת וכו'. במת אביה חילק ז"ל אבל באביה קיים אין חילוק לדעתו ז"ל ואחרים חלקו עליו עיין להרב"י סימן קמ"א:

הלכה כ

מי שהדין נותן שכופין וכו'. היינו אותם שהזכיר ז"ל בפ' כ"ה דהל' אישות דין י"א וי"ב וכן חייבי לאוין וכיוצא וכ"כ בפי' המשנה ומ"ש בכל מקום ובכל זמן היינו מדאמרינן פ' המגרש (גיטין דף פ"ח) אנן שליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה אהודאות והלואות ומ"ש מכין אותו עד שיאמר רוצה אני הכי תנן בערכין חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותם אעפ"י שאין מתכפר לו עד שיתרצה שנאמר לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני וכן אתה אומר בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ובגמ' תנו רבנן יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול בע"כ תלמוד לומר לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ופסקה רבינו פי"ד דמעה"ק דין י"ז כלשון המשנה ממש ולכאורה משמע דה"ט משום דכתיב לרצונו להכי בעינן עד שיאמר רוצה אני וגם בגיטי נשים כתוב והיה אם לא תמצא חן בעיניו דמינה ילפינן דאינו מגרש אלא לרצונו כמ"ש רבינו פ"א דין ב' ולפ"ז תתורץ השגת הראב"ד רפ"ד דהלכות אישות שכתב רבינו שהאיש שאנסוהו עד שקידש בע"כ ה"ז מקודשת והשיג עליו והוא שיאמר רוצה אני ולפי האמת אין כאן השגה דלא בעינן שיאמר רוצה אני אלא היכא דגלי קרא כמבואר אכן קשה מההיא דפ' הכונס (בבא קמא דף ס"ב א)"ל רב אדא בריה דרב אויא לרב אשי מה בין גזלן לחמסן א"ל חמסן יהיב דמי גזלן לא יהיב דמי א"ל אי יהיב דמי חמסן קרית ליה והאמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זביני ל"ק הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני ע"כ משמע דגם בשאר אונסין כגון מכר אף דלא גלי קרא שיהא לרצונו מ"מ בעינן שיאמר רוצה אני והרל"מ ז"ל הקשה קושיא זו כאן על הה"מ רפ"ד דה' אישות והניחו בצ"ע ולא ידעתי למה ליה להקשות להה"מ כיון דרבינו פ"ב דה' מכירה כשהביא דינו של רב הונא לא הזכיר שצריך שיאמר רוצה אני וטפי הו"ל להקשות כן על רבי' גופיה והנה ראיתי שם שנתעורר ז"ל בקושיא זו על רבינו ונדחק בדבר ע"ע. אך לעד"ן הדבר ברור כשמש דבפ'

חזקת הבתים (בבא בתרא דף מ"ח) אמר רבא הלכתא תליוה וזבין זביניה זביני ולא אמרן אלא בשדה סתם אבל בשדה זו לא וכו' ולא אמרן אלא דלא ארצי זוזי וכו' ולא אמרן אלא דלא הו"ל לאשתמוטי וכו' והלכתא בכולהו דהוו זביניה זביני דהא אשה כשדה זו דמיא ואמר אמימר תליוה וקדש קדושיו קדושין ע"כ הרי דבכל הנך פרטי דקאמר רבא לא הזכיר הא דרוצה אני וגם ההלכתא וכו' דקאמר סתם תלמודא לא הזכירו כלל ונראה דה"ט מפני שלעיל מינה כשרצו להביא סייעתא להא דרב הונא וכו' ודחי ליה מסיק תלמודא אלא סברא הוא דאגב אונסיה גמר ומקנה ע"כ דר"ל בלבו הוא גומר למכור אף שהוא מכח האונס וכיון שכן לא בעינן שיאמר דוקא רוצה אני ואף את"ל דההיא דפ' הכונס פליגא ההא קי"ל סוגיא בדוכתה עדיפא מלבד שי"ל עוד דל"פ וה"פ דכי מתרץ ליה חמסן לא יהיב דמי כוונתו דלא יהיב כל דמי השווי דלהכי איקרי חמסן שהוא נגזר מגזלן וקרוב לו אלא שהמקשה לא הבין כן ולכך הקשה לו מתלויה וזבין וכו' ולפי שיטתו השיבו שיש לחלק בין אמר רוצה אני ללא אמר אכן לפי האמת אף בתליוה וזבין לא קפדינן בהכי ודוק כי הוא מתוק מדבש:

ואם הכותים מעצמן אנסוהו וכו'. לכאורה נראה דר"ל שלא ציוו להם הב"ד על הדבר הזה אלא הם מעצמן לאיזה סיבה או שהאשה נתרעמה בפניהם אז הוא פסול הא אם כפו אותו ע"י צוויים של דייני ישראל אף אם לא אמרו לו עשה מה שישראל אומרין לך כשר וא"כ קשה דיוקא דסיפא אדיוקא דרישא כמבואר והטור ז"ל כתב בשם הרמ"ה דדוקא בעשה מה שב"ד ישראל אומרים לך וכו' אבל אם גוים כפו אותו אעפ"י שישראל אומרים לו לכופו פסול ול"נ לא"א וכו' ע"כ באופן שיש מחלוקת בדין זה והרב"י כתב שדעת רבינו כדעת הרא"ש דכיון שישראל א"ל לכופו אפי' אם הגוים אומרים ליתן גט כשר ואף שאין זה מבואר בדברי רבינו מ"מ כבר הורה זקן:

שאין אומרים אנוס וכו'. הרמ"ך. ודעת רבינו לחלק בין מכר ומתנה לגט משום דבגט בין כדין בין שלא כדין כיון שהב"ד הם שכפו אותו לדבר זה הרי רמיא עליה מצוה דלא תסור אפי' אם אומרים לך על ימין שהוא שמאל משא"כ במכר ומתנה שאין כאן שום מצוה אלא דעכ"פ צריכין אנו לומר דמ"ש כגון מי שהוכה עד שמכר או עד שנתן לדוגמא בעלמא נקטיה דהא מבואר בדברי רבינו פ"י דה' מכירה דאם אנסוהו למכור מכירתו מכירה משא"כ במתנה וכאן השוה אותם ועוד שהוא הפך מ"ש שם אלא ודאי דלדוגמא בעלמא נקט להו להשמיענו הטעם דשלא כדין נמי אינו אלא פסול וכ"מ להרל"מ:

ואם הכותים אנסוהו לגרש שלא כדין אינו גט. מרן ז"ל הקשה על רבינו דהו"ל לפסוק דכדין ע"י כותים לפחות ס' מגורשת מכח דברי רנא"ש וכו' ע"כ. ולעד"ן דרבינו ס"ל כרב

משרשיא ואף דהכא אמרו בדותא היא מאחר שקיימו דבריו בפ' חזקת הבתים (בבא בתרא דף מ"ח) ש"מ דהלכתא היא תדע עוד שהקשה מדבריו וכו' ומעתה הקושיא שהק' בגיטין דף פ"ח ונהוי שלא כדין כישראל ולפסול וכו' התירוץ הוא מבואר עפ"י דברי רבינו כאן שכתב לא היה הדין נותן וכו' ה"ז גט פסול כלומר דמה"ת הוא כשר משום דכיון שהם ב"ד אף שטעו אין לך אלא שופט שבימיך וא"כ עכ"פ איכא מצוה לשמוע דבריהם משא"כ ע"י כותים כיון שהוא שלא כדין אין בו שום מצוה ואף מן התורה אינו גט ובזה יתורץ הכל ושלי"ת שכיוונתי לדברי הרל"מ ז"ל:

פרק ג

הלכה א

כל גט שלא נכתב לשם האיש המגרש ולשם האשה וכו'. דברים אלו מגומגמים הרבה חדא דהיכן מצא רבינו דבעינן שיכתב לשם האיש הרי בגמ' לא אמרו אלא לשם האשה מדכתיב קרא יתירה וכתב לה לשמה ותו דמנ"ל שאם נכתב לשם האשה ולא נכתב לשם האיש שהוא בטל מן התורה שהרי בחדא מחתא מחתינהו ותו דאם איתא כשבא לפרש הענין כיצד וכו' הי"ל להביא ג"כ מציאות שנכתב לשם האשה ולא לשם האיש והן אמת שדבריו לקוחין מן המשנה דגיטין דף כ"ד דמייתי לכולהו הנך חלוקות שהזכיר רבינו אך שם אמרו כל גט שנכתב שלא לשום אשה פסול כיצד וכו' הרי דלא באה המשנה לפסול אלא שנכתב שלא לשם האשה המתגרשת ובס' מכתב לאליהו ז"ל שער א' ראיתי שכתב תחילה דכוונת רבינו בלשם האיש דהיינו עפ"י צוויו ושוב דקדק דממ"ש רבינו לקמן דין ז' וז"ל מפני תקנת סופר התירו וכו' ויניח מקום האיש ומקום האשה וכו' כדי שיכתבם לשם האיש ולשם האשה וכו' כנראה דצריך שיכתוב התורף לשם שניהם ולפי זה אתו דברי רבינו כפשטן דגם שם האיש שוה לשם האשה דבשניהם בעינן לשמה וכו' ע"כ ולפ"ז יקשה עליו (כאן בלוי) סופר וכו' לא מכרעא מידי לשיסבור רבינו דבעינן לשמו כלשמה דההיא בלכתחילה היא (כאן חסר) אבל שיהיה בטל מד"ת אם נכתב שלא לשם האיש זה לא שמעינן (כאן חסר):

הלכה ד

וכל גט שכתבו וכו'. הסוגיא דגיטין דף כ' (כאן נשמט) כתוב בשם ר"י דאף דאמרי' התם דכתב העליון אינו כתב ה"מ כשאינו מתקן כלום אבל בכותב השם שלא לשמו וכן גבי גט כשמעביר עליו הקולמוס לשמו חשיב כתב העליון כתב לכ"ע וזה נמי הוי הפך דברי הה"מ ז"ל והנה ראיתי בס' לחם יהודה נר"ו שרצה להסביר דברי הה"מ מהאיך סוגיא

דף י"ט דאמר שמואל עדים שאין יודעין לחתום רושמין להם באבר ופריך באבר ס"ד והתני ר"ח כתבו באבר וכו' כשר ופירש"י וכיון דכתב גמור הוא הו"ל כדיו ע"ג סיקרא דקאסרי לעיל ע"כ והקש' נר"ו דמאי ק' ודילמא שמואל סבר כמימרא קמא דר"י דמעביר דיו ע"ג סיקרא בשבת חייב ועוד דילמא שמואל ס"ל כר' יהודה דאהניא העברת קולמוס וכו' אלא צ"ל דסתמא דש"ס ס"ל דאין לדמות גט לא לשבת ולא לס"ת וכו' וא"כ הך סוגיא פליגא אדר"ח וכו' ואתי שפיר מ"ש בה"ש דהמעביר דיו ע"ג סיקרא חייב וכו' כמימרא קמא דר"י ולאו מטעמיה ואתי שפיר נמי להה"מ וכו' ע"כ. ותמהני עליו טובא דכיון דר"י ביאר דעתו דמאי דמחוייב בכתב עליון גבי שבת אינו אלא להחמיר כמ"ש וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה ופירש"י שאלו היה בהמ"ק קיים לא היה מחייבו קרבן מחשש חולין בעזרה מעתה מבואר דגט ושבת שוין ומנ"ל לומר דשמואל פליג עלה ומכ"ש דסתמא דש"ס וגם דברי רש"י דייקי שכתב דקאסרינן לעיל ולא כתב דמחייבינן לעיל והרבה יש להשיב על דבריו אך א"ק להאריך כי האמת יורה דרכו ע"ע ויותר תמהתי דאיך לא ראה דברי התוס' שם שכתבו הפך כל דבריו לגמרי ולההיא דרבינו בה"ש ל"ק דהוא ז"ל העתיק דברי הגמרא דקאמר חייב ודו"ק:

הלכה ה

מי שכתב וכו' גזירה שמא יאמרו וכו'. משנה וגמרא שם דע"ט. ולכאורה קשה דכיון שהוא מוקדם שהרי הקדים כתיבתו וחתימתו וזמנו לנתינתו למה לי טעמא דכדי שלא יאמרו וכו' ת"ל מפני שהוא מוקדם ורבינו פסלו בפ"א דין כ"ה ע"ש ואם נאמר כמ"ש לעיל בפ"ב דין ב' דלא פסל רבינו המוקדם אלא בשנכתב ביום א' ובזמן א' ונחתם ביום אחר שנמצא הפיסול בחתימת העדים אך אם נכתב ונחתם כדינו אלא שהבעל עיכבו אצלו זמן מה אין זה מוקדם אתי שפיר ובמציאות זה הוה אפשר ועוד דשאני הכא שאח"כ נתייחד עמה וכ"ע ידעי לה להא מלתא אך ראיתי להתוס' ז"ל שעמדו בזה ותירצו באופן אחר ע"ע:

הלכה ו

אמר לסופר וכו'. עיין הרמ"ך והיא השגת הראב"ד ג"כ ומתורץ כ"ז מתוך דברי מרן ז"ל. וההה"מ נראה שלא ראה השגת הראב"ד ע"ע:

הלכה ז

מפני תקנת הסופר וכו'. משנה וגמרא שם דהלכתא כר"א. ומפרש רבינו דהיינו ת"ק ודלא כפי' רש"י וגם מתוך דברי רבינו בפי' המשנה נראה שפסק כן שהרי כתב דצריך

שיניח ג"כ מקום הרי את מותרת לכל אדם דהיינו מפני התקנה שאמרו בגמ' לדעת ת"ק ואחרי המחילה מהתי"ט ז"ל שכתב דרבינו בחיבורו חזר בו מפי' המשנה וא"נ כמבואר:

הלכה ח

סופר שכתב וכו'. בג' נ"א כ"י קדמונים כתוב בדברי רבינו הואיל ומסרו לה בעדים ה"ז גט אלא שהוא פסול ולמה אינו בטל לפי שאין העדים וכו' וכ"נ שהיתה גירסת מרן ז"ל אמנם מהר"י וויל ז"ל והטור לא היו גורסין כן וגירסתינו נראית ולמ"ש רבינו הואיל והוא כמזוייף מתוכו עמ"ש פ"א דין י"ז:

הלכה ט

המביא גט וכו' ויש לו ט"ע וכו'. עיין הרמ"ך גם הראב"ד ז"ל השיגו מצד אחר ובדברי הה"מ יתורץ הכל אף דהרל"מ והפר"ח בגמ' חלקו עליו ע"ש מ"מ יש ליישב כדי שיתורצו אלה ההשגות ודו"ק:

הלכה י

הוחזק באותו המקום. עיין הרמ"ך וכבר הה"מ ז"ל תיקן זה ואין להאריך:

הלכה יא

היה לעדים וכו'. עיין הרמ"ך ועיין לרבינו פי"ג דגזילה ואבידה ובדברי הה"מ ומרן ז"ל. והרל"מ ז"ל לא ראם:

הלכה יב

שנים ששלחו וכו' עד הרי השני בטל. אף דבפי' כתב רבינו דב"מ שכתב בטל ר"ל דמה"ת בטל והבנים ממזרים מ"מ בדין זה א"א לפרשו כן דכיון דיתכן שאותה שנתגרשה בו הוא שלה באמת איך נאמר שיהא בטל מן התורה אלא צ"ל בהכרח דלישנא דמתני' נקט והכוונה שהוא כדבר בטל שאין בו ממש דלכתחילה אין לגרש בו כלל אמנם אם בדיעבד גירשו בו שתיהם או אחת מהם בהכרח הו"ל ספק בכל אחת מהם:

הלכה יג

מי שהיו לו וכו'. עיין הרמ"ך והרבה פירושים נאמרו בדברי רבינו עיין להה"מ ומרן ובב"י סי' קכ"ט והרש"ך והרל"מ והפר"ח בגיטין שם ואין להאריך:

הלכה טו

הכל כשרים וכו'. שיטת רבינו מבוארת דס"ל דוכתב לה ספר כריתות אבעל קאי ואם הבעל אינו יודע לכתוב יצוה לאחר לכותבו וכיון שכן גם כתיבת הגט בתורת שליחות נגעו בו כמו שנראה מדבריו בריש פ"ב ע"ש וזו היא שיטת ר"י בעל התוס' שהזכירו הרא"ש ז"ל אף דלא ככולו כמבואר והכי מוכח מכמה דוכתי שהזכירו התוס' שם ד"ה

והא לאו בני דיעה נינהו וכו' ותדע שזו היא כוונת רבינו שהרי הזכיר כאן גבי כתיבה הטעם מפני פסול העבד שהוזכר בגמ' גבי שליחות הגט הרי דס"ל דגם הכתיבה עצמה מתורת שליחות נגעו בה ומפרש הסוגיא דר"י אמר שמואל לפרש דברי רב הונא הוא דאתא אלא שהתלמוד פלפל תחילה בדברי רב הונא שוב הביא דברי ר"י אמר שמואל שמפרש דבריו דלא איירי אלא בטופס הגט וכ"כ רבינו בפי' המשנה שם ונלע"ד דהכרח רבינו לפרש הסוגיא כן הוא מכח דברי הירושלמי דאמתניתין דהכל כשרים וכו' רב הונא אמר והוא שיהא פקח עומד ע"ג ר"י אמר והא כתיב וכתב לה לשמה שמואל אמר צריך שיניח תורפו של הגט וכו' ע"כ ומעתה גם התלמוד שלנו נאמר דר"י א"ש קשיתיה בדברי רב הונא דאי איירי גם בתורף ק' דהא בעינן לשמה וגדול עומד ע"ג אינו מועיל לשוייה לשמה ומכח זה פי' דגם כוונת רב הונא היא בטופס דוקא ובזה ניצול רבינו מהקושיות שהק' עליו הרשב"א ז"ל ע"ע ועוד יתבאר לקמן בע"ה גם הרש"ך נתקשה הרבה בדברי רבינו ע"ע. ומלבד האמור י"ל להק' מה שהק' בשם התו' דמאי איריא דנקט בגמ' גבי גוי משום דגוי אדעתא דנפשיה קעביד תיפוק ליה משום דלאו בני כריתות נינהו ומכח זה כתבו ז"ל לפי שיטתן דבכתיבת הגט אין שייך שליחות דכי כתב וכתב לה לאו אבעל קאי אלא אסופר קאי אכן רבינו דס"ל דגם בכתיבת הגט מתורת שליחות נגעו בה כמבואר מה שכתבו בגמ' דגוי אדעתא דנפשיה קעביד ולא אמרו משום דלא שייך בתורת כריתות משום דכלפי מ"ש בתחילה גבי חש"ו והא לאו בני דעה נינהו כשהק' לו מגוי השיב לו דאף שהגוי הוא בר דעת מ"מ הוא גרוע במכ"ש ממי שאין בהם דעת משו' דאדעת' דנפשיה קעביד ודייקי נמי דברי רבינו שסדר תחילה נכרי ועבד ואח"כ חש"ו וכשבא לתת טעם סמך הנכרי לחש"ו דאילו לטעם דלאו בני כריתות נינהו הרי נלמד במכ"ש מעבד שכתב ז"ל משום שאינו בתורת גיטין וקדושין דהיינו דלאו בני כריתות והוי כ"ש וק"ו לנכרי דהא עבד שייך במצוות שהאשה חייבת בהם א"כ כ"ש נכרי אלא ודאי דטעמא דנכרי האמור בגמרא אינו אלא כלפי טעם החש"ו כנז"ל. ומן האמור יתבאר עוד שיש להחמיר בנכרי ועבד אפי' כשישראל עומד ע"ג ואפילו בטופס טפי מחש"ו דחש"ו אף שאינם בני דעה מ"מ שומעין לקול מורין (חסר):

ישראל שהמיר וכו'. עיין הרמ"ך וכבר ה"ה ז"ל כתב דמבואר בכמה מקומות בגמרא דהוא מומר לכל התורה כולה וא"כ הו"ל ככותי ומ"מ נתבאר פ"ד מה"א שאם קדש בת ישראל שקדושיו קדושין וכו' וכאן לא נתכוון רבינו אלא לומר שהוא פסול לכתוב הגט אבל ודאי אפילו קדש בעודו ישראל מגרש הוא לאחר שהמיר וכו' ע"כ ועכ"ז דברי רבינו מגומגמים שלא הי"ל לכתוב הרי הוא ככותי לכל דבריו אלא הי"ל לומר הרי הוא פסול

או הרי הוא מומר לכל התורה כולה והנה לפי מה שכתבנו לעיל דרבינו הוציא דינו מהירושלמי דמוכח מניה דגדול עע"ג אינו מועיל להשוותו לשמה במה שצריך לשמה מדאורייתא כגון התורף לפ"ז י"ל דאגב ארחיה רצה לאשמועינן רבינו דכי היכי דבכותי אין מועיל אפילו גדול עע"ג לתורף משום דאדעתא דנפשיה קעביד ה"נ בישראל מומר ולא נימא כיון שקידושיו קדושין ואע"פ שחטא ישראל הוא ליתכשר לפחות ביהודי כשר עע"ג מיהא קמ"ל וטעמא דמילתא משום דכיון שהיה ישראל מתחילה פקר טפי מגוי גמור וכיון שכן דוקא בכתיבת הגט דבעי לשמה מדכתיב וכתב לה הוא דהרי הוא ככותי אבל לענין לגרש את אשתו וכן לענין קדושיו הרי הוא כישראל ובס' גט פשוט סי' קכ"ג האריך בפרט זה ולעד"ן כמ"ש:

הלכה טז

ולמה אין כותבין וכו'. כבר נתבאר טעם רבינו בדין הקודם להטעמים שנתן לכותי וחש"ו ועבד מפני שכך הוזכר בגמ' והה"נ שיש טעמים אחרים לכולם אך מה שהוסיף ז"ל בעבד לפיכך הוא פסול ככותי לכל דבריו הוא מגומגם דאף שהוא עבד מ"מ הרי הוא חייב בכל המצוות שהאשה חייבת בהם א"כ הרי יש בו מקצת ישראל והיאך כתב דהרי הוא ככותי לכל דבריו הן אמת דכוונתו מבוארת שאם כתב הגט הוא בטל מ"הת כמ"ש אח"ז ואם כתב וכו' אך לכל דבריו שכתב ז"ל הוא מגומגם ואולי דכוונתו לענין קדושין ושחיטה וכיוצא:

הלכה יח

מותר להניח וכו' והוא שיהא גדול הפקח וכו'. כבר כתבתי שכן מבואר בירוש' דנראה שמשם הוציאו רבינו והסכים הבבלי עם הירוש' ולאו משום דמהני עמידת הגדול לשווייה לשמה מדאורייתא אלא במידי דרבנן דהיינו טופס ודוקא גבי חש"ו התירו לכתחילה מפני שקרוב הדבר שישמעו לקול מורים וק"ל:

הלכה יט

הכותב גט בשבת וביה"ך וכו'. מקור דין זה לא נמצא לא בבבלי ולא בירוש' ולא בתוספות זולת איתא בפ"ק דחולין די"ד השוחט בשבת וביה"ך אעפ"י שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה גם בפ"ב דתרומות תנן המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד וכו' הנוטע בשבת וכו' ורבינו לא הזכירם בחיבורו בפרטות מפני שסמך אמ"ש בפ"ו דה' שבת ישראל שעשה מלאכה בשבת אם עבר ועשה בזדון אסור לו ליהנות מאותה מלאכה לעולם ושאר ישראל מותר להם ליהנות בה למ"ש מיד ע"כ אך חלוקי כותב גט בי"ט לא נמצאו לו וראיתי למהר"ש יפה הביאו המש"ל ז"ל בפ"ח מה' מלוה ולוה שהכריח מדברי רבינו

אלא דהלכה כאביי דס"ל בפ"ק דתמורה דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני ופליג עליה רבא וס"ל דאי עבד לא מהני ע"ש ולא ידעתי למה לא הכריח כן מסתם מתניתין דהשוחט בשבת וביה"ך וכן ההיא דתרומות הנז' וגם מדברי רבינו בפ"ו דה' שבת כנז' הן אמת דבההיא פלוגתא דאביי ורבא דשקיל וטרי טובא תלמודא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לא מדכר התם הנהו כלל ע"ש ודע שבדברי רבינו אלה נמצאו ג' נוסחאות מחולפות עיין להרב"י א"ה סי' קכ"ג והאריכו המפרשים ז"ל בביאורם ע"ע. ומאי דאיכא למידק דכיון דכתב הגט בזדון איך הותר לו ליהנות ממנו וליתנו לאשה הרי לא התירו גבי שוחט או מבשל או נוטע אלא לאחרים אבל הוא עצמו אסור ואין זה כלום חדא דאין זה חשיב הנאה תדע דהרי הותר לכתוב הגט על איסורי הנאה כמ"ש רפ"ד ועוד דאין זה אלא קנס בדחז"ל הואיל ועשה כן בזדון אבל מן התורה אפילו לו עצמו שרי וק"ל ועיין הרמ"ך ובמ"ש יתיישב זה דכי היכי דקנסו בעושה מלאכה קנסו גם כן בזה מדבריהם וק"ל:

פרק ד

הלכה א

אין כותבין וכו'. הפוסקים ז"ל נסתפקו בכוונת דברי רבינו אי הנך סמנין דמני הוי שכותב בסמנין עצמן או אף במימיהן משום דבגמרא אמרו לשמואל הא באבר הא במיא דאברא וממ"ש מרן ז"ל כאן ובב"י סי' קכ"ה כת' דס"ל לרבינו דרב פליג עליה וכן הנך אמוראי ולדידהו אין חילוק בין אברא למיא דאברא. אמנם ק' טובא דהרב"י גופיה בסי' ק"ל כתב דאפשר לדעת רבינו דהנך אמוראי ל"פ דמר אמר חדא ומא"ח ונמצא סותר ד"ע בדעת רבינו וכ"ד הרל"מ והרב"ח שם ולפי חומר הנושא נראה דהרב"י לא כתב כן אלא בדרך אפשר וכאן כתב ונראה וכו' כלומר דלפי מ"ש כאן נראה כך אמנם לפי מ"ש בפ"א נראה באופן אחר ולא פסיקא ליה מלתא ועמ"ש פ"א שם האמנם כיון שרבינו הקדים דאין כותבין את הגט אלא בדבר שרישומו עומד למדנו בכלל זה דל"ש בסמנין ל"ש במים שלהם וכמ"ש פ"א דהלכות תפלין במעשה הדיו ששורהו במי עפצא וכיוצא וכו' ואם כתב במי עפצא וקנקנתום כשר ע"כ ואין ספק דבמי עפצא ובמי קנקנתום קאמר ועוד דדבר זה הסברא מחייבתו שהרי הקנקנתום מצד עצמו א"א לכתוב בו כלל אם לא ישרהו במים וא"כ רבינו מפרש הא באברא הא במיא דחד רישומו עומד וחד אין רישומו עומד וכיון שהקדים הכלל תו ליכא למטעי דהמציאות יורה ע"ע. ודע דמתני' תנן דיו סם קומוס וכו' ורבינו השמיט סם ובתחילת המחשבה הייתי ר"ל דרבינו יפרש דסם הוא שם כולל

לא שם פרטי וכאלו תני והדר מפרש אך לא נתנני לבי לומר כך מכח דקתני דיו ברישא ואם איתא ליתני סם ברישא והדר יפרש דיו קומוס וסקרא וכו' ותו דבגמרא אמרו מאי סם סמא משמע שהוא מין פרטי עד שמצאתי בס' לחם יהודה נר"ו דף י"ט שכתב בשם רבינו בפי' המשנה בפ' הבונה דסם היינו שם העיקר איזה עיקר יהיה ורצונו בכאן עיקר צובע ע"כ:

כתבו באבר וכו'. שם דף י"ט. תני ר' חייא כתבו באבר בשיחור ובשחור כשר ולשון כתבו משמע דוקא דיעבד ואף דלעיל מינה קתני ובכל דבר שהוא מתקיים וקאמר לאתויי מאי לאתויי הא דאמר רבי חנינא כתבו במי טריא ועפצא כשר ופסקה רבינו לקמן דכותבין במי עפצא לכתחילה היינו משום דקאי אלישנא דמתני' דקתני דכותבין בכל דבר שהוא מתקיים דודאי דלכתחילה קאמר ומדקאמר דבכל דמתני' היינו לאתויי הא ודאי דלכתחילה קאמר וכ"פ הה"מ ז"ל אמנם הפר"ח סי' קכ"ה ס"ק ג' חלק על רבינו מכח ההיא דפרק הבונה (שבת דף ק"ד) דאמתני' דבכל דבר שהוא רושם קאמר לאתויי מאי לאתויי הא דתני ר' חנינא כתבו במי טריא ואפצא כשר תני ר' חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר הרי דהתם מייתי תלמודא השתי ברייתות כי היכי דמייתי להו הכא וכי היכי דהתם ע"כ מייתי מרבוייא דמתני' מתניתא דר"ח וקיצר התלמוד ה"נ מייתי ברבוייא דמתני' מתניתא דר"ח וממילא מתרבייא אף לכתחילה וזה נ"ל ברור עכ"ל. ואין מכל זה טענה על רבינו דהא פשיטא דלענין שבת אין לחלק בין לכתחילה לדיעבד וכיון שכן נ"ל שהשוה התלמוד ההיא דר"ח להההיא דר' חייא משום דלענין חיוב הכותב בשבת שניהם שוין אבל בהא דגיטין שלא מצא התלמוד לרבות הכל דבר שהוא מתקיים כ"א הא דר"ח וכלומר דאת"ל דר"ח לא התיר מי טריא ואפצא אלא בדיעבד כפשט לשון כתבו דקאמר מ"מ מתני' ס"ל דאף לכתחילה יכול לכתוב במי טריא ואפצא דהיינו מי טריא דאפצא וכמ"ש רבינו בדין הבא וכיון דאשכחן הריבוי של המשנה אמאי קאי תו לא צריכינן להההיא דר' חייא כיון שגם הוא לא אמר הדין כ"א בלשון דמשתמע בדיעבד אלא ודאי דברי רבינו הגונים בטעמם ודו"ק:

הלכה ב

על הכל כותבים וכו'. בגמרא שם מוכח דלחכמים דקי"ל כוותייהו אף על האוכלין יכול לכתוב הגט דספר לא אתא אלא לסיפור דברים ואפשר שרבינו לא חש לבאר מכיון שכתב על הכל כותבין ומה גם שבדין הבא כתב על העלין ולא פירש א"כ היינו אוכלין וכו' ולמ"ש רבינו והוא שיתננו לה בעידי מסירה דמשמע דעידי חתימה לא סגי נראה טעמו משום דבפ"א כתב דאם חתמו בו עדים כשרים אף שמסרו לה בינו לבינה כשר

ויש מן הגאונים מי שהורה שהגט פסול וכיון שראה רבינו סברת הגאונים שפסלו כשבא לדין כותב על דבר שיכול להזדייף לא רצה להקל כ"כ כיון שבאמת יש לחוש שוב ראיתי להרב ג"פ ז"ל שהאריך הרבה בדין זה וצ"ע:

הלכה ג

ועל העלין. מדהעתיק עלין סתם משמע דכוונתו על כל מין עלה אף שאינו של קיימא ואף שבמשנה קתני על העלה של זית רבינו ס"ל דלאו דוקא אך ק' מהתוספתא שהביאו התוס' דף כ"א ד"ה על עלה של זית דקתני על עלה של זית חרוב ודלעת וכל דבר שהוא של קיימא כשר אבל עלה של כרישין ובצלין ועלה ירקות פסול ע"כ ואף שנאמר שרבינו לא פסק כהך תוספתא מ"מ יקשה דמי הכריחו לפרש משנתינו באופן שתחלוק על התוספתא כיון שהיה יכול לזווגן וי"ל דרבינו דייק לה מדלא קתני במתני' ועל כל דבר שהוא של קיימא כדקתני ברישא ועוד מדקתני על הכל כותבין וכו' ונחלקו חכמים ור"י הגלילי בדבר שיש בו רוח חיים ואוכלין ופשיטא דהלכה כחכמים מעתה בהכרח כל עלין במשמע ודו"ק:

הלכה ד

היה הגט חקוק וכו' והיו העדים חקוקים וכו'. בנ"א כ"י אין שם והיו העדים חקוקים והנה לפי גירסתינו יק' למאי איצטריך לזה כיון שהגט חקוק ואינו יכול להזדייף וראיתי להרב"ח סי' קכ"ד שכתב שאם לא היו גם העדים חקוקים יש לחוש דילמא גם הגט היה בלא כתובת קעקע כמו חתימת העדים והוה ביה תנאה ומחקתיה וחקקה הגט בכתובת קעקע ודמי לכתבו על המחק ועדיו על הנייר דהוא פסול ע"כ ולכאורה קשיא לי תרתי חדא דאם איתא למה לה לחקוק להגט והרי היתה יכולה לחזור ולכותבו ותניח חתימת העדים במקומם וחקיקה זו למה לה ותו דאין זה דומה לכתבו על המחק ועדיו על הנייר דהתם דין הוא לפוסלו שהרי הריעותא לפנינו שהגט כתוב על המחק משא"כ בחקיקה דבין הגט בין העדים כתובים בטוב ואין כאן ריעותא דמה ששינה שהגט קעקעו והעדי' כתבו אין זו ריעותא ניכרת ולקו' ראשונה י"ל דאי מהא לא איריא משום דאם היה הגט והעדים בכתיבה היתה צריכה להביא עידי מסירה בהכרח כיון שנכתב על דבר המזדייף ויתכן שאין לה עידי מסירה או שאין מצויין אצלה ולכך נתחכמה לעשותו בדרך קעקוע דמעתה אינו מזדייף ולאידך קושיא י"ל דכיון דמצינו בו שנוי זו היא הריעותא. ודע שמדברי רבי' סוף הלכות ע"ז מתבאר דכתובת קעקע נאסר מן התורה בין שקעקע על בשרו בין על בשר חבירו חייב וגם אם חבירו סייע נתחייב ג"כ דומיא דמקיף וניקף וכיון שכן צריך לומר דכאן איירי בקעקע בשוגג דאי במזיד הרי כתב רבינו בסוף פ' הקודם

דהוי בטל וכאן אף אם הוא עבד הרי נתחייב במצות שהאשה חייבת בהם ובס' גט פשוט ראיתי שהוסיף תירוץ אחר עפ"י התוספתא דקתני מקעקע על יד העבד כדי שלא יברח פטור ודימהו למלאכה שא"צ לגופה ע"ש. ואחר המחילה ק' טובא חדא דאם איתא הו"ל לרבינו להזכיר דין זה בהלכות ע"ז ותו דלא דמיא הא להא דבמקעקע בעבד כדי שלא יברח אין כוונתו לשום כתיבה בעולם אלא דרך רשימה כדי שלא יברח משא"כ גבי גט דרחמנא אמר וכתב לה ספר כריתות אף שזה אינו מכוין לעבור הלאו מ"מ בהכרח הוא צריך לכתוב ומכוין הוא לדרך כתיבה אלא ודאי העיקר כמ"ש:

אפילו היו מוחזקין בעבד שהוא שלו וכו'. הנה מדברי הה"מ מוכח דלעיל איירי בעבד שאין מוחזק שהוא שלו אלא הוא שלה או לזולתה ולפי זה אפילו הוא מגומגם דהרי דוקא הוא דמפני שהוא שלו אנו אומרים דה"ז ספק מגורשת דהגודרות אין להם חזקה דאם הוא שלה וכו' אין לנו כלל זה א"כ מאי אפילו דקאמר ובהכרח צ"ל שזה האפילו לא קאי על העבד שהוא שלו אלא קאי איוצא מתחת ידה וכו' דאף שיוצא מתחת ידה מידי ספק לא יצאנו וא"כ הוא נמשך ומ"מ עדין הוא מגומגם ובש"ע השמיטו. ודע שהר"ן ז"ל סיים בדין זה דאם כתבו על דבר שיכול להזדייף אינה מגורשת כלל והם דברים מגומגמים הרבה דמשמע דבטל מה"ת קאמר ואמאי הרי ספק הוא אם נזדייף או לאו איך יהיה בטל מה"ת וגם הרב"י חזק דבריו וכתב שכן מתבאר בגמרא והיינו מדברי רבא דקאמר ותיפוק לי דיכול להזדייף וכו' ולא ידעתי איך יתיישב זה. גם הפר"ח שם הניחו בצ"ע ובהגהותיו בב"י הביאו הרב ל"י בפ"ח וכתב דמוכרח שכוונת רבא על ביטול הגט לגמרי דאי על הספק היינו בעיית רמי בר חמא דלחד צד הוא בטל וא"כ מאי קאמר. וכל הפירושים לא נחה דעתי הקלושה בדברים אלו סוף כל סוף כיון שאין לנו וודאות על הזיוף איך נאמר שהגט הוא בטל ואם נשאת תצא והבנים ודאי ממזרים:

הלכה ה

היה הגט חקוק על הטבלה וכו'. בעיא דרמי בר חמא שם דף ך' ומסקנא כדברי רבינו והוא גורס אעפ"י שיוצא מתחת ידה וכגירסת הרא"ש ז"ל ומדברי הגמרא נראה שהיא צריכה להקנות הטבלה לבעל תחילה אלא שנחלקו הפוסקים ז"ל אם צריכה להקנותו בפי' או דילמא רבנן אקנינהו ניהליה דומיא דכלי הכתיבה דאמרינן התם דרבנן אקנויי אקנינהו לבעל דהפקר ב"ד הפקר. ורבינו שסתם נראה שכן הוא דעתו וכ"כ מהרש"ך ז"ל אמנם הפר"ח סי' קכ"ד כתב עליו דאינו מוכרח ואני הצעיר לא ידעתי למה אינו מוכרח הרי סתמיות דברי רבינו מוכחי אנפשייהו וגם בפרק הקודם דין ט"ו כתב דין האשה כותבת את גיטה ולא ביאר ע"מ שתקנה לבעל תחילה וכו' גם מ"ש הפר"ח שם

דאי לא אקני ליה אינה מגורשת והכי נקטינן דמשמע דאם נישאת תצא והבנים ממזרים אין נראה כלל ופוק חזי מאי עמא דבר דאפילו במצות לולב דקפיד קרא ולקחתם לכם משלכם לא נמצא מי שיתן לחבירו הלולב ויאמר לו בפי' הרי הוא לך במתנה וכן במצות ציצית וכיוצא וכיון שכן מה נשתנה גט מכל הני ואדרבה בגט לא בא מבואר בפסוק שיהא שלו כמו שאר מצות דכתיב בהו לכם ואפ"ה לא נהגו לומר כן בפי' ואם הלכה רופפת בידך פוק חזי מאי עמא דבר:

הלכה ו

חקק הגט וכו'. דף ך' ת"ר וכתב ולא חקק למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא ורמינהי עבד שיצא בכתב שע"ג טבלה ופנקס יצא לחירות אבל לא בכתב שע"ג כיפה ואנדופתרי אמר עולא אר"א ל"ק הא דחק תוכות הא דחק יריכות וחק תוכות לא ורמינהי לא היה כותבו שוקע אלא בולט כדינרי זהב והא דינרי זהב תוכות הן כדינרי זהב דבולט ולא כדינרי זהב דאלו התם תוכות הכא יריכות א"ל רבינא לרב אשי רושמא מחרץ חריץ או כווסי מכניף א"ל מחרץ חריץ איתיביה לא היה כותבו שוקע וכו' ואי ס"ד מחרץ חריץ הא בעינן מכתב וליכא כדינרי זהב דבולט ולא כדינרי זהב דהתם מגואי והכא מבראי ע"כ ורבינו הזכיר החילוק של חק תוכות לחק יריכות וגם כשהכתב בולט מבחוץ כמעשה הציץ אך לא ביאר הא דכיפה ואנדופתרי ופי' רש"י כיפה כעין כובע של צמר וכו' אנדופתרי תכשיט וכו' ואם רקמו עליהן אותיות הגט אינו כתב לפי שאינו כתוב וקבוע אלא מוטל על הבגד וב' ראשיו תחובין ע"כ ומדפירש דהוא מוטל על הבגד וכו' משמע דהיינו הרקימה ע"י מחט שנוהגי' בזמנינו וגם בהלכות עבדים לא מצאתיו כדברי רבינו והנה נמצא לרבינו בתשו' הובאה ברי"ו נ"ב ח"ב וז"ל מעשה במי שריקם בטליתו פרשת ויאמר וכתב השם ג' יודי"ן והוכיחו גדול העיר ולא קבל ממנו כתב הרמב"ם ע"ז וז"ל בתשובה מעשה זה חטא הוא ואינו נכון כלל משני טעמים הא' שאין לכתוב מן התורה פסוקים וכו' ואולי תאמר ה"מ שכותב על הספר בדיו אבל לחרותו בעצים או בזהב או לרקם בבגדים מותר דע כי אין חילוק בין כתיבה לחריתה כדאיתא בגיטין וכו' ע"כ. ולכאורה דבריו תמוהין שרצה להשוות רקימה לכתיבה ומטי לה מהך סוגיא הלא נראה שהוא בהיפך דרקימה היינו אנדופתרי ואינה כתיבה כלל ובס' בני חיי י"ד סי' רפ"א כתב שכן הק' על רבינו מהרימ"ט א"ח סימן ג' והניחו בצ"ע והוא ז"ל תירץ דרבי' ס"ל דאנדופתרי שהוא ע"י מחט לא מקרי רקימה ודלא כפי' רש"י אלא רקימה הוי כעין מה שעושים ע"י צביעה וכמ"ש העיטור והערוך ז"ל ע"כ אלא שנתקשה שם מדברי רי"ו ששם הביא תשובת רבינו ובהלכות גיטין וכ"ד א"ב הביא אנדופתרי כפי' רש"י דהיינו רקימה

ומכח זה לא יכול להליץ בעד רבינו ע"ע. ולעד"ן איני רואה שום קושי על רבינו שהרי דעת שפתיו ברור מיללו בפ"ח דכלי המקדש דף ט"ו שכתב וז"ל כ"מ שנאמר בתורה מעשה רוקם הוא שתהיינה הצורות הנעשות באריגה נראות מצד א' בפני הארוג וכו' ע"כ נראה מדבריו אלה דרקימה אינה אלא בדרך אריגה אבל ע"י מחט אין שמה רקימה אלא אנדופתרי וכיוצא והכי דייקי דברי רבינו שכתב שתהיינה הצורות הנעשות באריגה ולא אמר הנרקמות על האריגה אלא הנעשות באריגה משמע דר"ל שהם נעשות בשעה שאורגים הבגד ע"י אומנות ואף דבגמרא שם לא משמע הכי כבר כתבו ז"ל דאפשר דגירסא אחרת היתה לו לרבינו ולפי האמור רבינו לא חש להזכיר כאן דאנדופתרי לא שמה כתיבה דמלתא דפשיטא היא דדוקא רקימה על ידי אריגה היא ששמה רקימה והוי שפיר כתיבה ולפ"ז צ"ל דגם אותו מעשה שנשאל לרבינו והשיב דהיינו רקימה היינו כתיבה היינו על ידי אריגה דוקא ומה שהביא ראיה מגיטין לא קאי אלא אחריתה ולפ"ז תשובה מוצאת גם לרי"ו דבהלכות ס"ת הביא דברי רבינו דקאי ארקימה בדרך אריגה ובהלכות גיטין הביא אנדורפתרי שהוא ע"י מחט דאין זה כתב כלל ועם כי רואה אני שכח הדוחה אלים כמבואר מ"מ כדי להליץ בעד רבינו נראה לע"ד שניתן ליאמר והמעיין יבחר. ובענין הדפוס אי מקרי כתיבה או לא הדבר פשוט דלא הוי אלא חק יריכות ומקרי כתב לענין גיטין וכך כתבו כל האחרונים זלה"ה אמנם לענין סת"ם לא מקרי כתב משום דבעינן כתיבה תמה וכמ"ש ז"ל ומה שלא הזכיר רבינו בהלכות עבדים דחק תוכות פוסל בגט שחרור וכדמשמע מהברייתא הנ"ל דמלתא דפשיטא היא דכיון שכתב שם דאיתקש לגט אשה לענין כתיבה מינה דחק תוכות לאו כתיבה היא ובספר ל"י נר"ו הניחו בצ"ע ונראה לענ"ד פשוט:

מעתה עת לדבר במעשה הציץ דרבינו פ"ט דהלכות כלי המקדש כתב תחילה דעושה טס של זהב וכו' וכתוב עליו שני שטין קדש לה' וכו' דמשמע דכותב ממש קאמר ושוב כתב חופר את האותיות מאחריו והוא מדובק על השעוה עד שפולט וכו' ע"כ ומכיון שביאר אופן עשייתו שהוא ע"י חפירה מצד פנים ופולט מצד חוץ נראה דכוונת מ"ש לעיל וכותב עליו שני שטין לאו כתיבה ממש קאמר בדיו וכיוצא אלא על חפירה שכתב אח"ז קאמר והכי מסתברא שהרי בצווי מעשה הציץ לא נזכר כתיבה כלל אלא ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חותם קדש לה' אלא דבעשיית הציץ כתוב ויעשו את ציץ נזר הקדש זהב טהור ויכתבו עליו מכתב פ"ח וכו' נראה שבא להורות שזה הפתוחי חותם נקרא כתיבה האמנם מרן ז"ל כתב שם וז"ל צריך לכתוב בו אותיות משום דכתיב ויכתבו עליו מכתב וצריך שיחפור מאחריו משום דכתיב ופתחת עליו פ"ח עכ"ל

נראה שהבין בדברי רבינו דבעינן תרתי כתיבה וחריתה וא"כ יקשה דכיון שסופו לחפור הך כתיבה למאי מהני כיון שהאותיות היו בולטות על ידי חפירה ועוד כיון שכתב רבינו שהיה מדובק על השעוה מעתה כשיחפור בדוחק עד שיהא פולט בהכרח תפסל הכתיבה ועוד תמיהא גדולה דהיאך יכול לכוין שתבא החפירה מכוונת ממש לכתיבה שתחתיה וזה דבר פלא לענ"ד ועוד דבגמרא לא הוזכר זה ומלבד כל זה סוגיא דידן היא הפך זה להדיא שהרי הקשה איתיביה לא היה כתבו שוקע אלא בולט כדינרי זהב ואי ס"ד מחרץ חריץ הא בעינן מכתב וליכא וכו' ואם נפרש דכוונת מר"ן דבעינן כתיבה וגם חפירה מאי פריך תלמודא הא בעינן מכתב הול"ל הא בעינן פ"ח ומכ"ש אי הוה פריך מפיתוחי חותם לא הוה פריך מידי דמי הגיד לו דבפיתוחי חותם בעינן כתיבה וגם רש"י ז"ל פירשו הא בעינן מכתב פ"ח כלומר דפיתוחי חותם קרי רחמנא כתיבה ובהכי ניחא הפסוקים דאתא לאשמועי' דפ"ח הוי כתיבה תמה והיינו דקאמר ויכתבו עליו והדר מפרש דהך כתיבה היינו מכתב פ"ח וגם דברי רבינו שם הכי מוכחי שהרי כתב בדין ז' וז"ל ומפתח על האבנים שמות השבטים כתולדותם ונמצא כותב על האודם ראובן וכו' הרי להדיא דלחפירה קרי לה כתיבה ואולי יש לכוין דברי מרן ז"ל עפ"י כוונה זו דמוטב לסבול דוחק הלשון מדוחק הענין:

הלכה ז

המקרע וכו'. למ"ש הה"מ ז"ל עיין להפר"ח וס' ג"פ ז"ל שעמדו בדבריו ותירצו כוונת רבינו והוא פשוט:

גט שנכתב וכו'. מבואר בדברי רבינו דבעי שהעדים ידעו לשון הכתיבה וגם הכתיבה עצמה וק' דבפ"א דין כ"ג לא משמע כן גם מרן ז"ל תמה על רבינו דמה צריך שיכירו הכתיבה הא בקוראים לפניהם סגי כמ"ש שם וכבר הארכתי שם בס"ד ובמקומי אני עומד דרבינו כאן איירי בנכתב הגט בכתב א' והעדים חתמו בכתב אחר אמטו להכי לא סגי בקוראים לפניהם אלא בעינן ג"כ שיכירו כתיבת הגט לפניהם וכן משמעות הירושלמי שממנו הוציא רבינו דין זה והתם בפ"א דסגי בקוראים לפניהם היינו בכתיבת הגט וחתימת העדים שוה וכדמשמע מלשון רבינו שם ובס' בית שמואל א"ה סי' קכ"ט תירץ באופן אחר ע"ע:

הלכה י

וכן צריך שיהיה הכתב מבואר היטב. כבר ראיתי להמש"ל שכתב וז"ל הריב"ש סי' ז' גם יש שא"צ גרירה בתיקונם רק להוסיף מעט בצורת האות כגון כפי"ן בתי"ן עכ"ל וז"ש הרב שא"צ גרירה זולת להוסיף מעט בצורת האות קשה הוא בעיני דכפי"ן שעשאן

בתי"ן או דלתין רישין לא סגי בלא גרירה דהיינו כל מה שנכתב בפיסול דאי לא הוי חק תוכות עיין למהרלנ"ח סי' ח' וצ"ע עכ"ל לא ידעתי מי הכריחו לפרש דברי הריב"ש ז"ל דהיינו שהיה לו לכתוב כ"ף וכתב בי"ת דכיון דלשון הריב"ש הוא להוסיף מעט וכו' כוונתו מבוארת דהיינו להוסיף בכ"ף התג הקטן ש"פ הבי"ת וכ"נ שהבין הב"י א"ח סי' ל"ב הביאו המג"א ס"ק כ"ד ושכ"כ הרי"א ז"ל דאם כת' דל"ת דומה לרי"ש מותר לתקנה בקולמוס וכו' וה"ה מבי"ת כ"ף ע"כ. ועוד אני אומר דאף בכ"ף שעשאה בי"ת אף את"ל שהוא פסול ואין התיקון בקולמוס מועיל ה"ד בתפילין ומזוזות דקפדינן אכסדרן אבל בס"ת וגט פשיטא שהוא כשר כמבואר בב"י שם ומעתה הנה נתיישבו דברי הריב"ש ז"ל בשופי מכ"ש שי"ל עוד דהריב"ש לא ס"ל כמהראנ"ח ז"ל עוד י"ל שדברי רלנ"ח בתפילין ומזוזות דבעינן כסדרן ודברי הריב"ש בס"ת ודו"ק:

הלכה יא

ה"ז פסול. כלומר ואינו בטל מ"הת אלא פסול מדרבנן ובנוסח הגט שכתב רבינו שיכתוב איך ידוע דהרא"ש כתב כן בשם הרי"ף ז"ל ותמה עליו דאיך שייך בגט לשון איך והרב"י סי' קכ"ו תמה דמלשון הגמרא מוכח דבעינן שיכתוב איך דאמרינן התם דף פ"ה ת"ש דאתקין רבא בגיטא איך פלניא בר פלניא פטר ותריך ית פ' ע"כ והאחרונים זלה"ה כתבו דהר"ן ז"ל כתב דלאו דוקא קאמר ע"ע אף דהר"ן גופיה לא כתב כן אלא על פטר ותריך ית פ' אבל על איך לא אמר כן להדיא ע"ע ולא ידעתי למה לא הביא הרא"ש דגם רבינו כתב כן וגם הטור לא הביאו לא ידעתי למה גם הרב"י פסק בשלחנו הטהור שיש להזהר מלכתוב תיבת איך וכו' ולא ידעתי איך הניח דברי הרי"ף והרמב"ם שדרכו ז"ל לפסוק כמותם במקום הרא"ש כמ"ש בהקדמתו גם ראיתי להסמ"ג שהביא תיבת איך בנוסח שלו גם הרב בעל הלכות גדולות הביאו שידוע שדבריו דברי קבלה ומאחר שראינו חבל נביאים שכתבו כן י"ל דאף לדברי הר"ן שכתב דפטר ותריך לאו דוקא בתיבת איך לא אמר כן משום דאם איתא שהוא סיפור דברים לתקנת רבא כמ"ש ז"ל לא הו"ל להזכירו כלל אלא הו"ל ת"ש דאתקין רבא בגיטי פלניא בר פ' וכו':

הלכה יג

כלומר משפט יהיה ביני ובינך. אבל רש"י בגמרא פירש דין הוא שאגרשך כלומר שאילולי כן לא הייתי מגרשך א"כ הוי בעל כרחו ואינה מגורשת ולפירושו אתי שפיר מ"ש אח"ז די יהוי ליכי מנאי וכו' דהיינו הגירושין שאני מוכרח לגרשך אמנם לפי' רבינו ק' דכיון שמשמעות ודין היינו משפט דמשמעותו ריב או תביעה איך שייך לומר אח"ך די יהוי ליכי מנאי וכו' ולמה לא בחר בפי' רש"י. לכ"נ דכוונת רבינו כפי' רש"י ממש

וה"ק משפט ביני ובינך שע"י צריך אני לגרשך ושוב מפרש מהו המשפט דהיינו הגט שוב מצאתי כדברי להרא"ם ח"א הביאו הרב גט פשוט סי' קכ"ו והנה רבינו השמיט ההיא דלא ליכתוב לאתנסבא באל"ף וכתב ה"ה ז"ל שלא הזכירו מפני שהוא בשינוי האותיות מה"א לאל"ף וכו' ע"כ ואף שאין זה כדאי מ"מ נראה שדבריו אמת שהרי הוא נלמד בק"ו מלי מהך שכתב ז"ל דאף שהחששא היא רחוקה ועוד שצריך להחליף ה' בחי"ת ואפ"ה חיישינן מכ"ש בהא שהוא דבר קל וכן הסכים הפר"ח שם ודלא כהרד"ך ז"ל שכתב שדעת רבינו להכשיר בזו ע"ע ולעד"ן עוד שהרי רבינו כתב למעלה דין ט' שיזהר בלשון הכתוב בגט שלא ישתנה משמעו וכו' וא"כ מדרבנן מיהא דין הוא שיפסל ואין להק' ממ"ש בדין הבא הרי שכתב וכו' דמשמע דדוקא בהני הוא דמפסיל אבל במה שלא הזכיר בפי' אין לנו לפוסלו דהא ליתא חדא שהרי כתב שם או שכתב היודי"ן שאמרנו שלא יכתבו דהיינו לי מהך וא"כ אתי במכ"ש כאמור ועוד שהרי הוסיף וכן כל כיוצא בזה וא"כ י"ל דגם לאתנסבא בכלל ודו"ק:

הלכה יד

הרי שכתב וכו'. הרמ"ך (ש"כ מצאתי):

הלכה טו

ואם מן התורף אינו גט. הלשון מגומגם דמהכלל שנתן רבינו פרק עשירי דכ"מ שכתב אינו גט היינו מן התורה והבנים ממזרים הכא אמאי הרי אין לנו כ"א חשש בעלמא דילמא זייפו וכתבו בו איזה דבר בין השיטין או שמחק וכתב דבר אחר במקומו וכיון שאינו אלא חשש איך יתכן לפוסלו מה"ת וכו' ומאי דנלענ"ד דהכלל לא נאמר אלא בפיסול שהוא ודאי אבל בפיסול שהוא משום ספק מלתא דפשיטא הוא שכשכותב אינו גט אינו אלא לענין לכתחילה שלא ינתן מפני הספק וכיוצא בו מצינו בפ"ג דין י"ב בשנים ששלחו שני גיטין ונתערבו ואבד אחד מהם שכתב רבינו שם דהרי השני בטל ולפי הכלל של רבינו שם בפ"י כל מקום שכתב בטל הוא מה"ת וזה א"א דדילמא גיטה הוא האמיתי ואיך יתכן שנאמר בטל מה"ת ועמ"ש שם וה"ה ז"ל והפר"ח סי' קכ"ה שעמד בזה והניחו בצ"ע ולענ"ד מכ"ש:

וכן גט שנמצא קרוע וכו'. מדלא כלל דין קרוע וכו' בהדי מחק בו אות או תלה בין השיטין משמע דבנמצא קרוע שתי וערב ל"ש בטופס ל"ש בתורף קאמר ומ"ש וכן במשמע שהם שוים מסתברא דלא קאי אלא אפיסול הגט שכתב תחילה והכי מוכח ממ"ש פ' כ"ג דמלוה ולוה וז"ל שטר חוב שנתקרע כשר נמחק או נטשטש אם רישומו ניכר כשר נקרע קרע ב"ד ה"ז פסול איזהו קרע של ב"ד ש"ו עכ"ל הרי שלא חילק בין טופס לתורף וכ"נ

מה"ה שם והכי מוכח עוד שהרי השוה שם דין נמחק או נטשטש לקרע ב"ד וכמ"ש כאן בדין הבא בנימוק או שהרקיב או נמחק דסתמו ודאי ל"ש בטופס או בתורף ואף דהטופס אינו אלא מדרבנן מ"מ כיון שנקרע בקרע ב"ד מורה שכבר נתבטל:

הלכה טז

נמחק או נטשטש. באלו לא ביאר ז"ל דהיינו דוקא בתורף אלא סתם הדברים ומשמע דבין בטופס בין בתורף קאמר ודמיא נמי לנקרע קרע ב"ד כנז"ל וכ"מ למהריק"א סי' ט' ודייק עוד ממ"ש ה"ה אבל ודאי בנטשטש ואינו יכול לקרות וכו' אינו כלום דהא לאו כתב הוא וכו' דמשמע דכולו או רובו קאמר ותמה ז"ל על מי שהכשיר מפני שהטופס אינו מה"ת דא"כ אם לא כתב אלא התורף בלבד כשר מה"ת זה לא יעלה על הדעת שאם אין שם תיבות קושרות הענין ומבינות שהוא מגרש אותה היאך תתגרש בו ועוד דהיאך אמרו שהזמן הוא מכלל התורף והרי אינו אלא מדרבנן משום בת אחותו או משום פירות אלא ע"כ יש בתורף דבר שהוא מדרבנן ויש בטופס דבר שהוא מדאורייתא וכו' ע"כ ולכאורה יש להק' על דבריו ממ"ש בירושלמי הביאו ה"ה ז"ל דאפי' לא כתב אלא אני פלוני מגרש את אשתי כשר ע"כ הרי דבתורף לבד היא מגורשת ולזה י"ל דהרב ז"ל מודה ואזיל בזה אלא שהכוונה על סדר הגט שתיקנו חכמים ז"ל ועליה קאמר שאם נמחקו או נטשטשו תיבות מן הטופס א"א להכשירו מפני שלא ישאר קשר לנוסח הגט וזהו מ"ש שאם אין שם תיבות קושרות הענין וכו'. האמנם ראיתי להפר"ח סי' קנ"ה ס"ק ל"ט שחלק על מהריק"א ז"ל ורצה להפיל כל דבריו ותחילה כתב דמה שדקדק מדברי רבינו דמיירי בנמחק או בנטשטש כולו או רובו ואפילו בטופס אינו דקדוק כיון שכתב רבינו אם בבואה שלו קיימת משמע דבתורף דווקא קאמר שאם אינו יכול לקרות אפילו אות אחת אינו גט וזהו שסתם רבינו ולא ביאר דאילו לדעת מהריק"א הו"ל לבאר דדוקא ברובו קאמר וכו' ולענ"ד דברי מהריק"א שרירין דכיון דרבינו לא כלל דין זה עם ההיא דמחק בו אות או תלה בין השיטין ואדרבה סמכו לדין נקרע קרע ב"ד מבואר הדבר דסתם קאמר בין בטופס בין בתורף ובכל התורה כולה קי"ל רובו ככולו וא"צ ביאור מכ"ש שכבר כתב מהריק"א הטעם משום קשר הענין וא"כ אין לשנות בין הטופס לתורף. ומ"ש הפר"ח ואם לאו שאינו יכול לקרות אפילו אות אחת אינו גט הוא תמוה דמשמע שאם יכול לקרות אפילו אות אחת או מיעוט התורף ה"ז גט אתמהא אלא ודאי דבעינן רובא וקשר הענין וכו' ודברי הפר"ח שכתב דכיון שכתב אינו גט כבר ידוע לכל דטופס אינו מן התורה וכו' קשה עוד דא"כ למה הוצרך לרבינו לפרש בדין מחק בו אות או תלה בין השיטין הו"ל לכתוב סתם ולכתוב אינו גט וכבר ידוע דבתורף דוקא

קאמר שהוא מן התורה ומה שהשיגו ממ"ש מדברי ה"ה דכוונתו דכיון דאותו מקום מטושטש ואינו יכול לקרות נמצא חסר מן הגט אותם האותיות ואין כאן הכרח דמיירי בנטשטש רובו וכו' ע"כ אינה השגה דדברי ה"ה אהמשך דברי רבינו קיימי וכיון שכתב דהא לאו כתב הוא משמעותו דכולו או רובו קאמר. ומה שתמה עליו עוד מה שדחה דברי האומרים שהטופס הוא מדרבנן דודאי כן הוא האמת וכו' לענ"ד כוונת מהריק"א גם כן לומר שעיקרו מדרבנן אלא שקראו דאורייתא כלפי קשר הענין שיש בו דברים שצריכים קישור עם התורף כמו שהקדים דבריו שם ולפיכך כתב אלא ע"כ יש בטופס דברים שהם מדאורייתא וכו' ומה שיש לתמוה על הפר"ח ז"ל למה שהשיג על מהריק"א שנסתייע מהתוספתא דתני נמחק או נטשטש בהדי נקרע קרע ב"ד וכתב עליו דליתא דאף בנקרע קרע ב"ד מילתא דפשיטא שאינו בטל מן התורה זולת בתורף ולא בטופס וכו' ע"כ. ואחרי המחילה הראויה מלבד שכבר הוכחנו דמדברי רבינו מבואר יוצא דבקרע ב"ד בין בטופס בין בתורף קאמר עוד ראיה חותכת ממ"ש רבינו פ' כ"ג דמו"ל דשטר שנקרע קרע ב"ד פסול ולא חילק בין מקום הטופס למקום התורף והרב פר"ח ז"ל לא אישתמיט בשום מקום לכותבו רבינו כמ"ש בנמחק בו אות או תלה בין השיטין ודו"ק:

הלכה יז

במה דברים אמורים וכו'. כתב ה"ה ז"ל דהוכרח רבינו לחלק בין עידי חתימה לעידי מסירה לפי מ"ש לעיל דאם כתבו על דבר שיכול להזדייף כשר בעידי מסירה וכן סבור בנקרע שתי וערב וכן נראה מהירושלמי שהקשו על המשנה שאמרו ועל העלה של זית ולאו כמקורע הוא ותירצו אמר ר' זעירא תני בונא בר שילא אפילו לא כתב אלא אני פלוני מגרש את אשתי כשר ע"כ. ולכאורה דבריו תמוהים דמה ראיה מייתי מהך ירושלמי לנקרע קרע ב"ד שיהא כשר בעידי מסירה הרי כשהקשו בירושלמי ולאו כמקורע הוא הכוונה מבוארת דעל העלה של זית דקתני מתניתין ודאי דעל עלין הרבה קאמר דבעלה אחד קטן הוא מהכיל כל הגט וא"כ הרי הוא מקורע מתחילת כתיבתו ולזה תירץ לו דאפי' לא כתב אלא אני פלוני מגרש את אשתי פלונית סגי מן התורה (והיינו עם הרי את מותרת לכל אדם) ואף אם נאמר דכוונת הירושלמי לדעת ה"ה היינו לומר שהה"נ שכתב כל הגט בכמה עלין אך בעלה אחד היה כתוב עיקרו ותוקפו של גט דהיינו התורף ובהכי איירי מתניתין ומינה יליף ה"ה לדעת רבינו שאף אם נקרע כשר בעידי מסירה מ"מ ק' דקרע ב"ד מנ"ל וכבר ראיתי למהר"א ששון סי' ל' שנדחק בזה וס' התרומות ע"ע ולעד"ן דכוונת הה"מ לפרש הירושלמי כמ"ש אלא שכוונתו דכיון דאפילו לכתחילה

דהיינו מתחילת הכתיבה מהני ע"י עידי מסירה א"כ גם בקרוע ש"ו דין הוא שיוכשר ע"י עידי מסירה ודו"ק:

או שהיה קרוע ש"ו כשנתן לה בפניהם. בנ"א כתוב כשר כשנותן לה בפניהם וכן עיקר:

הלכה יח

ה' שכתבו וכו' כגון שכתבו וכו'. הנה ראיתי להרש"ך בביאורו לדברי רבינו שכתב וז"ל ודע שמ"ש אם כתבוהו בכלל כגון שכתבו פ' גרש לפ' ופ' לפ' וכן אמר כל אחד מהם לאשתו היינו שכתב פ' גירש לפ' אשתו וכן א"ל פטרית שבקית ותריכית יתיכי וכו' וסיים כל הגט ואח"כ יכתוב ופ' לפ' וכן א"ל וכו' ל"מ לאוקמתא דריש לקיש דגרשנו נשותינו ואח"כ פרטן פלוני גירש פלונית וכו' אלא אפילו היכא דלא כתב תחילה אנו פלוני ופלוני וכו' אלא פלוני גירש פלונית ופלוני פלונית דהיינו פסקינהו מעיקרא כ"כ הטור בשם הרמ"ה ורבינו כתב לשון הגמ' כמנהגו וסמך על המבין בדבר פשוט כזה דא"א להעלות על לב באופן אחר עכת"ד. הנה מה שהכריח מן הגמ' האמת נראה שכך נוטין דברי הגמ' אף דלא בא בפי' מ"מ הרי חזינן לרבינו דס"ל דר"י מודה לר"ל ולהכי פסק כי ההיא דגירשנו נשותינו ואח"ך פרטן כר"ל משום דאף ר"י מודה לו האמנם במ"ש ז"ל דא"א להעלות על לב באופן אחר אחרי המחילה הראויה פשטן של דברי רבינו בחיבורו מורה דבחלוקה זו איירי שכתב כל נוסח הגט פעם אחת לבד והיינו משום דזמן אחד לכולם ופרטן מעיקרא שפיר דמי ולא מקרי לה ולא לה ולחברתה ועוד דבחלוקה האחרת ביאר דאיירי בהשלים הגט והתחיל תחתיו גט אחר וכו' דזה מורה דמ"ש תחילה אינה במציאות זה שהשלים הגט וכתב תחתיו גט אחר אלא שכתב נוסח א' לכולן וכ"נ ממ"ש בפי' המשנה שכתב וז"ל כלל הוא זמן א' לכל כגון שיכתוב בשני בשבת גירש פ' לפ' ופ' לפ' וישלים שאר הדברים וטופס לכל א' וא' והוא שיכתוב זמן לכל א' וא' והוא שיאמר בא' בשבת גירש פ' לפ' וישלים הגט ועוד יתחיל ויאמר וכו' ע"כ. הרי שם בפי' המשנה דעתו מבוארת דמדכתב ברישא וישלים שאר הדברים היינו נוסח הגט ואין לומר נוסח לכל אחד ואחד שזה הוי דין הטופס שכתב בסיפא. ויש לדקדק עוד בדבריו שגם בחיבורו זו היא כוונתו מדהעתיק חמשה שכתבו גט אחד לה' נשים דתיבת אחד היא מיותרת אלא נראה שבא להורות דגט אחד לחוד קאמר דהיינו נוסח אחד וכן נראה מפי' הרע"ב והתי"ט שם הן אמת דלשון הטור סי' ק"ל נראה קצת שגם הוא הבין בדברי רבינו כפי' הרש"ך אמנם הרב"י שם לא רצה להבין כן אפילו בדברי הטור בדעת רבינו שהרי כתב דמפשט דברי רבינו משמע שלא כתבו אלא טופס א' לכולן וכו' אבל רבינו (שהוא הטור ז"ל) מפרש דכתבו כלל היינו וכו' שהוא לשון המשנה לא דקאי ע"ד רבינו

ודו"ק וכ"ד הרב"ח ז"ל וכ"נ עיקר:

אבל אם כתב וכו'. הרמ"ך וכבר כתב ה"ה משם הרמב"ן ז"ל דודאי מזוייף מתוכו אין כאן דכל שפיסולו ניכר הוא אין לחוש בו וכו' ע"ש:

הלכה כ

כתב שני גיטין וכו'. רבינו סתם דבריו ולא ביאר דבגמרא דף פ"ז מוכח דבשני עדים לחוד סגי להכשיר כל השני גיטין וכגון שכתב ראובן עד תחת הגט הא' וכן יעקב עד תחת הגט השני א"נ שחתם ראובן בן תחת הראשון ויעקב עד תחת השני וכו' שרבינו בדין הבא לא הכשיר אלא את שהעדים נקראים עמו ובשלמא לענין חתימת העדים יוונים דתנן התם ולא הזכירם רבינו כבר כתב ה"ה ז"ל לפי שכבר נשתקע לשון זה מן העולם וכו' אבל אכתי ק' הא ולא ידעתי למה לא נרגש מזה והנה ראיתי להרל"מ ז"ל שכתב דרבינו סובר דכל סוגיא זו לא נאמרה אלא קודם התקנה שהתקינו שיהיו העדים מפרשין שמותיהם בגט דהיינו דמעיקרא היו חותמין אני ראובן חתמתי עד ואח"ך התקינו שיהיו חותמין אני ראובן בן יעקב חתמתי עד ואף דבגט הראשון אין כתוב אלא ראובן כיון דבגט השני כתוב בן יעקב עד נמשך אבן יעקב עד אחר ראובן עכת"ד. ופי' זה הוי הפך דברי רש"י פ' השולח (גיטין דף ל"ו) תניא בראשונה היה כותב אני פלוני חתמתי עד אם כתב ידו יוצא ממקום אחר כשר ואם לאו פסול אמר ר"ג תקנה גדולה התקינו שיהיו מפרשין שמותיהן בגיטין מפני תיקון העולם ופירש"י מפרשין שמותיהן ראובן ושמעון מעיקרא לא היו חותמין אלא אני פלוני חתמתי עד ולא היה נוקב שמו כדתניא וכו' מפני תיקון העולם שמאחר שיפרשו שמותן יחזרו אחר יודעיהם ומכיריהן להעיד על כתב ידן ע"כ. ורבינו פ"א דין כ"ד פסק אעפ"י שחתימות העדים בגט מדבריהם התקינו שיהיו העדים מפרשים שמותיהן בגט וכתב מרן שם פירש"י הנ"ל משמע דהכי ס"ל לרבינו שמפרשין שמותיהן היינו שיכתוב אני ראובן עד וכיון שכן סוגיין תתפרש אף לפי התקנה דפריך ליתכשר האי בראובן והאי בבן יעקב עד דהא תנן בן איש פלוני עד כשר וכו' ופריך תו ליתכשר האי בראובן בן והאי בבן יעקב עד דהא תנן איש פלוני עד כשר וכו' והדרן קושיין לדוכתה דאמאי לא הזכיר רבינו דינים אלו וכן אנכי הרואה שרבינו כשהביא נוסח הגט לעיל כתב והעדים חותמין למטה כמ"ש פלוני בן פלוני עד פלוני בן פלוני עד ע"כ. ולפי מאי דמשמע מדברי מרן ז"ל דרבינו מפרש כמ"ש רש"י ז"ל לא הי"ל לכתוב אלא פלוני עד דהיינו ראובן ושמעון עדים שהוא פי' מפרשין שמותיהן שאמרו בגמרא ואם נדחוק עצמנו ונאמר דמ"ש מרן ז"ל פירש"י לאו דוקא קאמר שרבינו ס"ל הכי אלא לדוגמא בעלמא נקט וסמך עצמו למ"ש בנוסח הגט אתי שפיר שנחזור לדברי הרל"מ ז"ל

שרבינו מפרש הך סוגייא לקודם התקנה אבל לאחר התקנה צריך הוא לכתוב שמו ושם אביו דוקא ובהכי ניחא טפי ודו"ק:

הלכה כב

כתב שני גיטין וכו' זה למעלה מזה וכו'. הנה רבינו לא הזכיר בזו שאם נמסר לה בעידי מסירה כשר מפני שסמך למ"ש אח"ז שאם חתמו עדים בראש הדף וכו' אם נמסר לה בעידי מסירה כשר וזו היא כוונת ה"ה ז"ל במ"ש ולא הוצרך רבינו להזכיר זה כאן לפי שהוא נכלל במה שיתבאר בסמוך ע"כ כלומר שרבינו ביאר בסמוך דבראשו דפסול היינו בלא עדי מסירה אבל ע"י עדי מסירה כשר. ואחרי המחילה הראויה מהרל"מ ז"ל שעמד בדברי ה"ה אלו שהניחם בצ"ע והדברים ברורים כשמש. ודע שנתבאר מן הגמרא דבעינן שגג חתימת העדים תהיה כנגד רגלי כתיבת הגט ולא בהפך ורבינו ביארו במ"ש והעדים נקראים בסוף גיטה כלומר בדרך הקריאה ודו"ק ולמ"ש רבינו או מאחוריו נראה דיתכן דגם מאחוריו כשר כגון שלא הספיק להסופר הקלף שכתב בו הגט והוצרך להשלימו באחורי הדף דכשר הוא דומיא דשייר בדין כ"ד וכ"מ להרב"ח ז"ל ופשוט:

והעדים שחתמו בראש הדף.הרמ"ך וכבר נתבארו דברי רבינו (ע"כ מצאתי):

הלכה כג

הקיף ראש הדף וכו' שם. ועוד הוסיפו במשנה סופו של זה בצד סופו של זה ורבינו השמיטה נראה דלא היה גריס לה כמ"ש מדברי התו' שם שעשו צריכות לכל החלוקות השנויות במשנה ע"ע וק"ק על הטור סי' ק"ל שאחר שהזכיר כל החלוקות השנויות במשנה הביא דעת רבינו כאילו רבינו הזכיר גם הא דסופו של זה בצד סופו של זה ואולי הטור הוה גריס לה בדברי רבינו:

הלכה כד

שייר וכו'. משנה שם. אלא שרבינו הוסיף שאם אינו ניכר אעפ"י שנמסר לה בעדים ה"ז ספק מגורשת וכתב ה"ה וז"ל ונ"ל שאם היו עדים מעידים שגט א' היה שנמסר לה בעדים כשר וכ"נ מדברי רבינו וברור הוא עכ"ל הדין שכתב ז"ל אמת אך מ"ש שכ"נ מדברי רבינו הוא קצת מגומגם דדברי רבינו קיימי בדאיכא עידי חתימה כמ"ש בתחילת דבריו והעדים מלמטה וכו' וכיון שנתברר לנו דגט א' היה תו לא צריכנא לעידי מסירה ואולי שכוונת ה"ה לומר דכיון דידעינן בבירור שגט א' הוא אף דליכא עידי חתימה או שחתמו בראש הגט או מצדו כשר ע"י עידי מסירה ובתכלית דבריו הוא לומר דבכל גווני כשר והרש"ך ז"ל הניח דברי ה"ה בצ"ע ולעד"ן יש ליישבם. וידוע דהטור ז"ל הק' עמ"ש רבינו במ"ש ה"ז ספק מגורשת דאינו יודע למה דכיון שיש כאן עידי מסירה הם זוכרים

אם היה בו תנאי ואפשר שר"ל שאנו חוששין שהסופר מעצמו עשה מפני שנזדמן לו הענין בכך עכ"ל. ולעד"ן לפי גרסתינו בדברי רבינו שכתב שמא שני גיטין היו ונחתך מקצת זה מסוף הדף ומקצת השני מראש הדף ע"כ מעתה הו"ל הגט השני נכתב שלא לשם זה המגרש וודאי שהוא פסול:

הלכה כה

או ושלום עליך רעי. נראה שצ"ל ושלום עליך פלוני רעי דומיא דושאלו בשלום פלוני ופשוט הוא הרמ"ך וכבר נתבאר דעת רבינו במ"ש ה"ה בשם הרמב"ן ז"ל בדין י"ח ועמ"ש שם וק"ל:

פרק ה

הלכה א

זה שנאמר וכו'. גיטין דף ע"ז ומ"ש ואחד חצירה הקנויה לה וכו'. פי' הרב"ש ז"ל דה"ד מנכסי מלוג אבל מנכסי צ"ב כיון דמחוסר גוביינא לא מהני ע"כ ומ"מ דברי רבינו והפוסקים סתומים:

הלכה ב

הזורק גט וכו'. רבינו לא חילק בזה בין מתגרשת מדעתה לבעל כרחה וכדברי הרשב"א שהביא ה"ה ז"ל והרש"ך ז"ל חלק עליו והניחו בצ"ע ולעד"ן דברי הרשב"א ברירין ועוד דמצדד הוא דקמצדד בדבר ולההיא שהק' עליו ממ"ש הירושלמי הנה הרשב"א לא כתב שכן הוא בירושלמי אלא כתב ובירושלמי וכו' כלומר שיש משם כעין ראיה וכו' ודוק. ומסתברא עוד דכיון שהיא עומדת בצד החצר לא בעינן שתראה ממש דכל הראוי לבילה הוא כ"כ ז"ל:

הלכה ג

היתה עומדת וכו' כיון שהגיע לאויר מחיצות המעקה וכו'. הלשון מגומגם דאויר מחיצות המעקה משמע אויר שבשטח המחיצות מצד מעלה וא"כ ק' תרתי חדא דא"כ אכתי תקשה הא לא מנטר שהק' בגמרא ועוד דאם איתא מאי האי דכתב או לפחות מג"ט וכו' הלא אם אפילו בהגיעו לאויר המחיצות דמשמע אפילו למעלה הרבה אפ"ה מגורשת מכ"ש בהגיעו ג"ט סמוך לגג ואין ספק שכוונת רבינו במ"ש כיון שהגיע לאויר המחיצות דר"ל לצד תוך הגג וגם גירסת הטור כיון שהגיע לאויר תוך מחיצת המעקה וכו' ואפשר שכן הוא גירסת רבינו ג"כ והנה בגמרא כשהק' אמתני' דהיתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת הק' והא לא מנטר ותירץ רב

יהודה אמר שמואל בגג שיש מעקה עסקינן עולא בר מנשיא משמיה דאבימי אמר הכא בפחות מג' סמוך לגג עסקינן דכל פחות מג' סמוך לגג כגג דמי ולכאורה היה נראה דפליגי אהדדי דמר בעי דוקא מעקה ומר בעי דוקא פחות מג' אמנם מכח קו' הגמ' דתלי במנטר ראוי יותר לומר דמר א"ח ומר א"ח ול"פ וזו היא דעת רבינו שהזכיר שניהם וכן מתבאר מהירושל' שם. ומ"ש ובלבד שינוח הוא עפ"י מ"ש שם אר"נ א"ר בר אבוה ל"ש אלא שנמחק דרך ירידה אבל נמחק דרך עלייה לא מ"ט מעיקרא לא למינח קאי ומשמע לרבינו דקאי בין אסיפא דמתני' בין אריש והק' ל"ש אלא דרך ירידה כלומר דכל שהוא דרך ירידה דהיינו סיפא שהוא מלמעלה והיא מלמטה וזרקו לה מלמעלה למטה אז אם נמחק או נשרף קודם שיגיע לארץ היא מגורשת כיון שהיה סופו לנוח וזרקו דרך טבעו והליכתו ה"ז מגורשת אמנם ברישא דהיא מלמעלה והוא מלמטה שכשזרקו לה הוא שלא כדרך טבעו לא מבעיא אם נשרף דרך עלייתו אלא אפילו דרך ירידתו אחר שעלה על הגג אפ"ה אינה מגורשת כל עוד שלא נח ממש משום שזאת הירידה אף שהיא דרך טבעו מ"מ עיקרא עלייה הייתה ומכח העלייה באה הירידה וכיון שהכח השני נמשך מהכח הראשון והכח הראשון הוא הפך טבעו אינה מגורשת אף בדרך ירידה עד שיונח בארץ ולכך סתם רבינו בזו דבעינן דוקא שינוח וזהו שסיים אבל אם נמחק וכו' הואיל ואינו הולך לנוח כלומר הואיל ותחילת זריקתו דהיינו דרך עלייה אינו הולך לנוח משא"כ בהיא מלמטה והוא מלמעלה דדין ד' דלא בעינן שינוח כלל וזו היא דרכו של ה"ה ז"ל ע"ד רבינו אלא דלפ"ז נמשך דבהוא למעלה והיא למטה אם זרק הגט דרך מעלה ואח"ך ירד בעינן ג"כ שינוח כיון שתחילת זריקתו היתה שלא כדרך טבעו ורבינו סתם הדבר ואם איתא היה לו לפרש כל כי האי ודאי אלא שי"ל שרבינו דייק בדבריו שכן כתב וזרקו לה למעלה וכשבא לכתוב דין הוא למעלה והיא מלמטה כתב וזרק לה גיטה ולא סיים למטה כמ"ש בחלוקה דהיא מלמעלה להורות דבזו אין הדבר תלוי בזרק דרך מעלה דרך ירידתו או דרך מטה להדיא אלא הכל תלוי ביד הגט ממחיצות הגג למחיצות החצר שהיא עומדת בו ולפ"ז תתורץ קו' הרש"ך ז"ל ע"ד ה"ה ע"ע אמנם הר"ן ז"ל אף שדרך בדרך זה נטה אשוריו בדרך ירידה וכתב דגם בהיא מלמעלה והוא מלמטה כשבא הגט דרך זריקתו מלמעלה למטה היינו ירידה ולא בעי שינוח דאף בלא הנחה היא מגורשת דומיא דסיפא והוא קצת דחוק עפ"י דברי רבינו שהרי כתב כיון שהגיע לאויר מחיצות וכו' או לפחות מג' סמוך לגג נתגרשה ובלבד שינוח וכו' דכיון שכבר הגיע לאויר מחיצות המעקה או לפחות מג' סמוך לגג נראה בודאי הגמור דדרך ירידה קאמר וק"ל הן אמת דלפירושו ניחא שרבינו סתם הדברים מכל וכל דזה מורה שהכל תלוי בדרך עלייה או

דרך ירידה אף שסוף הזריקה תשתנה מהכח הראשון והרמ"ך ז"ל ובמ"ש נתיישבו דברי רבינו וכ"כ ה"ה ז"ל:

הלכה ד

היה הגג וכו' כיון שיצא וכו'. בגמרא אוקמו לה במחיצות החצר עודפות על מחיצות הגג ורבינו ס"ל דל"ד אלא זיל בתר טעמא ולכך לא חש לבאר:

הלכה ה

אבל אם הגיע לרשותה ואח"כ וכו'. הרל"מ ז"ל היה גורס אבל אם הגיע לרשותה ונח ואח"כ וכו' ולכך הק' על רבינו דמאי איריא נח אפילו לא נח נמי וכו' ועפ"י גירסתינו ניחא וק"ל:

הלכה ו

זרקו על גבי קנה או רומח וכו' שם. אמר רבא שלש מדות בגיטין וכו' והא דאמר רב חסדא נעץ קנה ברה"י ובראשו טרסקל וזרק ונח ע"ג וכו' חייב ה"מ לעניין שבת אבל הכא משום אנטורי הוא והאי לא מנטר ופי' רש"י ה"מ דהוי כמונח בארץ לעניין שבת אבל אם היה חצר של אשה וקנה נעוץ גבוה מן המחיצות אינה מגורשת שאין סופו לנוח בארץ דרמי ליה זיקא לחוץ למחיצות וכו' ע"כ נראה שהכרח לפרש שהקנה היה גבוה מן המחיצות של החצר דאל"כ הא תנן לעיל דהיא מלמעלה והוא מלמטה וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת ואוקמוה בגמרא בגג שיש לו מעקה א"נ שהגיע לפחות מג' סמוך לגג וכיון שכן ה"נ אם הקנה הוא קצר מהמחיצות הוי מנטר ומגורשת וקצת יש לתמוה על הרשב"א ז"ל שם שהק' מדין זה לדין דלעיל אמתני' והיה יכול לתרץ דהכא שאני שהמחיצות של החצר הם קצרות מגובה הקנה ולא מנטר והוא ז"ל תירץ דשאני טרסקל אלא שיש ליישב והנה רבינו לא הזכיר שהקנה גבוה ממחיצות וגם לא הזכיר טרסקל נראה שלא חש לבאר מפני שסמך עצמו למ"ש לעיל דאם הזריקה היא מלמעלה למטה כיון שנכנס לתוך המחיצות של חצרה הרי נתגרשה אעפ"י שלא נח כמ"ש בדין ד' ואם זרקו מלמטה למעלה אז בעינן שינוח אחר שקלטוהו המחיצות וכמ"ש בדין ג' אמנם הטור ז"ל א"ה סי' קל"ט מחלק בין היה הקנה למעלה מן המחיצות ללא מפני שלשיטתיה אזיל דלא בעינן שינוח בזורק מלמטה למעלה כמ"ש שם אמנם אין כן דעת רבינו כמבואר:

שתי חצרות וכו'. שם ורש"י והתו' פירשו בענין אחר אמנם רבי' סובר שהחיצונה מקפת את הפנימית מכל צד וכ"כ ה"ה ז"ל ופי' א' של התו' שם הוא קשה מצד המציאות ועיין להרב"ח ז"ל שצייר המציאות ע"ש:

הלכה ז

עד שינוח על צד הפנימית. נראה שהטור סימן קל"ט לא היה גורס בדברי רבינו על צד הפנימית אלא בפנימית ולא היה גורס אבמה דברים אמורים וכו' שהרי כתב דלדעת רבינו אינו גט עד שינוח בשוליה ועיין להרב"י:

הלכה ח

וכן אם הגיע למטה שלה וכו'. שם הקשו ובמטה שלה מגורשת כליו של לוקח ברשות מוכר הוא לא צריכה דגבוהה עשרה והא איכא מקום כרעי אמקום כרעי לא קפדי אינשי ופירש"י ה"ג אמקום כרעי לא קפדי אינשי הואיל וגבוה מן הארץ עשרה שנוח להשתמש תחתיה ע"כ. נראה שנתכוון ז"ל להודיענו שתירוץ שני מקושר עם תירוץ הראשון דקאמר ל"צ דגבוה עשרה כלומר כיון דגבוה עשרה שנוח להשתמש תחתיה מש"ה לא קפדי אינשי אמקום כרעי האמנם התו' ז"ל כתבו וז"ל אמקום כרעי לא קפדי אינשי לכל הפחות באשתו (וכ"פ הרא"ש ז"ל) וכן באויר המטה ע"כ. נראה דר"ל דלא פסיקא ליה מילתא לתלמודא דאמקום כרעי לא קפדי כ"ע ולכך כתבו דכוונת התלמוד דלכל הפחות גבי אשתו אף שבא לגרשה לא קפיד בעל אמקום כרעי המטה וכן באויר שתחת המטה נאמר כן דלפחות בבעל אינו מקפיד על אשתו באויר זה ואם כוונתם כן יקשה תרתי חדא דמי הכריחם להוציא דברי הגמרא מפשטן ועוד דאם בבעל עם אשתו קאמר מעתה אפילו אין המטה גבוהה עשרה דהא אמרת דאין הבעל מקפיד על האויר וא"כ הדר ביה מתירוצא קמא והול"ל אלא כמשפט התלמוד בכל מקום והנה רבינו כתב והיתה גבוהה עשרה טפחים דמשמע דמפרש כפירש"י דלא הדר ביה משנויא קמא ושוב כתב ואין הבעל מקפיד וכו' דמשמע כדברי התו' דלכל הפחות עם אשתו קאמר א"כ באויר נמי נימא הכי דאין הבעל מקפיד על אשתו באויר המטה אפילו אינה גבוהה עשרה וכן הקשה הרש"ך ז"ל ולא עלה בידו תירוץ מכח שרבינו בהל' מכירה לא הזכיר דין זה דכליו של לוקח ברשות מוכר אם גבוהים עשרה טפחים קנה כי הכא ולא ידעתי למה לא הקשה כן גם על הטור והרב"י שהעתיקו דברי רבינו בסי' קל"ט ובח"מ סימן ר"י ע"ע. והנה דברי התו' נראה לענ"ד דכוונתם דלא חזר בו מתירוצא קמא אלא אדרבה ס"ל דמכח תירוץ אמקום כרעי מטה לא קפדי אינשי שהכוונה לדעתן ז"ל דלהפחות בבעל עם אשתו קאמר ה"נ במה שתירצו תחילה ל"צ דגבוה עשרה הכוונה ג"כ דלהפחות בעל עם אשתו לא קפיד מכיון דאין כאן כי אם אויר ונוח תשמישתיה אמנם רבינו שהעתיק שהרי חלקה רשות לעצמה אכתי קשה דמלבד מה שהקשינו אם איתא נימא נמי הכי בכליו של לוקח ברשות מוכר ואפשר במה שנדייק עוד בדברי רבינו שכתב למטה שלה שהיא יושבת

עליה דמשמע דבעינן שתהא יושבת עליה בשעה שזרק לה הגט דאין לומר דמ"ש שהיא יושבת עליה הכוונה שדרכה לישב עליה אף שעתה אינה עליה דאל"כ הו"ל לומר והיא יושבת עליה זה א"א בשום פנים דמה נשתנה שדרכה לישב עליה ללא לענין זה הא כיון שהמטה היא שלה אין להקפיד בזה לענין הגט כלל אלא ודאי בעינן שתהא יושבת עליה ממש וכיון שכן יקשה לנו מצד אחר א"כ למה בעינן שתהא גבוהה עשרה טפחים אלא נראה לומר דלכך נתכוון רבינו דכיון שהיא יושבת על המטה והיא גבוהה עשרה טפחים ה"ז מגורשת מפני שחלקה רשות לעצמה ואף דבעלמא כליו של לוקח ברשות מוכר אף דגבוה עשרה טפחים לא מהני הכא שאני שהיא יושבת עליה ואין דרך הבעל להקפיד ולהקימה ממנה וכיון שחלקה רשות לעצמה הרי היא כאילו היא בביתה או בחצרה לענין הגט מיהא היא מגורשת וכן תתפרש הסוגיא ג"כ לדעת רבינו משום דקשיתיה דלא אשכחן חילוק זה גבי מוכר ולוקח ואם איתא הו"ל לתלמודא לבארו בבבא בתרא ואז הוה א"ש דל"צ דגבוה עשרה כלומר וכבר ידענו הדין דבגבוה עשרה קנה אבל עכשיו שאומר סתם לא צריכא ודאי שהכוונה על מציאות זה דוקא והיינו טעמא מפני שהיא יושבת עליה דאם אינה יושבת עליה אף שחלקה רשות לעצמה לא מהני כיון שלא מצינו חילוק זה גבי מוכר ולוקח כן נראה לענ"ד בכוונת רבינו והמעיין יחוור הדברים:

הלכה ט

השאילה הבעל וכו'. כוונת רבינו נראית כדברי ה"ה ז"ל בלשון הראשון שאם בשעה שנפל קרוב לד' אמותיה נתגלגל ונפל ע"ג קורה או סלע רחוק ממנה כלומר שסוף הנחתו הוא רחוק מד' אמותיה אינה מגורשת ולמה שתמה ע"ז הרש"ך ז"ל שאם כבר הגיע הגט לד' אמותיה ונח אפי' שאח"ך נאבד או נשרף דין הוא שתהא מגורשת שהרי אחר שקבלה האשה הגט אין אנו חוששים לשום דבר בגט ע"ע. לענ"ד אין כאן קושיא דכיון דבשעתו נתגלגל אין כאן הנחה כלל אלא נגיעה והרי כתב רבינו לקמן דאם היתה ידה קטיפרס וזרק הגט על ידה ונפל לארץ אם נפל לתוך ד"א שלה ה"ז מגורשת דמשמע דחוץ לד"א אינה מגורשת והיא מימרא דרב יהודה בגמרא ה"נ כיון שתכף שנפל לארץ נתגלגל אין זה הנחה להתגרש בו אכן מה שיש לעמוד בדברי רבינו במה שהשיג הרמ"ך גם הר"ן ז"ל ומרן ז"ל עמדו על זה ע"ע ויש לישב:

הלכה י

זרק לה גיטה וכו'. דין זה לא נמצא בביאור בגמרא גבי גט אלא בעיית רבא במציעא דף י"ב בזרק ארנקי וכו' ולא אפשיטא גם בפ' השואל דף ק"ב לא אפשיטא אלא במפסיק כלי אבל אי לא מפסיק ולא מידי אכתי אבעיא ליה לרבא והה"מ ז"ל כתב דגבי גט אפשיטא

מההיא דאמרינן בגמרא גבי נמחק אבל דרך עלייה לא מ"ט מעיקרא לאו למינח קאי וכו' ע"כ והביאו רבינו לעיל דין ג' ומטעם זה לא הזכיר רבינו דין זה לא בהל' הפקר ולא בהל' מתנה וכמ"ש ה"המ בתחילת דבריו אך קשה דבפ"ד דמעשה הקרבנות דין ט' פסק רבינו להדיא שהאויר שאין סופו לנוח אינו כמונח וכתב מ"ח ז"ל דשם בפרק ב' דזבחים בעיי דאפשיטו ע"כ ובזבחים דף כ"ה בעא מניה רבי אסי מרבי יוחנן וכו' אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לאו כמונח דמי וא"ל תניתוה וכו' האי מאי בעי מניה אויר שאין סופו לנוח וקא פשיט ליה אויר שסופו לנוח לאו כמונח דמי תרתי קא בעי מניה את"ל אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי אויר שסופו לנוח מאי וכו' ע"כ נראה דכוונת מרן שכתב דאפשיטו בעין היינו מכח את"ל שאמרו בגמרא כידוע שדרכו של רבינו לפסוק באם תמצי לומר ונמצא כפ"ז דבעיית רבא אם לא נפשטה במקומה נפשטה מתוך בעיית רבי אסי בזבחים וכ"כ הרל"מ ז"ל וקצת יש לתמוה על ה"ה ז"ל איך לא הזכיר כאן בקיאות זה של זבחים ולא דברי הרמב"ם שם דמוכח מניה דס"ל דבעיית רבא אפשיטא עד שהוצרך להביא מההיא דנמחק הגט וכו' כאילו לא אפשיטא אלא לענין גט גם ראיתי דברים תמוהים להרב"ח א"ה סי' קל"ט שרצה להבין דלדעת רבינו לא אפשיטא בעיית רבא כלל וס"ל דהויא ספק מגורשת ודקדק דרבינו כתב בדינים דלעיל אינו גט וכזו כתב אינה מגורשת עד שינוח דרצה לומר אינה מגורשת ודאי אלא ספק עד שינוח ע"ש ואתמהא שנראה שנעלם ממנו דברי רבינו דהל' מעה"ק דאויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי שהוא מאם תמצי לומר שבגמרא והרב"ח בעצמו שם בסי' תקכ"ב הכריח דלדעת רבינו שאפילו שאת"ל אינו מפורש בגמרא אלא נשמע מכלל הדברים פוסק רבינו כן וע"ע:

הלכה יא

היתה עומדת וכו'. הרמ"ך השיג על רבינו ע"ע וקושיא ראשונה כבר תירצו התו' ז"ל שם ולקושיא שנייה היא מתורצת מתוך דברי הרשב"א וה"ה ז"ל ואין להאריך:

הלכה יב

היתה ידה קטיפרס וכו'. לא נתבאר בדברי רבינו בעיא דר"א אם ד"א שאמרו הם עם אוירן או לא וה"ה כתב שרבינו רמזו בדבריו שהיא ספק מגורשת מכח קושייתו דיוקא אדיוקא ועיין להרל"מ והרש"ך ומ"ש לעיל דין ט':

הלכה יג

זרקו לה ברשות הרבים וכו'. משנה וגמרא שם איפליגו אמוראי בפירושא דמתני' ורבינו נראה שפסק כשמואל וכר"י אלא דהקושיא בדברי רבינו מבוארת הרבה שבכאן פסק

דאם היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו ה"ז פסול וכו' ובודאי דאף תוך ד"א קאמר דכדי שתשוח ותטלנו הוי בציר מד"א ולעיל סמוך ונראה פסק בהיתה ידה קטיפרס דאם נפל לתוך ד"א שלה ה"ז מגורשת גם לקמן פסק רבינו בעמדה היא תחילה ובא הוא ועמד כנגדה הואיל ובתוך ד"א שלה ה"ז גט פסול וכו' ע"כ. וקשה דאמאי אינו גט כשר ומ"ש מהיתה ידה קטיפרס והנה בד"א של אדם שתקנו חז"ל שיקנו לו נחלקו ר"ל ורב ששת בפ' שנים אוחזין דף יו"ד דלר"ל קונות לו בכ"מ ולרב ששת אינם קונות אלא בסמטא או בצידי רה"ר ורבינו בפ"ב דזכיה ומתנה פסק כר"ש דדוקא בסמטא או בצידי ר"ה אבל בר"ה גמור אין קונות עד שיגיע לידו אלא שהתו' ז"ל כתבו שם דגבי גט תקנו רבנן שיקנו לה ד"א משום עיגונא וכן נראה מדברי רבינו שלא חילק בענין הגט בין ר"ה לסמטא וכו' ולכך נראה שמ"ש רש"י דטעם דבעי שמואל עד שיגיע גט לידה ולא סגי בכדי שתשוח ותטלנו משום דאתו למטעי ולומר שלא היה קרוב לה מלו ולכך בעי עד שיגיע גט לידה ומש"ה פסק רבינו דאף בכדי שתשוח ותטלנו הוא פסול וכו' משא"כ בהיתה ידה קטיפרס דניכר ומבואר הדבר שכבר הגיע לידה ונפל בתוך ד' אמותיה דפשיטא שהיא מגורשת דהא ליכא למגזר וגם הוי מלתא דלא שכיחא ולא שייך גזרה והרשב"א ז"ל חילק באופן אחר ופשט דבריו שחז"ל תקנו ד"א בכ"מ ע"ש וא"נ שהרי רבינו פסק כר"ש כנז' עד שהרש"ך ז"ל תירץ קושית הרשב"א בדברי הר"ן ז"ל שכתב שהד"א שתקנו חז"ל אינן אלא בסמטא לא בר"ה גמור ע"ש. אך לענ"ד המעיין בדברי הרשב"א ז"ל יראה שכוונתו עפ"י מ"ש התו' כנז' דגבי גט הקילו משום עיגונא כאמור. אמנם זאת נתקשה הרבה אצלי דכיון שחז"ל הם שתקנו ד"א איך שייך לומר בהם שהיא מגורשת מה"ת ואינה מגורשת מדרבנן דהא כולהו ד"א עיקרן אינן אלא מדרבנן ואולי י"ל שאמרו כן כדי להקל על האשה שלא יהיו בניה ממזרים אלא פיסלו אותם מדבריהם ואם נשאת לא תצא כמ"ש רבינו פרק יו"ד:

הלכה טז

זרק הגט וכו'. בגמרא אמר רב חסדא גט בידה ומשיחה בידו וכו' ורבינו העתיק זרק אפשר מפני שהרגיש בדברי התו' שכתבו ז"ל נראה דלא מיירי כשהיתה ידה פתוחה ולאחר שנתן הגט לידה קפצה ידה דא"כ אפילו אינו יכול להביאו אצלו אינה מגורשת כיון דבשעת נתינה היה יכול להביאו אצלו ומה שקופצת ידה אח"ך זה אינו עושה הבעל אלא היא והו"ל כמו טלי גיטך מעל גבי קרקע ואינו גט אלא נראה לר"י דמיירי שכבר היתה ידה קפוצה והוא תחב הגט לתוך ידה ואם תחב כ"כ בחוזק עד שאינו יכול להביאו אצלו הויא מגורשת עכ"ל התוס' ולכך כתב רבינו זרק הגט לתוך ידה לומר שזרקו לה

בכח דהיינו שהיתה ידה קפוצה וכו' כמ"ש התוס' ז"ל (ע"כ מצאתי בזה הדיבור בקצת תוספת נפך ומכאן עד פרק ששי דין י"ג לא נמצא כתוב להרב ז"ל וחבל על דאבדין):

פרק ו

הלכה יג

הבעל ששלח וכו'. ק"ק דבעובדא דמייתי תלמודא התם ליכא לשון פקדון שכתב רבינו ואם נאמר דהכי הוה גריס רבינו א"כ למה העתיק ג"כ שליח קבלה ולזה י"ל דאף דהוה גריס כגרסתינו נהוי בידך משמעותו לשון פקדון או לשון קבלה ולכך העתיק רבינו שניהם דזיל בתר טעמא אמנם ראיתי להפר"ח בשיטתו שם דף ס"ג דעל מ"ש רבינו ומשהגיע גט לידה מתגרשת ודאי וכתב ה"ה ז"ל עלה שפשוט הוא כתב וז"ל ואינו פשוט אבל משום דכיון שנתרצה השליח להיות שליח קבלה עקריה לשליחות הולכה של בעל וממילא נתבטל וא"כ אף שהגיע הגט לידה כשתמצי לומר דלא חזרה שליחות אצל הבעל הרי אינו יכול להיות השליח שליח קבלה והוא הדין שליח הובאה ואין כאן שום שליח להגיע הגט לידה וכיון דמספקא לן אי חזרה אי לא חזרה הו"ל ספק מגורשת אף אם הגיע הגט לידה באופן שסברת הרב אינה מוכרחת וצריכה לפנים ודלא כה"ה עכ"ל. והנה הרב ז"ל לא הזכיר דברי ה"ה ז"ל שכתב דהספק הוא אם יכול זה האיש להיות נעתק משליחות הולכה שמינהו הבעל לשליחות קבלת האשה שהיא ממנה אותו עתה כיון שעדיין לא נגמר שליחות הבעל ע"כ דמשמע מדבריו להדיא דאם נגמר השליחות דהיינו שהגיע לידה היא מגורשת שעפ"י זה כתב אח"ך דכתב רבינו משהגיע הגט לידה תתגרש ודאי ופשוט הוא ע"כ כלומר דלפי מה שסיים ז"ל כמבואר ונמצא דאף לכשתמ"ל אם לא חזרה שליחות אצל הבעל היינו דוקא בעוד הגט ביד השליח שהרי לא השלים שליחותו ובזה הוא שנסתפקו בגמרא דאילו לעקירת השליחות כיון שהשליח לא דבר אלא הניחו בידו כמות שהוא זה לא נקרא עקירת שליחות מדעתו ותדע שלא הזכירו דבר זה בגמרא להדיא וגם ר"ן שהוא עצמו הביא לעיל ההיא דעקריה לשליחותיה שהרי הודה לדברי רב אשי היה רוצה להתירה אף שלא חזרה השליחות משום דס"ל דזה לא מקרי לא חזרה שליחות כדבעלמא אלא נראה דכל מאי דנסתפקו אינו אלא כשלא נגמר השליחות וכדברי רבינו פסק הרב"י בש"ע ולא חלק שום מפרש עליו אף שעדיין לבי מהסס מההוא עובדא דאצריכוה גט וחליצה דלמה לא תקנו שיתן הגט ליד האשה ובזה היתה מגורשת ודאי ולומר שהלך השליח או נאבד הגט או נשרף הוא דוחק ודו"ק:

הלכה יד

שליח שהביא וכו' שדין השליח וכו'. כבר נתבאר בדברי רבינו פ"א טעם הדבר מפני שאין הבעל מכוין לקלקלה כנז"ל ולדברי הראב"ד וה"ה ז"ל עיין להרל"מ ז"ל:

הלכה טו

עבר השליח וכו'. בפ"א דין י"ו לא הצריך רבינו לחזור ליתנו לה וה"ה כתב שאפשר שכאן חשש רבינו לסברת הגאונים וכו' ע"כ ואי לאו דמסתפינא אמינא דגם שם צריך הבעל ליטלו ממנה ולחזור וליתנו לה דמהיות טוב וכו' או אפשר דשם יש לחוש שאם נאמר לבעל שיחזור ויטלנו אפשר שבתוך זה יבטל הגט ולא יתרצה לגרשה לכך אין אנו מחייבין הבעל לחזור וליתנו משא"כ גבי שליח דלא שייך האי טעמא ומ"ש ה"ה דאולי חשש לדברי הגאונים אין נראה דהגאונים אפילו ביוצא מידה חתום פסלי ורבינו הכשירו כאן אלא נראה כאמור ודו"ק:

הלכה טז

שליח שנטל הגט וכו'. ריש פרק השולח ודייקו בגמרא הגיעו לא קתני אלא הגיע ואפילו ממילא ולא אמרינן לצעורא הוא ופירש רש"י שכשראה שליח בדרך והיה לו לזה דרך לשם וראהו ואפ"ה בטיל ולא אמרינן אין בדעתו לבטלו אלא לצעורא בעלמא וכו' ע"כ ורבינו לא הזכיר זה אפילו ברמז וי"ל שהוא נכלל במ"ש או שקדם ואמר לאשה וכו' דבגמרא אמרינן מהו דתימא כי לא אמרינן לצעורא קא מכוין ה"מ לשליח אבל לדידה ודאי לצעורא קא מכוין קמ"ל א"נ י"ל דרבינו כתב וקודם שיגיע ליד האשה וכו' שזה מורה שכל עוד שלא הגיע לידה בכל גווני אם בטלו מבטל אך מה שיש להסתפק אם שליח ראשון שהוא להולכת הגט מינה שליח שני ושוב בטל שליחותו אי מהני או לא דהן אמת דביטול הגט תלוי ביד הבעל דוקא אמנם ביטול השליחות אשר בטל הגט לשנותו מי נימא דזו כחו כמו הבעל עצמו א"ד למנות שליח אחר הוא רשאי ואינו רשאי לבטלו וספק זה מצאתיו להמש"ל ז"ל והצ"ע ולעד"ן דכיון דהבעל לא מינהו אלא להולכת הגט ודעתו היא שתתגרש ודאי במעתה לא נעשה שליח אלא לזה וכשהוא מבטל השליחות של השליח השני הרי עבר על דעת משלחו שהרי אפשר שיגרום שיאבד הגט או יאנס ולא ימצא שליח אחר ומצי בעל למימר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי הילכך נראה שאין ביד שליח אלא למנות שליח ולא לבטלו ודו"ק:

וכל המבטל בפני אחרים צריך לבטלו בפני שנים. נראה דשניהם יחד קאמר ואם בטל בפני א' ושוב בטל בפני הב' לא מהני וה"ט משום שאמרו במתני' בתחילה היה עושה

ב"ד ומבטלו ואפליגו בגמרא אי בעינן ג' או אפי' בב' סגי אבל לכ"ע בעינן כעין ב"ד דהיינו יחד ועיין להריב"ש סי' רל"ב:

ואף על פי שחזר וכו'. הוסיף רבינו וה"ז גט כשר לאפוקי ממאן דסבר דהוי ספק מגורשת והרמ"ך וכו' כוונתו ז"ל להההיא דפ' יש נוחלין (בבא בתרא דף קכ"ט) שאין שם אלא ע"א וקדושין אמנם בנדרים דף פ"ה מנו לכולהו ונחלקו הגאונים בפירושה הביא דבריהם בס' מכתב מאליהו בשער ז' סי' ג' ע"ש:

הלכה יז

היה מחזר ומבקש שליח וכו'. מדכתב שליח ולא כתב השליח נראה דמה שהיה מחזר היינו אחר שליח שני דהיינו שליח שני ישיג לשליח ראשון ויודיענו שכבר הבעל בטלו קודם שיגיע ליד האשה וס' מכתב מאליהו שם לא הבין כן ונלע"ד פשוט ע"ע:

הלכה יח

אמר לעשרה וכו'. כמה דיות נשתפכו בדין זה עיין להרש"ך והרל"מ ובמ"ב והרב מכתב מאליהו דף קי"ט ומאי דנלע"ד דרבינו לא נחית הכא אלא להשמיענו עיקר הדין דביד הבעל לבטל הגט כל עוד שלא הגיע ליד האשה ולכך כתב כאן דגם באומר לעשרה כתבו ותנו יכול יבטל אפי' בפני שנים אחרים דגם שכבר השמיענו לעיל שמבטל בפני אחרים צריך לבטל בפני שנים הוסיף כאן דגם באומר לעשרה כתבו ותנו הדין שוה אמנם בהיכא שהותר לכתחילה לבטל או דוקא דיעבד הרי כבר ביארו בדין כ"ו דמי שמבטל בפני אחרים מכין אותו מכת מרדות מפני שגורם להיות הבנים ממזרים וכו' וזה לא שייך אלא כשמבטל שלא בפני השליח כמבואר והן הן דברי ה"ה ז"ל שהוא מפרש דהך ואפי' בפני שנים אחרים היינו בדיעבד דוקא ומ"מ בעיקר הדין שראינו להרי"ף ז"ל שהשמיט כל השקלא וטריא של הגמרא מלבד מ"ש ה"ה ז"ל עוד נראה משום דמצינו לרבי' דס"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כדתנן פ"ק דמכות גבי נמצא א' מהם קרוב או פסול ופסק ר"ן בגמרא כוותיה והביאו הרי"ף ז"ל ורבינו פ' ו' דהל' עדות דבין בדיני ממונות בין בדיני נפשות עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ונחלקו הראשונים אי קדושין מדמינן לדיני ממונות או לדיני נפשות עיין להתוס' שם ולהכנה"ג ח"מ סי' ל"ה ואמטו להכי דחו הך סוגיא מהלכה דהפסק האמיתי הוא דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וכמשמעות דברי רבינו כאן שכתב יכול לבטל זה שלא בפני זה וכו' כלומר והגט כולו מבטל דלא כדמשמע בגמרא דאותם שלא בטלו בפניהם יכולין לכותבו וליתנו לה משום דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ועפ"ז נתרצו הקו' שהק' המפ' ע"ד רבינו והה"מ ז"ל ע"ע. ועפ"י האמור תתורץ ג"כ השגת הראב"ד ז"ל ע"ע דאה"נ דרבינו ס"ל

דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ולכך אפילו לא ביטל הגט אלא בפני אחד מהם סגי וכל דברי רבינו בדין זה קאי על ביטול הגט כדמשמע מלשונו שכתב ואפילו היו עשרה משבטלו בפני א' מהם בטל הגט ואם כוונתו לביטול השליח לבד הי"ל משבטל אחד מהם וכו' מאי בפני אחד מהם ואה"נ דלעניין דינא ה"ה והה"ט דאם בטל אחד מהם משליחותו נתבטלו כולם מטעם האמור:

הלכה יט

וכן מי שאמר וכו'. ערכין ס"פ האומר א"ר ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעי מודעא פשיטא ל"צ דעשוה וארצי מהו דתימא בטולי בטליה קמ"ל דא"כ ליתני עד שיתן מאי עד שיאמר עד דמבטל ליה למודעיה ופי' רש"י דעשוה אחרי כן וארצי לתת הגט והמודעא לא ביטל מ"ד מסתמא בטלה למודעא קמ"ל וכו' ע"כ נראה מבואר שאפי' אנסוהו לגרש עד שגירש ברצונו אם לא בטל המודעא הגט בטל וזה הוא חידושו של ר"ש ורבינו העתיק דין האונס בספ"ב וכאן ג"כ גבי מודעא סתם הדברים נראה שדעתו שלא לחלק בין נאנס ללא נאנס כפשט הסוגיא ולא רצה לבאר כדי שלא נטעי דמסירת המודעא אינו מועיל אא"כ נאנס בנתינת הגט וכ"נ מדברי ה"ה שאחר שהביא דברי הרמב"ן ז"ל כתב וכן מתבאר בגמרא בפ' חזקת הבתים שמודעת הגט אפי' אין לו אונס כלל היא וכו' ע"כ ונוראות נפלאתי על הרב"י א"ה סי' קל"ד שהביא משם הרמב"ן ז"ל דמלשון רבינו שכתב שאם אמר גט שאכתוב מכאן ועד ך' שנה בטל הוא בטל וזו היא מסירת מודעא על הגט וזה ודאי שכשר דמסתמא נימא אנוס הוא אבל אם פירש שאינו אנוס ומבטל לפי שיטתו כשר כדברי הר"ש ז"ל עכ"ל. והרואה יראה דמלבד שאין הלשון של רבינו מסודר כן עוד נראה שאין זו דעתו ז"ל דמלבד מה שכתבנו מלשון הגמרא עוד יש להכריח דרבינו אינו מחלק בכך שהרי הקדים וכתב וכן מי שאמר לשנים וכו' וזו היא מסירת המודעא וכו' ומכיון שהקדים הדין שלפי פשוטו ודאי דסתמא קאמר ושוב כתב וזו היא מסירת המודעא וכו' ודאי נראה שלכך נתכוון שהרי כשבאנו להבין תחילת דבריו מהיכא תיתי לפרשו בנאנס על הגט וכיון שלא כתב תחילה שאדם רשאי למסור מודעא כגון שיאמר וכו' הורה לנו כוונתו להדיא ואם נרצה לפרש דמ"ש אח"ז מכאן ועד ך' שנה וכו' שזה מורה על האונס כדברי לשון הרב"י א"כ רבינו סותר את עצמו סמוך ונראה. ועוד דכיון דנ"מ טובא לענין דינא שאם לא נאנס בגט המודעא בטילה כמו שסיים הרב"י ז"ל כל כי האי הו"ל לרבינו לבארו להדיא כדי שלא נטעי בדבר ומלבד כל האמור הרי אמרו בפ' ח"ה דף מ' אמרי נהרדעי כל מודעא דלא כתיב בה אנן ידעינן באונסא דפלניא לאו מודעא היא ופריך מודעא דמאי אי דגיטא ודמתנתא גלויי מילתא

בעלמא היא וכו' הרי שהשוו גט למתנה ורבינו בפ"י דהל' מתנה דין ג' פסק דבמתנה או מחילה אעפ"י שאינו אנוס המתנה בטלה ע"כ וכיון שכן מוכרח מדברי רבינו דלא בעינן שום אונס במודעת הגט אלא שראיתי להרשב"א ז"ל פרק השולח (גיטין דף ל"ד) שאחר שהביא דברי רבינו כתב וזה דבר ברור וכו' שהרי מכיון שאמר שהוא אנוס ואיכא גילוי דעת שהוא אנוס הרי הוא מתבטל והרי יש כאן גילוי דעת שאם אינו אנוס בכך למה הוא מגרש אם אינו רוצה לגרש לא יגרש אלא ודאי אנוס הוא אלא שמתיירא לגלות אונסו וכו' ע"כ והדברים תמוהים ונראה שהבין בדברי רבינו שאמר בפ"י שהוא אנוס שכ"כ להדיא ובדברי רבינו אין כאן אפילו רמז לזה וכלפי לייא הוא כמ"ש לעיל באר היטב ועל צד הדוחק אפשר לומר דכוונתו שכן היא דעתו של הרשב"א גופיה לא שבא לפרש דברי רבינו ומ"מ צ"ע וכ"מ להרב מ"מ ז"ל ודו"ק:

ונתנו לה בפני שנים אחרים. מדקדק לכתוב בפני שנים אחרים משמע דבפני אותם שחתמו בגט לא מהני וק' דבפ"י דהל' מכירה דין ו' כתב להדיא דעידי המודעא יש להם לחתום הם עצמן באותו המכר שנמסרה להם המודעא עליו ואין בכך כלום וכו' ע"כ לכ"נ דהכא לאו דוקא קאמר וסמך למ"ש שם דכיון שביאר שם הדין והטעם מעתה אין לטעות:

וכן אם אמר וכו' או כל גט וכו'. לא ידעתי למה הוצרך רבינו לכל אלו הלשונות ואולי מצא אותם בתוספתא או בירושלמי אך החלוקה האחרונה שכתב ז"ל כל גט שאכתוב לפלונית אשתי וכו' נראית כפולה שכבר הזכירה בפתח דבריו שכתב וכן מי שאמר לשנים גט שאני כותב לאשתי וכו' ואין כאן אלא שינוי הלשון אבל הענין כולו אחד אם לא שנאמר דהכא קאמר כל גט ולא אמר גט סתם משמע דכל מין שטר קאמר דמצינו לשון גט נאמר על השטרות כדתנן כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים וכו' ואף שבחלוקות הראשונות כתב ג"כ לשון זה אינו מזיק דאפשר שיש לו יותר מאשה אחת ורוצה לגרש כולם אבל באומרו לפלונית אשתי הרי אין כאן אלא אחת א"כ כל גט דקאמר הו"א דעל השטרות שעתיד הוא לכתוב לה קאמר קמ"ל רבינו דאף אם נאמר כן אכתי גרושין בכלל בהכרח:

וכל דבר שאבטל בו מודעא זאת וכו'. מבוארת כוונתו דמסירת המודעא היא אפילו בלי שום אונס וגם א"צ לומר לעדים שהוא

אנוס כלל וגם גבי מתנה כתב רבינו בפ"י דהל' מכירה במד"א במוכר או עושה פשרה אבל במתנה או מחילה אם מסר מודעא קודם נתינה אעפ"י שאינו אנוס הרי המתנה בטילה שאין הולכים במתנה אלא אחר גילוי דעת הנותן שאם אינו רוצה להקנות בכל לבו לא קנה המקבל וכו' ע"כ. והנה ראיתי להרב מ"צ בשער ז' סי' ח' שהבין מדברי

רבינו אלה דאף שאינו אנוס באמת די שאמר לעדים שהוא אנוס ודייק לה ממ"ש למעלה גבי מכר דבעינן שיכירו העד באונסו ושיאמר להם כן ומכח זה נתקשה בדברי רבינו דאמאי גבי גט לא הצריך שום אונס אפילו באמירת העדים ונדחק בדבר ע"ע. ולא כן אנכי עמו דהרי רבינו ביאר לנו כוונתו במה שנתן טעם שאין הולכים במתנה אלא אחר גילוי דעת הנותן שאם אינו רוצה וכו' ומכיון שתלה הדבר בגילוי דעת אין זו אלא כלפי העדים ומכיון שפירש שאם אינו רוצה וכו' הרי תלה הדבר ברצון לא באונס כלל ועוד הרי בגמרא השוו גט למתנה והרב שם נדחה גם בזה ע"ע אכן לקו' הריב"ש ז"ל סי' תפ"ב שנתקשה ע"ד רבינו מההיא דח"ה דף מ' שאמרו אי דגיטא ודמתנתא גילוי מלתא בעלמא היא ומשמע דהק' דא"צ שהעדים יכירו באונסו אלא הוא נאמן בכך דמשמע דאם אינו אנוס כלל אין בדבריו כלום וכו' ועפ"י האמור והמדייק בדברי רבינו תתורץ דגילוי מלתא היינו כלפי העדים דא"צ שיאמר להם שהוא אנוס וגם לא בעינן שום אונס וזו היא כוונת הגמרא ג"כ לפי שיטת רבינו ז"ל גם בפ"ד דהל' יבום דין כ' הזכיר רבינו דין המודעא ולא הצריך שום אונס ואף שבגילוי דעת בעלמא דהיינו שאומר לשליח או לעדים שהוא מבטל הגט סגי לדעת רבינו וכיון שכן למה אנו צריכים למודעא. התירוץ הוא מבואר דאם ביטל הגט סתם לא נתבטל אלא לשעתו ואח"כ כשימלך יכול לחזור ולגרש בו דאמרינן שלא בטל אלא השליחות כמ"ש בדין כ"א משא"כ כשמסר מודעא שאז גם גופו של גט נתבטל לגמרי והנה הרב הנ"ל עפ"י שיטתו הק' על ה"ה ז"ל במ"ש וז"ל ודע ג"כ שאין דברים אלו אמורין אלא במי שאינו אנוס אבל האנוס כבר נתבאר דין זה גט מעושה ספ"ב ואם מסר מודעא ובטלה הרי הוא כאילו לא מסר כלל ע"כ והק' ז"ל בסי' י"א וז"ל והנה אנחנו זכינו לאריכות דבריו שבפ"ב כאשר יראה הרואה אמנם בזה הלשון הכתוב כאן האותיות שאלוני דיראה סותר מרישיה לסיפיה דמאומרו שאין דברים אלו אמורים אלא במי שאינו אנוס מבואר בהדיא דמי שבטל מודעא באונס דינו כדין גט מעושה ואיך כתב בתר הכי דאם מסר מודעא וביטלה הרי הוא כאלו לא מסר לכן נראה ברור דט"ס נפל בדפוס וכו' עכ"ל. זה גרם לו מפני שרצה להבין דכוונת ה"ה היא על אונס ביטול המודעא וששני דברים השמיענו ז"ל והמדקדק בדברי ה"ה יראה שכוונתו ברורה כשמש דלא נחית אלא להשמיענו דכשעישו ואנסוהו לכתוב הגט. מינה דגם המודעא שמסר תחילה היא בטילה ג"כ דכשם שע"י האונס אנו חושבין אותו לרצון גמור כמו שמבואר בספ"ב ממילא שגם מסירת המודעא שעשה היא נופלת והגט הוא קיים דאל"כ מה הועילו חז"ל בתקנתן וזהו מ"ש ה"ה ודע שאין דברים אלו אמורים אלא במי שאינו אנוס כלומר בגט שעי"ז אנו צריכין לביטול המודעא אבל האנוס כלומר בגט

כבר נתבאר דין זה גט מעושה ספ"ב הרי שביאר כוונתו דדבריו לא קיימי אלא אגט מעושה שהוזכר בספ"ב וסיים כוונתו ואם מסר מודעא ובטלה וכו' כלומר דזה הוא עיקר חידושו ז"ל והוא פשוט לעד"ן ואין כאן שום סתירה ולא ט"ס כמבואר:

הלכה כ

א"כ מהו תקנת דבר זה וכו'. המפרשים ז"ל הק' דאמאי לא הזכיר רבינו גבי מכירה ופשרה וכיוצא דין ביטול המודעא וגבי גט הזכירה ע"ע ולעד"ן דבר פשוט הוא שהרי דין זה לא הוזכר בגמרא דאין לנו אלא דברי ר"ש בפ"ב דערכין האי מאן דמסר מודעא אגיטא וכו' ובפח"ה דף מ' כנז"ל ואין דרכו של רבינו לכתוב אלא מה שהוזכר בגמרא אכן רצה להזכיר התיקון גבי גט משום חשש שלא ירבו ממזרים בישראל ח"ו או משום תקנת עגונות וכמ"ש בפ' השולח (גיטין דף ל"ג) הזכירו רבינו דין כ"ו משא"כ גבי מקח וממכר וכיוצא דאין נזק בדבר לא רצה להזכירו אלא די לו ברמז קל והוא מ"ש בפ"י דהל' מכירה דין ז' שאם אחר שמסר המודעא מנה הדמים של המכר בפני העדים של המודעא שהוא חייב להחזירן וכלומר דאם לא החזירן נתבטלה המודעא והוא מהגמרא שם ופשוט:

הלכה כא

השולח גט ביד שליח ובטל הגט וכו'. מבואר כוונת רבינו שאף שבטל הגט סתם שאמר הגט ששלחתי הרי הוא בטל לא בטל אלא השליחות אבל אם אמר הרי הוא בטל מלהיות גט או פסלו להדיא ואינו חוזר ומגרש בו כמו שסיים ז"ל ושיטת רבינו בגמרא כבר היא ידועה ועיין לה"ה ז"ל:

הלכה כג

אבל אם אמר וכו'. הקשה הרשב"א ז"ל וז"ל וק"ל דילמא פסול דקאמר היינו שנכתב במחובר או שלא לשמה או שהוא מזוייף דמהימן מגו דאי בעי מבטיל ליה וי"ל דאי להכי נתכוון פרושי הוה מפרש מאי פיסולו מיהא דכיון דאנן כשר חזינן ליה אם איתא דאית ביה פיסול מימר הוה אמר פסול משום כך וכך ע"כ ואני שמעתי ולא אבין דאם אנו מפרשין כוונתו דבמחובר נכתב או שלא לשמה או מזוייף א"כ הגט פסול ובטל לגמרי וא"כ גם אם בטלו להדיא יהיה הדין כן וכיון שכן איך שייך מגו כיון שבין אמר כן או כן עכ"פ הגט בטל ופסול ואין זה סגנון המיגו כמבואר ואולי י"ל דאם בטלו הוא בידו לדעת רבינו אין בו שום חשש משא"כ אם נפרש דכוונתו למחובר וכו' הוא בעצמו יודע שאין זה ביטול הגט להדיא דדילמא הוא משקר או טועה ולהכי אם היה מפרש דבריו להדיא מהימנינן ליה מגו דאי בעי מבטיל ליה להדיא ודו"ק:

הלכה כד

אמר גט זה בטל וכו'. פירוש כולו פתוח דהוי כמו חמק עבר:

הלכה כה

מי ששלח וכו' לא מצאתיה או לא רצתה ליקח. אף דבגמ' אמרו שהיתה אורגת ואמרה לו תא למחר כלומר דרצונה לקבלו אלא שעתה מחמת שהיא עסוקה במלאכתה עכבתו עד למחר מ"מ רבינו נחית לעיקר הדין שהיא שמחת הבעל ובין שלא מצאה או אפילו שלא רצתה לקבלו הדין שוה ובגמרא מעשה שהיה כך היה וק"ל:

הלכה כו

מי ששלח וכו' ובטלו בפני שנים אחרים. מדדקדק לכתוב בפני שנים משמע דבפני שלשה אין מכין אותו וה"ט כמ"ש בפ' השולח דבפני שנים לית להו קלא ואיכא למטעי לשתנשא ויהיו הבנים ממזרים וכמו שסיים ז"ל ונמצא הולד ממזר ואף את"ל דתקנת רבן גמליאל היא במבטל בפני ב' או יותר מב' מ"מ מכת מרדות לא מלקינן אלא אם ביטל בפני ב' מהטעם האמור. ודע דבכל מקום ששנינו פ"ק דקדושין דף י"ב דרב מנגיד עלייהו ופסקה רבינו כ"א במקומו פ' כ"ה מהל' סנהדרין ובפ"ג דהלכ' אישות ובפ' כ"א דהל' א"ב אלא שהשמיט ההוא דחל עליה שמתא שלשים יום וכתב הרב"י י"ד סי' של"ד דכיון דספיקא הוא אם מנגיד רב אי לאו אזלינן לקולא ע"כ והדברים תמוהים וכבר עמדו עליהם קמאי דקמן ש"ות שי למורא והמש"ל וס' בני חיי ז"ל דאם הוא ספק איך פסק רבינו בכולם דרב מנגיד כלישנא קמא כנז"ל ולעד"ן כוונת הרב"י דאין ה"נ דלענין דינא הלכתא כלישנא קמא אך במי שכבר קבל עונשו וגם משמתינן ליה פעם שנית אהני לן לשווייניהו ספיקא ולהקל אף שבאמת לכל הפירושים עדין הלשון הוא מגומגם מקיצור דבריו ז"ל:

הלכה כח

אם הניחו גוסס וכו'. עיין להרל"מ פ"א דנזירות ולהרב לחם יהודה נר"ו ואין כאן מקום להאריך:

מ"ש רבינו @04וכן עיר שהקיפה החיל. הק' הרל"מ ז"ל דכיון דרבינו ביאר כאן כל החילוקים וגם בפ"ט דהל' תרומות למה לא עשה כן גבי חטאת בפ"ד דפ"המ ע"כ. והמש"ל ז"ל תירץ דסמך אמ"ש בהל' תרומות ובהל' גירושין ע"ש וק"ק דאם איתא בהל' גירושין הול"ל דוקא ולמאי אצטריך בהל' תרומות ובס' לחם יהודה נר"ו תירץ דשאני תרומה דמבוארת בהדיא במשנה וגם דין גיטין מוכחות התם מהש"ס מהך קומנטריסין של גוים אבל בחטאת לא נזכר כלום וכו' ע"כ עכ"ז אכתי ק' דהרי גוסס לא הוזכר שם

ורבינו הזכירו שם א"כ ליכתוב גבי חטאת ג"כ לכ"נ משום דבגמרא דרמי לה אביי מגט לתרומה תירץ לו גט לא אפשר תרומה אפשר ופי' רש"י תרומה אפשר להיות ניזונת בחולין ע"כ ואם לא היה רבינו מפרש החילוקים גבי תרומה הייתי אומר דכיון דאפשר לה בחולין מעתה אפילו חולה סתם וכן סתם זקן אלא יוצא לידון לא תאכל בתרומה כיון דאפשר לה בחולין להכי אצטריך גבי תרומה כי היכי דלא נטעי דהרי גם במסקנא לא קאי הכי ולעולם דבשאר סמך עצמו למ"ש כאן ובהלכות תרומות כנלע"ד ודו"ק:

הלכה כט

והיוצא ליהרג בב"ד של כותים וכו'. כתב ה"ה ז"ל דלא כתב רבינו בביאור דין ב"ד של ישראל וכו' ובעוונותינו כבר בטלו דיני נפשות מישראל וכו' ע"כ וקשה טובא דמה הוסיף שבעוונותינו כבר בטלו וכו' משמע דאין לו לרבינו להזכירו וזה לא יתכן דהרי מלאכתו של רבינו זלה"ה להזכיר כל היוצא מהש"ס בין נהוג בין אינו נהוג ועוד דבפ"ט דהל' תרומות כתב רבינו אבל מי שנגמר דינו בב"ד והניחוהו בבית הסקילה ליהרג ה"ז בחזקת מת וכו' גם בפ"א דהל' ערכין כתב וכן מי שנגמר דינו בב"ד של ישראל וכו' לכך נראה דכוונת ה"ה כך היא דאין ה"נ בדינים דלא שייכי בזה"ז דרכו של רבינו להזכיר הכל להדיא אלא דהכא גבי גט שהוא נהוג בכל זמן אין צורך להזכיר בו דין שלא נוהג בזמנינו להדיא ודי לו במה שדקדק לכתוב ולבאר דב"ד של כותים הדין כן דמכלל הן נלמד דבב"ד של ישראל אין הדין כן ומ"ש ה"ה שבעוונותינו כבר בטלו דיני נפשות מישראל לא נחית לתת טעם מספיק למה לא הזכירו רבינו אלא כתב כן כמתאונן על הדבר אך מאי דק"ל על רבינו דבפ"ט דהל' תרומות כתב אבל מי שנגמר דינו בב"ד והניחוהו בבית הסקילה ליהרג ה"ז בחזקת מת ולא תאכל אשתו ע"כ והקושי מבואר דבגמ' לא הזכיר אלא גמר ורבינו לא הספיק לו גמר דין אלא דבעי נמי שיניחוהו בבית הסקילה והנה מרן הקדוש תירץ שם דגמר דין שאמר לאו דוקא וכו' דהרי במצאו לו זכות בעוד שהיו מוליכין אותו היה נפטר וכו' אבל מי שהוא בבית הסקילה דבר רחוק הוא מאד שימצא מי שילמד עליו זכות ובכל מה שהכריזו בכל הדרך לא אמרו כן והגמרא קיצר כמו כן ע"כ וע"ש. (ע"כ מצאתי בזה הדין והיה הנשאר אותיות פורחות באויר ואי אפשר לעמוד עליהם וחבל על דאבדין):

פרק ז

הלכה ב

בא הבעל וערער וכו'. הרמ"ך ורבינו אף שפסק בפ"ג דהל' עדות דקיום שטרות אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא כיון שחתמו העדים נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד צ"ל דס"ל דהיינו דוקא כשאין שם מערער דאז מוקמינן הדבר על חזקתו אבל אם יש מערער כל עוד שלא נתקיים הרי הוא כחרס ובפרט כשהבעל עצמו הוא המערער ואומר מעולם לא כתבתי אותו שהוא נאמן דהא אפילו אם היה אמת היה בידו לבטלו קודם שיגיע לידה והיינו דוקא לגבי השליח אבל לגבי האשה כבר ביאר פי"ב דיתקיים בחותמיו או בעידי מסירה ואם לא נתקיים או לא נמצאו עידי מסירה אינה מגורשת אך היא מגורשת לענין פיסול כהונה ואם היה בעלה כהן לא תאכל בתרומה וכאן גבי שליח עדי מסירה לא מהנו לענין ערעור הבעל ומבואר הדבר דכל זה כשהשליח אינו אומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל אם אמר השליח בנו"ן אז אין ערעור הבעל מזיק כמ"ש בגמרא דף ו' ונתבאר בדברי רבינו לקמן דין ז' וכיון שכן השליח הו"ל כטוען שמא והבעל ברי ולכך הבעל נאמן לגמרי והעמד אשה בחזקתה כמ"ש ה"ה ז"ל האמנם הרב"י סי' קמ"א דקדק דאם איתא דלרבינו כשלא נתקיים בחותמיו הולד ממזר ודאי למה לא כתב סתם ה"ז בטל אלא כוונתו לומר שהוא קרוב לודאי בטל כיון שחזר לו על קיומו ולא נודעו עדיו מ"מ כיון שאפשר שיתקיימו העדי' אינה ודאי אשת איש ונ"מ אם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר ע"כ. ומלבד שהרואה יראה שפי' זה הוא דחוק מהכיל אכתי אמאי סיים רבינו שהרי אינה מגורשת דמשמע כלל עוד קשה ממ"ש דין ז' שאם לא נתקיים ובא הבעל וערער דאינה מגורשת ולא כתב כמ"ש כאן וכן הק' הרש"ך ז"ל ואין ספק שהוא פי' דחוק מאד ודע שהרל"מ ז"ל הקשה לדעת רבינו וגם לדעת המפרשים שהיא ספק מגורשת קושיות נמרצות וחזקות מהגמ' ותמהני ששום מפרש לא הזכירו ע"ע:

לפיכך נשים וכו' ותתכוון לקלקל אותה וכו'. מדיהיב האי טעמא משמע היכא דליכא חששא דקלקולא כגון שאומרות בנו"ן דאז אף אם אתי הבעל ומערער לא משגחינן ביה וכמ"ש רבינו בדין ז' גבי מביא גט בח"ל מהימנות אף השונאות ודבר זה הוא מחלוקת בין הרמ"ה והרמב"ן עם הרשב"א ז"ל לפום תירוצא בתרא וה"ה ז"ל כתב דאין בדברי רבינו הכרע כמאן ס"ל הן אמת דלפי מ"ש רבינו לקמן דיבמתה אפילו היתה אחותה אף שאין מציאות שתהיה צרתה בחייה אפ"ה משום דלא פלוג וכו' כמ"ש ה"ה שם ומעתה הדין עם ה"ה ז"ל דה"נ כמה לא פלוג:

הלכה ג

אפילו היתה צרתה נשואה לאחר וכו'. דברי ה"ה בזה הם מגומגמים הרבה שכתב דבירושלמי דיבמות מבואר כדברי רבינו דהרי שם בירושלמי לא אמרו אלא צרתה ואפילו נשואה גבי עדות דמיתת בעלה ורבינו כתב נשואה לאחר א"כ מה ביאור מצא בירושלמי לדברי רבינו ואם הבין דהירושלמי שאמר אפילו נשואה הכוונה היא שזאת הצרה בשעה שהיא מעידה היא נשואה לאחר וממנה למד לדין הגט א"כ מאי האי דקאמר בתר הכי דראייתו מ"מ אינה דהתם בשעת עדות הויא צרה משא"כ כאן וכו' הרי לפי מה שרצה לומר דדברי רבינו מבוארים בירושלמי דכוונת נשואה היינו לאחר מעתה מאי קאמר דהתם בשעת עדות הויא צרה דכלפי לייא הוא. ועוד הקו' שהביא מההיא דהאשה שלום שאפילו במקלקלת עצמה אינה נאמנת מכ"ש כאן שאינה מקלקלת עצמה דק"ו פריכא הוא דהתם אף שמקלקלת עצמה מ"מ בשעת העדות הויא צרה כמ"ש הוא ז"ל לעיל משא"כ הכא דאף שאינה מקלקלת עצמה מ"מ הרי בשעת העדות לא הויא צרה כלל גם הרש"ך ז"ל נתקשה בלשון זה ולא תירץ כלום ע"ע. ובס' כנה"ג א"ה סי' קמ"א בהגהת הב"י אות ע"ד כתב בשם הראנ"ח ז"ל בכ"י דדברי ה"ה אין להם על מה שיסמוכו אבל הרמב"ם ז"ל מצא זה בירושלמי דיבמות שאמרו שם צרתה אפילו נשואה ופי' הוא ז"ל אפילו היתה נשואה לאחר והוא פי' מוכרח בירושלמי ע"כ. ואני הצעיר לא זכיתי להבין דבריו אלה תחילה במ"ש אבל הר"מ במז"ל מצא זה בירושלמי וכו' כאילו הוא מציאה שלא זכה בה אדם מעולם הלא ה"ה ז"ל דביה קא עסיק מר הזכיר זה הירושלמי וכתב ע"ד רבינו שדבריו מבוארים בירושלמי ועוד במ"ש ז"ל דפירוש זה הוא מוכרח בירושלמי לא הבנתי מאי אולמיה דהאי פירוש דאם באנו לפרש הפירוש האמיתי וקרוב אל השכל הכי פירושו דלא מבעייא אם גרשה בעלה דודאי השנאה תקועה בלבה שהיא גרושה וצרתה נשואה אצל בעלה שזה דאבון נפש גדול אלא אפי' נשואה עם בעל זה דאין שנאתה כ"כ כמו הגרושה אפ"ה לא תעיד לה ואם נפרש דאפי' נשואה ר"ל לאחר מלבד דהעיקר חסר אם איתא לא הול"ל אפילו נשואה אלא הכי הול"ל אפי' נשאת כלומר שנשאת לאיש אחר וכיון שהוא חידוש גדול שאפי' שנתפרדה החבילה לגמרי שהרי כיון שנשאת לאיש אחר דהרי הוא בבל תשוב לקחתה מעולם א"כ הו"ל להירושלמי לבארו להדיא. ואף לפי דעת מהראנ"ח ז"ל אכתי קשה טובא ותמיהא מילתא דדין זה נאמר בירושלמי גבי עדות דמיתת הבעל ולמה השמיטו רבינו בפי"ב והו"ל לאשמועינן רבותא שאפי' אם זאת הצרה היא עכשיו בשעת עדות נשואה לאיש אחר כדברי הירושלמי שלדברי מהראנ"ח הוא מוכרח. גם הלום ראיתי להרב מכתב מאליהו בשער ו' סימן כ"ח

שכתב דודאי נפל ט"ס בדברי ה"ה אך כוונתו ברורה דעם היות דאיתא בירושלמי כדברי הרמב"ם מ"מ אינו ענין לדבריו דהתם קאי לעדות אשה שמת בעלה שאין הצרה נאמנת הגם שכבר נשאת בעדות עצמה לגבי חברתה לא מהימנא והכי איתא נמי בגמ' דילן דף ק"ך האשה שהלכה היא ובעלה למד"ה ובאה ואמרה מת בעלי תנשא ותטול כתובתה וצרתה אסורה ודכוותה הוא ההיא דירושלמי דבהכי עסיקינן וכיון שכן איכא למימר דשאני התם שהעדות הוא בשעה שעדין היא צרה דע"י העדות נתפרק הצרות שלה ברם הכא כיון שנשאת היא ועדין בעלה קיים שהרי מביאה גט לצרה מוכרח שכבר נתגרשה היא תחילה והיתה לאיש אחר וכו' ומהיכא תיתי לן לומ' דלא מהימנא. ומ"ש ה"ה וק"ו הוא בכאן שאין מקלקלת עצמה היינו בשלא נחלק כן וכו' עכ"ל וגם לדבריו קשה חדא דאיך כתב תחילה דעם היות דאיתא בירושלמי כדברי הרמב"ם מ"מ אינו ענין לדבריו דאכתי לא עיילתיה אפיקתיה ותו דה"ה כתב דמבואר בירושלמי כדברי רבינו ועוד קשה לדבריו דאם איתא הרי ברייתא ערוכה בגמ' דידן ולמאי צריכי' להירושלמי הרי אין זה דרך להסתייע מן הירושלמי אלא היכא דלא אתבריר בגמ' דידן וכיון שכן למה זה ה"ה ז"ל יביא מזה הירושל' על רבינו ולומר שמשם הוציאו ומכ"ש דבברייתא הוא יותר מבואר ותו קשה דאם כוונת הירושלמי שנשאת כבר ע"י עדות לא הו"ל לומר אפילו נשואה אלא אפי' נשאת כנז"ל ותו שדין זה הובא בירושלמי שם לקמיה חשודה היא לקלקל את עצמה כדי שתקלקל צרתה ואם איתא (כאן בלוי) באופן שלכל הפירושי' לא מצאנו מנוס לדברי ה"ה ז"ל דהן אמת שהמוחש לא יוכחש שנראה שאיזה ט"ס וחסרון לשון יש בדבריו ועל צד היותר טוב נראה שמ"ש ה"ה דמבואר בירושלמי כדברי רבינו תיבת מבואר אינה בדקדוק וכוונתו שיש בירושלמי קצת מדברי רבינו דהיינו מ"ש שם צרתה אפי' נשואה ושוב בא לבאר כוונת רבינו דלא תקשה דשאני התם דבשעת עדות הויא צרה כלומר דכוונת אפי' נשואה האמור שם אין הכוונה שהיא נשואה לאחר דא"כ הו"ל לבאר ואין צריך להביא מדין זה כלל לכך הביא מההיא דהאשה שלום דיש ללמוד ממנה דאפי' היא מקלקלת לעצמה לא מהימנא ק"ו כאן דאף דעכשיו אינה צרה כיון דהיתה צרתה מקודם ואפשר שע"י נתגרשה וגם אינה מקלקלת לעצמה מצד זה יש ללמוד הק"ו ואפשר דלזה סמך ה"ה דין דאפילו אחותה לדין הנ"ל כלומר דמזה יש ללמוד לזה ולא תקשה דק"ו פריכא הוא ונמצא דדין זה שכתב רבינו כאן לא בא בביאור לא בגמ' דידן ולא בירושלמי אלא מכח ההיא דהאשה שלום וכו' וזה הוא הטעם שלא הזכיר רבינו דין זה להדיא בפי"ב משום דסמך למ"ש כאן כמו שעשה בדין יבמה אפילו אחותה שהוא

בירושלמי גבי עדות המיתה והשמיטו רבינו שם מפני שסמך למ"ש כאן זהו הנלע"ד והמעיין יבחר:

הלכה ד

המביא גט וכו'. ולקמן דין ך' ביאר דין המביא גט מח"ל וכאן כ' דאין צריך עדים במינוי השליח השני משום דכיון דאין צריך לומר בנו"ן אין כאן אלא גילוי מלתא בעלמא והרא"ש ס"ל דצריך עדים משום דאין דבר שבערוה פחות משנים אמנם רבינו ס"ל דאין זה דבר שבערוה אלא בנתינת הגט ליד האשה ומש"ה אין צריך עדים לא במינוי הבעל כמ"ש פ"ו ולא במינוי השליח ובש"ע סי' קמ"א סעיף י"א וי"ג פסק כרבינו ובסעיף מ' פסק כהרא"ש ז"ל ובס' ל"י הניחו בצ"ע גם בס' מכתב מאליהו סוף שער ו' סי' ך' הניחו בצ"ע אך בס' ב"ש ז"ל כתב דרצה לפסוק לחומרא ע"ש ובדברי ה"ה נפל ט"ס שכתב שהבעל עושה שליח ג' וצ"ל שהשליח וכו':

הלכה ה

שליח שהביא וכו'. כתב ה"ה ז"ל ואע"ג דקי"ל כרבא וכו' ראיתי להמש"ל ז"ל שנתקשה בלשון זה וז"ל לשון זה אינו מדוקדק דאדרבה משום דקי"ל כרבא הצריך רבינו ממקום למקום בח"ל לפי שטעמא דאין עדים מצויין לקיימו ולא הצריך במדינה עצמה ממקום למקום ולרבא אף במדינה עצמה צריך משום דאין בקיאים לשמה ולשון מקוטע הוא עכ"ל. ונלע"ד דכוונת ה"ה מבוארת מפני שרבינו כתב שליח שהביא גט ממקום למקום וכו' משמע דאפי' במדינה עצמה דהיינו באותו מלכות כיון שהוא ממקום למקום דהיינו מעיר לעיר צריך שיאמר בנו"ן ולזה הרגיש דלרבא דקי"ל כוותיה באותה מדינה דהיינו ממקום למקום שכתב רבינו א"צ שהרי עדים מצויין לקיימו ולזה השיב שכבר אמרו שם דלרבא אפילו משכונה לשכונה מצריך מטעם דניידי אלא שרבינו לא הצריך אלא ממקום למקום אבל באותו מקום לאו כ"ע כבני מחוזא וימצאו עדים לקיימו וכו' ע"כ ובזה אין מקום לדברי המש"ל ז"ל ואתי שפיר נמי שלא הזכיר ג"כ מ"ש שם דלרבא אפי' באותה שכונה עצמה מטעם דניידי משום דהוי מלתא דלא שכיחא ולא חייש לה רבינו ויתורץ בזה קושיית הרב מכתב מאליהו ז"ל בשער ו' סי' כ"ה שהקשה לדעת רבינו למה לא הזכיר דין דבני מחוזא דניידי ועל ה"ה ג"כ ק' דאיך כ' דרבא מצריך אפילו משכונה לשכונה הלא לרבא אפילו בשכונה עצמה מצריך משום דניידי ולפי הדקדוק שבדברי ה"ה יתיישב דרבינו לא רצה לחוש אלא בהוה ושייך והנסיון יוכיח ולכך לא רצה לחוש אלא ממקום למקו' זה הוא דעת רבינו ז"ל ותתורץ ג"כ קושיית הרל"מ ז"ל שהקשה לפי

דברי ה"ה ז"ל דא"כ אפי' בא"י ממקום למקום נימא הכי מטעמא דניידי וכו' ע"כ והא ל"ק דרבינו נגרר אחר הגמ' דאירי בח"ל דוקא ולא בא"י ודו"ק:

אפילו היו שמות עדיו כשמות הכותים אין חוששין להם. ה"ט כמ"ש שם בברייתא שרוב ישראל שבח"ל שמותם כשמות הגוים ולא הוצרך רבינו לכתוב שאם הם שמות שאין דרך ישראל ליקרא בהם דידוע דודאי הם גוים כמ"ש שם מפני שכבר ביארו בפ"א שאם העדים הם פסולין הו"ל כמזוייף מתוכו שהוא פסול וכמ"ש ה"ה ז"ל ואף שדין זה לא נאמר אלא בח"ל ורבינו סמכו ג"כ עם דין המביא מא"י אין זה קושיא דרוב גוים הם בח"ל ולכך לא מפקינן אלא שמות מובהקים וכעין זה הקשה הרל"מ ז"ל ע"ש:

הלכה ז

ואם לא נתקיים וכו'. הנה הרא"ש ז"ל בפ"ק אחר שהביא הברייתא דאם לא אמר בנו"ן דפליגי בה ר"מ וחכמים ז"ל דאם נתקיים בחותמיו תו לא צריך מידי ואם אבד הגט כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז ה"ז ספק מגורשת ואם יבוא הבעל וערער ה"ז ספק ממזר עכ"ל. ואם באנו לדון על פשט הלשון נראה לכאורה דהא דכתב ואם בא הבעל וערער וכו' דברי עצמו הם או דלא קאי אאבד הגט דאל"כ הכי הול"ל ואם אבד הגט ובא הבעל וערער כתב הרמב"ם וכו' א"נ הכי הול"ל ואם אבד הגט או בא הבעל וערער כתב הרמב"ם וכו' דאז היה מבואר דהכל קאי להרמב"ם ז"ל. ברם חזינא ליה להגאון ז"ל הוא מרן הקדוש והובא בב"י ג"כ שנראה שלא הבין כן אלא דגם במ"ש דבא הבעל וערער וכו' קאי להרמב"ם ז"ל ומכח זה כתב דאפשר שהיה גורס כמו שכתב ואפשר שהיה גורס כן ולא כגירסא דידן אלא דמשמע ליה שא"א לומר שכשאבד הגט וערער הבעל שתהיה אינה מגורשת בודאי דשמא אם היה הגט בפנינו היה מתקיים ולפיכך במקום אינה מגורשת כתב ה"ז ספק ממזר וכו' ע"כ. והקושי מבואר בדבריו וכבר עמד עליו המש"ל ז"ל דאם הרא"ש ז"ל היה גורס כגירסתינו היכן מצא בדברי רבינו דכשבא הבעל וערער ואבד הגט שאינה מגורשת וזה לפי גירסתינו בל יראה ובל ימצא בדברי רבינו דהוא כתב דאם בא הבעל וערער והגט בפנינו מאחר שלא נתקיים אינו גט ובאבד אפי' ערער ה"ז ספק דאפשר שאם היה בפנינו היה מתקיים כמ"ש בריש פרקין עכ"ל. הנה מ"ש ז"ל כמ"ש בריש פרקין דמשמע דבריש פרקין מבואר דבדאיכא תרוויהו דהיינו אבד וערער היא ספק מגורשת אינו מבואר כ"כ ע"ש וכיון שכן סברת הרא"ש לפי פירושו של מרן ז"ל נראה שכך היא דהן אמת שרבינו שכתב דאם ערער הבעל אינו גט הכוונה בלא אבד והגט בטל כיון שלא נתקיים והבעל מערער אמנם באבד והבעל מערער אף שלא באה בביאור בדברי רבינו מ"מ משמע ליה להרא"ש שא"א לומר שכשאבד הגט וערער הבעל שתהיה

אינה מגורשת ודאי כלומר שא"א לנו להבין שכשכתב רבינו ואם ערער הבעל אינה מגורשת כוונתו בכל גווני אף באבד דזה אי אפשר להבינו בשום פנים שהרי אם היה הגט בפנינו אפשר שהיה מתקיים. ומ"ש מרן ז"ל ולפי' במקום אינה מגורשת וכו' כוונתו שבמקום החלוקא שכתב רבינו בבא הבעל וערער דאינה מגורשת כתב ז"ל דכשאבד הגט ובא הבעל וערער ה"ז ספק כלומר שבמקום חלוקא זו כתב זו שגם הוא אמת לדעתו כנלע"ד כוונת מרן ז"ל בדוחק ותמהתי על נאמני ביתו של הרב"י שלא נרגשו מזה ע"ע זולתי הרב"ח שכתב עליו דשארי ליה מאריה ולעד"ן כמ"ש. גם הלום ראיתי למרן ז"ל שהשיג על ה"ה דאמ"ש רבינו דאם לא נתקיים הגט שהוא פסול כלומר מדרבנן שהוציאו מהסוגייא שאמרו שם בדין הוא דקיום לא ליבעי ורבנן הוא דאצרכו וכו' והשיג עליו ז"ל דלא היה צריך לכך דבהדיא תניא בריש גיטין המביא גט ממ"ה ולא אמר בנו"ן יוציא והולד ממזר דר"מ וחכ"א אין הולד ממזר והלכה כחכמים וכו' ע"כ. הן אמת דלכאורה היה נראה דה"ה ז"ל הזכיר הסוגיא דמשמע מינה דעיקר הקיום אינו אלא מדרבנן והך ברייתא היא לענין השליח שלא אמר בנו"ן אך מ"מ הכל סובב למקום אחד ומה גם שה"ה סיים פירוש להאמין בו עד אחד וכו' ודו"ק:

הלכה י

והנסין שבים הגדול. פירש רש"י ז"ל איים ומ"ש רבינו בהלכות מת"ע הוא פ"א דהלכות תרומות:

הלכה יא

גט שכתבו בא"י וכו'. כבר ביאר ה"ה והכריח בטוב טעם שכל זאת הבבא איירי בשנתנו בא"י ע"ע:

הלכה יב

נכתב מקצת הגט וכו' אם מקצתו הראשון וכו'. והיינו מקום התורף דהיינו שם האיש והאשה והמקום והזמן ומ"ש @04אפי' לא נכתב בו אלא שיטה אחת וכו'. נראה פשוט דבמקצתו הראשון קאמר דעליה קאי האפילו וכ"פ רש"י והתוס' בגמרא והרל"מ ז"ל כתב דמדלא פירש רבינו מה היא השיטה נראה שפי' כפי' התוס' שהוא בכל שיטה אעפ"י שאין נראה כן מדברי ה"ה ז"ל שהביא פירוש רש"י על רבינו ז"ל ע"כ נראה שהבין דברי רש"י כפשוטן דשיטה ראשונה דוקא קאמר וזה אינו דכיון שהדבר תלוי בהיות התורף כנ"ל א"כ זיל בתר טעמא וכמ"ש ה"ה ז"ל גם מ"ש שרבינו מפרש כפי' התוס' לא ידעתי מאי קאמר שהרי התוס' ז"ל פירשו דבשיטה ראשונה קאמר וכפי' רש"י ז"ל:

ואפילו שמע קול הקולמוס וכו'. זהו כפי' שני של רש"י ז"ל שפירש דקול הקולמוס כשהוא כותב קאמר ונראה דאין צריך שישמע קול הקולמוס של כל הגט אלא במקצתו הראשון סגי דא"ת דבעי קול הקולמוס של כל הגט מאי אפי' דקאמר הרי יש בו חומרא טפי משיטה אחת דהתם כשיעמוד על שיטה אחת סגי וכאן בעי שישמע קול הקולמוס של כל הגט וכן דעת הרשב"א ז"ל והפר"ח בפ"ק דגיטין הכריח עמ"ש השתא הוא בבית וסופר בעליה דלא חזו ליה אמרת כשר נכנס ויוצא מבעייא ומאי קושיא שאני התם דאע"ג דלא חזו ליה הא קא שמע קול קולמוסא בכולי גיטא משא"כ הכא דיוצא ונכנס אלא ודאי דסגי בקול קולמוסא בתחילת הגט עכ"ל. ולא ידעתי למה הוצרך להביא עצות מרחוק כיון דממקומו הוא מוכרח כנז"ל ומבואר עוד מדברי רבינו דכל אלו הקולות אינן אלא בכתיבת הגט אבל בחתימת העדים בעינן שיראה השליח החתימה כולה ממש וה"ט משום דבנו"ן דגט אינו אלא מגזרה אטו קיום שטרות דעלמא כמ"ש בגמ' משא"כ החתימה שהיא בעיקר הדין ועיין פסק אחר בדין זה למהרח"ש סימן ב' ג':

הלכה יג

אפילו היה הוא העד השני וכו'. מבואר שם בגמ' ואמרו בירושלמי ואם אמר אני הוא העד השני נעשה כנוגע בעדותו דנראה דלכך בא להעיד על חתימת הגט (כאן בלוי):

הלכה יד

שנים שהביאו וכו'. שם ופירש רש"י ששניהם אדוקים בו ושניהם שלוחין ע"כ. ואין ספק שאדוקים בו דקאמר ר"ל בשליחותן ששניהם נעשו עליו שלוחין וכמו שסיים ז"ל ואי אפשר לפרש אדוקים בו ממש דאיך יתכן דבר זה וכי יתקשרו יחדיו בדרך עם הגט עד בואם לב"ד זה דבר בלתי אפשר וכמ"ש וכ"כ התוס' והרשב"א ז"ל דאדוקים בו שכתב רש"י ז"ל לאו דוקא ע"ע ועוד כתב הרשב"א ז"ל שאם האחד שליח והאחר אומר שבפניו עשאו הבעל שליח וה"ה והה"ט גם לדעת רבינו ומ"ש רבינו שהבעל עשאם שלוחין וכו' ולא בא לשלול אלא כשאחד נעשה שליח והאחר בא בחבורתו וכו' ע"כ והדברים מגומגמים ממ"ש רבינו לפיכך אם אמר אחד נכתב וכו' הואיל ואינו יוצא מתחת ידי שניהם הרי שכל הקפידה אינה אלא משום שאינו יוצא מתחת ידי שניהם ואם האחד לבדו שליח אף שיש אחר שמעיד עליו סוף כל סוף הרי אינו יוצא מתחת ידי שניהם:

הלכה יז

וחוזר ונותנו לה בפני שנים ואומר בפניהם וכו'. מבואר מדברי רבינו דאף לפני האשה צריך שיאמר בנו"ן וכאן נתבאר לנו דמ"ש לעיל בדין ה' ה"ז אומר בפני שנים בנו"ן ואח"כ

יתן לה בפניהם וכו' כוונתו שהכל בפני האשה קאמר וילמד סתום מן המפורש ועיין להמפרשים ז"ל שנחלקו בזה:

ואם לא נטלו ממנה וכו' עד שיתקיים בחותמיו. פשטן של דברים משמע דאף אחר שנמסר ליד האשה סגי בקיום החתימות ואין צריך לחזור וליטלו ממנה ומשמע נמי דאף אם אמר לה בפני שנים בנו"ן לא מהני משום שצריך שתקדים האמירה לנתינה משא"כ בקיום דסגי אף אחר שנמסר לידה אך קשה דא"כ רבינו סותר דברי עצמו סמוך ונראה שהרי בדין הבא כתב בדין נשתתק דיתקיים בחותמיו ואח"כ ינתן לה ועוד משמע דאף אחר הנתינה מהני בנו"ן ממ"ש לקמן ונתנו לה ולא הספיק לומר וכו' דמשמע דאם הספיק אף אחר שנתן מהני והנה ה"ה ז"ל כתב דדעת רבינו דאמירת בנו"ן מהני בין קודם הנתינה בין אחריה בסמוך וכו' ע"כ וכיון שכן צ"ל דמ"ש דנוטלו ממנה וחוזר ונותנו לה היינו לכתחילה א"נ מפני שעבר זמן מה אחר הנתינה והפסיק הענין לגמרי דומיא דנשאת דקאמר וכיון שכן גם בקיום בחותמיו נאמר כן דלכתחילה ולא הפסיק הענין סגי בקיום אף אחר הנתינה אבל בלאו הכי צריך ליטלו ממנה ולקיימו ושוב יחזור ויתנו לה ולפ"ז מ"ש ואם לא נטלו ממנה ה"ז פסול וכו' ה"ט מפני שהפסיק הענין ואז לא מהני האמירה לחודה ודו"ק ועיין בס' מכתב מאליהו ז"ל בשער ו' סימן ל"ב:

הלכה יח

נתנו לה וכו' עד שנשתתק. בגמרא שם אוקמוה בנתחרש וכתב ה"ה דרבינו כתב נשתתק לפי שידוע שחרש שדברו חכמים בכ"מ שאינו שומע ואינו מדבר וכאן מפני העדר הדיבור הוא שאינו יכול לומר כן עכ"ל נראה שר"ל דאף דבגמרא אוקמוה בנתחרש כיון שמה שאנו צריכין כאן אינו אלא מפני העדר הדיבור לכך נקט רבינו נשתתק דאף אם הוא שומע אינו מעלה ולא מוריד כיון שנעדר ממנו הדיבור שהוא המצטרך לענין זה אך אם זאת היא כוונת ה"ה ז"ל תקשה על רבינו דבפ"ב דין ז' כתב מי שנשתתק והרי דעתו נכונה וא"ל נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו וכו' וכן אם כתב בכתב ידו וכו' שאין דין מי שנשתתק כדין החרש עכ"ל הרי מבואר בדבריו שמי שנשתתק הרי הוא כפקח לענין זה וכיון שכן ה"נ אף שבפיו אינו יכול לומר בנו"ן למה לא יכשר ע"י בדיקה או כתיבה כי התם וי"ל עמ"ש מרן ז"ל דאעפ"י שבעדות אשה מהני עדות האלם משום עגונה התם שאני שאין מצוי כ"כ שיבואו עדים שמת בעלה וכו' אבל בגט שאפשר להתקיים בחותמיו או שאפשר לשליח לומר לבעל שישלח גט אחר וכו' לא רצו להקל בו לסמוך על כתב ידו טפי מבשאר עדויות וכו' ע"כ. מעתה אף אנו נאמר דשאני גבי נתינת הגט שאין לנו תיקון אחר שהרי הבעל בעצמו הוא שנשתתק ואין לך

עיגון גדול מזה ומש"ה הקלו בו משא"כ בשליח שאפשר ע"י קיום החתימות לא רצו להקל ואוקמוה אדיניה ודבר זה מבואר בדברי רבינו ספי"ו דהל' עדות שפסל לעדות מי שנשתתק ולא הוכשר אלא לעדות אשה לפי שבעגונא הקילו ע"ש אמנם ראיתי להרב מכתב מאליהו שער ו' סימן ל"ד שהבין בדברי ה"ה שכוונת רבינו בנשתתק וגם נתחרש כדברי הגמרא ושם מחלוקת בינו לבין מרן ז"ל ואין צריך לזה דדברי ה"ה מבוארים כנז"ל אכן מה שהקשה שם על מרן ז"ל היא קושיא עצמית לכאורה שהק' זה דדחיק לאוקומא בלא הספיק לומר עד שנתחרש דפסול להבאתו ולא אוקמא באלם שהוא כפקח לכל דבריו ועוד דאלם הזה אם היה אלם מעיקרו הוא כשר להבאת הגט ואומר בנו"ן ע"י בדיקה ומכח זה הכריח כדברי ה"ה לפי פירושו דנשתתק דכת' רבינו ר"ל שאינו שומע ואינו מדבר וכו' ע"ש ולעד"ן דברי נביאות הן כמבואר למעיין ודברי רבינו של הלכות עדות יוכיחו כנז"ל ואי משום קושיית הגמ' י"ל לרבינו דהה"נ דהוה מצי לאוקומא בלא הספיק לומר עד שנשתתק אלא דאגב דהק' לו מחרש נקיט ליה באוקמתא דמת וכאן העתיק הדין המוזכר בגמרא גם השכל מחייב דלאו מכח קושיא שיש לנו נדחוק עצמינו למיעל פילא בקופא דמחטא ודו"ק:

הלכה יט

הסומא אינו יכול וכו'. יש להתבונן אם הביא הסומא ונתקיים בחותמיו אם הוא כשר דטעמא מאי פסלו הסומא מפני שאינו יכול לומר בנו"ן מפני סמיותו אבל אם נתקיים בחותמיו (כאן בלוי) הרי כתב רבינו דפסול דהיכא דהשליח אינו יכול לומר בנו"ן מפני דס"ה יתקיים בחותמיו (כאן בלוי) ומתוך דברי רש"י ז"ל בדף ע"ב ד"ה בע"פ כגון גבי גט שכתב כהלכתו וכשמוסרו לה אומר וכו' אבל ע"פ דילמא כי מסריה ניהלה הדר ביה מזמן דשטרא ומסריה ניהלה ע"מ לאחר מיתה הואיל ולא אמר מהיום ע"כ הרי מבואר מדבריו דהכל תלוי בתנאי שעושה שאם הוא מנגד לדברי הגט אמרינן דהדר ביה והוא פשוט:

פרק ח

הלכה א

ואם נשאת לא תצא. עיין בהרמ"ך וכדין הצריכה עיון דבין לפי דרכו ז"ל בין לדרך ה"ה ז"ל השגה זאת היא חזקה מאד:

ושם נתבאר וכו'. עיין הרמ"ך וכבר הזכיר השגה זו מרן ז"ל ע"ע אך קצת קשה למ"ש ה"ה ז"ל במ"ש רבינו לפיכך אינו יכול לבטל וכו' שהוא מוסכם מכל הפוסקים ז"ל חוץ מבעל

העיטור וכו' קשה דלמה לא הזכיר גם הראב"ד ז"ל שגם הוא קאי כשיטת בעל העיטור כמבואר פ"ט דין ט' והזכירו ג"כ ה"ה שם וכבר נתעורר בזה מהרשד"ם א"ה סימן צ"א ע"ש. ועוד נראה דה"ה לא חשש להזכירו שכבר הוא מבואר שם ע"ד רבינו:

הלכה ב

כל המגרש וכו'. עיין הרמ"ך נראה שהבין דמ"ש רבינו שם שמא בעלה ובטל הגט דר"ל שהבעל בטלו וגריס וביטל. אמנם ממ"ש ה"ה ז"ל נראה דגרסינן ובטל בבי"ת פת"ח וכלומר שהגט שנתן לו בראשונה כבר נתבטל וחזרה להיות מקודשת לו שהרי כתב ז"ל דמ"ש והדבר ידוע וכו' דהיינו מ"ש בפי' שאם ראוה שנתייחדה ולא ראוה שנבעלה צריכה גט מספק שמא חזר ובעלה לשם קדושין ונמצא שהיא ספק מגורשת שמא הגט הראשון נתבטל וחזר וקדשה וכו' ע"כ. ובזה תתורץ ג"כ קושיית הרש"ך ז"ל שהק' על ה"ה במ"ש דממ"ש רש"י פנויה היא משמע שאפילו אין שם עדי יחוד אסור להתייחד עמה וזה דעת רבינו ע"כ והק' עליו דמאין משמע ליה כן מדברי רבינו וכו' אך עם האמור הוא מבואר דהא אחר שנתגרשה בהחלט פנויה היא ותדע דהרי ביאר רבינו כמו שיתבאר בהלכות אלו והיינו בפי' כמ"ש ה"ה ז"ל גם מ"ש שם דמ"ש רבינו והדבר ידוע וכו' דלא קאי אלא אגירש על תנאי ומעכשיו וכו' ע"כ לא ידעתי אמאי לא קאי ג"כ האם יהיה וכו' דהא אפילו אחר שנתקיים התנאי קאמר רבינו ודו"ק היטב ועיין לרבינו וה"ה פ"ט דין כ"ה שנראה סותר לזה ומ"מ דברי ה"ה בכאן הם קיימין ודו"ק. ומ"ש רבינו בין שאמר אם יהיה אם לא יהיה וכו' אף דלשון זה הוי אסמכתא ולא קניא הא קי"ל דבגיטין אין בהם דין אסמכתא וק"ל. ומ"ש רבינו אלא בפני עד אף דבמשנה אמרו בפני עדים רבינו ס"ל דשם עדות בעלמא קאמר תדע מדקתני עלה אפי' עבד אפי' שפחה וכ"פ הרב"י א"ה סימן קמ"ח:

הלכה ד

כתב התנאי וכו'. עיין הרמ"ך והנה כבר ידוע תשובת רבינו עע"ז הובאה בדברי ה"ה ז"ל והדבר מבואר שט"ס היא בדברי ה"ה שהרי היא מתורתו של מרן ז"ל שהרי ה"ה ז"ל בקש להליץ בעד רבינו למ"ש ספק גירושין ואם ראה דבריו בתשובה שלימה לא היה צריך לפרש בדברי רבינו מה שלא עלה על דעתו ומ"ש בספרי רבינו שהרי לא נשאר לו זכות וכו' ט"ס מבואר הוא וצ"ל שהרי נשאר לו וכו' וכ"מ בנ"א כ"י ובטור וב"י וש"ע ופשוט הוא:

הלכה ו

א"ל הרי את מותרת וכו'. כל אלו החלוקים נתבארו שם דף פ"ה ומ"ש או לענין אכילת תרומה רש"י ז"ל פי' שאם תנשאי לכהן לא תאכל בתרומה והתוס' הק' עליו דבלאו הכי היא אסורה לכהן כיון שהיא מגורשת וכו' וכתבו ז"ל דבכהן המגרש קאמר וכן דעת הר"ן ז"ל אמנם לעד"ן יותר נראין דברי רש"י ז"ל דדומיא דהנך דסתמן ישראל:

הלכה ז

א"ל וכו' חוץ מראובן ושמעון וכו'. כתב הה"מ ופי' כגון שחזר ונטלו הימנה ונתנו לה וא"ל וכו' ע"כ. אמנם מדברי רש"י ז"ל שם דף פ"ג לא משמע כן שכתב דה' מאי דאסר שרא דהאי לראובן ושמעון דהדר אמר לה קודם מסירה וכו' ע"כ. הרי דקודם שמסר לה הגט מעיקרא חזר בו וכו' והן אמת דרבינו לקמן דין י"ו כתב דאם חזר ונטלו ממנה וגרשה בלא שום תנאי דהגט כשר אמנם עדין לא שמענו להדיא אם לא חזר ונטלו וכו' אם הוא פסול אך מ"מ האמת יורה דרכו שאנו קי"ל כל תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ מגיטין וקדושין ועע"ז ומימר וכיון שכן אם נפרש דעת רש"י דקודם מסירה מעיקרא קאמר דהיינו שתוך כדי דיבור חזר בו תקשי עליה הא אם לא שנאמר דל"ד תוך כדי דיבור קאמר אלא אחריו א"נ י"ל דתוך כדי דיבור שאמרו היינו אחר שנתן הגט ליד האשה אבל קודם ל"ש וזה אמת ולא מצינו שיפסל בכך כיון שבשעת המסירה האמתית אמר לה ה"ז גיטך והרי את מותרת לכל אדם ומ"ש רבינו לקמן אפשר דאיירי בשכבר נתנו לה וכן מתני' דקתני כיצד יעשה יטלנו הימנה וכו' ודו"ק:

הלכה ח

או הרי את מותרת אף לשמעון. נראה דה"ה באומר לה אף לראובן וכ"כ התוספות ז"ל:

הלכה ט

התנה עליה ואמר וכו'. פסק זה של רבינו קשה לשמוע וכבר עמד עליו הרשב"א והר"ן ז"ל דמי מכריחנו למימר דההיא דלעולם לאפוקי מדבעא מניה רבא מרן וכו' דף פ"ו פליגא אמסקנא דמסתברא דלכ"ע כיון דפסקה פסקה ולא נימא כמ"ש התוס' דמשום שופרא דשטרא קאמר ועוד נתקשה אצלי הרבה דרבא הוא דמסיק בדף פ"ד כיון דפסקה פסקה ואיך יסתור דברי עצמו ויתקן תקנה לאפוקי מה שהסכים הוא בעצמו ועוד דרבינו בסוף הלכות זכיה ומתנה פסק דזמנו של שטר מוכיח עליו וקצת נראה שהוא הפך מ"ש כאן ויש להתיישב בכל זה עפ"י מה שכתבתי בריש פרקין ע"ש:

הלכה י

ה"ז גיטך וכו' כל ימי חייכי. יש להסתפק לדעת רבינו אם קבע לה זמן שאי אפשר בדרך טבע שתחיה מה דינו כגון שאמר לה ע"מ שלא תשתי יין מאתים שנה ולפי דברי הרשב"א שהביא ה"ה ז"ל בא"ל כל ימי חיי או חיי פלוני שאפילו אם היא זקנה וא"ל ע"מ שלא תשתי יין מכאן ועד חמשים שנים כיון שאפשר שתחיה היא יותר ע"כ משמע דבעינן זמן שיהיה באפשרות שתחיה אמנם הרב"י סימן קמ"ג כתב דכיון שלא תלה התנאי בכל ימי חייה אף שהתנה בזמן שאי אפשר שתחיה ה"ז מגורשת:

הלכה יא

ה"ז גיטך וכו' עד שלשים יום וכו'. הנה כבר ידוע מ"ש ה"ה ע"ד רבינו והם דברי הר"ן ע"ש אך האמת הוא שדברי התוספתא הם נראין הפך דברי רבינו להדיא וכבר עמד על זה הרשב"א בחידושיו והטור והרב"י סי' קמ"ג וה"ה כאן ולא תירצו כלום ולולי דמסתפינא אמינא דאחרי המחילה הראויה מקום יש בראש ליישב דעת רבינו וזה דאיכא למימר דקשיא דיוקא אדיוקא דמתחילה כתב רבינו דעד שלשים יום ה"ז גט משמע הא אם התנה בסתם בלי קביעות שום זמן אינה מגורשת ושוב כתב שלא תלכי לבית אביך לעולם אינו גט משמע הא אם לא הזכיר תיבת לעולם אלא אמר סתם ה"ז גט אכן נראה דרבינו סמך עצמו למ"ש לקמן דין י"ט שכל תנאי שהוא בסתם הרי זה כמפרש יום אחד הואיל ולא פירש וכו' וא"כ ה"נ דכוותה דאם א"ל ע"מ שלא תשתי יין או ע"מ שלא תאכלי בשר זה סתמו כפירושו דביום אחד סגי לה ולא דמי לע"מ שלא תנשאי לפלוני דאף שלא אמר לעולם אינה מגורשת דהתם לא הוי גט דבשעת התנאי והגירושין לא התירה לכל אדם והמעיין יבדוק וכיון שכן התוספתא דקתני ה"ז גיטך ע"מ שלא תעלי באילן זה וע"מ שלא תעלי בכותל זה נקצץ האילן או נסתר הכותל ה"ז גט ע"כ משמע דכל עוד שהאילן והכותל קיימין אינו גט כלל ורבינו פסק כרב אשי דכל תנאי שהוא סתם משמעותו יום אחד וכיון שכן ודאי שדחה זאת התוספתא מהלכה כמבואר ואין לחלק בין דבר שתלוי במעשה כגון ההיא דע"מ שתשמשי את אבא או ע"מ שתניקי את בני לשב ואל תעשה כגון שלא תאכלי בשר זה או ע"מ שלא תעלי באילן זה דלא שייך כל כך לומר דסגי ביום אחד דאין כאן הוכחא לקיום התנאי זה אינו דסוף כל סוף כיון שהתחילה לקיים התנאי ומנעה עצמה מלעלות באילן או בכותל ומי לא עסקינן שהיא מצטערת הרבה במניעת דברים אלו אפילו ביום אחד נמצא דבמניעתה מזה הרי קיימה התנאי וכן מצאתי למהריב"ל ז"ל בחידושי דינים דף ס"ו וששתי כעל כל הון ודע דהרמב"ן ז"ל בתשובה סי' קמ"ג שהשיג על שואלו דבר דהא דתנא ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם

או שלא תשתי יין לעולם וכו' דטעמא דתנאים אלו אינו משום חשש דשמא תעבור ותלך ותשתה אלא משום דלעולם אגידא ביה וכו' וכמדומה שלא ראה הרב התוספתא הנ"ל דקתני להדיא ה"ז גיטך ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם ע"מ שלא תשתה יין לעולם אינו גט שמא תלך ושמא תשתה ע"כ אם לא שנאמר דכוונת הרב אינה אלא כלפי הדין וכדברי רבינו דכתב הטעם משום דלעולם אגידא ביה:

הלכה יב

ה"ז גיטך ע"מ שלא תנשאי לפלוני וכו'. עיין הרמ"ך והיא השגת הרשב"א והר"ן ג"כ הביאה משם מרן ז"ל ותריץ דהתם שאני שהיא רשאה לשתות יין אחר מיתתו ונמצא שלא נאסרה ביין לעולם אבל זו נאסרה בנישואין לעולם וכו' ע"כ והן הן דברי ה"ה ז"ל שכתב למעלה דשיטתו של רבינו דכל עוד שלא תהיה מותרת באותו דבר שנאסרה היא אסורה לעולם ואינה מגורשת כלל:

הלכה יג

ה"ז גיטך ע"מ שתנשאי לפלוני. מבואר הדבר דאף לתקנת חז"ל אם נשאת לו לא תצא דכיון שאינו אלא משום גזרה שמא יאמרו נשותיהם נותנים זה לזה הרי אמרו בגמרא דמשום גזרה לא מפקינן לה ורבינו לא ביארו להדיא דמכיון שכתב זה ה"ה ז"ל כתב דמ"ש בירוש' ע"מ שתבעלי לפלוני וכו' הוא כמו שכתוב במכילתין ע"מ שתנשאי לפלוני שלא תנשא לו משום גזרה שמא יאמרו נשותיהם נתונים במתנה וכו' ע"כ. ואני שמעתי ולא אבין דבשלמא ע"י נישואין איכא למגזר כי הא אבל בע"מ שתבעלי לפלוני תיפוק לי שהיא אסורה עליו בזנות בלאו דלא תהיה קדשה וכ"נ מדברי התוספות ע"ע ובזה אין שייך גזרה וכמ"ש פ"ו דאישות דין י"א ע"ש אכן לדעת רבינו אכתי קשה מדברי רבא דקאמר וכי תימא אפשר דמנסבא היום ומגרשה למחר ומקיימה לתנאה ולהך דפליגא וכו' התם בדידיה קיימא וכו' הכא בדידה קיימא לאגרושי ע"כ משמע דאי בדידה הוה קיימא לאגרושי שפיר הוה שרינן לה לאנסובי לאחר וכו' ורבינו כתב דהבנים מהאחר הוו ממזרים משום דתחילה דוקא קאמר וצריך לדחק ולומר דלר"ן הוא דקאמר הכי אבל לרבא גופיה אף אי הוה בידה לאגרושי לא הוה שרינן לה משום דלפלוני תחילה משמע ודין זה לפי דברי ה"ה ז"ל נראה שנוהג גם בעלמא שהרי רבינו פי"א דהלכות מכירה דין י' פסק דמי שהקנה לחבירו והתנה עליו ע"מ שתמכרנו לפלוני אם מכרו לאחר לא קנה וכתב שם ה"ה דהוציאו מדין זה משמע דשניהם שוים ונחלקו הפוסקים באם התנה ע"מ שלא תמכרנו לאחרים אם קנה או לא עיין בש"ות מהר"א ששון סי' קי"ח וש"ות עדות ביעקב דף קע"ז:

הלכה יד

ה"ז גיטך והנייר שלי וכו'. כתב ה"ה ז"ל ויש שם בעיא על דין זה וכו' ע"כ. ותמיהא מלתא טובא שהזכיר הבעיא ולא נרגש שרבינו השמיטה דהתם דף ך' אהך ברייתא בעי ר"פ בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה מאי תיקו. ותיפוק לי דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים ל"צ דמעורה ופי' רש"י דמעורה במקצת שהיו בו אותיות ארוכין המגיעין משיטה לשיטה וכו' ע"כ נמצא דבמעורה הוא דמבעיא ליה לר"פ וסלקא בתיק"ו והו"ל ספק מגורשת ורבינו השמיטה גם הרי"ף בפ' מי שאחזו הזכיר הברייתא כצורתה והשמיט הבעיא ואתמהא ותו ק"ל על הטור סי' קמ"ג שכתב דבין שיטה לשיטה ובין במעורה וכו' אינה מגורשת ע"כ והוא תמוה ביותר שהשוה בין שיטה לשיטה למעורה ובגמרא משמע דבין שיטה לשיטה פשיטא דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים ותו דבמעורה פסק דאינה מגורשת ומהגמרא משמע דהיא ספק מגורשת וכבר ידוע שיש חילוק גדול בין אינה מגורשת לספק מגורשת גם על הרב"י ז"ל יש לומר שלא די שלא נרגש מכל זה אלא שהביא דברי הר"ן שכתב דבמעורה הוי ספר אחד ע"כ וכלומר דזה הוא ספיקו של ר"פ ואתמהא שהטור לפניו ז"ל שכתב שאינה מגורשת. אמנם ראיתי בב"ה שלו שכתב אחר דברי הר"ן וז"ל ומ"ש רבינו בכולן אינה מגורשת אינו מכוון דהו"ל למימר על הנייר שבין השיטות שאם היו אותיות הגט מעורות זו בזו שהיא ספק מגורשת דהא סלקא בתיקו ע"כ. אך לא ידעתי למה לא נרגש מדברי הר"ן ז"ל ורבינו ז"ל שהשמיטה לגמרי והרב כנה"ג בהגהת הב"י אות כ"ח כתב דהרב אלגאזי ומהר"ר זרחיה ז"ל תירצו דתירוצא דתלמודא ל"צ דמעורה שינויא דחיקא הוא והאמת הוא דאפי' דמעורה אינה מגורשת והר"א די למידין' כתב דס"ל להטור דנפשטה בעיית ר"פ מדאמרינן פרק המביא תניין יצא זה שמחוסר קציצה ונתינה וכו' ע"כ והדוחקים מבוארים למעיין גם בש"ות שער אפרים סי' קנ"ו עמד בקושיא זו ותירץ בשני פנים הא' עמ"ש הרב דבעיית ר"פ היינו מטעם דשייר בגט ומשום כרות גיטא וכו' ואנן קי"ל דבעינן גט כריתות ממש וכו' ולעד"ן זה הקושיא מבוארת דהרשב"א ז"ל לא כתב דנסתפק ר"פ בעיקר הדין אלא אם זה נקרא שיור או לא וכבר העיר הרב שהוא דוחק עוד תירץ ז"ל שדעת ר"פ בבעיא זו משום דס"ל כרב אדא בר אהבה פרק מי שאחזו דבעינן שהתנאי והמעשה לא יהיו בדבר אחד ואנן קי"ל כרב אשי דכל האומר ע"מ כמעכשיו הוא ופלפל בדברי הטור ע"ש וקרוב לתירוץ ראשון של הרב ז"ל תירץ הרב לחם יהודה נר"ו ע"ע אך לעד"ן התירוץ השני נראה יותר. וקרוב לו כתב הרב מכתב מאליהו בשער ח' סי' ט"ו ע"ע אף שלא ראה דברי הרב הנ"ל ובזה יתישבו קצת דברי ה"ה ז"ל:

הלכה טו

חקק הגט וכו'. שם דף ך' בעא מניה רבא מרן כתב לה גט על טס של זהב וכו' ורבינו העתיק חקק אולי שכך היתה גירסתו או שמפרש דל"ד קאמר משום דהוי כתב שיכול להזדייף שהרי אינו נבלע כמו הנייר וזה נראה יותר שהרי הרב"י סי' קכ"ד הביא לשון הבעיא כתב ובש"ע העתיק חקק כלשון רבינו אלא דק' מהדין הקודם ה"ז גיטך והנייר שלי דאינה מגורשת מפני שנמצאו אותיות הגט באויר והרשב"א ז"ל תירץ דהכא הו"ל כאומר התקבלי גיטך ומחלי לי כתובתך וכו' ע"כ. ועוד נראה דבנייר שלי נמצא דלא יהיב לה מידי כלל משא"כ הכא דאף שהוא לפרעון כתובתה הא מיהא מיהב יהיב לה דהא הוה מצי למיהב לה דמי או ד"א א"כ מדיליה יהיב וכ"מ להפר"ח אכן הוא ז"ל דימהו לכתב על איסורי הנאה דכשר וכו' ולעד"ן דבאיסורי הנאה הו"ל כאומר ה"ז גיטך ע"מ שתאכלי בשר חזיר דאמרינן שהיא מגורשת דאפשר דאכלה ולקיא ה"נ באיסורי הנאה אפשר שתהני וכו'. וראיתי להרב גט פשוט שכתב דלטעמו של הרשב"א ז"ל כנ"ל אם פירש בהדיא ה"ז גיטך והתפרעי כתובתיך בזהב שבו לא הוי גיטא ע"כ ואיני רואה הכרח חותך לדבר. גם הטור ז"ל כתב ה"ז גיטך ותתפרע בזהב שבו בכתובתה נתקבלה גיטה וכתובתה ע"כ ולפי דברי הרב נמצא הטור חולק על הרשב"א וזה מנ"ל ועוד שהרב"י ז"ל הביא דברי הרשב"א ע"ד הטור נראה דס"ל דל"פ כלל גם מ"ש הרב שם עמ"ש בש"ע כדברי רבינו דאם אין בטס כדי שיווי הכתובה דישלים השאר דמדברי הטור לא משמע הכי אלא דנתקבלה כתובתה משלם ע"כ אינו מוכרח לשים ריוח בין הדבקים די"ל דהטור כתב סתמא כדין התלמוד דמסתמא בכדי כתובתה יהיב לה והה"נ דאם הוא חסר צריך הוא להשלים דלאו כל כמיניה לגרועי מכתובתה אפילו שוה פרוטה ודו"ק:

הלכה טז

כל המגרש וכו'. עיין הרמ"ך וכבר רבינו ביאר דעתו בתשובה שלימה הובאה במרן וה"ה לעיל דין ד' ע"ש אשר לפי דבריו אין הטעם משום ברירה כמ"ש ה"ה שם דלדבריו קשה דאיך שייך דין ברירה בתנאי בטל דבשלמא בתנאי קיים י"ל כשיתקיים הוברר הדבר למפרע שהיה גט כשר או דילמא דבעת הנתינה לא היה כריתות שהרי עדין חסר קיום התנאי וכו' אבל בתנאי בטל איך שייך לומר כן וכ"ה הרל"מ ז"ל ע"ש אם לא שנאמר דהברירה קיימא אשעת הכתיבה דכיון דנמחק אח"כ אמרינן הוברר הדבר למפרע שנכתב הגט כדינו ומאי שנתקשה אצלי הוא על הרב"י סס"י קמ"ט שנתן טעם לדברי רבינו משום ברירה שהם דברי ה"ה ז"ל וק' דהוא עצמו ז"ל הביא תשובת רבינו ודעתו דלא נגע ולא פגע בדין ברירה ולמ"ש ה"ה ואוקמא רבא בלאחר התורף הק' עליו הרש"ך

ז"ל דאין נראה כן מהגמרא אלא דאתיא כך"ע וכו' ע"ע. ולעד"ן דאין להגיה בדברי ה"ה דאגב דנקט רבא באינך דמייתי בתר הכי הזכיר רבא גם בזו מכ"ש שכן אמר רבא להדיא וכו' וק"ק בדברי הרב קרית ספר דמייתי הך לישנא דרבינו ואם היה התנאי ע"פ וכו' ולא הזכיר שאר תנאים כמ"ש רבינו דמיניה מוכח דאשאר תנאים דוקא קאי דאילו תנאים שהם בטלים אפי' ע"פ וקודם התורף אין לו תקנה כלל וכן מבואר בגמ' ע"ע:

הלכה יח

הנותן גט. עיין הרמ"ך וכבר ה"ה ביאר דעת רבינו וע"ע בהר"ן והרב"י סי' קמ"ג:

הלכה יט

התנה עליה וכו' עד מת הבן וכו'. הנה ידוע מחלוקת רש"י ז"ל והתוס' בקושיא שהקשו בגמ' דף ע"ו לרב אשי מהך מתניתין דמשמע מינה דאף אם מת הבן ה"ז גט דלפי' רש"י היינו אף שהניקתו יום אחד ולפי' התוס' אף שלא הניקתו כלל וטעמא דמלתא משום דמצייא אמרה ליה תן לי הבן ואניקהו שפסק דאם מת הבן קודם שתניק אינו גט מוכרח שהוא מפרש כפי' רש"י דאם יונק אפי' יום אחד ה"ז גט וכ"כ ה"ה ז"ל אלא שאני תמיה על המש"ל ז"ל שהביא ע"ד רבינו דמתניתין דה"ז גט אפילו לא הניקתו כלל קאמר והוא כפירוש התוס' ז"ל ולרבינו לא יתכן בעולם ואולי י"ל שלדעת רש"י והתוס' הוא שכתב ודע דבגירסת הרא"ש והשה"ג נפל ט"ס הניכר שכתוב שם שרבינו פסק כרבא שהוא בתרא ע"ש ואינו כן דאין ספק שרבינו פסק כרב אשי:

הלכה כ

א"ל על מנת וכו'. סיפא דמתני' שם ומדכתב רבינו הרי זה משלמת הזמן שפירש וכו' מבואר דאף אם התחילה להניק כיון שמת אינו גט והמש"ל נסתפק בזה בדברי רב אשי ולא הזכיר שלרבינו פשיטא ליה ע"ש:

הלכה כא

הרי זה גיטך וכו'. הרמ"ך השיג על רבינו ע"ש וכבר ה"ה והר"ן ז"ל הליצו בעד רבינו ע"ע וגירסת הרא"ש והטור בדברי רבינו ה"ז ספק מגורשת ע"ש ויש להסתפק אם גירשה בבקר ונשלמו השלשים יום בעת ההיא אך היא לא נתנה אלא באותו היום בערב מי נימא כיון שנשלמו השלשים יום בבקר מעת לעת ממש מעתה כשנתנה בערב הרי עברו השלשים יום או דילמא כיון שהיום הולך אחר הלילה הרי לא נשלמו הימים עד הלילה והויא מגורשת ועיין להטור סי' קמ"ג ובס' מ"מ בשער ח' ס"ס י"ב:

נתנה לו בע"כ והוא אינו רוצה לקבל. מדכתב נתנה לו בע"כ משמע שהניחתן בידו או ברשותו וממ"ש והוא אינו רוצה לקבל משמע שהחזירן לה ולא נשארו בידו דאל"כ והוא אינו רוצה לקבל הוא מיותר וממ"ש אח"כ עד שתתן מדעתו משמע דבעינן שעיקר הנתינה לא תהיה בע"כ עכ"פ וא"כ אף אם נתנתן בידו או ברשותו כיון שהוא בע"כ לא מהני וכן הכריח הרב"י סי' קמ"ג מצד אחר ע"ע. ושוב מצאתי להרב מ"מ בשער ח' סי' ט' שעמד הרבה בדין זה והקשה על הר"ן ז"ל שכתב שרבינו רצה להחמיר בערוה החמורה וכו' והקשה עליו דרבינו אין דרכו להוליד פיסולין מדעתו וכו' עוד הקשה על רבינו במ"ש נתנה בתוך שלשים יום מדעתו דלאיזה ענין כתב כאן מדעתו וכו' דמדעתו ושלא מדעתו הוא דין בפני עצמו וכמו שכתב אח"כ ועוד דא"כ רבינו סותר דברי עצמו דמדכתב מדעתו משמע דשלא מדעתו אינה מגורשת ולפחות ספק ואיך כתב אח"כ פסול שהוא מדרבנן וכו' אשר מכח כל זה פירש ז"ל פיסול זה ר"ל מה"ת דהיינו ספק מגורשת והכלל שכתב רבינו בפ"י אינו אלא כשאין שום גילוי בדבריו וכו' ומצא כיוצא בזה בההיא שכתב רבינו פ"ג דין ו' שכתב רבינו לשון פסול ומוכרח שהוא מה"ת עי"ש ע"כ. וגם הנני מוסיף על דבריו דשם בפ"ג דין י"ב כתב רבינו בטל ואינו אלא ספק ע"ש ועם כי דבריו מיושרים ונכונים מ"מ אינן כדאים לדחות דברי ה"ה ז"ל דכיון דלפי הלישנא קמא אינה מגורשת כלל אף שדרכו של רבינו לפסוק כלישנא בתרא וכך היא דעתו כאן מ"מ כדי לחוש לערוה החמורה כתב לשון פסול שכוונתו שלכתחילה לא תנשא ולא משום דרפיא בידיה אי הלכתא כלישנא קמא או כלישנא בתרא דא"כ הי"ל לכתוב בהדיא והיא ספק מגורשת ולא לשון שנטעה בו. ונראה עוד להכריח מדיוקא דלישנא דגמרא דיש בה איסור מדרבנן דבלישנא קמא קתני אינה מגורשת ובלישנא בתרא קתני הויא נתינה ולא קתני מגורשת אך מ"מ לכתחילה לא תנשא ונמצא דרבינו לא הוליד דין זה מדעתו שא"כ הי"ל ויראה לי כדרכו בכמה מקומות זה הוא הנלע"ד להליץ בעד ה"ה ז"ל ושאר הדיוקים שדקדק הרב מ"מ ע"ד רבינו יש לישבם בקל כמבואר למעיין:

חזר ואמר וכו'. הראב"ד ז"ל השיג על זה וז"ל לא ידעתי מאין לו זה אלא מסברא דנפשיה כיון שאמר מחולין לך ומת תו לא אמרינן לצעורי קמכוין עכ"ל. נראה שהבין בדברי רבינו שמת אחר שאמר לה מחולין לך והשיג עליו שזה מנין לו דהא כיון שמת אחר שאמר מחולין לך כיון שמת אין לומר עוד לצעורה קמכוין וא"כ דין הוא שתהיה מגורשת ורבינו כתב שאינה מגורשת אמנם ה"ה ז"ל כתב שהראב"ד היה גורס בדברי רבינו שכתוב ביה מגורשת ולפי דבריו דברי הראב"ד נמשכין במ"ש כיון שאמר וכו' כלומר שזה דעת רבינו וקשה טובא דמי דחקו לפרש כן ולמה לא פירש שגירסת הראב"ד כגירסתינו אינה

מגורשת כנז"ל ועוד דלפי דברי ה"ה בנוסחת הראב"ד נצטרך לומר שלא היה גורס בדברי רבינו הואיל ושלמו השלשים יום וכו' דהרי לשון זה מוכח אנפשיה דבעי לומר דאינה מגורשת ודו"ק:

הלכה כב

אמר לה זה גיטך וכו'. דברי רבינו צריכין ביאור וה"ה ז"ל הביא לו סמוכות מההיא דכתב פ"ט דין י"א וכו' ותחילה צריכין אנו להבין דבריו במ"ש דבקבע לה זמן אינה מגורשת ובמקום יבם חולצת ולא מתייבמת וכו' ע"כ דזה מנין לו והרי רבינו כתב סתם דלאחר שלשים יום אינה מגורשת ומשמע ודאי דכוונתו דמתיישבת ג"כ ותו דא"כ מאי איכא בין קבע לה זמן ללא קבע בענין זה הרי אף בחלוקא דלא קבע לה זמן כתב הוא ז"ל דבמקום יבם חולצת ולא מתייבמת ולעד"ן פשוט כעת שהוא ט"ס בדברי ה"ה וצ"ל דבמקום יבם חולצת ומתייבמת ואף דדבר פשוט הוא דכיון דאינה מגורשת ודאי דאף מתייבמת מ"מ משום סיפא נקט לה דבלא קבע לה זמן חולצת דוקא ולא מתייבמת. עוד הלום הביא סמוכות לדברי רבינו מההיא דאם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך הזמן דאעפ"י שאי אפשר שיבא והרי היא מגורשת לא תנשא במקום יבם עד אחר הזמן וכו' אף כאן אעפ"י שאי אפשר שיתקיים התנאי בשום פנים כיון שמת לפיכך חולצת ולא מתייבמת וכו' ע"כ. ולכאורה דבריו סתומים דאין הנדון דומה לראיה דבההיא דאם לא באתי המיתה גורמת קיום התנאי וקיום הגירושין אבל הכא הוא בהפך שכיון שמת אי אפשר לשיתקיים התנאי והגירושין בטלין וכן מצאתי להרב מ"מ ז"ל בשער ח' סי' ח' ע"ש הן אמת דאעיקרא דדינא קושיא טובא בההיא דאם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש למה אין אנו מתירין לה לינשא לאלתר כיון שמת ואי אפשר לו לבא לעולם והנה ראיתי להתוספות ז"ל שכתבו שם דמשום גזרה הוא אטו לא מת כי אין העולם יודעים שמת וכו' ותירוץ זה א"נ שהוא דעת רבינו שהרי כתב הדין סתם וכו' אמנם הר"ן ז"ל כתב שם טעם אחר משום דאיהו ודאי לא הוה חייש למיתה דיליה ולא היה גומר ומגרש אלא לאחר י"ב חדש ומש"ה חיישינן ולא שרינן לה מקמי הכי ולישנא דגמרא הכי מוכח דאמרינן א"ד לאחר י"ב חדש שרינן לה לכי מקיים תנאיה ע"כ והביא דבריהם הרב הנ"ל ולעד"ן זו היא דעת רבינו ג"כ שהרי סתם דבריו ולא עוד אלא שסיים דבריו דלא תנשא במקום יבם עד אחר י"ב חדש כשיתקיים התנאי ע"כ דזה מורה שנתכוון למ"ש בגמרא לכי מקיים תנאיה וכעין מ"ש ה"ה ז"ל לעיל להשגת הראב"ד ז"ל דכי אמרינן לצעורה קא מכוין בשעת התנאי הוא ולא היה יודע אם ימות תוך זמן זה אם לא ע"כ מעתה תתבאר על נכון ראיית ה"ה ז"ל ע"ד רבינו אסוף דינא דכיון שעל פי הדין היא מגורשת מעת

נתינת הגט בע"מ שהוא כמעכשיו מעתה למה חולצת וכו' אלא ודאי שאנו אומרים שכל עוד שאי אפשר להתקיים התנאי בפועל כגון שם שאי אפשר בתוך הי"ב חדש שיתקיים שהרי אחר י"ב חדש קאמר וחולצת ולא מתייבמת ה"נ בע"מ שתתני לי מאתים זוז וכו' כיון שאי אפשר להתקיים התנאי בפועל שהרי מת אנו אומרים שחולצת לעולם ואינה מתייבמת דכל ימיה של אשה זו הוי דינה כדין אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש דבתוך הזמן הזה אי אפשר שיתקיים התנאי אפילו שמת וחולצת ולא מתייבמת א"כ הוי דומה בדומה לענין זה והן הן דברי ה"ה למדקדק בהם היטב ולענין שהיא מגורשת ואין הגט בטל אין צריך ראיה דכיון דקי"ל האומר ע"מ כאומר מעכשיו וכו' ולי ולא ליורשי קאמר הרי נתגרשה למפרע מעת נתינת הגט וכמ"ש רבינו בריש פרקין ע"ע אלא שלחשש התנאי כל עוד שאי אפשר לו להתקיים חולצת וכו' והנה מרן ז"ל הביא דברי הטור שלא נתחוורו לו דברי רבינו במ"ש דחולצת ואינה מתייבמת וכתב עליו נראה מדבריו שהוא סובר שדעת רבינו שהיא ספק מגורשת ומש"ה כתב דלא נהירא ולפי האמת גם לרבינו אינו גט ולא כתב דלא תנשא לזר עד שתחלוץ אלא מפני שלא קבע לה זמן וכו' ע"כ ודברים תמוהים ומגומגמים הם הרבה במ"ש דלפי האמת גם לרבינו אינו גט דהרי רבינו כתב להדיא דלא בטל הגט שהרי לא קבע לה זמן ואיך יכתוב דלדעת רבינו אינו גט ועוד דהטור ז"ל גריס בדברי רבינו או הבין בדבריו דהיא ספק מגורשת דמש"ה כתב רבינו דחולצת ואינה מתייבמת ועפ"ז כתב דלא נהירא ומה תיקן באמרו דגם לדעת רבינו אינו גט וכבר עמדו על זה הרב"ח והרמ"מ שם ולא תירצו כלום ע"ע אך מה שנראה פשוט דכוונת הרב"י הם כלפי דברי הטור שרצה להשוות תנאי דקבע זמן דהיינו ע"מ שתתני לי מאתים זוז אחר שלשים יום לתנאי דלא קבע זמן גם לדעת רבינו כמבואר בדברי הטור יע"ש ולזה כתב ז"ל דלפי האמת בקבע זמן דהיינו ע"מ שתתני לי מאתים זוז וכו' אף שרבינו לא ביארו להדיא מ"מ נלמד הוא מדבריו דודאי אינו גט וה"נ שתתייבם ג"כ לפי שקבע לה זמן והיא לא קיימה התנאי אמנם בלא קבע זמן כלל אז אף שאינה מתייבמת מפני שכוונתו לי ולא ליורשי מ"מ כיון שלא נתקיים התנאי בפועל דין הוא שתחלוץ וזהו מ"ש ולא כתב דלא תנשא וכו' אלא מפני שלא קבע לה זמן וכו' וסיים שכבר נתן ה"ה טעם לדברי רבינו כלומר דהיינו מ"ש טעם הדבר בלא קבע זמן ועמ"ש לקמן בע"ה:

לפיכך אעפ"י וכו'. הקשה המש"ל ז"ל דמלתא דפשיטא היא דכיון שנתבטל התנאי דלי ולא ליורשי הוא נשארה א"א ודאי ואינה מותרת לזר בלא חליצה וכל עצמו לא בא אלא לומר שלא בטל הגט לגמרי כמ"ש ה"ה והיל"ל לפיכך חולצת ולא מתייבמת שזהו החידוש ועוד קשה מהו זה שכתב אעפ"י שאבד הגט או נקרע קודם שימות דלא שייך

הכא כלל מאחר דקיימא לן דלי ולא ליורשי א"כ אין כאן קיום התנאי כלל ומה לי נאבד הגט או לא ועוד אפילו הוה שייך שריפת הגט או אבידתו היה סיבה לבטל הגט אפילו נתקיים התנאי ואין גט לאחר מיתה אי הוה שייך אפילו בע"מ ולא הוה אמרינן כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ומה שייך לומר אפילו נאבד הגט אינה מותרת לזר דאדרבה מש"ה ודאי אינה מותרת אלא כך הי"ל אעפ"י שנאבד חולצת ולא מתייבמת וצ"ע עכ"ל. והקו' הראשונה הקשה אותה הרל"מ ג"כ וכתב דלכ"נ שגירסת הטור עיקר שהוא גורס בדברי רבינו לפיכך אעפ"י שנאבד הגט או נקרע קודם שימות ה"ז ספק מגורשת ולא תנשא לזר וכו' והשתא אשמועינן דהוה ס"ד דלא הוי מגורשת כלל ומתייבמת וכו' ע"כ. ואחרי המחילה עכ"ז הדברים מגומגמים דכיון שרבינו הקדים דלא נתבטל הגט איך אפשר שע"י שנאבד או נשרף לא תהיה מגורשת דהרי רבינו כתב בריש פרקין דבתנאי דמעכשיו או ע"מ אפילו אם נאבד הגט או נשרף קודם קיום התנאי היא מגורשת ויכולה לינשא ואח"כ נתקיים התנאי ואיך הוה ס"ד דאינה מגורשת כלל הרי אבידתו ושריפתו אינו מעלה ולא מוריד והנה מצאתי בשתי נ"א כ"י קדמונים שכתוב בהם בדברי רבינו לפיכך אעפ"י שאבד הגט או נקרע קודם שימות ה"ז מגורשת ולא תנשא לזר עד שתחלוץ ע"כ וכן מצאתי הגירסא לרי"ו נכ"ד ח"א הביאה המ"מ בשער ח' סי' ח' אשר לפי גירסא זו נראה שיתיישבו יותר דברי רבינו ז"ל דלפי שיטתו אזיל שהקדים שלא נתבטל הגט ולכך אעפ"י שנאבד וכו' ה"ז מגורשת כמו שהקדים בראש הפרק אלא שכיון שלא נתקיים התנאי בפועל דין הוא שלא תנשא עד שתחלוץ ודו"ק:

הלכה כג

ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי כלי פלוני וכו'. לשון המשנה ע"מ שתתני לי אצטליתי וסבור רבינו דל"ד דה"ה לכל מין חפץ ומדכתב רבינו אעפ"י שנתנה לו אלף זוז בדמיו אינו גט ולא כתב אעפ"י שנתנה לו חפץ אחר כיוצא בו או מעולה ממנו משמע דבכל גווני אינו גט עד שתתן לו אותו כלי עצמו אף שפשט הסוגיא אין נראה כן מכמה טעמי אם כדי שלא להרחיק מחלוקת רשב"ג עם רבנן מן הקצה אל הקצה ואם מלשון התלמוד דקאמר איצטלא הוא דקאמר דמשמע איזה איצטלא שיהיה מדלא קאמר איצטליתו דוקא קאמר והכי משמע נמי מלישנא דרב יוסף דקאמר הא דלא ולא קאמר הא אתא מיטרא ודבר זה מחלוקת הפוסקים וכבר פלפל בדבריהם בס' מ"מ שער ח' סי' ז' עוד יש ללמוד ממ"ש רבינו אעפ"י שנתנה לו אלף זוז דאף אם נתרצה לקבל המעות או החפץ חלף אותו שנאבד אין מועיל וכדעת הרשב"א ז"ל בחידושיו ודלא כהרא"ש ז"ל שכתב דאם נתנה החילוף מדעתו דהויא מגורשת ולפ"ז יש לתמוה על רי"ו ז"ל שהשוה דעת הרא"ש ורבינו בזה

והרב"י ז"ל כתב עליו דא"נ כן מדברי רבינו ע"ע ולעד"ן הדבר ברור הרבה דהרא"ש ז"ל פליג על רבינו:

הלכה כד

מי שנתגרשה ע"ת וכו'. הראב"ד ז"ל השיג על רבינו שהשוה דין זה לדין האשה שהלך בעלה למד"ה וכו' וכן הוא האמת כמו שנראה מדברי רבינו פ"י דין ו' וכבר ה"ה בקש להליץ בעד רבינו להשגת הראב"ד אך עדין דבריו מגומגמים דגם הראב"ד יודה דרבינו לא איירי אלא בתנאי שכבר נתבטל ואפילו הכי השיג דמאן מוכח וכו' ועיין להרל"מ והרש"ך והמש"ל והפרישה ומ"מ בשער ח' סי' ן' ז"ל אף שלעד"ן מדכתב הראב"ד ז"ל ובידה לקיימו משמע שהבין דבזה המציאות איירי רבינו ולא בנתבטל לגמרי ומכח זה נראה שהשיג עליו ה"ה ז"ל ודו"ק:

פרק ט

הלכה א

דומה לתנאי וכו'. כתב ה"ה ז"ל דדבר ברור הוא בטעמו שהרי אין כאן תנאי וכו' נראה מדבריו שקיים דברי רבינו והרב מ"מ שער ח' ס"י תמה עליו שלמעלה בריש פ"ח ד"ה ולכתחילה לא תנשא וכו' תמה הרבה על רבינו שכיון שאינה מגורשת כלל עד שתקיים התנאי למה אם נשאת לא תצא כנראה שלא ערבו לו דברי רבינו ואיך כתב כאן דדבר ברור הוא בטעמו ולא תירץ כלום בקושיא זו ע"ע ולעד"ן בחדא מתרתי מתרצא או שמ"ש ה"ה שדבר ברור הוא וכו' הכוונה כלפי שיטת רבינו או שאחר שמצא מקום לדברי רבינו כמבואר שם שהזכיר הברייתא וכתב עלה שרבינו מפרשה כך וכו' וק"ל:

הלכה ב

כיצד וכו' עד הואיל וכו'. הרמ"ך ז"ל השיג על רבינו עיי"ש וכבר הרב המגיד ז"ל יישב דברי רבינו בטוב טעם ודעת אלא דאכתי איכא למידק דרבינו כתב כאן שצידי רה"ר אינן כרה"ר והיינו שאינו אומר מעכשיו כמבואר בדברי רבינו אבל באומר מעכשיו כפי מ"ש בפ"ז מהלכות אישות נראה שהיא ספק מגורשת משום דמספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי כמ"ש הרה"מ אך אם הניחתו ברה"ר נראה כפ"ז שאינה מגורשת כלל בין אמר מעכשיו בין לא אמר מעכשיו אלא דבאמר מעכשיו אפשר דאפילו הניחתו ברה"ר הויא ספק מגורשת משום דאי אמרינן תנאה הוי הרי מגורשת למפרע דאין הדבר תלוי בקיום הגט אלא בהשלמת הזמן והנה בפ"ב דהל' מכירה כתב רבינו דבמעכשיו קנה ואפילו עומדת באגם וכתב שם הרה"מ ז"ל דאגם לאו דוקא דהוא הדין רה"ר ונקט אגם משום

דהוי מקומה שדרך הפרות לרעות באגם ולכאורה קשה טובא דבפ' הכותב (כתובות דף פ"ו) דימו דין הגט למשיכת הפרה ואם בפרה לאו דוקא אגם קשה תרתי חדא שכאן כתב רבינו דצידי רה"ר לאו כרה"ר ועוד דבאותה סוגיא בלישנא בתרא אמרו דרה"ר לחוד וצידי רה"ר לחוד וכבר השיגו שם מרן ז"ל אך נראה לענ"ד בעד הרה"מ שהוא ז"ל ציין דינו של רבינו שם מההיא דהאשה שנפלו דף פ"ב שהם דברי רבי יוחנן ועלה כתב דלאו דוקא אגם כפשטא דמלתא משום דלא קי"ל כר' יוחנן דס"ל שיורא הוי כמ"ש התוספות אלא כרב דס"ל דספיקא הוי כמ"ש הרה"מ פ"ז דהל' אישות אך גבי ממון לא אמרינן הכי אלא תנאה הוי ולכך אגם לאו דוקא ומרן ז"ל כתב שם דר"י ס"ל דספיקא הוי ולפי שיטתו השיג על הרה"מ ז"ל ומעין זה מצאתי בהמל"מ שם ותתורץ ג"כ תמיהת הרש"ך ח"ב סי' קפ"ו עיי"ש.

והקושיא האחרת והיא קושית מרן ז"ל על הרב המגיד במה שנתן טעם מדימוי הגט לפרה דבגט בכתב היא מתגרשת והכתב עדיין הוא קיים וכו' דהא גם בגט אינה מתגרשת אלא בנתינה וכו' ולאחר שלושים יום כבר כלתה נתינתו כשם שאתה אומר בפרה לאחר שלשים יום כבר כלתה משיכתו ע"כ ולענ"ד י"ל בזה ממ"ש התוס' דף פ"ב ד"ה הא דאמר וכו' שכתבו דלא דמי לאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום (ובא) [ולא בא] אחר וקדשה וכו' דמקודשת אע"פ שנתאכלו המעות אף שלא אמר מעכשיו וכו' דבכסף ודאי לא בעינן מעכשיו שאם לא תתקדש לו חייבת לשלם והוי כאילו הכסף בעין לאחר שלשים יום וכו' ע"כ דון מינה דבגט נמי דהוקש לקידושין לא תלי במשיכה בשעה שהיא מתגרשת בו אלא כיון שכתבו לשמה ונתנו לה סגי בהכי ואף דבשעה שגירשה אין כאן הגט הוי כאלו הוא בעין מהטעם האמור. ועיין עוד להרב לח"מ שם ובספר מכתב מאליהו בשער ח' סי' ל"א שהאריכו בזה אך במ"ש יתיישבו הדברים אלו. **גם** למ"ש שם על מרן ז"ל במ"ש דפשטינן לה מדר' נחמן וכו' עד מטעמא שכתב הרב המגיד וכו' ע"כ. והקשה עליו דהרה"מ לא כתב כן אלא בדלא אמר מעכשיו דאז אמרינן דכלתה משיכתו ואין זה ענין לדברי מרן דאיירי בדאמר מעכשיו וכו' ולפי האמור אין כאן קושיא דמרן ז"ל לשיטתו אזיל דס"ל דההיא דמשוך פרה זו וכו' באגם דוקא קאמר כמ"ש בהל' מכירה שהשיג על הרה"מ שפירש על דברי רבינו דלאו דוקא אגם אלא הוא הדין רה"ר וא"כ כוונת מרן במ"ש מטעמא דכתב הרה"מ ר"ל לפי שיטתו וכו' ודו"ק:

הלכה ד

וכן אם תלה וכו' עד אם היה הגט קיים וכו'. הרמ"ך וכבר נתבאר דעת רבינו בדין הקודם ובריש פרק ח' ע"ע:

הלכה ה

ואם נשאת וכו' לא תצא. הנה ה"ה לא כתב כאן כלום ע"ד רבינו שלכאורה דבריו תמוהין דכיון שאין כאן גירושין כלל אמאי לא תצא אכן כבר תמה עליו ויישב דבריו בריש פרק ח' ד"ה ולכתחילה לא תנשא וכו' ועמ"ש בדין א':

הלכה ו

הנותן גט וכו'. הנה פשטן של דברי רבינו שלא אמר לה ה"ז גיטך כלל וכ"כ ה"ה ז"ל אמנם במה שהוסיף ז"ל שאם אמר לה הרי את מגורשת ואם לא תתני לי מאתים זוז לא תהיה מגורשת ה"ז מגורשת אעפ"י שלא נתנה מפני שלא כפל תנאו וכו' ע"כ לא ידעתי מאין הוציא זה ולא מצאתי דבר זה בבירור בפ' ו' מהלכות אישות גם דברי רבינו לעיל דין ד' נראין הפכיים שכתב וז"ל כיצד כגון שאמר לאשה ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו עד שתתני לי מאתים זוז ה"ז מתגרשת אחר שתתן ואין צריך לכפול תנאו וכו' ע"כ ויש להתיישב:

הלכה ח

התנה עליה וכו' למדינה זו וכו'. יש להסתפק אם התנה עליה שיתראה לפניה בתוך שלשים יום וכשבא להתראות לפניה הרגישה בדבר והטמינה עצמה עד שיעבור הזמן המוגבל כדי שתהיה מגורשת והיה נראה לומר שהיא ספק מגורשת דהא בידו לבטל הגט בתוך הזמן אך י"ל דכיון שהתנה עליה ונתן הגט בידה אינו יכול לבטלו וכבר הקדים רבינו דאין אונס בגיטין ושוב מצאתי להרב בני חיי ז"ל בסימן קמ"ד שהביא מחלוקת הפוסקים בדין זה ע"ע:

הלכה ט

התנה עליה וכו' חוששין שמא פייס. עיין הרמ"ך וכבר הביא ה"ה ז"ל תשובת הרי"ף ז"ל בשלימות אף שיש לגמגם בה הרבה וכבר עמדו עליו הרש"ך ח"ב סי' קפ"ח והרל"מ ז"ל ע"ע:

הלכה יא

ה"ז גיטך וכו' מכאן ועד י"ב חדש. עיין הרמ"ך ועיין לה"ה ז"ל שגם הוא כתב לשון ק"ק מפני שיש מקום ליישב דעת רבינו כמו שיראה המעיין ועיין עוד בהרב מ"מ בשער א' סימן מ"ב:

הלכה יב

בריא שהתנה וכו'. עיין הרמ"ך וזהו דעת הראב"ד ז"ל בהשגתו וכבר ביאר ה"ה שאין דעת רבינו לפסוק כר"י אלא כרבנן ומ"ש בספרי רבינו שיהיה זה ואם וכו' חסרון לשון הניכר יש בדבריו וצ"ל שיהיה זה גט אם וכו' וכ"מ בנ"א ובכ"י:

הלכה טו

ה"ז גיטך לכשתצא חמה וכו'. עיין הרמ"ך ודברי רבינו לקוחים מהתלמוד אות באות אך כאן פסק כרבנן דלא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו ובסוף הלכות זכיה ומתנה פסק להדיא כר"י דפליג ארבנן וס"ל זמנו של שטר מוכיח עליו נראה שמחלק ז"ל בין איסורא לממונא וכ"כ הר"ן ז"ל ומשם בא'רה למה לא חשש רבינו לדר"י כלל אפילו לעשותו ספק מגורשת וכבר האריך בזה ה"ה ז"ל לעיל:

הלכה יח

ועמד והלך בשוק וכו'. רבינו לא חילק בין הלך על משענת ללא כמו שעשה בהלכות זכיה ומתנה פרק ז' דהתם פסק כרב הונא משום דרבה ורבא ל"פ עליה אלא לענין גט שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה וא"כ כאן שכתב ועמד והלך בשוק וכו' היינו בין בלא משענת בין במשענת אבל בניתק מחולי לחולי שכתב ז"ל שלא עמד והלך בשוק היינו שלא הלך כלל אבל אם הלך אפילו במשענת צריך אומד ועיין להרב מ"מ שהאריך בזה ולעד"ן אינו אלא דרך חריפות כי הדברים פשוטין:

הלכה כ

חולה שרצה לגרש וכו'. תקנתא דשמואל שם דף ע"ה ומדביאר רבינו ולא רצה לגרשה מעכשיו וכו' משמע שכן הבין בתקנת שמואל דאל"כ למה הוצרך לתקנה זו הלא במעכשיו סגי ליה ועוד דהא אתקין רבא בגיטא מן יומא דנן ולעלם ואיך איהו גופיה מתרץ לה להא דשמואל כדאיתא בגמרא אלא ודאי דשמואל הוצרך לתקנה זו דאינו רוצה לומר מעכשיו דסתמא כן דרכם של רוב בני אדם כדי שלא יטרפו דעתם אלא דבעיקר התקנה יש להקשות לדעת רבינו שפסק לעיל דין י"ב שאם התנה שיהיה זה גט אם מת לא אמר כלום דהו"ל גט לאחר מיתה ואיך אפשר שע"י כפל התנאי יתקיים הגט וה"ה ז"ל נדחק בזה וכתב שרבינו סבור שהכפל מוציא מידי משמעות לאחר מיתה ומכניסו בכלל משמע תנאי וכו' ע"כ. ולכאורה עדין הדברים מגומגמים מכמה דינים אחרים עמד עליהם הרל"מ ז"ל ותירץ עם ההיא דגיטה וחצירה באים כאחד הכא נמי חלות הגט והמיתה באים כא' ועכ"ז עדין הוא מגומגם דאיך יחול הגט לאחר מיתה כלל ובס' ידי אליהו ז"ל ראיתי שהליץ בעד ה"ה בההיא דמעת שאני בעולם וכו' וקרוב

לזה כת' בס' מ"מ שער א' סס"י ב' ובש"ות תומת ישרים סי' קמ"ד רצה ליישב דברי רבינו ולא נרגש מהקושיות הנופלות על דבריו ע"ש. גם בש"ות הרש"ך ח"ב סי' קפ"ח נדחק בזה ע"ע ופשטן של דברים נראה יותר שכיון שהוא מתנה דאם לא מת לא יהא גט זה מוציאו מכלל אין גט לאחר מיתה ולכך אף שאומר אח"כ אם מתי יהא גט כוונתו שסמוך למיתה אם היא ודאית יהיה גט וזו נראית כוונת ה"ה ז"ל ומפני שלא שמענו בגמרא חילוק זה לכך כתב עליו שהוא רחוק ודו"ק. אך ממ"ש רבינו והוא שיגיע הגט לידה קודם מיתה נראה שכך היא כוונתו דאם הדברים כפשוטן מלתא דפשיטא הוא ולא הוה צריך לכותבו דאיך יתכן שתהיה מגורשת בעולם בלא הגעת הגט לידה דא"ת שדי שיגיע לידה אף אחר המיתה זה לא ניתן ליאמר וישתקע הדבר וכו' אלא ודאי מורה שכוונתו שהיא מתגרשת סמוך למיתה ממש כאמור ומפני זה הקפיד שיהא הגט קיים בידה קודם המיתה שהוא הרגע שהיא מתגרשת בו כן נראה לפרש דברי רבינו וכוונתו ברם אחר החיפוש מצאתי להתשב"ץ ז"ל חלק א' סימן קט"ו שהביא לשון רבינו עצמו בחידושיו שכתב וז"ל תקנת שמואל בגטין כשאמר מעכשיו היא דאמר מהיום אם מתי או מעכשיו אם מתי דאלו אם מתי גרידא משנה שלימה שנינו ה"ז גיטך אם מתי לא אמר כלום אלא ודאי בדאמר מעכשיו היא עכ"ל ומה שהוקשה לך למה לא פי' הדבר בחיבורו אין זה קושיא שהוא תפס דברי הגמרא בלשונו כי כן כתב בחיבורו שהוא אינו מפרש אלא מחבר וכמו שתתרץ ותפרש לשון הגמרא כן תתרץ ותפרש לשון חיבורו וכו' שהרי פירשו באותו פרק עצמו כי היכי דל"ת דידיה אדידיה עכ"ל ואין ספק שה"ה ז"ל לא ראה חידוש זה שכתב רבינו בחידושיו ועוד שכתב אח"ז שהרמב"ן והרשב"א כתבו כן וכו' משמע להדיא שכוונתו שרבינו אינו סבור כן אך מ"מ אכתי קשה על רבינו מ"ש ה"ה ז"ל שהם קושיות עצומות וחזקות אם לא שנאמר דס"ל דאף דבאומר מעכשיו אין צריך לכפול התנאי מ"מ אהני הכפל לגרוע המעכשיו שיהיה בו דין תנאי דלא תהיה מגורשת אלא אחר מיתתו ועם כל זה לא נחה דעתי ממ"ש רבינו לעיל דין י"ג שאם א"ל מעכשיו או מהיום אם מתי ה"ז גט וכשימות תהיה מגורשת והם דברי אביי בגמרא הרי דבמעכשיו אף שלא כפל התנאי היא מתגרשת אחר שימות ולדברי התשב"ץ ז"ל דרבינו איירי ה"נ באומר מעכשיו למה צריך לכפול התנאי וכו' וצל"ע אם לא שנאמר עמ"ש רש"י ז"ל שם דאי לא כפליה לתנאיה הוי גט מיד ואם הוא כהן אסורה לחזור לו ע"כ ונראה דס"ל דמעכשיו קא"ל ה"נ נימא דהוצרך לכפל כדי להתירה לבעלה אם הוא כהן:

הלכה כא

בעל שאמר וכו'. ביבמות ס"פ האשה שלום בעייא ולא אפשיטא אך מ"ש רבינו כדי שלא תפול לפני יבם ר"ל שכוונתו היא כך והוצרך לפרש כן משום דאילו אין שם אח פשיטא שאינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה ועיין להטור ס"ס קמ"ה והרב"י ס"ס ק"מ:

הלכה כב

הרי אלו כותבים ונותנים לה אחר הזמן שקבע. מסתמיות דברי רבינו נראה דאין לנו זמן מוגבל עד אימת יכולין לאחר אחר י"ב חדש והגע עצמך שאירע הדבר שאיחרוהו שנה או שתים או עשור מה דינו דהנה לקמן כתב ז"ל דאם אמר לאחר שנה אין כותבין עד לאחר חדש משנה שניה וביאר לקמיה שאם איחרו אחר הזמן ה"ז פסול ואם כוונתו הכא נמי כן הו"ל לפרש ועוד דרבינו כתב לקמן דין ג"ל דאם אמר לשליח תנהו לה ביום פלוני ונתנו לה בתוך הזמן אינו גט וכו' דמשמע דלאחר הזמן עכ"פ הוא גט כשר אפילו אם איחר מליתנו זמן רב והקרוב אלי שדין זה שוה לדין הבא אחריו דשניהם איירו בלאחר וכו' ולא חשש לבאר מפני שסמך למ"ש סמוך ונראה ועוד נכתוב בזה בע"ה אלא שעדיין יש לעיין אם נדמהו לדין שנה שזמנו חדש אחר השנה כיון די"ב חדש אמר שהוא שנה או נדמהו לדין החדש שזמנו שבוע דאי משום קירוב הזמן או ריחוקו כבר כתבו התוספות בסוף פרק מי שאחזו דבאומר אחר השבוע היינו אפילו אם עומד בסופה הרי שאין אנו מקפידין בזה על ריחוק הזמן אלא על השם וכיון שכן נראה שיש יותר לדמותו לדין אחר החדש. שוב מצאתי למז"ה הביאו ריא"ז ז"ל שכתב שאם אמר לאחר י"ב חדש אין נותנים לו אלא י"ב חדש לבד והוא ז"ל חלק עליו וכתב דהואיל ואמר לאחר מה לי לאחר שנה מה לי לאחר י"ב חדש ואם אמר לאחר שלשים יום או לאחר כך וכך ימים נותנים לו יום אחד אח"כ ע"כ נראה מדבריו דבי"ב חדש נותנים לו חדש אחד וק"ל:

הלכה כג

א"ל כתבו וכו'. בסוף פרק מי שאחזו וס"ל לרבינו שכל אלו הזמנים הם לעיכובא מדרבנן שהם ז"ל תקנו כן אף דלפי האמת לשון אחר שאמר אין לו שום גבול דקפידת הבעל אינה אלא לשלא יכתב וינתן בתוך הזמן מ"מ חכמים ז"ל תקנו זמן מוגבל כדי שיהיה סמוך ונראה וכמ"ש מרן ז"ל ואין להקשות על זה מהברייתא בפ' המביא תניין דף ח"י המשליש גט לאשתו ואמר לו אל תתנהו לה אלא לאחר שלשה חדשים משנתנו לה מותרת לינשא מיד ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה וכו' ע"כ ופסקה רבינו פרק י"א דין י"ט עיי"ש. ובפרקין דין ג"ל פסק שאם אמר לו אל תתנהו לה אלא ביום פלוני ונתנו לה מלפניו או מלאחריו אינו גט שהרי הקפיד על עצמו של יום ע"כ ואמאי ה"נ נימא שכל

הקפדתו אינה אלא על קודם הזמן שהקפיד שלא יתנהו לה קודם הזמן אבל אח"כ אף דהוי בלשון שלילה הרי הברייתא אמרה דמשנתנו לה מותרת לינשא וכ"ה בש"ות עדות ביעקב סי' ח"ל ולעד"ן אין כאן קושיא דהתם לא נחית אלא לאשמועינן דהיא מותרת מיד דמיום הכתיבה מנינן לה הג' חדשים ולא נחית התם על זמן האיחור ופשוט הוא גם מה שרצה להשוות דעת רבינו עם דעת ר"ח ז"ל א"נ דהא בעיקר הדין של רבינו כאן נראה שר"ח חלוק עליו כמ"ש מדברי הטור סי' קמ"ד וגם בש"ות פרח שושן ז"ל כלל א' סי' ב' דחה דבריו מצד אחר ע"ע. אך אכתי פש גבן דרבינו פסק בדין ג"ל דאם אמר לו תנהו לה ביום פלוני ונתנו לה בתוך הזמן אינו גט ע"כ דמשמע דאחר הזמן אין בו שום פיסול אפילו מדרבנן ולפי פשטן של דברים היינו יכולין לומר דהה"נ דגם שם אינו יכול לאחרו אלא שלא חש להשמיענו אלא שאינו גט דהיינו שפיסולו מדאורייתא בקודם הזמן אבל בלאחריו סמך עצמו למ"ש כאן שאם איחרוהו יותר מן הראוי הוי פסול מדרבנן מיהא אמנם הטור סי' ק"מ כתב שמדברי רבינו נראה שהוא כשר אם איחרוהו והרב"ח שם נ"ט לדברי הטור ע"ש וקשה עוד דבסי' קמ"ד אחר שהביא המעשה של צפת וכו' כתב דהרמב"ם פוסל בקבע זמן אם איחרוהו ובס' פרח שושן ז"ל שם הקשה על הרב"ש ז"ל שכתב דבאומר תנהו לה ביום פלוני אם איחרוהו שהוא פסול מדרבנן ודלא כהרב"ח ז"ל שהכשירו כתב עליו דאשתמיטיתיה דברי הטור הנ"ל ע"ש ולעיקר דברי הטור נלע"ד דהדברים קל וחומר אם כשאמר אחר זמן פלוני אנו פוסלין אותו אם איחרו יותר מהזמן שקבעו חז"ל אף שעכ"פ אף אם איחרוהו כל מה שיהיה אחר מקרי קל וחומר בשלא הזכיר אחר אלא אמר ביום פלוני דאם עבר אותו יום דאין לו לאחרו וזה נלע"ד קושיא עצמית למה שהבין הטור ז"ל בדברי רבינו אכן יש ליישב אפש' בחילוף הנוסחאות שנמצאו בדברי רבינו ודע דהרב מ"מ שער ח' סי' ל"א הרחיב הביאור ע"ד רבינו ורצה להבין דכוונת רבינו דעד אחר שנה אחר השבוע ועד אחר חדש אחר השנה וכו' אין יכולין לכותבו וכו' ולעד"ן קשה טובא להבין זה בדברי רבינו חדא דא"כ הי"ל לבארו להדיא ועוד דבשתי נוסחאות קדמונים כתוב בדברי רבינו לאחר החדש כותבין עד לאחר השבת לאחר השבת כותבין עד סוף יום ג' וכו' הרי שביאר להדיא הזמן שכותבין בו וה"ה לאינך דהזמן שקבע הוא זמן הכתיבה דהיינו שנה אחר השבוע וחדש אחר השנה ושבוע אחר החדש ושלשה ימים אחר השבת ואף לפי גירסתינו שהיא גירסת הרב הרי כתב רבינו דקודם השבת זמנו מיום רביעי עד סוף יום ששי מכלל דאחר השבת הוא עד סוף יום שלישי דהא כתב להדיא דמיום רביעי ואילך בכלל הוי קודם השבת דנראה להדיא דכוונתו שהשבוע מתחלק לשני חלקים דעד יום שלישי הוי אחר השבת וכמו

שהוא הדין לענין הבדלה דמיום רביעי עד יום ששי הוי קודם השבת מינה יש לנו ללמוד לאינך דהזמן של האחר שאמר הבעל הכוונה היא שבאותו זמן יש להם לכותבו ולא אח"כ והנה מרן ז"ל לקמן שהקשה על רבינו במ"ש אחר שתי שבתות שהוא פסול דהא מידי ספיקא לא נפיק והו"ל לומר שהיא ספק מגורשת ותריץ ז"ל דכל שהוא אחר אפילו מופלג לא נפיק מכלל אחר וכו' ע"כ והקשה עליו הרב הנז' דזה לא הוזכר בגמרא אפילו ברמז ועוד הקשה דלפי מ"ש רבינו בתשו' הביאה מרן ז"ל לעיל פ"ח דין ד' דבכל הספי' אם השורש מה"ת דייניין ליה לחומרא מה"ת א"כ גם כאן כשם שהקדימה היא מה"ת כך האיחור הדין נותן שהוא מה"ת ומכח כל זה הבין בדברי רבינו שאם איחרוהו עד אחר שתי שבתות שאינו גט מה"ת ומ"ש רבינו שהוא פסול דמשמע שמה"ת הוא גט לא קאי אלא לפיסול כהונה וכו' ע"כ. ואחרי המחילה הראויה עם כל מ"ש והכריח עדין אין די באר ופי' זה הוא דחוק ורחוק מהבין כן בדברי רבינו והפך כל מה שהבינו הפוסקים ומרן ז"ל מכללם גם הרב בעל קרית ספר כתב להדיא שהוא כשר מה"ת וידוע דהסברא היא עמוד ההוראה כמ"ש הכנה"ג בכמה מקומות ומוטב לשבוק דוחק הלשון מדוחק הענין מכ"ש שכן דרכו של רבינו בכמה מקומות שסותם הדין מפני שסומך עצמו למ"ש במקום אחר מכ"ש בדין זה שהוא סמוך ונראה שכבר סיים שאחר החדש זמנו שבוע אחד ותו לא וגם השכל מכריח כדברי מרן ז"ל דכל האומר אחר זמן פלוני אין לו גבול דכל הקפידה אינה אלא על הקדימה ועוד דמצינן לדחוקי נפשין קצת ולפרש דמ"ש רבינו ונתנו לה לאחר שתי שבתות הכוונה היא כך ונתנו לה לאחר דהיינו לאחר הזמן שקבענו לעיל דהיינו שבת אחת והוא נתנו לה לאחר זה דהיינו שתי שבתות ולדברי הרב מ"מ ז"ל ק"ל תו דאם כדבריו דגם האיחור הוא מדאורייתא ואם איחרוהו הגט בטל מה"ת א"כ בברייתא דפ' המביא תניין שהזכרנו לעיל דקתני משנתנו לה היא מותרת מיד הו"ל לפרש הזמן עכ"פ כיון שיש בו קפידא מה"ת משא"כ אם נאמר שאינו אלא מדחז"ל ודו"ק:

הלכה כה

נתייחד עמה וכו'. דברי רבינו צריכים ביאור וכבר עמדו עליהן קמאי (ובתראי) ז"ל והרמ"ך ז"ל וכבר ה"ה נתעורר בכל זה ע"ע ולעד"ן אין ספק שהקו' שהזכיר רבינו לא קאי אלא אריש דינא להכריח שלא ינתן ומ"ש אח"כ ואם כתבוהו ונתנוהו לה וכו' אינו נקשר עם הקו' וזהו כוונתו שלא החליט הדין בתחילת דבריו ואח"כ שיביא הקו' וכו' כדי להודיענו שאין גזירת הדין דהיינו שאינו גט יוציא מהקו' ועיקר מה שיש להעמיק בדברי רבינו דאיך כתב דאם כתבו ונתנו לה אינו גט הרי כיון שאין כאן אלא יחוד ואנו

מסופקים אם בעל או לאו א"כ אינו אלא ספק אם בטלו או לא בטלו וכיון שכן איך יתן הדין לומר שאינו גט כלומר שמה"ת אין כאן גט ומה שעלתה מצודתי החלושה שרבינו הוציא דין זה מההיא דפרק כל הגט (גיטין דף כ"ט) דרמי מתניתין אהדדיה תנן המביא גט בא"י וחלה ה"ז משלחו ביד אחר ורמינהי אמר לשנים תנו גט לאשתי או לשלשה כתבו ותנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו אינהו הן אבל לשליח לא אמר אביי התם טעמא מאי משום בזיון דבעל הכא בעל לא קפיד וכו' ע"כ. ופירש"י מפני שעליו לכתבו ואינו רוצה שידעו שהוא אינו יודע לכותבו והקשה עליו הריטב"א ז"ל הובא בס' עדות ביעקב סי' ח"ל דאינו מחוור דהא תנן האשה כותבת את גיטה וכו' (גם התוספות הקשו כן ותירצו ע"ע) והנכון כמ"ש ר"ח ז"ל שפי' בזיון דבעל שהוא קפיד שאינו רוצה שידעו הכל בגירושין ודוקא הכא הוא דקפיד משום דאכתי לא אכתיב גיטא ואפשר דלא מגרש לה אבל בשליחות כיון דאכתיב גיטא לא קפיד שהוא גמר לגרשה עכ"ל אלמא נראה דאף במידי דקפיד הבעל מפני שאינו רוצה שידעו הכל בגירושין דוקא היכא דאכתי לא אכתיב גיטא וכו' מפני שאפשר דלא מגרש לה וא"כ עלה בידינו דבאיכא תרתי שהוא ע"י שליח ועדין לא נכתב יש לנו לחוש לבזיון הבעל ודוק מינה ואוקי באתרין שאם נתייחד עמה אחר שאמר לכתבו וליתנו לה ודאי שהוא מבטלו באותו יחוד פן יתבזה ברבים אחר שיכתבו ויתנו לאשה שיתגלה הדבר למפרע שנתייחד עמה ביני וביני וכדי להקל מעליו זה הבזיון הוא מבטל השליחות להדיא דאז אף אם ידעו הכל שנתייחד עמה וכו' אין קפידה בדבר מכיון שהייחוד היה קודם כתיבת הגט וכל שחז"ל הרשוהו לבטל אין כאן שום בזיון משא"כ אם לא היה מבטלו כאמור וכיון שכן יש לנו לדון ולומר שבודאי בטל זה השליחות ואם אח"כ כתבוהו ונתנוהו הוא בטל מ"הת ודאי שהרי כבר בטלם ונלע"ד כפתור ופרח. ועם כי נראה שרבי' פסק כתירוצא דר"י דמילי לא ממסרן לשליח כמ"ש ממ"ש פ"ב גבי אומר אמרו וכו' מ"מ דברי אביי ס"ל ז"ל דלא נדחו וק"ל וע"ע להרש"ך ח"ב סי' קפ"ט והרל"מ והמש"ל פ"ג בשו"ת כנסת יחזקאל סי' ע"א כתב דס"ל לרבינו כאן שהגט בטל משום שנקרא מזוייף מתוכו כיון שידעו העדים שנתייחד עמה ושבח הדבר הרבה ולעד"ן אין לו יסוד ע"ע:

הלכה כו

אמר לעשרה וכו'. בסוף פ' הזורק ובגירסת הרי"ף והרא"ש ז"ל וצ"ע אם כתבוהו בעשרה כל אחד מקצתו אם הוא כשר ומצאתי להרח"מ סי' ק"ך שהכריח דאם כתבוהו שנים שהוא פסול דוכתב דקרא לשון יחיד הוא והפר"ח שם חלק עליו דמסתברא דאף לכתחילה מצו שני סופרים למכתביה ע"כ ואם מצד הסברא קאמר אינו כדאי לחלוק על

הרח"מ שהביא ראיה מן הפסוק אלא י"ל דאם איתא לא לישתמיט שום פוסק להזכיר חידוש זה שאם כתבו הגט בשנים שהוא פסול וק"ל. עוד ראיתי בספר ג"פ ז"ל שמשמע מדבריו שכשאמר כולכם אם מת אחד מהם הגט בטל מפני שנתכוון לביישה בפני כולם דוקא וכו' ע"כ. ולא ידעתי מנ"ל דמשום ביוש נגע בה דדילמא כדי לחזק הדבר אמר כן או כדי לפרסם הענין כמו שהוא הדין באמת בנתינת הגט כדי לפרסם הדבר מ"מ שאם מת אחד מהם אפשר שהגט גט ומכ"ש אם יעמידו אחר במקומו גם מ"ש שם דאף באומר כולכם שאין צריך שיעמדו בכל כתיבת הגט אלא בשיטה ראשונה או אפי' בקן קולמוסא סגי וכו' ע"כ. א"נ דהכא בקפידת הבעל תליא מלתא ואפשר דקפיד בכל הגט אכן בעיקר אלו השני חלוקות השנויין בברייתא ובדברי רבינו ק"ל למאי אצטריכו תרווייהו דנראה פשוט דהולכה וכתיבה שוין בזה א"כ לישמועינן חדא ואנן ילפינן מינה אידך דמאי שנא ונראה דאצטריכו דאי הוה קתני כתיבה דהיינו באומר לעשרה כתבו וכו' הייתי אומר דדי שאחד יכתוב ע"י כולן משום דאין דרך העולם לכתוב כולם ממש וגם אין לו שום תועלת בכתיבת כולן יותר משיכתוב אחד מהן משא"כ בהולכה שיותר משתמר הדבר ויותר בטוח כשיוליכוהו כל העשרה משיוליכנו אחד והוא לבדו וה"א דע"י כולן לא סגי ואי אשמועינן הולכה דבאומרו כולכם וכו' סגי במעמד כולן משום דא"א לצייר בשכל שיקפיד על שכולן יוליכוהו ממש דהיינו שכל אחד יאחזנו בידו ויהיו כולן תפוסין בו בשעת ההולכה לכך אמדינן דעתיה דבמעמד כולן קאמר משא"כ בכתיבה כשאמר כולכם כתבו הייתי אומר דכיון דהקפיד לומר כולכם קפידתו היא שכולם יכתבוהו דהיינו שיכתוב כל אחד שיטה אחת דאפשר ואפשר הוא קמ"ל:

הלכה כז

אמר לעשרה וכו' ואפילו היה הכותב וכו'. כתב מרן ז"ל להליץ בעד רבינו מ"ק הר"ן ז"ל דלא הכשיר רבינו כאן לחתום לאותו שכתב הגט לכתחילה (משום דחתם סופר ועד ס"ל דפסול) ולא בא אלא לומר שאם חתם סופר כשר וינתן לה וכ"כ ההגהות ע"כ ולכאורה דבריו תמוהין דהרי רבינו הכשיר לקמן דין ל"א אפילו לכתחילה שכתב וז"ל אמר לשנים כתבו וחתמו ותנו לפלוני שיוליך לאשתי וכו' אחד מהם כותב ושניהם חותמים וכו' הרי שגזר הדין איך יעשו והיינו לכתחילה בהכרח וכ"מ להפר"ח בנימוקיו על רבינו גם המש"ל ז"ל נתקשה הרבה בזה שהרי גם בפ' ב' דין ב' כתב רבינו אמר לשנים כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי הרי אלו כותבים וחותמים ונותנים לה ומדכתב כותבים משמע דאפילו לכתחילה ש"ד וגם על מהרח"ש סי' ג' ק"ל שדקדק מדברי רבינו דדוקא בדיעבד כשר ונעלם ממנו מ"ש רבינו בפ' ב' ולקמן בפרקין וכו' פ"כ ולעיל מזה

השיג עוד על מהרח"ש ז"ל דאחר המחילה רבה ליתא דלאו משום חתם סופר ועד נגע בכאן אלא משום דכל שאמר לעשרה כתבו ותנו לכתחילה צריך שיטפלו בגט כל הראוי למלאכת הגט ולכך כל אחד יעשה פעולה הצריכה ואחד כותב ושנים יחתמו בו ואחד יהיה שליח ואם כדברי הרב והוא השליח שנתנו לה כדי נסבה רבינו עכ"ל והרואה יראה שכל אלו התמיהות יפלו ע"ד מרן הקדוש ז"ל ואיך יצוייר בשכל האנושי דבר זה שנעלם מכבוד רבנותו הטהור כל זה ולהניחו בצ"ע לכך אני אומר שאין ספק שכל יקר ראתה עינם ולעד"ן הדבר פשוט כביעתא בכותחא דעד כאן לא נאמר דין חתם סופר ועד אלא היכא שלא צוה הבעל בפירוש כהך דהכא דאמר לעשרה סתם דיכולין הן לעשות הדבר ע"פי הדין בשופי וכההיא דאומר אמרו ג"כ שאמרו בגמרא דף ס"ו דנפיק מיניה חורבא דזמנין דא"ל לשנים אמרו לסופר לכתוב ולפלוני ופלוני שיחתמו ומשום כיסופא דסופר חיישי ומחתמי חד מהנך סהדי וסופר בהדייהו ובעל לא אמר הכי וכו' א"נ היכא שנסתפקנו בדברי הבעל כגון שאמר לעדים כתבו ותנו גט לאשתי וכו' שנסתפקו בגמרא אי אכתיבה קפיד או אחתימה וכיוצא באלו אבל היכא שהבעל צוה לשנים וא"ל בפירוש שיכתבו ויחתמו הגט הם בעצמם לא שייך כאן גזרה דחתם סופר ועד כמבואר וכיון שכן כיון שהבעל צוה להם דוקא לעשות כן בהכרח הן צריכין לעשותו ע"פי ציוויו ואפילו לכתחילה מהטעם האמור וכ"נ מתוך ריסי עיני הפר"ח ז"ל הנז' שלא הקשה בדרך תמיה וגם לא כתב ע"ז צ"ע ע"ע גם מה שהקשה המש"ל למוהרח"ש שלדבריו והוא השליח שנתנו לה ה"ז כשר כדי נסבה וכו' רואה יראה דגם זה אינו כדאי דכוונתו של רבינו לאשמועינן חידושא בין בחתם סופר ועד בין בשליחות וק"ל והנה בעיקר דברי רבי' שהעתיק אמר לעשרה כתבו וחתמו ותנו וכו' וכ"כ הטור סי' ק"ך ובמתניתין לא קתני אלא כתבו ותנו והם ז"ל הוסיפו וחתמו כבר נרגש הרב"י שם בזה וכתב דמתניתין לישנא קטיעא נקט וכו' גם הרב"ח כתב כן דגם הברייתא דס"פ התקבל מתפרשת כן וכתב דיש להכריח מהסוגיא בבעיא דמנה מקצתם וכו' דגם וחתמו א"ל ע"ש אמנם הפר"ח ז"ל חלק עליהם בכח והכריח מכמה וכמה בקיאות דאומר כתבו גם החתימה בכלל ע"ע. ולעד"ן מה דבתחילה רצה לדייק דלפי דבריהם אם אמר כתבו ותנו גט לאשתי אינן יכולין לחתום הגט ומשמע שאם חתמו ונתנו שהגט בטל שהרי חתמו בו והוא לא צוה לחתום וכל זה שיבוש ואין ראוי להשיב עליו דפשיטא דבכלל כתיבה הוי חתימה וכו' ע"כ ואנו לא שמענו שכוונת הרב"י והרב"ח שאם חתמו שיהיה הגט בטל שהרי לא גילו דעתם בזה וקרוב לשמוע דבאומר כתבו ותנו כוונתו דקפיד על הכתיבה והנתינה אבל על החתימה לא קפיד בין שיחתמו הם בין זולתן דכיון שאמר כתבו גט ותנו לאשתי

ודאי כשר הא קאמר שיתנו לה אך לא הקפיד אלא על הכתיבה שיהיו הם עצמן אבל החתימה לא הקפיד בה ובזה נסתלקו השגותיו על הרב"י ז"ל משום דדינו של רבינו והטור הוא בשיחתמו הם בעצמן דוקא ואם יחתמו בו אחרים אינן רשאים וכיון שכן צ"ל ג"כ חתמו כמבואר א"נ י"ל דבאומר כתבו לחוד נ"מ אם אמרו לסופר וכתבו ונסתפקו בגמרא אי אומר כתבו על הכתיבה קאמר וכשאמרו לסופר יפסל הגט א"ד שעל החתימה קאמר ואם אמרו לסופר וכתבו וחתמו הם הוא כשר משא"כ באומר כתבו וחתמו וכו' אין בו שום ספק ולהכי דייק הרב"י דלכתחילה וכדי לצאת מספק אם אמרו לסופר וכו' צ"ל חתמו ג"כ זה נלע"ד להליץ בעד הרב"י והרב"ח דלא לשוויינהו טועים בדבר משנה חלילה וחס:

ואם מנה אותם וכו'. נראה דר"ל דכיון דנחית למניינא כוונתו שיחתמו כולן אף אותם שלא מנה וכן הבין הרב"י סי' קמ"א אמנם בס' מ"מ ז"ל שער א' סי' ז' מכח שנתקשה קצת בזה רצה להבין דכוונת רבינו שלא יחתמו אלא אותם שמנה וכו' ע"ש ולדבריו קשה מלשון רבינו שכתב בין שמנאם כולן וכו' דלמאי נ"מ כתב כן הול"ל ואם מנאן אותם שמנה יש להם לחתום אלא ודאי מדכתב בין שמנה כולן וכו' הורה לנו דשני החלוקות שוין דכיון דמנה הרי הוא כאומר כולכם ואף אותם שלא מנה בכלל ומ"ש רבינו או חתמו זה היום וכו' נראה דהיה לו לבאר דאף שאנו מכשירין בחתמו זה היום וכו' משום דאינן אלא משום תנאי מ"מ בעינן שיחתמו במעמד כולן כמ"ש לעיל וכ"כ התוספות וצ"ל דדבר פשוט הוא וכמ"ש בדין כ"ט ע"ש:

מת אחד מהם וכו'. כתב ה"ה ז"ל משנה פרק התקבל ע"כ מדלא נרגש בסדר לשון רבינו אלא כתב כן סתם נראה דס"ל דהך אם מת אחד מהם אריש דינא קאי כלשון המשנה דפרק התקבל ולא קאי אמנאם וכו' שהזכיר רבינו דהא מן הגמרא לא משמע הכי וה"ה כתב עלה דפסק כן לחומרא ע"ע וכ"ד רוב המפרשים ז"ל ע"ע:

ולא הכשירוהו בגט וכו'. הלשון מגומגם דמאי קאמר הלא כבר הקדים שהוא פסול משום גזרה וכו'. ונלע"ד פשוט שכוונתו מפני שהרגיש דלמה לן טעמא משום גזרה דמשמע דאי לא הוה הך גזרה היה ראוי להיות כשר הלא כיון שהעדים הראשונים שחתומים בו הם פסולין דין הוא לפוסלו מחמתן לזה יתרץ דאעפ"כ היינו מכשירין אותו מפני שעידי מסירה הם עיקר וכן זכיתי ומצאתי כדברי במרן ז"ל פ"ה דהלכות עדות דין י' גם בב"י סי' ק"ך הביאו בפי' שני ע"ש אמנם הרל"מ ז"ל לא ערב לו ופירש דהרגיש ז"ל דהו"ל לבטל הגט מ"הת וכו' ולזה תירץ דלא הכשירוהו וכו' ע"כ ולדבריו קשה טובא לישנא דלא הכשירוהו דמשמע דקאי אחז"ל ואי מ"הת קאמר הול"ל ואינו כשר וכיוצא

בהך לישנא ודע דהרמ"ך השיג על רבינו ע"ש והיא השגת הראב"ד ז"ל ור"ת שהזכירו התוספות שם ומבואר שאין כאן השגה כלל:

הלכה כח

תקנו חכמים וכו'. שם בס"פ התקבל ומבוארים דברי רבינו דאינו אומר כולכם תקנו תקנה זו אלא באומר במעמד רבים שיתנו גט לאשתו תקנו שיאמר כל שנים מכם יחתום וכו' אבל באומר בפי' כולכם לא תקנו דודאי שם צריכים כולם לחתום וכמ"ש בדין שאחר זה הדין והטעם וכ"מ ג"כ בס' ידי אליהו ז"ל והוא פשוט:

הלכה ל

אמר לשלשה וכו'. שם דף ס"ו וס"ל לרבינו דמעשה שהיה כך היה שמת האב אך לענין דינא כיון דפסק רבא הלכתא לא שאני לן ומ"ש רש"י שם ד"ה מי משוה וכו' עכשיו שמת האב וכו' שהרי הלך הבעל למד"ה ע"כ מסתברא דלא כתב כן אלא בס"ד שהיו מסופקין אולי יש קפידה בדבר אך למסקנא דמלתא דאסיק רבא בדרך כלל לא שאני לן כלל וכדברי רבינו ז"ל ועיין להמ"מ דף י"ג:

הלכה לב

אמר לסופר וכו'. מבואר יוצא מדברי רבינו שכשממנה הבעל לשליח להוליך גט לאשתו צריך למנותו בפני עדים וה"ד כשאין הגט חתום דאז אין אנו חיים אלא מפי השליח אבל אם הגט חתום אין צריך עדים וכך הם דברי ה"ה ז"ל ע"ע ולפ"ז מ"ש רבינו בפ"ג דהלכות אישות דין ט"ו דאין צריך עדים במינוי שליח קדושין וגיטין מוכרח דלא דימה גיטין לקדושין אלא כשהגט חתום אבל אם אינו חתום הה"נ דבעינן עדים בעת המינוי אלא דקשה לפ"ז דמה נשתנו הקדושין מהגירושין וכבר נתעורר הרל"מ בזה וחילק בין גירושין שבא להתיר לקידושין שבא לאסור וכו' ע"ש ואף שהמפרשים ז"ל הקשו עליו ע"ע ובפרט בס' ד"ד עשין מ"ח דף ח"י ע"ע מ"מ דברי רבינו דייקי כוותיה שהרי כתב שאין השליח נאמן להתיר הערוה וכו' ואין להקשות דגם בקידושין יתכן שבא להתיר הערוה כגון אם קבלה קדושין מאחר בפני עדים אחר שקדשה זה השליח דיתכן ששקר ענה השליח והיא מקודשת באמת לשני ואנו מתירין אותה לראשון ונמצא בועל א"א די"ל דאין אנו מקפידין אלא על שעת הנתינה דבאותה שעה מיהא הוא מתיר הערוה עוד אפשר לומר דכיון דחז"ל תקנו שיחתמו העדים על הגט וכל הגיטין צריכין שיהיו חתומין כשהביא השליח הגט בלא חתימת עדים נמצא הגט רעוע וגרוע ולכך לא מהימנינן ליה וגם אם יודה הבעל לדבריו דאפשר דאין זה הגט שנתן לו או שחזר בו משא"כ בקדושין שלא מצינו בהם שום ריעותא דאם מקדשה בכסף בין אם הוא של הבעל בין אם הוא

של השליח ע"פי דינו הם קדושין גמורים וכן הדין אם הוא מקדשה בשטר וכו' שידוע שלא תיקנו חז"ל עדים חתומין בשטר הקדושין כמו הגט א"כ לא נמצא בקדושין שום ריעותא וגריעות לשלא נאמין לשליח משא"כ בגט וכל האמור אינו אלא בדרך אפשר והמעיין יבחר ודע דהרמ"ך כ' ודע שבמ"ש רבינו ואם שם שני עדים וכו' הרי זה מגורשת מצאתי בג' נ"א כ"י קדמונים שכתוב בהם הרי זה ספק מגורשת ולא ידעתי בהם טעם הגון ודו"ק:

הלכה לג

האומר לשליח וכו'. הנה רבינו כתב חלוקות כפשטן ואחרים בלשון שלילה ובגמ' מוכח דבין בלשון שלילה בין בפשיטות אמרינן דקפיד בעל כר"י התם דף כ"ט דאמר כי פליגי היכא דאמר ליה שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא וכו' ופי' רש"י וזה אם שינה נעשה כמי שא"ל אל תגרשנה אלא בבית וגירשה בעליה הילכך ר"י פוסל בו וכו' ויהא משנה ומפסיל גיטא וכו' ע"כ הרי דאין הדבר תלוי באמרו בלשון שלילה או לא ומאי דנקט רבינו אל תתנהו לה וכו' לישנא דגמ' נקט וה"ה באומר לו תנהו לה בבית תנהו לה בימין שכיון שדיבורו מוכיח דקפיד אם שינה אינו גט ולפ"ז מ"ש אחר זה תנהו לה ביום פלוני ונתנו לה בתוך הזמן אינו גט דמשמע דאחר הזמן הוא כשר צ"ל דלא בא לאשמועינן אלא מה שאינו גט כלומר שהוא בטל מה"ת דבהכי קעסיק בכל זאת הפסקא ואה"נ דאם נתנו אחר הזמן אינו בטל מה"ת אבל פסול מדרבנן מיהא שהרי עכ"פ עבר עד משלחו ומשום דאנו דנין דכל הקפידה אינה אלא שלא יקדים שאין בדעתו לגרשה עד אותו יום אבל מאותו יום ואילך אינו מקפיד כ"כ אימתי יגרשנה אלא דאנן בדידן פסלינן ליה מפני ששינה מדברי משלחו אכן במציאות זה הה"נ דיש שינוי באמרו בלשון שלילה ללא מפני שהדבר תלוי בימים ולכך אם לא אמר בלשון שלילה אם איחרו פסלינן ליה מהטעם האמור אבל בלשון שלילה שא"ל אל תתנהו אלא ביום פלוני ודאי שאם נתנו ביום אחר בין מלפניו בין מלאחריו אינו גט כלל. שוב ראיתי להרא"ם ז"ל ח"א סי' כ"ג שחילק בדעת רבינו בין אומר כפשטה לאומר בלשון שלילה ע"ש. ולפי דעתו ז"ל יקשה מהסוגיא שהזכרנו אלא דצ"ל או שאינו מפרש כפירוש רש"י ז"ל או דס"ל דשאני התם דא"ל טול ממנה חפץ והדר הב לה גיטא דמדקאמר והדר הב לה גיטא ולא אמר טול ממנה חפץ והב לה גיטא ש"מ דקפיד והו"ל כמו אל תתנהו אלא בימין וכו' ודוגמתו מצינו בגמ' גבי הולך גט לאשתי דיכול לעשות שליח אבל אם אמר לו את הולך וכו' אינו יכול לעשות שליח אכן דבר זה נלע"ד מבואר דדעת רבינו שלא לחלק שהרי פסק לקמן באומר טול ממנה חפץ ותן לה דאף שלא אמרו בלשון שלילה אפ"ה הוי קפידה ואם

עשה בהיפך אינו גט ונ"ט שהרי עבר ע"ד הבעל בדבר שסתם בני אדם מקפידין עליו הרי מבוארת דעתו ז"ל דאף דלא אמר בלשון שלילה אלא סתמא אפ"ה הוי קפידא. שוב מצאתי להפר"ח בנימוקיו על הש"ס שכתב כן בפשיטות לדעת רבינו
והביא ראיה מפ"ש בפ"ז דעירובין באומר לשלוחו ערב לי בתמרים וערב לו בגרוגרות או בהפך דאינו עירוב אף שלא אמר בלשון שלילה ע"ע אכן ק"ל תו בדבריו ז"ל שכתב שם בביאורו לדברי רבינו בתנהו לה במקום פלוני דמצינן לפרושי למלתיה בקפידא וכו' כדי להחמיר בענין הגט שהוא ספיקא דא"א וכו' דלפ"ז הו"ל לרבינו לכתוב שהיא ספק מגורשת אמנם רבינו שכתב דאינו גט דמזה נמשך דהבנים ממזרים ודאי מעתה אין הטעם משום חומרא דא"א גם לשונו שם מגומגם וכבר ראיתי למהרח"ש סי' י"ב שכתב דלשון זה כולו מבולבל ע"ע. ולמה שהביא הרא"ם שם ובשם הטור דבא"ל תנהו לה ביום פלוני דמשמע מדברי רבינו דאם נתנו אח"ז שהוא כשר תמה עליהם המש"ל ז"ל שהרי לעיל בפרקין דין כ"ד כתב רבינו להדיא וז"ל הרי שאיחרו אחר הזמן שאמר ואח"כ נתנו לה וכו' ה"ז פסול משמע דלעולם מידי פיסולא דרבנן לא נפיק וכו' עכ"ל. ואחרי המחילה הראויה אין כ"כ תמיהא דהתם לשון אחור קאמר וחז"ל שמו לו גבול כמ"ש שם ולכך אם אחר הגבול של חז"ל פסלוהו משא"כ הכא ועמ"ש שם בס"ד:

הלכה לה

האומר לשלוחו וכו'. משנה שם המביא גט בא"י וחלה ה"ז משלחו ביד אחר ואם א"ל טול לי הימנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ובגמרא אר"ל כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל וכו' א"ל ר"י זו אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותה אלא זמנין דגיטא נמי לא הוי דנעשה כמי שא"ל אל תגרשנה אלא בבית וגרשה בעליה וכו' דכ"ע מודו היכא דנפקא לאפיה ויהבה ליה חפץ והדר שקלא גיטא גיטא מעליא הוי כ"פ היכא דא"ל שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא ואזל איהו ויהב לה גיטא והדר שקל מינה חפץ ר"י פוסל בו וכ"ש בשלוחו ור"ל מכשיר בשלוחו וכ"ש בו ע"כ. ותחילה מאי דא"ל בהך סוגיא דלמאי אצטריך דנפקא האשה לאפיה הלא כל עצמינו לא באנו אלא לשיתקיים מאמר הבעל וכיון שנתנה החפץ תחילה וקבלה הגט כ"ע מודו ביה והנה התוס' ז"ל כתבו שם דנקט הכי משום דמתניתין איירי בחלה השליח הראשון ולא הגיע לעיר שהאשה שם ע"כ משמע דר"ל דמפני ששמעה בו שחלה הקדימה היא ונפקא לאפיה כדי לקבל הגט מידו אך אין נראה כן דעת רש"י ז"ל שהרי כתב ויהבה ליה חפץ להוא שליח שני ע"כ ואם נפרש דכוונת רש"י נמי דמפני שחלה הראשון הקדימה היא ובא לקראתה השליח שני אתי שפיר קצת אך האמת נראה

שלכל הפירושין אין שום צורך לזה לענין דינא שהרי אין הדבר תלוי אלא בקדימת החפץ כמבואר. ורבינו שהזכירו אפשר דלישנא דגמ' נקט א"נ אפשר דהק' אם יש לנו עדות ברורה דנפקא לאפיה אין צריך לעדות שהקדימה החפץ דממילא מוכח ומלתא אגב אורחיה קמ"ל והנה מחלוקת אחר מצינו בין רש"י להתוס' ז"ל דכי א"ל שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא פירש"י ז"ל דכי א"ל שקול חפץ ברישא קפיד שהיה בדעתו לעכב הגט אם לא תתן לו החפץ וכו' הילכך תנא במתניתין לא ישלחנו ביד אחר שמא כשימסור ראשון שליחות לשני לא ימסור לו דברים כהווייתן או השני לא ידקדק בהם ויהא משנה ומפסיל גיטא אך לפי פירושו קשה מאי דתני במתניתין שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר דהא אין הקפידה אלא על הגט ולא על החפץ אם יהיה ביד אחר והתוס' כתבו שם דביד אחר דקתני היינו ביד אשתו וזה נראה דוחק וכתבו בשם ריב"א ז"ל דכשאמר שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא שתולה שליחות הגט בחפץ פוסל ר"י נמי כששלח ביד אחר אפילו לא שינה וכו' וה"פ ר"י פוסל בו בשליח ראשון כששינה וכ"ש בשלוחו אפילו בלא שינוי וכו' ע"כ. ונמצא לפ"ז דלרש"י אם מסר שליח ראשון לשני אין כאן אלא פיסול דרבנן מטעם שמא וכו' ולפי' ריב"א הגט בטל שהרי שינה לגמרי מדעת הבעל אמנם רבינו נראה דרוח אחרת אתו וס"ל דאין הטעם מפני שא"ל טול החפץ והדר הב לה גיטא אלא כל שהקדים קבלת החפץ אמרינן דקפיד ע"ז אף שלא דייק לומר והדר וכו' ומדכתב ה"ז לא ישלחנו ביד אחר ואם שלחו וכו' ה"ז מגורשת נראה מזה שהוא כפירוש רש"י דלכתחילה לא יעשה שליח שני שמא לא ימסור לו דברים כהווייתן וכו' ומפני זה דקדק לכתוב בזו ויצאת האשה לקראת השליח וכו' כלומר לאמת הענין שלא שינה השני כלל שהרי יצאת לקראתו דזה מורה שהיא חפצה בגט וכיון שכן סתמו כפירושו ודאי שהקדימה נתינת החפץ לקבלת הגט ולכך הוא כשר וס"ל עוד שאין אנו מדייקין בדברי הבעל אלא בדבר שדרך בני אדם להקפיד בו כגון שהקדים קבלת החפץ לנתינת הגט ואז מניעת עשיית השליח השני אינו אלא משום שמא לא ימסור לו הדברים כהווייתן והו"ל המניעה מטעם הגט אבל אם הקדים נתינת הגט וכו' שזה מורה כדרך כל הארץ ושאין כאן קפידא אז מניעת השליח השני לכתחילה אינו מטעם הגט אלא שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר כמ"ש בגמרא וק"ל:

הלכה לח

נתן לשליח וכו' אל תתנהו אלא אתה וכו'. קשה דאף בלא הזכיר אתה כבר הקדים ז"ל דאינו יכול לשלחו ביד אחר א"כ כ"ש הא ואולי י"ל דנ"מ אם חלה או נאנס דכיון שא"ל בלשון שלילה וקפידא אפילו חלה או נאנס אינו רשאי לשלחו:

הלכה לט

נתן הגט וכו'. עיין הרמ"ך ורבינו לשיטתיה אזיל כמבואר:

הלכה מ

נתן הגט לשליח וכו'. שם ההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו א"ל לשליח לא תתביה ניהלה עד שלשים יום אתנוס בגו שלשים יום אתא לקמיה דרבא אמר רבא חלה טעמא מאי משום דאנוס האי נמי אנוס הוא א"ל מסור מילך קמי דידן דלבתר שלשים יום משוינן שליח ויהיב ליה ניהלה א"ל רבנן לרבא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא א"ל כיון דלבתר שלשים יום מצי מגרש כשליח שניתן לגירושין הוא וליחוש שמא פייס וכו' באומר נאמנת עלי וכו' ע"כ. ולפ"ז לפי דברי רבינו שפסק דאף בתוך שלשים יום יכול למנות שליח וכו' למה אמר רבא דלבתר שלשים יום משוינן שליח לפ"ז יכול למנות שליח מעכשיו ובספר ל"י ראיתי שכתב דל"ד קאמר וכו' ע"כ. ולעד"ן דדוקא ודוקא הוא דבשלמא בשליח שחלה או נאנס בתוך שלשים יום והוא חושש שמא גם לאחר שלשים יום לא יכול לקיים שליחותו אנו מתירין לו לעשות שליח להדיא אבל כשמוסר דבריו לב"ד ואומר להם בנ"ן כדתנן בההיך מתניתין דחלה ופסקו רבינו בפ"ז דין ך' והב"ד אין בהם שום אונס פשיטא ודאי שיש להם למנות השליח בזמנו ולא קודם לכן עוד ראיתי להרש"ך ח"ב ס"ס רי"ז שכתב ע"ד רבינו במ"ש ואינו עושה שליח בתוך הל' אא"כ אמר נאמנת וכו' דנראה שסובר דמ"ש בגמרא וליחוש שמא פייס קאי נמי לעשיית השליח בתוך שלשים והדבר קשה מאד דכשמקשה בגמרא הוא לסתור כל הגט מעיקרו דכיון דאיכא למיחש שמא פייס בטל הגט מעיקרו וכו' וצ"ע ע"כ. ולא זכיתי להבין דבריו שהרי רבינו סיים אבל נותן הגט לה לאחר שלשים וחוששין לה וכו' הרי דאפילו בשליח ראשון קאמר דאנו חוששין שמא פייס ונתבטל הגט מעיקרו ואין כאן שום קושי:

פרק י

הלכה א

כל מקום שאמרנו וכו' חוץ מן המגרש וכו'. הקושי מבואר בדברי רבינו במ"ש דבהרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם שפסולה לכהונה מדבריהם דמהסוגיא דמגרש משמע להדיא שהיא מ"הת וה"ה ז"ל כתב דרבינו מפרשה דבדרך אסמכתא קאמר וזה דוחק וצ"ע ע"כ. ולכאורה הייתי ר"ל דמדבריהם שכתב רבינו כאן ר"ל מה"ת אלא שמפני שחז"ל פירשו כוונת הפסוק קרי ליה מדבריהם ע"ד שכתב פ"א דהלכות אישות דקדושי כסף הם מד"ס והן מה"ת להדיא וכמ"ש מרן כ"מ שם ע"ש וה"נ מדהביא

רבינו הפסוק שנאמר ואשה גרושה מאישה אמרו חכמים וכו' מדהביא הפסוק להדיא הורה לנו דמדאורייתא קאמר ולפי שהביא הפי' שפירשו בו חז"ל דהא אינו מפורש להדיא לכך קראו מדבריהם כלומר שהם פירשו לנו דבר זה ולעולם דמדאורייתא קאמר ולבי מהסס בזה מפני שלא ראיתי להמפרשים שכתבו כן דדבר פשוט הוא. ולקושיית הרל"מ שהקשה לפי שיטתו של ה"ה מההיא דהאשה רבה דף צ"ד דאר"י א"ר הו"ל לר"א למדרש מרגניתא ודרש חספא קשה דאי הוי אסמכתא מה הקשה לו לר"א הא ר"א לא רצה לדרוש אלא דרשה גמורה ולא אסמכתא עכ"ל ולא זכיתי להבין קושיא זו דההיא דדרש ר"א במשנה היא באשה שהלך בעלה למד"ה וא"ל מת בעליך ונתקדשה ואח"כ בא בעלה מותרת לחזור לו אעפ"י שנתן לה אחרון גט לא פסלה מן הכהונה את זה דרש ר"א אשה גרושה מאישה ולא מאיש שאינו אישה ע"כ וכיון שהיא א"א גמורה שהרי בא בעלה פשיטא ודאי שקדושי שני לא היו קדושין ומכ"ש הגט דהו"ל חספא בעלמא ופסקה רבינו לקמן דין ו' שאין קדושין תופסין בעריות וכו' א"כ אין סברא לפוסלה לכהונה מפני זה ולא הביא ר"א הדרשה אלא לומר דאפי' מדרבנן אין שום פיסול וסוף כל סוף אין זה כ"א דרך אסמכתא בעלמא ודרך דרשה ואיך כתב הרל"מ דר"א רצה לדרוש דרשה גמורה ודו"ק:

הלכה ג

וכן אם גרש וכו'. כתב ה"ה ז"ל ומפני שאין מברכין על הספיקות כפי שיטת רבינו בהלכות ברכות ע"ש ע"כ. לפי דבריו ז"ל ק"ק לשון רבינו שכתב וא"ץ וכו' דכיון שיש איסור בדבר לא הול"ל לשון וא"ץ דמשמע מיניה דאם רצה יעשה והרל"מ ז"ל תירץ לזה דהלשון הוא נמשך וכו' ולעד"ן דברי רבי' מדוייקים שהקדים הנשואין דאלו באמת הם רשות דאל"כ הי"ל להקדים הז' ברכות ועוד מבואר דכיון שכתב דא"צ ממילא דיש איסור בברכות דהוו שלא לצורך ולמ"ש מרן ז"ל דמשמע מדברי מהרי"ק ז"ל דא"צ לחזור ולקדשה וכו' וחלק עליו דאין זה במשמע דברי רבינו וכו' ע"כ. לעד"ן דבר פשוט שגם מהרי"ק ז"ל מודה לזה שהרי מודה ואזיל בכללות העניינים בלשון רבינו ורבינו כלל הגט פסול שהוא מדבריהם כמו שהקדים ז"ל ובגט פסול מדאורייתא היא מגורשת גמורה ואיך נתיר אותה בלא קדושין זה ודאי מן הנמנע וק"ל:

הלכה ה

וכן הדין וכו'. כתב ה"ה ז"ל ירוש' פ' חרש וכו' ע"כ. אכן קשה דרבינו פי"א דין ט"ו כתב דחרש שגירש והלכה ונתקדשה לחרש וא"צ לומר לפקח שהיא אסורה לשניהם אבל אשתו של פקח שנתגרשה והלכה ונישאת לחרש ונתגרשה מותרת לחזור לבעלה הפקח

ונ"ט ה"ה שם דחז"ל שתקנו נשואין לחרש לא יפו כחו מן הפקח שהפקח שגירש אשתו ונשאת לכיוצא בו אסור להחזירה והחרש יהא מותר ומ"מ לא תקנו לה נשואין להורעת כחו של פקח אחר וכו' ע"כ וכיון שכן קשה דלמה אסר כאן אשת הפקח הנשאת לחרש דכיון דנשואי חרש אינן אלא מדרבנן למה יורע כחו של הפקח מחמת החרש ולזה י"ל דשאני הכא דקנסוה רבנן לאשה משום דעבדה איסורא דידוע דטעמא מאי סמכו חז"ל על עד אחד להתירה לשוק משום דדייקא ומנסבה והאי הואיל ולא דייקא שהרי בא בעלה קנסוה רבנן לדידה שתהא אסורה לזה ולזה ופשוט. אך מאי דקשה טובא הוא מאשת החרש שהשוה אותה רבינו לאשת הפקח לענין שנאסרה על שניהם ואילו בפ"ד דאישות דין ט' פסק דחרש שנשא פקחת או חרשת שנשאת לפקח אין הקדושין מה"ת אלא מד"ס לפיכך אם בא פקח וקדש אשת חרש הפקחת ה"ז מקודשת לשני קדושין גמורים ונותן גט והיא מותרת לבעלה החרש ע"כ הרי שהמציאות נראין שוין ממש ושם התירה וכאן אסרה ואין לומר דהתם בקדושין גרידא איירי ולכך היא מותרת לראשון כיון שלא נטמאה וכאן איירי בנשאת ולכך אסורה לשניהם דא"כ תמה על עצמך שהרי כאן פסק רבינו הרי שנתקדשה ואח"כ בא בעלה וכו' מותרת לבעלה וכו' וא"כ מאי אירייא שכתב שם דין זה בחרש ונ"ט משום דקדושיו מד"ס הא אפי' בפקח שקדושיו מה"ת הדין כן דבקדושין גרידא אין לחוש אמנם עדין י"ל דאין כאן קושיא ולעולם דהתם בקדושין גרידא קאמר ולא דמי לנתקדשה דקאמר הכא דהכא באשת פקח קאמר ומשום דאין קדושין תופסין בעריות קאמר דאפילו גט א"צ משא"כ באשת חרש שקבלה קדושין מהפקח הוו קדושי תורה וצריכה גט מה"ת וכיון דהיא לא עבדה איסורא שהרי לא נשאת אלא נתקדשה כשמגרש הפקח שריא לבעלה הראשון החרש וה"ז דומה למי שקבלה קדושין מאחר בפני בעלה ושוב גירשה קודם שתנשא לו או שהוברר הדבר שלא גירשה בעלה דפשיטא ודאי שהיא מותרת לראשון דאף דרבינו פסק פי"א דין י"ב דמי שגירש אשתו ונתקדשה לאחר הרי הוא בבל תשוב מ"הת התם משום דגירשה גירושין גמורין אבל כאן לא נתגרשה כלל וחילוק זה נראה מבואר בדברי רבינו שהרי כתב כאן שכל מי שנשאת בגט בטל צריכה גט מבעל שני מדבריהם וכו' ושוב כתב שאם נתקדשה ואח"כ בא בעלה וכו' א"צ ממנו גט וכו' ומן האמור נתבאר לנו שמ"ש ה"ה פ"ד דהל' אישות דאין לנו להוסיף בגזרות של דבריהם וכו' ה"ד בנתקדשה לבד דהא ע"ד רבינו קאי אבל בנשאת אז ישתנה הדין בהכרח מפני הרואים וכו' וגם הירושלמי שהביא ה"ה בפרקין שלא נסתפקו אלא באשת הפקח ואסיקו דאף היא בקנסא אבל באשת החרש פשיטא להו דאסורה לזה ולזה לא אמרו כן אלא בשנשאת כמ"ש להדיא בירוש' אבל בנתקדשה

לחוד הה"נ דיודה הירושלמי דאין כאן שום גזירה אמנם הראב"ד ז"ל רוח אחרת אתו בהבנת דברי רבינו והירושלמי כמבואר וחילוק זה בין נשאת לנתקדשה מבואר הוא במתניתין דהאשה רבה ע"ש ואין להאריך ועיין להרש"ך ח"א סי' ל' והמש"ל שהניחו זה בצ"ע ולע"ד פשוט כמ"ש ועיין לרש"י ז"ל פרק המגרש (גיטין דף פ"ט:)

הלכה ו

יאמרו תנאי היה בקדושין וכו'. לכאורה ק"ק דמעיקרא קאמר תלמודא ביבמות דפ"ט אלא סיפא אמרה קדושי טעות הוו ופריך עלה רישא נמי אמרי נשואי טעות הוו ומתרץ קנסוה רבנן ופריך סיפא נמי לקנסוה ומתרץ רישא דעבדא איסורא קנסוה סיפא דלא עבדא איסורא לא קנסוה ע"כ משמע דלמסקנא טעמא דמילתא משום קנס ורבינו כתב משום קדושי טעות וכ"ה הרל"מ והרש"ך ז"ל ח"א סי' ל"ו ע"ע ולעד"ן הדבר פשוט דכיון דלא קאמר אלא כדקאמר באוקמתא קמייתא ש"מ דלא חזר בו מתירוצו הראשון דעיקר טעמא משום דאמרי קדושי טעות הוו אלא דלמאי דאקשו עליה מרישא הוצרך לתת טעמים אלו זה נלע"ד בכוונת רבינו וכ"נ מסתמיות דברי ה"ה ז"ל וע"ע לה' בצלאל סי' ך':

הלכה ז

וכל פירות שאכלו וכו'. משמע דדוקא הפירות שכבר אכלו אבל אותם שהם בעין ומכאן ולהבא ומכ"ש הקרן פשיטא דמוציאין מהם והיינו הנדוניא שדרך האשה להכניס לבעלה כמ"ש רבינו ריש פי"ו דה' אישות אלא שהרשב"א ז"ל בשיטתו ליבמות ר"פ האשה רבה הכריח מגמרא דידן והירושלמי דגם הנדוניא אבדה וסיים שהם ראיות שאין להשיב עליהם ע"ש ולרבינו צ"ל שיש חילוק בין הנדוניא שהיא בעין לאותה שאינה בעין דכיון שאינה בעין הרי היא בכלל הבלאות שאינם קיימים שכתב אח"ז שאין לה ולזה מסכים גם הרשב"א ז"ל וכ"פ ז"ל וכ"כ מהרשד"ם א"ה סי' קט"ו וכ"נ מדברי ה"ה ז"ל ועיין להתוי"ט:

ואין לה כתובה וכו'. ולענין זקוקה ליבם שא"ל שמת ונישאת ואח"כ בא היבם הנה מעשה זה היה בזמן מהרשד"ם ז"ל והשיב בפשיטות שדינה כדין האשה שהלך בעלה למד"ה ונשאת ואח"כ בא בעלה שאבדה כתובתה וכו' וכל הדרכים האלו בה ומטי לה משם הטור א"ה סי' קי"ט אמנם מדברי רבינו אין הכרע דהן אמת שבפ"ב דה' יבום כתב ז"ל דאם נשאת לאחר ובעל לוקה הוא והיא (מקרא דלא תהיה אשת המת החוצה) ומוציאה בגט וכו' ע"כ משמע דתפסי בה קדושין מדמוציאה בגט וכיון שכן אינה דומה לאשה שהלך בעלה למד"ה וכו' דאין קדושין תופסין בה כלל דהרי היא א"א גמורה אך ממ"ש רבינו פ"ד מה' אישות נראה שיש לדונה כא"א שהרי כתב שם דין י"ד דיבמה

שנתקדשה לזר שהיא מקודשת בספק נסתפק לחכמים אם הקדושין תופסין ביבמה כשאר חייבי לאוין או אין קדושין תופסין בה בערוה וכו' ע"כ נמצאת אומר לדעת רבינו דכיון שהוא ספק המוציא מחבירו עליו הראיה ודו"ק:

הלכה ח

וכן הדין באחים וכו'. אין להקשות דלמאי אצטריך ללמדנו דין זה הלא הוא נלמד במכ"ש מדין אשה שבא בעלה אחר ששמעה שמת וכו' שכתב בדין ז' דאפי' בא"א גרידא נוהג בה כל החומרות האמורות מכ"ש זאת שמלבד שהיא א"א ניתוסף בה איסור אחר דאשת אח ויש מי שרצה לדייק דרבינו כתב למעלה ששמעה שמת משמע שהמכשול בא מיד האשה ומשום דהו"ל למידק קנסו אותה כנז"ל אמנם בדין זה כתב והלך אחיו ושמע בו שמת וביבם את אשתו משמע שהמכשול בא מצד היבם וכיון שכן הוה אמינא דאינה ראויה לזה הקנס דידוע שהיא כפופה תחתיו לכך הוצרך להשמיענו דין זה אך א"צ לזה דהאמת הוא דהכא שאני שלא נשאת לראשון אלא נתקדשה לו גרידא וי"ל דיאמרו תנאי היו בקדושין ולא נתקיים כמ"ש רבינו בדין ו' ע"ש וזהו מ"ש בגמ' דף צ"ד דא"כ האי אשת אח ה"ד כגון שקדש אחיו את האשה והלך למד"ה ושמע שמת אחיו ועמד ונשא את אשתו דאמרי אינשי הך קמא תנאה הו"ל בקדושין והאי שפיר נסיב וכו' אלא נישואין מי איכא למימר תנאה הו"ל בנישואיה ע"כ ומתבאר יותר ממ"ש רבינו לקמן דין יו"ד ומ"מ הצריכו וכו':

הלכה יא

כתב הסופר וכו'. לישנא דמתניתין פרק הזורק (גיטין דף פ"א) כתב סופר גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש ונתנו זה לזה ולאחר זמן וכו' ובפי' המשנה כתב וז"ל ר"ל בזה המאמר בשטעה הסופר ונתן לפי מחשבתו שהוא שובר לאשה שתתנהו לבעלה וכמו כן נתן שובר לאיש לפי מחשבתו שהוא גט שיתנהו לאשתו ונתנו זה לזה וכו' ע"כ וכתב הרע"ב ז"ל דרבינו גריס ונתן גט לאיש ופי' ונתן שחשב שנתן גט לאיש ושובר לאשה אבל הוא לא עשה אלא בהיפך ודחוק הוא ע"כ ולכאורה לא זכיתי להבין דבריו שאם נתכוון למ"ש בפי' המשנה הרי דבריו כפי הפשט של גירסתינו שהרי סיים ונתנו זה לזה דמשמע שעי"כ נמצא הגט ביד האיש והשובר ביד האשה מחמת טעות הסופר ואיך כתב ז"ל דרבינו לא גריס כגירסתינו ואם נתכוון לדברי רבינו של הי"ד קשה דבי"ד לא ביאר שנתנו זה לזה ועוד דאיך נאמר דבפי' המשנה היה גורס כן ובחיבורו היה לו גירסא אחרת זה דוחק עצום הן אמת דבחיבורו כתב שני חלוקות אחת שבא הטעות מיד הסופר ושנית שבא הטעות מחמת עצמן וה"ה ז"ל לא נרגש מזה כלל אלא

הביא המשנה והגמרא כצורתן ונלע"ד דדעת רבינו כך היא דודאי מציאות זה לא נודע בבירור איך היה ואין אנו חיים אלא מפי הבעל שטוען כך וכמ"ש בירוש' מה אנן קיימין אי בשטעה אוף ר"א מודה אם בשלא טעה אוף רבנן מודו אלא כן אנן קיימין בסתם ע"כ וכיון שהדבר סתם שלא ידענו בבירור אם הטעות אמת אם לאו אלא שאנו תולין או שהבעל טוען שכך היה הטעות דהיינו בסתם שאמרו בירוש' מעתה כל אפיא שוין כמבואר ואין לגמגם בפי' זה ממ"ש רבינו ונתגלה הדבר שעדין לא נתגרשה דמשמע שכך הוא האמת באמת דזה אין נראה בשום פנים חדא דכיון שנתאמת הדבר מלתא דפשיטא ופשיטא דאינה מגורשת ועוד דמה נענה למה שסיים רבינו שאם נשאת ואח"כ הוציא הבעל את הגט ואמר שעדין לא נתגרשה וכו' אין שומעין לו לאוסרה על בעלה הרי כיון שנתברר לנו שכן הוא האמת פשיטא שנשואי טעות הוו ותצא ותאסר אלא ודאי נלע"ד כנז"ל שהדבר סתום ואין לנו שום גילוי כי אם מפיו של הבעל ולכך קודם שנשאת שעדין לא נאסר' על בעלה מהימני' ליה דאין בדבר שום נזק אם יתן גט אחר אך אחר שנשאת אמרי' דלאו כל כמיניה לאוסרה לזולתו וכו' אלא תלינן שנפל הגט מידה וכו' ומזה אנו למדין שמ"ש רבינו ה"ז אינה מגורשת אינו אלא כלפי דברי הבעל שאומר שלא נתגרשה כלל וע"ד מ"ש התוס' בגיטין דף מ"ה ד"ה דאא"ל וכו' אמנם אנן בדידן הדבר הוא מוטל בספק כמבואר אלא דבמ"ש רבינו ויתן לה הגט בפנינו וכו' משמע שאותו גט עצמו קאמר וא"כ קשה דהו"ל גט מאוחר ופסלו רבינו בפ"א דין כ"ה ואין כאן קושיא שכבר ביאר שם ה"ה שכשנכתב ונחתם בו ביום אין בו דין מוקדם ולא מאוחר ע"ע:

ואם נשאת וכו'. הן דברי רב אדא בר אהבה בתלמודא דידן אך בירוש' אפליגו דר' זעירא אמר עד שלא נתארסה ונתארסה זהו לאלתר ר' יצחק בר חקולא אמר עד שלא נשאת ונשאת וקאמרי התם דמתני' מסייעא לר' זעירא לא כל הימנו מן הראשון לאבד זכות השני ע"כ. והדבר מבואר דכל עוד שאנו יכולין להשוות הירוש' עם תלמודא דידן שפיר טפי ולכך נראה דכיון דהירושלמי ס"ל בפשיטות דמתניתין מסייעא למ"ד עד שלא נתארסה וכו' דמשמע דה"ק כיון דמתניתין קתני לא כל הימנו לאבד זכותו מעתה אפי' בקדושין גרידא קאמר דהא כבר זכה בה באמת וכיון שכן גם לפי גמרא דידן אין להכחיש הבנה זאת בפשט המשנה אם אפשר ואף אנו נאמר דגם במחלוקת התנאים והאמוראים אין להרחיק הסברות מן הקצה אל הקצה אלא יש לנו לקרב הדעות כל מאי דאפשר וכיון שכן אם נאמר דנישואין דקאמר רב אדא בר אהבה דוקא קאמר אבל קדושין לא נמצא פליג עם שמואל מן הקצה אל הקצה כמבואר משא"כ אם נאמר דקדושין נמי מודה רב אדא בר אהבה נמצאו הדעות קרובים יותר ודעת הרשב"א ג"כ בחידושיו כן היא ע"ע

וכיון שכן היה אפשר דרבינו העתיק דברי רב אדא בר אהבה כדרכו הטוב וסמך על המעיין בכוונת הענין אך דברי הרב"י נתקשו אצלי דבסי' תצ"א כתב כדברי רבינו ופסקו בש"ע והוא ז"ל דרכו לבאר:

הלכה יב

המוציא את אשתו וכו'. פרטי דין זה ביארו רבינו בפי"ד מהל' אישות דין ט"ו וברי"פ ט"ו שם ע"ש ועיין בהרמ"ך ובדברי ה"ה ז"ל תתורץ הקושיא הראשונה ועל השניה כבר עמד עליה הרב"י ז"ל א"ה סי' יו"ד ע"ש אף שבפי' המשנה פסק דבעינן תנאי כפול ועיין להרב אלשיך סימן ע"ח שהסביר דעת רבינו בזה בטוב טעם ודעת הן אמת דה"ה ז"ל הכריח דרבינו פוסק כלישנא בתרא דבין אמר בין לא אמר ונראה דההכרח האמיתי הוא ממ"ש רבינו אומר לו הודיעה וכו' שזה הוא לשון ל"פ דקתני צריך שיאמר לה וכו' דאילו לל"ק כדאמר לה קאמר כמבואר בגמרא וראיתי להרב"י סי' יו"ד שחלק על ה"ה ותפס במושלם דרבינו פסק כל"ק וכדעת רבו הרי"ף ז"ל והכריח ממ"ש רבינו וכן המוציא את אשתו משום איילונית וכו' דדוקא כדאמר קאמר וכו' ע"ע. ואף שאיני כדאי נראה דדברי ה"ה ז"ל בנויין על ההכרח כאמור ועוד שהרי כתב רבינו להדיא כדי לייסרה וכו' וזה אין שייך אלא לל"ב ומ"ש וכן גבי איילונית כבר ידוע מ"ש ה"ה שאין לחלק בה בין אמר ללא אמר דכיון שהוא מום גדול לעולם מצי לקלקלה ולפי' הרב"י ז"ל דדין האיילונית שוה בכל צדדיו לדין ש"ר ונדרים לא ידעתי איך שייך כדי לייסרה דהרי אם היה ברור לו כשלקחה שהיא איילונית הרי סבר וקביל ואם לא נודע לו הוי מקח טעות ודאי אלא צ"ל בהכרח שהדבר ספק והא ראיה שאח"כ ילדה וכיון שכן איך שייך שיתרה בה שלכך הוא מוציאה כדי לייסרה הרי אין בידה חטא ופשע וכ"ש ברואה דם בכל עת תשמיש דמנא ידעה קודם שתנשא לו אלא ודאי נראה דבשניהם חיישינן לקלקולא ובין אמר בין לא אמר קאמר גם הרש"ך ז"ל ח"ב סי' כ"ה הבין כדברי ה"ה אלא שנתקשה באיזה דקדוקים שבקל יש ליישבם ע"ע ובס' ידי אליהו ז"ל כתב דרך אחר בכוונת רבינו ולעד"ן דברי ה"ה ז"ל עיקר:

הלכה יד

שליח שהביא גט מח"ל וכו'. בגמרא דייקו טעמא דממד"ה דעליה קסמכינן אבל מא"י דלאו עליה קסמכינן ישא את אשתו והא מת וכו' ומתרץ התם ליכא כתבא הכא איכא כתבא דתנן מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח וכו' ורבינו לא ביאר דין המביא בא"י דמלבד דמדיוקא נפיק עוד הרי כתב פ"ז דין כ"ד הא דמה בין גט למיתה וכו' אמנם הטור הביאו להדיא בסי' י"ב ע"ש:

וכן החכם וכו'. אף שכתב לשון חכם סתם כדברי המשנה לאו דוקא סתם חכם אלא בעינן מובהק ומומחה כמ"ש ז"ל פ"ו דה' שבועות דין יו"ד ונתבאר שם בגמרא ורבינו נראה שהשמיט ההיא דמעשה בצידן וכו' ולא ידעתי למה ואין לומר משום דמילתא דפשיטא היא שהרי בסוף הלכות נדרים הביא אהא דהמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן ע"ש וכמ"ש מרן ז"ל שם והטור סי' י"ב הביאו ע"ע:

הלכה טז

ולעולם וכו' ויתקרב לחליצה. כתב ה"ה ז"ל שם ביבמות פ' ב"ש בגמרא ע"כ. והכי איתא התם דף ק"ט תני בר קפרא לעולם ידבק אדם בג' דברים בחליצה כאבא שאול דתניא אבא שאול אומר הכונס את יבמתו לשם נוי לשם אישות לשם ד"א כאילו פוגע בערוה וכו' משמע דס"ל לאבא שאול דמצות חליצה קודמת וכן אמרו שם דף ל"ט דאהא דתנן פ"ק דבכורו' מצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה עכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום א"ר בר חמא א"ר יצחק חזרו לומר מצות יבום קודמת למצות חליצה א"ל ר"נ בר יצחק אכשור דרי מעיקרא סברי לה כאבא שאול ולבסוף סברי לה כרבנן דאמרי יבמה יבא עליה מ"מ וכו' וכיון שכן יש לתמוה הרבה שרבינו בפ"א דה' יבום פסק להדיא דמצות יבום קודמת למצות חליצה וזה הוי כרבנן דפליגי אאבא שאול וכן הק' הרל"מ ז"ל ובתחלת המחשבה הייתי רוצה לומר דאף דפסק כאבא שאול מ"מ לאבא שאול גופיה מודה הוא דבסתם מצות יבום קודם כפי סדרן של כתובים ובהכי הוה ניחא טפי אך רואה אני שכפי דברי ה"ה ז"ל אין קיום והעמדה לדברים אלו שהרי כתב שם שכן מבואר בהלכות ובפ' החולץ פסק הרי"ף ז"ל להדיא כרבנן וגם רבינו בפי' המשנה פרק קמא דבכורות כתב להדיא דאין הלכה כאבא שאול אלא כרבנן דפליגי עליה וכ"כ בסה"מ עשין רי"ז וכן משמע דס"ל ג"כ בחיבורו שהרי לא הזכיר דברי אבא שאול דאם כנס לשם נוי או ד"א דהוי כפוגע בערוה ש"מ דכחכמים דוקא הוא שפוסק וא"כ איך הזכיר כאן דברי אבא שאול וזיכה שטרא לבי תרי ומן התימה על ה"ה ז"ל שהוא הנאמן ביתו של רבינו וכתב כאן שהוציאו מהגמרא דיבמות פב"ש בגמ' שהוא כאבא שאול ממש אין זה אלא פלא ועמ"ש שם בע"ה:

הלכה יז

המגרש וכו'. יש להסתפק אם אחר שגירשה נשאת או נתקדשה לאחר ומת או גירשה ושוב בעלה זה הראשון שהרי היא עליו בבל תשוב מה דינו מי נימא דכיון דקדושין תופסין בחייבי לאוין כמ"ש רבינו פ"ד דה' אישות ה"נ צריכה גט א"ד כיון שיודע שאינו

מותר לו להחזירה לא בעל אלא לשם זנות וכן נראין דברי רבינו שכ' הואיל ואשתו היתה ה"ז בחזקת שהחזירה דזה נראה שפת יתר דהיה די באומרו הואיל והיתה אשתו אלא נראה שבא להודיענו דמפני שהותר לו להחזירה גמר ובעל לשם קדושין שוב מצאתי להכנה"ג סי' קמ"ח שכתב כן בשם ריא"ז פ' מי שאחזו ועוד האריך בזה הפרט ע"ע:

שחזקה היא וכו'. נראה פשוט שגם לגבי הנבעלת אמרינן הכי דהא אין האשה מתקדשת אלא לדעתה והשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ועיין להרב בני חיי א"ה ס"ס ט"ל:

הלכה יח

והוא שיהיו שני העדים כאחד. פי' שיראו היחוד שניהם כאחד וכ"כ בפ"ח דין ב' וז"ל והדבר ידוע שאם נתייחד עמה בפני שני עדים כאחד וכו' ומדכתב שנתייחד בפני שני עדים משמע ג"כ דבעינן שידעו שהעדים ראו אותם וכדעת הרשב"א שהביא ה"ה ז"ל אלא דק"ל על לשון התוספתא שהביא ה"ה ז"ל אחד בשחרית ואחד בין הערבים וכו' דמה נפשך אם ביחוד א' קאמר שנמשך משחרית עד בין הערבים דבר רחוק מן השכל דאש בנעורת כל הזמן הזה ולא ידליק ועוד דהו"ל לאשמועי' בסתם יחוד כשיעורו ותחלה ראה זה ואח"כ ראה זה ואי איירי בשני יחודים מילת' דפשיטא היא דהרי אין לנו כי אם עד אחד בכל יחוד וכבר ראיתי להטור סימן קמ"ח שהעתיק לשון זה של התוספתא והרב"י לא ביאר שום דבר והקרוב אלי דלעולם אפילו ביחוד אחד קאמר וגזירת הכתוב הוא דבעינן ב' עדים ביחד דוקא תדע דאפי' כשבאים העדים להעיד בב"ד בעינן שיעידו ביחד ואם באו זה אחר זה אפי' שמעידין יחד על דבר אחד ובשעה אחת אינן מצטרפין כמ"ש רבינו רפ"ד דה' עדות דגטין ודיני נפשות שוין בדבר זה דאין מצטרפין העדויות. ומ"ש רבינו בפ"ך דא"ב דמצטרפין וכו' בהכרח צ"ל דבדיני דרבנן דוקא קאמר דומיא דמ"ש שם בתרומה בז"הז ועיין להרב אליה רבה וזוטא דף צ"א שהקשה קושיא זו ותירץ לפי דרכו אך בהכרח צ"ל כמו שכתבנו ודו"ק:

הלכה יט

הורו מקצת הגאונים וכו'. עיין להרמ"ך וכבר עמד בקושיא זו ה"ה ז"ל בפ"ד דה' נחלות ע"ש שהתירוץ מבואר מצד הסברא גם כן דענין הזנות שאני דיצר הוא דאלבשיה וכו' והנה נראה פשוט מתוך דברי רבינו דדוקא באשתו דהיינו שהיא אשתו בקידושין או שהיתה אשתו ושוב גירשה בהא דוקא אמרינן דאינו בועל בעילת זנות וודאי לשם קידושין בעל וכיון שכן נוראות נפלאתי על הר' כנה"ג סי' קמ"ט ס"ק כ"ב בהגהת הטור שכתב וז"ל אמר המאסף נ"ל שאם שדך אשה ובא עליה אף עפ"י שלא פירש דלשם

קידושין בא עליה יודה הרמב"ם שצריכה גט ועיין להרדב"ז סי' קמ"ט וכו' ע"כ. ולא ידעתי מאי מייתי מהרדב"ז דאדרבה התם לא מלאו לבו לומר שבעל לשם קידושין אלא בהצטרפות כמה הוכחות ועדויות ע"ע. ועוד ק' במ"ש דיודה הרמב"ם בזה דרבינו לא כתב כן אלא כשהיא אשתו ע"י קדושין שהרי כתב שלא אמרו חכמים חזקה זו אלא באשתו שגירשה בלבד או במקדש ע"ת ובעל סתם שהרי אשתו היא וכו' ע"כ. אבל המשודכת אינה אשתו ואפי' ארוסתו כלל ובידו להוציאה בלי שום דבר משא"כ בנתקדשה וכו' ואף אם נראה לדחוק עצמנו בדבר זה ונאמר דלא נחית רבינו אלא לאפוקי אשה נכרית דעלמא אבל המשודכת כיון שהיא קרובה להיות אשתו כאשתו דייניו לה אכתי מה נענה לדברי הרב"י שם באותו סימן שכתב הפך מזה שהרי הביא שם בשם תשובות הרמב"ן סי' קל"ה על משודך שנתייחד ימים רבים עם משודכתו וכו' ותירץ דאף את"ל שבעל לא נתכוון אלא לזנות שלא אמרו אלא באשה שגירשה א"נ באשה שנתקדשה וכו' שכבר יש ביניהם עסק קדושין אבל באשה בעלמא שאינה אפי' ארוסה ואפי' ראוה שנבעלה כפי מ"ש הרמב"ם וכו' ע"כ הרי שהרב"י ז"ל הזכיר דין זה בשם הרמב"ן דמטי לה בשם רבינו ולא חלק עליו ואיך יאמין כי יסופר שנעלם זה מהרב ז"ל ושטח דבריו הכי מוכחי שהרי כתב הדין דרך חידוש מדעתו וכעת צל"ע. שוב התבוננתי בדבר ונראה לי קצת הלצה להרב ז"ל וזה ממ"ש הרדב"ז סי' רי"ו דדייק מדברי הריב"ש ז"ל דבסתם משדך אם ראוה עדים שנבעלה חיישינן שבעל לשם קדושין וכתב ז"ל שדעת הריב"ש ז"ל לפסוק כהרמב"ם וכו' ע"כ ומינה נראה שסמך דעתו של הרכנה"ג ז"ל לפסוק כן אף שהוא הפך דברי הרמב"ן ז"ל שהביא הרב"י ואפשר שלא חש להזכירו בהגהת הטור מפני שסמך למ"ש בהגהת הב"י באותו סימן ס"ק ח' שעל מ"ש הרמב"ן אם לנה עמו ונתייחדה עמו בלילה וכו' שתחילת דברים אלו מורין שבעל לשם קדושין כתב ע"ז שכ"כ מהר"ם אלשקר בסי' ג' (אין הספר מצוי בידי כעת) וכ"כ הרדב"ז סי' רי"ו וכו' והוא הדבר אשר דברנו ודוק. ומה שאני מסתפק בדעת רבינו אם נשא שוטה שאינה בת קידושין כלל ושוב נשתפית וחזרה ונשתטית ויש לנו עדים שבעל אותה בעת שהיתה שפויה מי נימא כיון דלקחה בנישואין וכשנשתפית בידו לבא עליה בהיתר גמור ולבועלה לשם קדושין דאז הם חלין ודאי והרי אשתו היא או דילמא כיון שהוא יודע דמן הדין לא היה לו בה שום צד אישות כשנשאה מעתה אפי' בזמן שנשתפית אינו חושש לה והרי הוא כבא על פנויה דעלמא ועיין להרב ג"פ סי' קנ"ט ס"ק ל' והיה מקום לומר שדינה כנושא קטנה שכתב רבינו פ"ב דכשגדלה יגמרו קדושיה וקטנה דינה כשוטית כמ"ש ה"ה בסוף פרקין ע"ע:

הלכה כא

לא ישא אדם וכו'. ולא תהיה יושבת תחתיו וכו'. מסידור דברי רבינו נראה דלא זו אף זו קאמר דל"מ כשנשאה ודעתו לגרשה דתחילת הנשואין ע"ד זה אלא אפי' שנשאה כדרך כל הארץ ושוב נמלך לגרשה קאמר דאסור ובגמרא ילפינן לה מקרא דלא תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך ומדכתי' והוא יושב משמע דישיבה בעלמא קאמר וא"כ אף שאינו בא עליה כיון שהיא תחתיו ומשמשתו להכין לו כל צרכו קרינן ביה יושב:

ולא יגרש אדם אשתו ראשונה שנאמר כי מצא בה ערות דבר. קשה דזה הלשון הם דברי ב"ש במשנה בש"א לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר ובה"א אפי' הקדיחה תבשילו רע"א אפי' מצא אחרת נאה הימנה וכו' ובפי' המשנה פסק רבינו כב"ה וכיון שכן למה הביא בחיבורו הלשון של ב"ש ולב"ש בעינן עדים ברורים שזינתה כדאיתא התם בגמ' ואם איתא כל כי האי הו"ל לפרושי ונראה דמשום הא גופה לא חש רבינו לשנטעה דהא ב"ש ילפי דבר דבר מממון בג"ש וכיון שלא הזכיר זה מוכרח שלא פסק כב"ש ולכך נקט קרא כפשוטו דגם ב"ה מודו ביה וכבר ביאר רבינו פי"ד דה' אישות ודברים שימצא האדם באשתו שעל ידן יש לו לגרשה ואמטו להכי קיצר כאן ועוד שהוסיף ז"ל שאין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה וכו' שזה מורה שאין לו עדים ברורים אלא אומדנות בעלמא ולכך הזהיר דאין ראוי למהר וכו' עד שיחקור ויבדוק עד הגיעו לאמיתותן של דברים אך דחיקא לי מילתא טובא דמתוך דברי רבינו ומתוך דברי ה"ה ז"ל שהזכיר ההיא שאמרו בגמרא כי שנא שלח וכו' ותירצו הא בזיווג ראשון הא בזיווג שני וכו' דמתניתין מתוקמא בזיווג שני ונראה ברור שכוונתו שפסק כב"ה וכו' וכ"נ מדברי הרב"י סי' קי"ט ע"ע ודחיקא מילתא לאוקומי קרא בזיווג שני ולמה לא הזכירה תורה דין זיווג ראשון ואם באנו לשער סדרן של כתובים דן ידין דבזיווג ראשון משתעי קרא ודאי וממ"ש רבינו אבל שניה אם שנאה ישלחנה דזה מורה שהיא המשנה דאפליגו בה ב"ש וב"ה ור"ע מוכרח דמתניתין לדעתו ז"ל מתפרשת בזיווג שני אכן נראה שיש ליישב קצת לדעת רבינו דס"ל דקרא דכי מצא בה ערות דבר איירי בין בזיווג ראשון בין בזיווג שני דמדכתי' והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר והכוונה או ערוה או דבר כדעת ב"ה וכמ"ש בגמ' וכיון שכן ה"ק קרא כי מצא בה ערות היינו בזיווג ראשון דבר בזיווג שני וכ"ש ערוה ומשום דלב"ש בין בזיווג ראשון בין בזיווג שני בעינן ערות דבר בעדים ברורים להכי נקטו הך קרא במתניתין אכן אנן בדידן לב"ה פלגינן ליה לקרא כנז"ל. והנה רבינו העתיק אבל שניה אם שנאה ישלחנה ואם פסק כב"ה שאפי' הקדיחה תבשילו לא הו"ל למנקט הך לישנא ובב"י שם כתב

דשנאה משמע ע"י שום דבר שעשתה וכו' ע"כ וכ"כ הרל"מ ז"ל והפר"ח שם חלק על הרב"י ז"ל מפני שרצה לפרש דעת רבינו שפסק כר"ע דבשניה אפי' מצא אחרת נאה הימנה ע"ע ונסתייע מההיא דעכסה בת כלב שכל הרואה אותה כועס על אשתו וכו' ע"כ ולעד"ן התם שאני שהיתה יפה ביותר מטבע העולם ודברי ר"ע הם אפילו מצא אחרת נאה הימנה כל שהוא דאף שאינו שונאה מפני זה מ"מ אהבת האחרת גרם לו לחשוק בה ומכח זה נמנע ממנו מציאות החן של זאת ולא מפני זה נחליט המאמר שהוא שונאה וע"ע להרב"ח ז"ל. ולעד"ן יותר טוב לזווג דברי רבינו בפי' המשנה שפסק להדיא כב"ה וגם דברי הטור ז"ל מוכחי אנפשייהו להדיא כדברי הרב"י ז"ל ע"ע שוב ראיתי להר"י כולי בס' מש"ל ז"ל שכתב דממ"ש רבינו פ"ג דאישות דין י"ט דלא יקדש אדם אשה עד שיראנה ותהיה כשרה בעיניו שמא לא תמצא חן בעיניו ונמצא מגרשה או שוכב עמה והוא שונאה ע"כ דמזה נראה שפסק כר"ע וכדברי הפר"ח ע"כ לעד"ן דהתם משום עצה טובה קאמר וכלפי קרא דואהבת לרעך כמוך כלומר דלא ישנאנה מכח איזה כיעור או ד"א שימצא בה ודו"ק:

הלכה כב

אשה רעה בדעותיה ושאינה צנועה וכו' שנאמר גרש לץ וכו'. הנה ביבמות דף ס"ג אמר רבא אשה רעה מצוה לגרשה שנאמר גרש לץ וכו' ובשלהי גיטין תניא היה ר"מ אומר וכו' מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוע וטווה בשוק ופרומה משני צדדיה ורוחצת במקום שבני אדם רוחצים זו מצוה מ"הת לגרשה שנאמר כי מצא בה ערות וכו' ורבינו כלל שניהם והזכיר פסוק גרש לץ דמשמע דקאי אתרוייהו ונראה דס"ל דגם אשה שאינה צנועה נ"ל מגרש לץ וכו' וכ"כ הרב"י שם ובס' ג"פ ז"ל כתב דלא מייתי קרא אלא לרעה אבל אינה צנועה ידוע דפשיטא דמצוה לגרשה וכו' ע"כ. ולעד"ן כדברי הרב"י דאם איתא הו"ל לאקדומי אינה צנועה ולאסמוכי קרא ארעה וכו' ודע שהמפרשים ז"ל הקשו על רבינו למה השמיט ההיא דא"ל רב פפא לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו א"ל מדגלי רחמנא גבי אונס לא יוכל לשלחה כל ימיו כל ימיו בעמוד והחזיר קאי התם הוא דגלי רחמנא אבל הכא מאי דעבד עבד ע"כ ופירש"י לא מצא בה וכו' לב"ה וגירשה מהו מי כייפינן ליה לאהדורה או לא ע"כ ולעד"ן משום דמילתא דפשיטא הוא והרי כבר פסק בפ"א דנערה בתולה דין ז' דהאונס שעבר וגירש כופין אותו להחזיר וכו' דמינה משמע לן דבעלמא מאי דעבד עבד ודו"ק:

הלכה כג

אבל אם נשתטית אינו מוציאה עד שתבריא. מדקדוק הלשון נראה דיש רפואה לחולי זה אלא שאינו יכול להוציאה עד שתבריא דאל"כ עד שתבריא הוא מיותר גמור אלא ודאי נראה שבא להשמיענו דאף אם יש רפואה לחולי זה מ"מ אינו יכול להוציאה ומינה נמשך ג"כ שאינו חייב במזונותיה ולא בשאר וכסות וכו' וכיון שכן מ"ש רבינו אח"כ ואינו חייב לרפאותה ולא לפדותה היינו בהכרח אפי' במציאות שיש לה רפואה ולזה השיג הראב"ד דאם בת רפואה היא למה לא יהא חייב לרפאותה וכו' ע"כ ולזה הליץ ה"ה ז"ל על רבינו דחיליה מדין אשה שחלתה וכו' שכתב פי"ד דאישות ע"ש ומזה ק"ל על הפר"ח ז"ל א"ה סימן קי"ט ס"ק י"ג שכתב שאפשר דל"פ הרמב"ם והראב"ד ז"ל דהרמב"ם איירי בסתם שוטה שאין לה רפואה וכו' ואינו חייב לרפאותה דקאמר היינו כגון שחלתה במיני חולאים אחרים אבל הה"מ הבין וכו' ע"כ. וקשה דמכח הדיוק של עד שתבריא מוכרח להבין כמ"ש ה"ה ז"ל כאמור שוב ראיתי להרב"ש וס' ג"פ ז"ל שהזכירו דעת זה של הפר"ח בשם אחרונים ז"ל והנלע"ד כתבתי:

ומאכילה ומשקה משלה. הנה ה"ה ז"ל הביא ראיה לדברי רבינו ממ"ש בפי"ד דהל' אישות דהאשה שחלתה וא"ל הריני מגרשך ואתן לך כתובה שומעין לו וכאן ודאי היה רוצה זה לגרש אלא שחז"ל מנעוהו לגרש אבל בחיוב ממון לא חייבוהו וכו' וע"כ דמאכילה ומשקה משלה דקאמר היינו מכתובתה בין מנ"מ בין מנכסי צ"ב דומיא דאשה שחלתה וכו' אך ראיתי להכנה"ג סי' קי"ט בהגהת הטור אות מ"ו שכתב בשם הר"ם מטראני ח"ב סי' כ' דמשלה דקאמר היינו מנכסי מלוג דבנצ"ב שחייב באחריותן לא מיקרי שלה וכו' ע"ע וכעת אין הספר מצוי בידי לראות אם כתב כן אע"פי דדברי ה"ה ז"ל אין נראין כן ושם כתב עוד שאם כלה כל מה שהיה לה יזון אותה הבעל משלו ע"ע והכי מסתברא דהרי אכתי אגידה ביה שהרי לא גירשה וק"ל:

ואינו חייב לרפאותה. כבר כתבנו לעיל שנראה העיקר כדברי ה"ה דבחולי השטות קאמר בין יש לו רפואה בין אין לו רפואה ואם נחלית בחולי אחר חוץ ממנו אתי במכ"ש דכיון שאנו פוטרים אותו מלזונה וכו' מפני שהיא שוטה ואפילו ברפואתה אינו חייב מכיסו מכ"ש בחולי אחר ועמ"ש לעיל ומ"ש רבינו שאם גירש ה"ז מגורשת כתב הראב"ד ז"ל והוא שיודעת לשמור גיטה וכתב ה"ה שגם רבינו מודה לזה וקיצר כאן מפני שסמך לו עמ"ש פ"ב בדין הקטנה וכו' ע"כ ומחמת זה פרש"י בקידושין דמ"ג דקטנה הרי היא כשוטה וכו' ע"ש. ועוד נלע"ד דרבינו כתב בפ"א דאם נתנו לה כשהיא ישנה ונעורה והרי הוא בידה אינו גט ומדכתב אינו גט ש"מ דמה"ת קאמר והרי הדברים ק"ו דהתם הו"ל

ראוי לבילה ואפ"ה הוא בטל מ"הת מכ"ש בשוטה שאינה ראויה כלל ואיך יתכן שתהיה מגורשת אפי' בדיעבד אמנם הרב מגדל עוז כתב דמהירושלמי פרק חרש משמע דאף באינה יודעת לשמור גיטה אם גירשה הרי היא מגורשת ושכן דעת רבינו ע"כ וסברת הירוש' הלזו הביאה ג"כ ריא"ז שם אך אין נראה כלל ועיין להרב"ח ז"ל והכי מסתברא ודאי דאיך יפקיע הגט כשהיא שוטה גמורה לקידושין שקיבלה כשהיתה פקחת:

פרק יא

הלכה א

אין נושאין את הקטנה. בא להזהיר בין לאב בין לבעל שאין ראוי לישא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפי' אני רוצה כמ"ש רבינו פ"ג דאישות דין י"ט ושוב כתב ז"ל דין הקטנה שהיא ממאנת ובטעם המיאון למה תיקנוהו חז"ל דכיון דאמרו בגמרא לעולם יתרחק אדם מן המיאון משום דאפשר דלכי גדלה מיחרטה מעתה אעיקרא דדינא למה תקנו כן הו"ל להניחה אצל בעלה עד שתגדיל וי"ל דכיון שהיא קטנה אין בה דין חיוב להכריחה לישב תחת בעלה בע"כ וכדאמרינן בגמרא חיובא לדרדקי ומפני שיש לחוש פן תניח בעלה ותלך לבית אמה ושוב תתפייס ותשוב לבעלה ועוד תשוב תעשה כן מכח קטנותה והו"ל כחוכא ואיטלולא ועוד שיש לחוש שמא תפקיר עצמה באותם העתים שהיא בורחת מבעלה דמטעם זה תיקנו לה נישואין כדאיתא בפ' חרש משא"כ כשהיא ממאנת ובפני שני עדים שאומרת להם דעו שאין רצוני בבעל זה אז בהכרח היא מרגשת בעצמה ובודאי שלא תחזור אצלו וזהו מ"ש בגמ' נישואיה הן הן מיאוניה דכיון שנשאת לאיש אחר אין לחוש עוד בדבר ומה שלא תיקנו שיכתוב לה הבעל גט נראה דהט' שלא לפוסלה מן הכהונה ועוד שאם יגרשנה ותנשא לאיש אחר ותמאן בו בעודה עדין קטנה תהיה אסורה לחזור לראשון וכמ"ש רבינו לקמן דין י"ז ובס' ידי אליהו האריך בזה ואין דבריו נראין כמבואר גם שם הקשה על רבינו במ"ש פ"א דה' יבום דין י"ג קטנה שהשיאה אביה וגירשה בעלה והחזירה ומת ועדין היא קטנה ה"ז אסורה ליבם מפני שגירושיה גרושין גמורין שהרי אביה השיאה וכו' ע"כ ותמה על דבריו שלא כתב שנתגרשה ע"י אביה וכדברי רש"י והטור ז"ל דדוקא בנתגרשה ע"י אביה ע"ע. עוד הקשה למ"ש שגירושיה גירושין גמורין שהרי אביה השיאה משמע מדבריו שהיות הגירושין גמורין תלוי בקבלת אביה קדושיה שכל שהשיאה אביה אפי' שקיבלה היא גטה בקטנותה הויין גירושין גמורין ולא ידעתי מאין למד זה רבינו וכו' וצ"ע עכת"ד. ולא ידעתי למה הניח דברי רבינו בצ"ע והרי אין כאן תחילת קושיא שהרי רבינו לא נחית שם אלא לאשמועינן

שכשנתגרשה אפי' בעודה קטנה פקע זיקת היבם ואסורה לו מפני שהדבר נעשה ע"י אביה ואלו היה חושש הרב המקשה ז"ל לתור אחר דברי רבינו לא היה מקשה כלל שהרי בפ"כ דין י"ח כתב דהמקדש קטנה ע"י אביה וגירשה כשהיא קטנה אביה מקבל גיטה וכו' קידשה אביה כשהיא קטנה ומת אם מבחנת בין גיטה לד"א ה"ז מתגרשת משיגיע הגט לידה וכו' ע"כ וכיון שרבינו ביאר הדין במקומו מה לנו לחוש ולדקדק כשהביאו במקום אחר בדרך אגב דודאי כדינו קאמר כמו שהזכירו במקומו ומינה אתה למד דל"פ רבינו על רש"י והטור ז"ל דלעולם כשאביה קיים יש לו לקבל הגט הוא עצמו אבל מת אז מחלקינן בין אם מבחנת ללא וכדעת רבינו ז"ל וק"ל:

הלכה ב

החרשת וכו'. יש להסתפק אם קבלה קדושין מאחר בעודה תחת בעלה אם היא אסורה לשניהם דאם נדון אותה כקטנה שמיאנה הרי דינה מפורש לקמן בדין י"ו אך החרשת חמירה מקטנה שהרי היא צריכה גט עכ"פ דאין המיאון מועיל בה ויש להתיישב ועיין להכנה"ג סי' קנ"ה:

הלכה ג

קדושיה הן הן מיאוניה. נתבאר בגמ' ועיין מ"ש בדין א':

הלכה ד

עד מתי הבת ממאנת וכו'. מדכתב עד שתהיה נערה וכו' משמע דנבדקה ונמצאו לה סימני נערות אלא שעדין אינה נקראת בוגרת עד השלמת השנים אבל יוצאת מכלל קטנה אחר י"ב ויום א' כיון שנמצאו לה הסימנין וכמו שנתבאר כל זה בדברי רבינו פ"ב דהל' אישות וכיון שכן בהכרח אייתי רבינו בנבדקה ולכך סיים או עד שיוודע שהיא איילונית כלומר שנבדקה כמה פעמים ולא נמצאו לה שום סימן וא"כ כשכתב אח"ז במד"א וכו' היינו עפ"י האמור שנבדקה ולא נמצאו לה סימנין שכיון שלא בא עליה אף אם גדלה בשנים יכולה למאן דאין כאן קדושין מה"ת כלל אבל אם נבעלה וכו' שוב אינה ממאנת ומבואר הדבר דא"צ לבעול בפני עדים כדי שיהיו הקדושין גמורין שהרי בפ"ד דהל' אישות דין ח' כתב רבינו שאין קדושיה קדושין גמורין מה"ת אלא מד"ס והן תלויין שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה גמרו קדושיה ונעשית אשת איש גמורה וכו' ע"כ הרי דבישיבה בעלמא קאמר כדרך איש ואשתו ולא שצריך עדי יחוד וכו' וה"ט שהם גומרין בלבם לקיים הקדושין הראשונים והיא מקודשת גמורה ואף דהתם כשהביאה סימנין ודאי קאמר שהרי כתב עד שגדלה וכו' ואלו הכא בלא הביאה סימנין קאמר מ"מ לענין הישיבה עם הבעל הם שוין אלא ששם היא א"א גמורה מכח הסימנין וכאן

אינה אלא ספק דאפשר שבאו לה סימנין ונשרו וכ"נ מתוך דברי הרד"ך ז"ל בית כ"ד אות ו' ע"ש. אמנם יש לגמגם בזה מדברי ה"ה שכתב דאמרינן דבעל לשם קדושין וכו' משמע דבעילה לשם קדושין דוקא קאמר אך נראה שאפשר לכוין דבריו דהכוונה לשם קדושין הראשונים א"נ לשם קדושין דקאמר הכוונה לשם אישות ובכוונה שהיא אשתו תדע שכתב דאמרינן וכו' ואלו דוקא קאמר הרי צריך עדי יחוד שיאמר בפניהם שבזאת הביאה הוא מקדשה ואין זה במשמע דברי ה"ה וגם לא במשמע דברי רבינו הנ"ל שבפ"ד דהלכות אישות ומ"ש רבינו וא"ץ בדיקה למיאון ע"כ לפרש דכוונתו דאף דלעיל איירי בנבדקה וכו' משמיענו השתא דלכתחילה מאחר שנבעלה א"ץ בדיקה דודאי שאינה יכולה למאן שחזקתה שהביאה סימנין אלא דתיבת למיאון שכתב ז"ל היא מגומגמת דכיון שכבר סיים דאינה ממאנת היל"ל וא"ץ בדיקה שחזקתה וכו' ועוד דהמשך הלשון משמע דר"ל א"ץ בדיקה למאן כלומר דיכולה למאן בלא בדיקה וזה אי אפשר שהרי סיים שחזקתה שהביאה סימנין וכיון שיש לנו זאת החזקה איך נאמר שיכולה למאן. וראיתי בזה להרב כנה"ג סימן קנ"ה בהגהת הטור אות נ"א שכתב שמהראנ"ח ח"א סי' כ"ו עמד בדקדוק זה דלמיאון שכתב רבינו הוא מיותר ושפירש בו פירושים מתחלפין והוא ז"ל כתב דרבינו הוצרך לפרש למיאון דאל"כ היינו אומרים דא"ץ בדיקה ואם קדשה אחר אין קדושין תופסין בה ואף דבגמ' אמרו דהך חזקה אינה אלא להחמיר ולא להקל היינו מפרשים בענין המיאון דוקא אבל בדבר היוצא מן המיאון כגון אם נתקדשה לאחר לא. לזה הוצרך רבינו להוסיף תיבת למיאון לדיוקי דדוקא למיאון אמרינן הך חזקה אבל לענין קדושין לא אלא צריכה בדיקה דוקא ודלא כמהראנ"ח ז"ל וכו' ע"כ. ועם כי דרך נכון הוא מ"מ נראה דכל כי האי הו"ל לרבינו לבארו בהדיא דיש מקום לטעות דאם איתא הו"ל לאסמוכי המיאון לחזקה ולכתוב וא"ץ בדיקה שחזקתה וכו' למיאון דאז הוה משמע להדיא בלי ספק דהך חזקה לא מהניא אלא לדין מיאון לכ"נ יותר דכוונת רבינו שהזכיר זה אחר החלוקה שנבעלה וכתב עלה דאינה ממאנת הוצרך לבאר דלא נימא הגם שנבעלה יבדקו אותה ואם לא מצאו בה סימנין תמאן לזה כתב דא"ץ בדיקה כלל למיאון כלומר כדי שתמאן אם לא נמצאו לה סימנין דכיון שנבעלה דיש כאן חשש איסור תורה אמרינן חזקתה שהביאה סימנין משא"כ כשלא נבעלה דאין סומכין על זאת החזקה ואם לא בדקוה תמאן ותלך והן הן דברי ה"ה ז"ל אלא דלשונו מגומגם וגם נראה שסותר את עצמו דכיון דאמרינן דאף אם לא נבדקה יכולה למאן ואין אומרין חזקה זה מכיון שלא נבעלה וזהו שסיים ז"ל אבל כשלא נבעלה וכו' אין אומרים הוחזקה וכו' ולמעלה כתב וכיון שכן אם נבדקה ואין לה סימנין וכו' ע"כ וכיון שלבסוף כתב דאפילו

בלא נבדקה וכו' מעתה מאי אירייא מ"ש וכיון שכן אם נבדקה וכו' וכבר תמה עליו הרל"מ ז"ל ע"ע. אך לעד"ן דברי ה"ה שרירין וקיימין דמתחילה פי' הבמד"א שכתב דע"כ איירי בנבדקה ולא נמצאו לה סימנין שזהו מ"ש רבינו עד שתהיה נערה וכו' כנז"ל וא"כ בהכרח הבמד"א וכו' היינו כשנבדקה ושוב פי' החלוקה של בא עליה דאעפ"י שלא נודע אם הביאה סימנין אינה ממאנת ונקט הך לישנא דאעפ"י שלא נודע כלפי הרישא דאפי' שנודע שלא הביאה וקאמר דכיון שהביאה כשנבעלה וכו' כלומר לפי החזקה וכו' הויא לה מקודשת דאורייתא וכו' והיינו שסיים באיסורא דאורייתא אמרינן חזקה וכו' ושוב בא לפרש או אינה צריכה בדיקה וכו' שכתב רבינו דמינה משמע לן דזאת החזקה לא נאמרה אלא להחמיר ובנבעלה אבל אם לא נבעלה ולא נבדקה מדברי רבינו אלה משמע לן דיכולה למאן בסתם כל שלא נבדקה וידוע לנו בבירור וכו' והרל"מ ז"ל סבב דעת רבינו לפן אחר והנלע"ד כמ"ש:

הלכה ה

הרי שנבדקה וכו'. בא לבאר ז"ל דין הגט דדין המיאון כבר ביארו ז"ל וכי היכי דלא נימא כיון דאלימא החזקה וכו' מעתה אפילו נבדקה נימא אלימא חזקתה לומר דודאי נשרו לזה ביאר דכיון שלא מצאו לה סימנין איתרע החזקה לענין שאין כאן אלא ספק וכו' ומ"ש ואם מיאנה וכו' היינו כלפי שנתקדשה לאחר שהרי קי"ל בעלמא דהן הן מאוניה כמ"ש בדין ג' שהשמיענו ז"ל דצריכה גט מן השני מספק דמן הראשון כבר ביארו ז"ל:

הלכה ו

קטנה שלא מיאנה והגדילה וכו'. משמע דר"ל שהגדילה בשנים וגם הביאה סימנין דאם לא הביאה סימנין הרי קטנה עד זמן האילונית כמ"ש רבינו בפ"ב דהל' אישות. ועמ"ש רבינו שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני נערות וכו' הקשה הרל"מ ז"ל דאם בא עליה אחר שהגיעה לשני נערות ולא ידענו שהביאה סימנין מקודשת גמורה הוי כמ"ש רבינו לעיל דאמרינן חזקה הביאה סימנין וא"כ אמאי קאמר דהוי ספק מקודשת ע"כ ולפי מ"ש לעיל בשם ה"ה ז"ל נראה דאין כאן קושיא דהחזקה שאנו מחזיקין אותה שהביאה סימנין אינו אלא להחמיר בשל תורה והא ראיה שכשלא נבעלה אין אנו אומרים חזקה זו וכיון שכן גם היא בכלל הספק מדאורייתא ודו"ק. גם מ"ש שם הרל"מ ז"ל עמ"ש רבינו ולא בא עליה אחר שהגדילה דל"ד הגדילה דבעינן שיהא לה סימנין ושנים וכו' א"ץ לזה כמ"ש וודאי דהגדילה הכוונה היא בשנים וסימנין כנז' וק"ל:

אבל אם גירש שני לא יקיים ראשון וכו'. בזו שאין קדושי ראשון אלא מד"ס כתב ז"ל דיש לגזור שמא יאמרו וכו' ולעיל גבי בא עליה אחר שהגיעה לשני נערות לא כתב אלא דהיא

ספק מקודשת וצריכה גט מספק וכו' משמע דמותרת לחזור לראשון אף אחר שגירשה ולכאורה היה נראה דלא הוצרך לבאר מפני שהדבר נלמד בק"ו אם כשאין הקדושין אלא מד"ס אנו מחמירין ואומרים שלא יכנוס הראשון אחר שגירש השני משום גזרה שמא יאמרו וכו' כשיש שם קדושי תורה אפילו בספק לא כ"ש שיש לגזור וכו' אמנם ראיתי להרב בצלאל ז"ל סי' ז' שרצה להבין בדברי רבינו דבההיא יכנוס ראשון ועיין להרב כנ"הג סימן קנ"ה בהגהת הטור ז"ל:

הלכה ז

איזוהי קטנה וכו'. כבר נתבאר פ"ד דהלכות אישות דין ז' ועמ"ש שם ולמ"ש רבינו וכל מי שהשיאה אחיה וכו' הוא מהמשנה דיבמות דף ק"ז ומשמע דאין הקפידה אלא שיהא מדעתה של הקטנה אבל דעת אחיה ואמה לא קפדינן בה ובב"י סי' קנ"ה הביא מחלוקת בזה ע"ע:

הלכה ח

כיצד ממאנת אומרת בפני שנים וכו'. שם דף ק"ז הלכה כאותו הזוג דמכשירין בשנים וכתבו התוס' ה"ה בחד אלא שצריך לעדות שמיאנה ע"כ. ונראה שכן דעת רש"י ז"ל שהרי בההיא דיתר על כן אר"י בר יהודה אפילו שיגרה בעלה אצל חנוני וכו' פירש"י אצל חנוני דליכא אלא חנוני וכו' ע"כ משמע שדעתו ז"ל להכשיר אפי' בעד אחד בדיעבד וה"ה ז"ל כתב דיש מי שכתב דלכתחילה בעי ג' ואין כן דעת רש"י ז"ל ודעת רבינו וכו' ע"כ משמע דרבינו סבור כרש"י ז"ל וא"כ גם בזו אפשר דס"ל הכי דאפי' בחד סגי בדיעבד אלא דאנכי הרואה דמשמעות דברי רבינו נוטין הפך זה שהרי לא הזכיר ז"ל ההיא דחנוני כלל ולכאורה הוה תמיהא מילתא טובא שהרי בזו שהיא אחרונה בברייתא ואמרו בכולן יתר על כן וכו' ואמרו עלה אין לך מיאון גדול מזה ובאינך לא נאמר זה הלשון אלא ה"ז מיאון סתם וכיון שכן אדאשמועינן רבינו דהיו אורחין מסובין וכו' לישמועינן הא דעדיפא טובא אלא נראה דלא רצה להזכירה לאשמועינן אגב ארחיה דבעינן שנים אפילו בדיעבד:

אפילו היו אורחין מסובין וכו'. פירש"י ז"ל אפילו אורחים דליכא ב"ד ותו דהני משתק שתקי ולא קא מודעי ע"כ. ולכאורה לא הבנתי מאי קאמר דאמאי ליכא ב"ד ומי הגיד לנו דאין שם כי אם שני אורחים לבד הא בברייתא אמרו סתם ומשמע דאפילו איכא אינשי טובא ובגירסת רש"י להרי"ף ז"ל ראיתי שכתב דליכא ב"ד דהני משתק שתקי משמע דר"ל דאין שייך ב"ד מפני שאלו מעולם לא יעידו על זה משום כבודו של הבעל שהרי הם סועדין אצלו ודאי לא יעידו על זה וכו' אמנם בנ"י שם כתב כדברי רש"י של הגמ'

ואפשר דכוונתו מפני שלא נתייחדו להיות ב"ד ולדון שהרי בסעודה הם יושבים ועכ"ז לא נחה דעתי בפירושו שהרי הוא פוסק דבשנים סגי ולא בעינן ב"ד כמ"ש מדברי ה"ה שכתב כן בשמו ור' יהודה דברייתא נחית להקל בדבר שהרי אומר יתר על כן וכו' וכיון שכן מנ"ל דבעינן ב"ד הרי בשני עדים סגי לדעתו ז"ל ותו דבההיא דשיגרה אצל חנוני כתב ז"ל דליכא אלא חנוני ואפ"ה אמרו דאין לך מיאון גדול מזה וכיון דאפי' אחד סגי מאן דכר שמיה דב"ד וכו' סוף דבר לא זכיתי להבין דבריו כעת. ודע דהטור והרב"י סי' קנ"ה השמיטו כל זה גם בש"ע לא הזכירו ותמהני למה מכ"ש שהרי"ף ורבינו והרא"ש ז"ל הזכירום ע"ע:

הלכה ט

השנים שממאנת וכו'. שם. בראשונה היו כותבין גט מיאון לא רעינא ביה ולא צבינא ביה ולית אנא בעיא להתנסבא ליה כיון דחזו דנפיש דבורא אמרו אתי לאחלופי בגיטא וכו' ופירש"י אתי לאחלופי בגיטא שיכתבנו סופר בור בגט גרושין לגרש בו אשה ע"כ וכ"כ התוס' ז"ל וכיון שכן ק"ל על ה"ה ז"ל שכתב ופי' דילמא אתי לאחלופי בגיטא ויבאו לאסור קרובות ע"כ דמנ"ל הך פירושא ולמה לא כת' כדברי רש"י ותוס' ושם ריוח בין הדבקים כיון שדברי רבינו סתומים:

הלכה י

צריכים שיהיו מכירים וכו'. ה"ה ז"ל נ"ט לדברי רבי' למה הצריך שיהיו מכירים האיש והאשה ע"ע גם בפ"ד דהל' יבום דין כ"ט הביאו רבינו גבי דייני חליצה וכו' אך מ"ש ה"ה מ"ש בגמ' גבי מיאון דלא חיישי' לב"ד טועין נר' פשוט דל"ד דהא במיאון לא בעי' ב"ד לדעת רבי' דבפני שנים סגי אף לכתחילה:

הלכה יא

כבר נהגו וכו'. **בכך בשבת וכו'**. כתב ה"ה ז"ל שזה הנוסח שהזכיר רבינו ברור הוא שהוא מועיל והשיג על בהע"ט שהוסיף בנוסח למהך להתנסבא לכל גבר דתצבי ואינש לא ימחי בידה מיומא דנן ולעלם ע"כ ונוסח רבינו עיקר לפי שלשון זה הוא בגט ואתי לאחלופי דהשתא דנפיש דבוריה אמרו בגמ' דאתי לאחלופי כ"ש לכתוב בו לשונות הגט עכ"ל ולא זכיתי להבין איך נחה דעתו ז"ל אפי' בנוסח רבינו וכתב עלה שהוא ברור וכו' והלא בגמ' אמרו בברייתא בראשונה היו כותבים גט מיאון לא רעינא ביה ולא צבינא ביה ולית אנא בעיא להתנסבא ליה כיון דחזו דנפיש דבורא אמרו אתו לאחלופי בגיטא תקנו הכי ביום פ' מיאנה פ' בת פ' באנפנא ע"כ והכי גריס הרי"ף והרא"ש ז"ל ע"ע וכיון דבהנך לישני אמרו דאתי לאחלופי מעתה נראה דאין ראוי להזכירם כלל דהא כי

היכי דלא נטעי בדברי הברייתא שאמרה כיון דחזו דנפיש דבורא וכו' דמשמע שטעם אתי לאחלופי לא נאמר אלא על ריבוי הדברים דהיינו לא רעינא ולא צבינא ולית אנא בעיא להתנסבא ליה אבל הה"נ שאם לא יכתוב אלא אחד או שתים מאלו הלשונות אין קפידא שהרי אין כאן רבוי דברים כ"כ וכי היכי דלא נטעי בהא הוסיפו לומר דתקינו הכי ביום פ' מיאנה וכו' כלומר דזה הלשון דוקא וכתבו בקיצור נמרץ שלא לבא לידי חשש תקלה כלל וכך הם דברי התוס' שם ד"ה אתי לאחלופי וכו' ומשמע מכאן לשבש מה שכתב בתיקוני גט מיאון ולא רעינא ביה וכו' אלא כתבינן ליה כדמשמע הכא עכ"ל הרי שגם התוס' הבינו הדברים כפשטן דאין לכתוב אלא ביום פ' מיאנה וכו' וזו היא שיטת הרי"ף ז"ל שלא הזכיר שום נוסח בגט כי אם מ"ש בגמ' ממש וכיון שכן היכי נחה דעת ה"ה ז"ל בנוסח רבינו הרי רבינו הזכיר דלא צבינא ביה ולא קאימנא עמיה ואף דאינן אלא שתי לשונות מ"מ כיון דבברייתא אמרו כיון דחזו דנפיש דבורא וכו' לא היה לו לרבינו להעתיק אלא אחד או אפי' אחד לא אלא כלשון הברייתא ביום פ' מיאנה וכו' גם ראיתי להטור ז"ל סי' קנ"ה שהביא הנוסח כדברי רבינו והרב"י שם לא נרגש כלל וגם לא הזכירו בש"ע שם והכנה"ג ג"כ לא נרגש כלל ולא ידעתי מאי אדון בה גם דברי רי"ו נכ"כ ח"ה נתקשו אצלי שהזכיר בנוסח המיאון לא רעינא ביה ולא צבינא ביה ולא צבינא להתנסבא ליה וכו' ואלו הג' לשונות נאמר בגמ' עליהם כיון דחזו דנפיש דבורא וכו' וא"כ דבריו נראין הפך הברייתא גם בס' תקון סופרים כ"י מהרב שמואל יפה ז"ל שהיה בבית גנזיו של הרב כנה"ג ז"ל והוזכר בדבריו בח"מ סי' ר"ב אות י"ח בהגהת הב"י וסי' תמ"א בהגהת הטור אות ד' וקראו עיטור סופרים והגיה בו הרב מכתיבת ידו מצאתי שם סי' כ"ז בנוסח המיאון וז"ל וכעין לא ניחא לי דאהוי לאינתו להאי גברא ולא רעינא ביה ולא צבינא ליה ולית אנא צבית להתנסבא ליה וכו' ואפקדינא למכתב לה גיטא ולמיתב לה ואשרנוה למהך להתנסבא לכל גבר דתצבי ואנש לא ימחא בידה מן יומא דנן ולעלם והרי היא מותרת לכל אדם כדת משה וישראל ע"כ ובתחילת הנוסח שכתוב שם בכך וכך לירח פ' הגיה שם הרב כנה"ג וז"ל בנוסח שהובא במחזור רומניא כתוב לחדש ולא דק עכ"ל ומדנחית להגיה ש"מ שהציץ בזה הנוסח והבינו בטוב וכיון שכן יגדל התימא מכמה צדדים חדא שנוסח זה נראה הפך הברייתא להדיא שהוסיף ע"ד הברייתא וכעין לא ניחא לי וכו' ולא רעינא ולא צבינא ולית אנא צבית וכו' שהם ד' לשונות ובברייתא שלא הוזכרו אלא ג' הקפידו וחששו דילמא אתי לאחלופי בגיטא ולא עוד אלא דקתני להדיא כיון דחזו דנפיש דבורא וכו' הרי שהקפידו על התוספת ונתקרבו אל הקיצור נמרץ ובנוסח זה אדרבה הוסיפו בו ועוד שכתוב בו מן יומא דנן ולעלם ואיך לא הגיה

בו הרכנה"ג דה"ה מחק זה הנוסח מכח הכ"ש וכו' ועוד שניתוסף בו והרי היא מותרת לכל אדם כדת משה וישראל ונוסח זה הוא כתוב בגט ואנן בדידן כל עצמנו לינצל דלא ליתי לאחלופי בגיטא ואדרבה יש לנו להרחיק מנוסח המיאון כל נוסח הגט לגמרי ואיך יתכן שנכתוב בו לשון זה שהוא נוסח הגט ממש והרי אפי' ברבוי דברים אף שאינן בגט הקפידו דלא ליתי לאחלופי מכ"ש וק"ו לכתוב נוסח הגט ממש ועוד תמהתי על הגהת הרב כנה"ג שהביא נוסח מחזור רומניא שכתוב בו לחדש וכתב עליו דלא דק ותמיה לי מילתא אם יצאו דברים אלו מפי קדשו לומר על מי שגורס לחדש דלא דק הלא כך היא הנוסחא הנכונה וכדברי רבינו והטור ושאר הפוסקים ואדרבה נוסחת לירח היא נראית משובשת שלשון זה נראה שהוא מגרשה וסימניך גרש ירחים כמ"ש ז"ל על נוסח הגט שכותבים לירח אבל הכא במיאון הוא אינו מגרשה כלל אלא היא יוצאת מאצלו וכמעט אין שייך אפילו לשון גירושין כלל דהרי קטנה היא ואין בה דעת ולכך קראוהו מיאון סוף דבר שגבו ממני אלו הדברים וקוצר שכלי לא יכול להולמם שאם נאמר דס"ל דבזמן התלמוד חשו להא מילתא משא"כ בזמנינו שאין לחוש לזה לעד"ן ישתקע הדבר דמאחר שנסתם התלמוד אין לנו כח לא להוסיף ולא לגרוע ודברי התוס' הנ"ל יוכיחו שמכח לשון התלמוד שבשו מ"ש בתקוני גט מיאון וכו' משמע שדברי התלמוד שרירין וקיימין מלבד שיש לתמוה עוד למה לא בחרו ז"ל בנוסח רבינו והטור ז"ל דהגם שגם דבריהם קצת מגומגמים כנ"ל מ"מ אין קושיא כל כך וצ"ע עד יבא מורה צדק. שוב מצאתי לריא"ז שם שכתב וז"ל בראשונה היו כותבין וכו' כיון שראו בו צורך הדברים שמא יסברו שהוא גט גרושין ויכתבו לשון זה בגט גרושין לפיכך תקנו לכתוב בקוצר ביום פ' מיאנה פ' בת פ' באנפנא וכן ראוי לנהוג כמבואר בק"ה עכ"ל. הרי דבריו גם הוא ברור מללו דקפדינן טפי בכתיבת הנוסח וכו' והגם שידעתי שיש פנים לישב קצת לא נתקררה בהם דעתי הקצרה:

הלכה יב

המגרש את אשתו ונתקדשה לאחר. דעת חכמים בפ"ק דיבמות דף י"א גם בפי"ט דה"ח מנה המחזיר גרושתו אחר שנתקדשה אמנם בפי' המשנה ובסה"מ לאוין ש"ע כתב ז"ל שנישאת וצ"ל דלאו דוקא קאמר וסמך עמ"ש בחיבורו שביאר הדבר כתיקונו:

הלכה יד

ובכלל לאו זה וכו'. כחכמים שאמרו אחרי אשר הוטמאה נבעלה ולמיקם עלה בלאו אמנם מצינו לרבינו בפ"א דא"ב דין כ"ב שכתב המקנא לאשתו ונסתרה ובא עד אחד והעיד שנטמאת והיה בעלה כהן ובא עליה אח"כ ה"ז לוקה עליה משום זונה אעפ"י

שעיקר העדות בע"א כבר הוחזקה בו זונה ע"כ מדנקט הדין בכהן משמע דבישראל אינו לוקה ונראה הפך מ"ש כאן וכבר ידוע מ"ש מרן ז"ל גם הרל"מ ז"ל כתב קרוב לדבריו מפני שלא היה לפניו יע"ע והדברים ברורים למעיין אך מצאתי לרבינו בפי"ח דא"ב דין י"ז שכתב וז"ל אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טומאה שנאמר לא יוכל בעלה הראשון וכו' אחרי אשר הוטמאה הכל בכלל שאם נבעלו אסורין על בעליהן פרט לך הכתוב באשת ישראל שנאנסה שהיא מותרת לבעלה שנאמר והיא לא נתפסה אבל אשת כהן באיסורה עומדת שהרי היא זונה ע"כ הרי להדיא דס"ל ז"ל דלקי מקרא דאחרי אשר הוטמאה שהרי כתב להדיא דלקי משום טומאה והיינו כמ"ש כאן ממש אשר על כן יותר היה נראה לומר דרבינו כך היא דעתו באמת דלקי משום טומאה ומ"ש בפ"א דהל' אישות דאם היה בעלה כהן וכו' דייק לכתוב כן מפני שכוונתו שהוא לוקה משום זונה שכיון שכבר קדם לה הקינוי הרי הוחזקה ולכך אפילו בע"א שהעיד על הטומאה מלקינן ליה משום זונה משא"כ משום טומאה דאין לחייבו בע"א אלא בעינן שני עדים שנטמאת והכי דייקי דבריו ז"ל שכתב לוקה עליה משום זונה אעפ"י וכו' כבר הוחזקה בו זונה ע"כ הרי שאין לחייבו מלקות משום טומאה שהרי אין כאן אלא ע"א משא"כ משום זונה דשם זונה מוכח אנפשיה כמבואר ועפ"י האמור יומתקו דבריו שכתב שם פי"ח דמפני שכבר הקדים בפרקין דיש מלקות בטומאה דהיינו עפ"י שני עדים כידוע וביאר ג"כ בפ"א שם שהכהן חמור מישראל שלוקה משום זונה חידש לנו שם דבאשת כהן שנטמאת וכו' אפי' באונס לוקה עליה משום טומאה וה"ט משום דהחמירה תורה עליו לחייבו משום זונה וזהו שסיים שהרי היא זונה כלומר וכלל בה גם האונס מכח זה והה"נ דילקה תרתי משום טומאה ומשום זונה שהרי הם לאוין מחולקין להדיא וכן דעת הטור סי' ו' ע"ע והוא מהגמ' פ"ק דיבמות ע"ש ומה שלא מנאו רבינו פי"ט דהל' סנהדרין י"ל דכיון שמנה מחזיר גרושתו אחר שנתקדשה הרי נכלל בה מי שנטמאת כיון ששניהם בפסוק אחד ובלאו אחד ועכ"ז צ"ל לדעתו ז"ל דאין זה לאו שבכללות כיון שהדבר מפורש בפסוק דאי האי אחרי אשר הוטמאה קאי אגרושה דלקמיה א"א דהא פסק ההלכה היא דאפילו בנתקדשה גרידא קאי עלה בלאו א"כ מאי אחרי אשר הוטמאה אלא ודאי דבטומאה ממש קאמר קרא וכיון שהוא מבואר בפסוק אין זה לאו שבכללות וכ"ד הרב מגילת אסתר בסה"מ ע"ע ועפי"ז נמשך גם בסה"מ לאוין שנ"ו ע"ש הוא הנראה בדרך שקלא וטריא וכבוד ה"ה ומרן ז"ל במקומם:

הלכה טו

חרש וכו'. כמ"ש הוא בפ"ב דין י"ז ועמ"ש בס"ד ועיקר דינו של רבינו כתב ה"ה ז"ל שהוציאו מהירוש' פ' חרש ועם כי ידוע בעלמא דלשון הירוש' משונה מ"מ לפי הגירסא שהביא ה"ה אף לפי הגהתו ז"ל אינו מתיישב כלל חדא דבגירסת החלוקה שניה אשתו של פקח שגירשה והלכה ונשאת לחרש או לפקח וכו' כלומר שזו היא החלוקה השניה שהזכיר רבינו אבל אשתו של פקח וכו' ודרבינו גריס בה איני קורא ונ"ט ה"ה ומ"מ לא תיקנו לו נשואין להורעת כח הפקח וכו' משמע דדוקא חרש קאמר אלא ודאי ט"ס היא ואגב דנקטיה ברישא נקטי נמי בסיפא אך מה שסיים ה"ה ומלבד הנוסחא הזאת מוכרחת ממ"ש גירש מותרת לראשון ע"כ דברים אלו לכאורה אין להם מובן דההיא דגירש מותרת לראשון היא באשת חרש שנישאת לפקח וה"ה ז"ל בא להכריח לדעת רבינו באשת הפקח שנשאה חרש אחר שנתגרשה שלא נאסרה עליו וכלפי לייא הוא. הן אמת דבפשט הירוש' היה נראה דכי אמר עלה הדא היא דתני ר' חייא וכו' הכוונה דמאי דקאמר גירשה מותרת לינשא לראשון היינו משום דלא גירשה מעולם דלהכי תפסי בה קדושי הפקח הא אם גירש החרש ושוב נתקדש' לפקח ונתגרשה ממנו אסור' לחזור לחרש והיינו דמייתי עלה ההיא דתני ר' חייא וכו' וכ"נ שהבין הראב"ד ז"ל מ"מ סוף כל סוף באשתו של חרש שנתקדשה לפקח איירי ומה ראיה מייתי מינה ה"ה לדעת רבינו ועמ"ש פ"ד דהל' אישות דין ט':

הלכה טז

הממאנת וכו'. משנה וגמרא שם. אך לא נתבאר בדברי רבי' היכא דגירשה והחזירה ומיאנה אם נאסרו הקרובות ונפסלה מן הכהונה או לא דממ"ש ולא עוד אלא וכו' ה"ז כמי שלא נתגרשה ממנו בגט מעולם ומותרת לחזור לו משמע שלענין חזרתה הוא שאנו אומרים דהרי היא כמי שלא נתגרשה ממנו אבל לענין הקרובות ופיסול הכהונה כדקאי קאי אך ממה שסיים אבל המגרש את הקטנה בגט ונישאת לאחר ומיאנה בו וכו' וכן אסורה לאבי הראשון וכו' כשאר הגרושות וכו' משמע דדוקא מפני שיצאה מן הראשון בגט הוא דנאסרו הקרובות הא יצאה ממנו במיאון אעפ"י שקדמו גט לא נאסרו הקרובות דאל"כ לישמועינן רבותא דאפילו במיאון שקדמו גט נאסרו הקרובות וכ"ש וק"ו בגט גרידא ואם נרצה לומר דהה"נ דמיאון שקדמו גט הותרו הקרובות ומ"ש ומותרת לחזור לו סיומא דמילתא היא וההה"נ דאף לקרובות לא היה נאסרת וכו' והכי משמע מדהותרה לחזור לו אחר שגירשה מ"מ הדבר מגומגם דכיון דחלו הקדושין מדינא שהרי רבינו כתב ה"ז כמי שלא נתגרשה מעולם דמשמע שלא נפקעו גוף הקדושין לענין הקרובות ואילו

למעלה גבי המיאון כתב שדינה כמי שלא נתקדשה מעולם וכיון שכן הדבר קשה איך הותרו הקרובות וכו' אם לא שנאמר דכיון דעיקר הקידושין אינו אלא מדרבנן הם אמרו והם אמרו וק"ל. אכן לענין פיסול כהונה דאפי' ריח הגט פוסל לא ידענו מכאן מה דינה:

הלכה יז

הממאנת ביבם וכו'. ה"ה ז"ל הביא החולקין על רבינו וס"ל דגם לשאר הקרובים נאסרה גם הרב"י סי' קנ"ה הקשה משם הנ"י ע"ע ולהרל"מ ז"ל אך מ"ש ה"ה דלמה לא הביא רבינו בהלכות יבום ההיא דאשת אחי אמו שהיא שניה לו ונשאה אחיו מאביו ומת וכו' ע"כ. נלע"ד דרבינו לא היה גורס כגירסתינו דהבעיא היא לעקור נישואי אחי אמו אלא היתה גירסתו לענין יבום הצרה של אחיו שמת וכגירסת דפוס ויניצייא והיא גירסת הטור ז"ל. ומהרש"א ז"ל שם הכריח שגירסא זו היא עיקר ומוכרע מהגמרא וכיון שכן הרי רבינו הזכיר הדין בפ"ו דהל' יבום דין כ"ב וז"ל היתה זו שהיא ערוה על היבם וכו' או שהיתה קטנה הראויה למאן ולא מיאנה בחיי אחיו אעפ"י שמיאנה ביבם צרתה חולצת ולא מתייבמת ע"כ הרי שהזכיר דין הערוה וקטנה לענין הצרה דאין המיאון מועיל לענין היבום וק"ל:

הלכה יח

כל אשה וכו'. מבואר שם דגזרו גם באירוסין אטו נישואין אך שידוכין היה נראה להתיר מ"מ כתבו האחרונים ז"ל שאף שידוכין לכתחילה יש לאוסרן והכי מסתבר' מדהחמירו כ"כ ואסרו כל הנשים אף שאינן ראויות לילד כלל כדלקמן בדברי רבינו ומ"ש רבינו להבחין בין זרעו של ראשון וכו' הם דברי ר"ן א"ש וכו' ועוד אמר רבא התם גזרה שמא ישא את אחותו מאביו ויבם אשת אחיו מאמו ויוציא את אמו לשוק ויפטור את יבמתו לשוק ופסק כר"ן א"ש דמסייעא ליה ברייתא דאייתי התם רב חנניא בכולן אני קורא בהן משום תקנת ערוה וכאן משום תקנת ולד ע"כ אף דלפי האמת כלהו איתנהו כמבואר:

הלכה יט

ומיום כתיבת הגט וכו'. עמ"ש פ' דין :

הלכה כ

וגזירת חכמים וכו'. מבואר הדבר דלפי חומר האיסור מכח החששות וכו' כמבואר בגמ' הוצרכו לגזור בכל אלו וכולה חדא גזירה היא:

הלכה כא

שפחה שנשתחררה וכו'. כתב ה"ה ז"ל דפי' דברי רבינו הם בשפחה וגיורת שיהיו נשואות לבעלים בגיותן ובעבדותן הא לאו הכי א"צ להמתין שאעפ"י שהם בחזקת מזנות

אשה מזנה משמרת עצמה שלא תתעבר וכו' עד ואם אין דעתו כן איני יכול להלום דבריו לפי הגמרא ע"כ. הן אמת דלפי הגמ' הזאת בהכרח לומר כן מדהזכיר רבינו דין אנוסה ומפותה שא"ץ להמתין כמבואר אך מ"מ לפי דרך זה הקושיות הם מבוארים חדא דא"כ למה תפס רבינו הדין שלא הוזכר והניח הדין המוזכר דהא פלוגתא דר' יהודה ור' יוסי היא בסתם גויה ומשוחררת אבל אם היא נשואה אין כאן מחלוקת לפי דעתו בפי' זה ועוד דלמה לא ביארה להדיא רבינו דבבעולה דוקא קאמר ובעלמא נמי אמרינן סתם גויה זונה ועוד דיפת תואר תוכיח שהזכירה רבינו כאן דצריכה להמתין ולא מצינו בה חילוק בין נשואה לשאינה נשואה וכמ"ש רבינו פ"ח דה"מ ע"ע דמשם בארי"ה דהמתנת הץ' יום נאמר בכל אשה וכו' ע"ש. והנה ראיתי להרב"י סי' י"ג שתמה גם הוא ע"ד ה"ה ז"ל וכתב ולכן נראה שאפשר לומר דאע"ג דפסק הרמב"ם כר' יוסי באנוסה ומפותה מ"מ בגיורת ומשוחררת לא פסק כוותיה אלא כר' יהודה דאמר צריכות להמתין וטעמיה מדתניא בפ' החולץ גר וגיורת צריכות להמתין ג' חדשים וההיא בפשטא כר' יהודה אתיא עכ"ל. ודבריו סתומים דמה מייתי מההיא דפ' החולץ הלא התם בנשואה דוקא קאמר דכיון דנקט גר וגיורת מוכרח שהיו נשואין יחד וכ"כ רש"י ז"ל והוא פשוט מאד וכ"ה מהר"א רוזאניס ז"ל הובא בהמש"ל וכבר קדמו בקושיא זו הרב תורת חסד בש"ות סי' ס"א והיא קושיא עצמית לכאורה דכלפי לייא הוא אכן נראה דביאור כוונת הב"י ז"ל להוכיח מההיא גופא דפשטא של הברייתא מוכחא אנפשה דאתיא כר"י וזהו מ"ש וההיא בפשטא כר"י אתיא משום דלר"י כל גיורת בין נשואה בין אינה נשואה צריכה להמתין אך משום דהוה ס"ד דדוקא בנשאת לישראל אנו צריכין לזה להבחין בין זרע טמא לזרע קדוש גמור מעיקרו אך בגר וגיורת שהיו נשואין יחד בכותיותן ובאים להתגייר ולישב יחד כיון שבין נתעברה בכותיותה בין בגיותה הרי בנו הוא עכ"פ הוצרכה הברייתא להשמיענו דאפ"ה צריכה להמתין כדי להבחין בין נזרע בקדושה וכו' והכי מוכח ממאי דפריך רבא התם דגבי גר וגיורת מאי כדי להבחין איכא וכו' וזה האפילו שכתב רבינו דל"מ סתם גיורת וכו' אלא אפי' גר וגיורת שהם נשואין יחד וכו' ולר' יוסי הה"נ דמצי אתיא נמי ההיך ברייתא אך מכיון שהוא סבור דבנשואה צריכה להמתין מעתה פשיטא דכל נשואה קאמר שהרי לא חילק בזה וכיון שכן אמאי נקט בברייתא גר וגיורת. א"נ י"ל שדעת הרב"י ז"ל עפ"י דברי רש"י שכתב בפד"א דף ל"ה דמוכח בגמ' דלר' יוסי אפי' בגר ואשתו שבאו להתגייר לא גזור דאפילו גיורת נשואה כיון דדעתה לאגיורי מתהפכת נמי כדי להבחין בין זרע קדושה לזרע שלא בקדושה וכו' וכיון שכן ההיא ברייתא דפ' החולץ לא אתיא אלא כר"י ולפ"ז הוה אתי שפיר נמי שלא הזכיר רבינו דין השבויה אלא שלענין

פסק ההלכה ראיתי שהב"י בש"ע נמשך אחר סברת ה"ה ז"ל כמדומה דלא פסיקא ליה מילתא ונראה דטעמא דמילתא מפני שהוא מסכים לדעת רבו הרי"ף ז"ל כמ"ש ה"ה ד"ה וכן המזנה וכו' ע"ע ולמ"ש בדין היפ"ת ראיתי למרן כ"מ בה"מ שעל מ"ש רבינו שצריכה להמתין צ' יום כתב ז"ל שם ירח ימים ל"י רשב"א אומר צ' יום ירח ל' ימים ל' ואח"כ ל' מתקיף לה רבינא אימא ירח ל' ימים ל' ואח"כ כי הני קשיא ואע"ג דלא פסקינן כרבינא וכו' מ"מ מאחר דלדידיה בעי ק"ך יום פסקינן כרשב"א דאמר צ' יום דהא רבינא מודה דבעינן צ' יום וכו' ע"כ וקשה דמדברי רבינו שם נראה שפסק כת"ק דאמר ירח ל' יום אלא דבעי תו שני חדשים משום גזרת חז"ל להבחנה וכו' שכ"כ וצריכה להמתין ג"ח חדש של בכיה ושני חדשים אחריו וכו' הרי שכתב להדיא חדש של בכיה ותו לא והיינו כת"ק ותו דאם איתא נילף מינה להבחנה וכו' וזה לא מצינו בתלמוד דילפינן זמן ההבחנה מיפ"ת שוב ראיתי להמש"ל שם שעמד בזה וגם הוא כתב בפשיטות שרבינו פוסק כת"ק וק"ל:

ואפילו גר ואשתו וכו' כדי להבחין וכו'. מדיהיב האי טעמא דכדי להבחין והוא מהגמרא ולא אמר סתם והוה משמע דל"פ רבנן מינה יש ללמוד דאם היתה מעוברת להדיא א"צ להמתין דאזלא לה טעמא דכדי להבחין ובס' מש"ל הביא ספק זה ונראה שנחלקו בו גדולי הדור שבאותו זמן ודעת הר"א רוזאניס ז"ל כמ"ש תלי"ת:

הלכה כב

וכן המזנה וכו'. לכאורה היה נראה דזה לא נאמר אלא בישראלות דסתמן אינן פרוצין ואריא דאיסורא רביעא עלייהו נמי וכסיפא להו מילתא טובא אם תתעבר ותלד אבל בגיורת שכשהיתה בגיותה לא כסיפא להו מילתא ולא מפקדי ואדרבה בעלמא אמרינן סתם גויה זונה היא א"כ צריכה להמתין כדינה אמנם ה"ה ז"ל לא רצה להבין כן וכמו שנתבאר בדין כ"א ועמ"ש שם:

הלכה כד

המארס בתוך ל' יום. פ' החולץ (יבמות דף ל"ז) אתמר קדשה בתוך ג' וברח פליגי בה רב אחא ורפרם ח"א משמתינן ליה וחד אמר ערוקי מסתייה ופרש"י ערוקיה מסתייה לא בעייא למכפייה דלכתוב גט דגלי אדעתיה דלא בעי לכנוס עד זמנו ע"כ. משמע מדבריו דלמ"ד משמתינן ליה היינו כדי שלא יכנוס דאין לומר דמשמתינן ליה עד שיגרש דא"כ הו"ל לפרושי הכי בחלוקה דמשמתינן ליה ואף שיש מקום לדחות זה מ"מ הכי מסתברא דלא לאפושי במחלוקת דאם נימא שהמחלוקת אינו אלא כדי שלא יכנוס הו"ל מחלוקת אחד לבד דח"א אפילו שברח משמתינן ליה וחד אמר דכיון שברח ודאי דאין דעתו לכנוס

משא"כ אם נאמר דלמ"ד משמתינן ליה היינו לכופו להוציא למ"ד ערוקיה מסתייה אין לכופו הו"ל מחלוקת בתרתי בשמתא ובגט כמבואר ודעת רבינו נראית כן שהרי סתם דבריו ולא עוד אלא שאפי' בכנס כתב דמפרישין וכו' ולא הצריך גט כלל וכ"נ שהבין ה"ה ז"ל וידוע שהראב"ד ז"ל השיג על רבינו לפי שיטתו דמפרש שהנדוי הוא כדי להכריחו לגרש וכפשט דברי רש"י ז"ל וכבר ה"ה הליץ בעד רבינו אך לא נרגש מאותה שכתב הראב"ד ממתני' דהבע"י בתוך שלשה חדשים ונמצאת מעוברת אם אין הולד של קיימא יקיים ולא קתני יוציא התם מפני דהיא יבמה ואם יתן לה גט נאסרה עליו עכ"ל. דצריך ביאור מה היתה כוונתו שהרי הכונס את יבמתו ושוב הוציאה בגט הוא מותר גמור להחזירה כדאיתא התם דף ל"ט ויליף לה מקרא דולקחה לו לאשה כיון שלקחה הרי היא כאשתו לכל דבר כלומר דכשם שאשתו אף שהוציאה יכול להחזירה כך יבמתו הדין כן ואיך כתב הראב"ד דאם יתן לה הגט נאסרה עליו גם מרן ז"ל כתב עליו דלא הבין דבריו מכח בקיאות זה. אך נלע"ד פשוט דכוונת הראב"ד אינו אלא במציאות זה דמתניתין שכנסה כשהיתה מעוברת והקשה על עצמו דאמאי לא תיקנו חז"ל שיוציאנה בגט תכף ומיד שנתגלה שהיא מעוברת ולזה תירץ בטוב שאם היה מוציאה בגט בזמן ההוא היתה אסורה עליו עולמית (כיון שהגט במקום חליצה קאי) דהו"ל פוגע באשת אח וכ"פ רבינו פ"א דהל' יבום דין כ' דחליצת המעוברת לא שמה חליצה וביאת המעוברת לא שמה ביאה וכיון שכן הרי עדין לא נתייבמה ולא נחלצה וכשמגרש אותה פשיטא שנאסרה עליו מן הדין אבל במיבם את יבמתו כפי הדין וקנאה קנין גמור בהא לא איירי הראב"ד ז"ל דודאי אף אם גירשה היא מותרת לחזור לו אך מרן ז"ל מכח שהראב"ד ז"ל סתם דבריו וכתב התם מפני שהיא יבמה וכו' נתן מקום לטעות דעל כל סתם יבמה קאמר ולזה לא הקשה עליו בכח אלא כתב דלא הבין דבריו וכו' וא"צ למ"ש המש"ל והפר"ח ז"ל דמרן ז"ל לא דק וכו' דאין ספק שכל יקר ראתה עינם אך ראיתי להרל"מ ז"ל שנראה שלא היו לפניו דברי מרן ז"ל ורצה לזווג ההיא דר"א ור"מ לדברי הראב"ד ז"ל וההיא דר"א ור"מ אינו אלא קנסה דרבנן ודו"ק:

הלכה כה

וכן גזרו וכו'. כבר ידוע מ"ש מרן ז"ל דאמאי פסק רבינו משום דחסא וכו' כיון דדחיא ליה וכו' ותירץ וכו' והנה מלבד מ"ש ז"ל אם באנו לדייק בדברי התלמוד נראה דכל הנך קושיות דמקשה תלמודא אינו אלא דרך שקלא וטריא דאל"כ תקשי ודקארי לה מאי קארי לה שהרי מתחילה הקשה אשמא תעשה עוברה סנדל אי הכי דידיה נמי אי למ"ד במוך במוך אי למ"ד מן השמים ירחמו מהש"י ה"נ אי למ"ד במוך במוך אי למ"ד מהש"י מהש"י

אלא משום דחסא א"ה דידיה נמי דידיה חייס עלויה ה"נ חייס עלויה אלא סתם מעוברת למניקה קיימא דילמא אעברא ומעכר חלבא וקטלא ליה א"ה דידיה נמי דידיה ממסמסא ליה בבצים וחלב דידה נמי ממסמסא ליה בבצים וחלב לא יהיב לה בעל וכו' ע"כ וכיון שהקשה לו מתחילה דידיה נמי וכו' לא היה לו לתרץ באופן שיקשה עליו דידיה נמי אלא ודאי דדרך חריפות בעלמא קאמר וההיא דחסא קיימא משום דכי פריך עלה ה"נ חייס עלויה אף שרש"י ז"ל פי' שאין אדם מתכוין להרוג הנפש מ"מ עינינו הרואות דאף שאינו מתכוין להרגו לדעתו מ"מ אינו חס עליו כמו בנו ואדרבה מאיס עליה ואף שאינו מתכוין להרגו מ"מ אינו חושש לו לחוס עליו וליזהר בדבר שלא למעכו בשעת תשמיש משא"כ בבנו ממש דודאי הוא שם לבו ודעתו עליו וזה דבר מבואר כשמש ועוד י"ל דהתירוץ שמתרץ סתם מעוברת למניקה קיימא כלומר וטעם המעוברת משום ההנקה וכו' הוא תירוץ דחוק שהרי בברייתא קתני לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו משמע דטעם המעוברת אינו משום ההנקה וזהו טעמו של רבינו ג"כ שלא פסק כן אלא בטעם המעוברת עצמה שמא יזיק לולד וסיים שאינו מקפיד על בן חבירו כלומר דאף שאינו מתכוין להרגו לדעתו מ"מ אינו מקפיד כלומר אינו שם לבו ודעתו על דבר זה ודרך הנאתו הוא דעביד:

ומיניקת שמא יתעכר החלב והוא אינו מקפיד לרפאת החלב וכו'. לפי דברי הגמ' הנ"ל שאמרו דממסמסא ליה בבצים וחלב נראה שהכוונה על הולד שמאכילתו בצים וחלב לחסרון החלב שלה שנעכר אמנם רבינו נראה שהיה גורס דממסמסא לה דקאי להאשה המניקת אף שבזמנינו לא מצינו ולא שמענו שום רפואה לעיכור החלב שלא יזיק לולד שהרי ידוע שעיכור החלב הוא מחמת הולד שבמעיה שהוא ניזון מדם וסתה ומחמת זה נחסר ונעכר חלב האם דידוע דהחלב הוא מתהווה מדם וסתה ג"כ ואיך שיהיה רבינו היה רופא מובהק וידע שיש לו רפואה והכי מסתברא טפי דלפעמים תתעבר בעוד הילד קטן הרבה שבדרך טבע א"א לו לחיות ע"י בצים וכו' משא"כ אם נאמר שהרפואה היא לחלב האם עצמו אתי שפיר אף שבגמ' לא הזכירו אלא חלב ובצים ואין להקשות להההיא דרב ביבי דג' נשים משמשות במוך וכו' מניקה שמא תתעבר ותגמול הילד וימות ואם איתא הרי יש לו רפואה לשלא ימות די"ל דאפשר שלא יזדמן לה וביני וביני יסתכן הולד:

הלכה כו

כמה הוא זמן ההנקה כד"ח. מדקאמר כד"ח ולא שתי שנים משמע דאין חדש העיבור בכלל ומ"מ יש מהפוסקים דס"ל שחדש העיבור בכלל עיין להרב"י סי' י"ג ואין להקשות

דכיון דאחר כד"ח אמרו בגמ' דהו"ל כיונק מן השרץ א"כ הי"ל למפסק לחומרא דאין חדש העיבור בכלל די"ל דה"ד כשפירש וק"ל:

הלכה כז

כשם שאסור וכו'. ברייתא בכתובות דף ס'. ולמ"ש @04אפילו נתנה בנו למינקת וכו'. ובגמ' התירו לפי ריש גלותא ורבינו לא הזכיר היתר זה וכבר כת' ה"ה ז"ל דגם הרי"ף לא הזכירו ושהם סבורים שאינה הלכה או שלא אמרו אלא בדריש גלותא בדוקא וכו' ע"כ. ועוד נראה משום דסתם ברייתא דהיתה רדופה וכו' משמע מינה דאין שום חילוק בדבר שהרי גזרו אפילו בזקנה או אילונית או עקרה לענין הבחנה כמ"ש רבינו לעיל דין כ' ודימו שם דין ההבחנה לגזירת הכ"ד חדש וכיון שכן אין נראה לחלק כלל ודע שהרב"י ז"ל סימן י"ג הביא סברת הרא"ש ז"ל שכתב דאשה שיש לה חלב להניק את בנה אפילו לא הניקה לא פלוג רבנן וכו' אבל אשה שיש לה צימוק שדים ואינה מניקה בשום פנים אותה ודאי לא מקריא מיניקה וא"צ להמתין וכו' ע"כ וכ"כ הריב"ש בתשו' סי' תס"ב ע"כ. ובספר ידי אליהו ז"ל נתקשה בלשון זה וכתב שחיפש בכל אותה תשובה והסמוכה לה ולא מצא דברים אלו בהריב"ש אדרבה באותה תשובה כתב וכיון דמעוברת גרושה צריכה להמתין אע"ג דליכא למיחש לסכנת ולד משום דלא פלוג רבנן במעוברת שנתנה בנה למיניקת וגם שאינה רגילה להניק צריכה להמתין דלא פלוג רבנן ע"כ הרי בהדיא כתב באינה רגילה להניק דלא כהרא"ש ז"ל שצריכה להמתין דלא פלוג רבנן וכו' ע"כ. ובסוף דבריו כתב דהריב"ש חולק על הרא"ש שהרי בהדיא כתב בסי' הנז' במעוברת שנתנה בנה למיניקה וגם שאינה רגילה להניק צריכה להמתין דל"פ רבנן וכנראה דאשתמיט ממרן דברי הריב"ש אלו עכ"ל ולעד"ן הדבר פשוט שכל יקר ראתה עינו של מרן ז"ל ולא אשתמיט ליה הך מילתא כלל תדע שהרי שם הביא כתוב בתשובת הרא"ש סי' תס"ב דאשה שמת בעלה והניחה מעוברת וילדה ולא הניקה את בנה שגם זו צריכה להמתין כד"ח דכיון שזו נאסרה משום מעוברת חבירו וכו' אפי' נתנה בנה למיניקה אח"כ איכא למיגזר אטו לא נתנה ומשמע מדבריו שם ובסי' י"ג דה"ה לגרושה שילדה ולא הניקה את בנה וכתב בסוף דבריו ומה ששאלת איך נוהגים כאן וכו' עכ"ל. ואלו הדברים הם דברי הריב"ש בעצמו שהזכיר באותה תשובה ואיך כתב עליו דאשתמיטיתיה והרי הזכירה למעלה ולמטה (אף שמ"ש ומשמע מדבריו וכו' הוא מגומגם דהרי בהדיא כתב כן הריב"ש ז"ל שם והכנה"ג ז"ל שם תמה על זה ע"ש) ומזה יתבאר לנו שמ"ש הרב"י לעיל וה"נ הריב"ש היינו לעיקר דברי הרא"ש דבאשה הראויה להניק אף אם לא הניקה ל"פ רבנן ומינה נמי יש ללמוד דבאינה ראויה להניק כלל דהיינו

שצמקו דדיה גם הריב"ש מודה לו שהרי לא אסר אלא כשאינה רגילה להניק או מחמת תענוג או שמזיק לה וכו' אבל בצמקו דדיה דכ"ע ידעי דאין לה חלב כלל בהא לא איירי הרב כלל ופשיטא דמשמע מדבריו דבהא אין לגזור ומ"ש במעוברת שנתנה בנה להניקה לא קאי אלא למה שכתב שם שהסכימו האחרונים ז"ל דמניקה שמת בעלה לאו דוקא אלא הוא הדין לנתגרשה וכן נמי מעוברת שנתגרשה ואף על פי שאבי הבן קיים וכו' ואין להתעקש בדברים אלו ולומר דגם צמקו דדיה בכלל זה ולשוויה מרן מאור הגולה כטועה בדבר משנה חלילה:

הלכה כח

עבר ונשא וכו' יוציא בגט וכו'. ולא דמי לכנס בתוך תשעים יום שכתב בדין כ"ד דסגי בהפרשה בעלמא דהתם שהוא זמן מועט אין לחוש משא"כ במעוברת ומניקה שזמנן ארוך כד"ח יש לחוש ובעי גט עכ"פ א"נ יש לומר דהבחנה שאין שם פקוח נפש סגי ליה בהפרשה אבל במעוברת ומניקה שיש שם סכנת הולד כנז"ל לא סגי בהפרשה ובעי גט ולמ"ש דכיון שנשא וברח ולאחר זמן בא וישב עם אשתו אין בכך כלום נראה דלאחר כד"ח קאמר שחזר שאם קאמר שחזר תוך כד"ח היכי מצי לכתוב דאין בכך כלום הא צריך הוא ליתן גט עכ"פ כמו שהקדים ז"ל אלא ודאי לאחר כד"ח קאמר והנה הרב המגיה ז"ל כתב לפי דעת הר"א שכתב למעלה שבכונס תוך ג"ח אפילו ברח כופין אותו להוציא כ"ש שכופין אותו להוציא אבל רבינו סבר דבכל גוונא ערוקיה מסתייה עכ"ל פירוש לדבריו כנז"ל דבהבחנה אין כ"כ חומרא שאין שם פקוח נפש ואפילו הכי לא סגי ליה להר"א בברח אלא כופין אותו ליתן גט מכ"ש בנשא מעוברת ומניקה דאיכא סכנת הולד פשיטא שכופין אותו להוציא לדעתו ז"ל אלא שיש לומר אם איתא אמאי לא השיגו הר"א לרבינו גם בכאן ומדשתק לו י"ל דבזו הודה לדבריו ואמאי לא נימא דהר"א ז"ל כשיטת הר"י מאורלינ"ש קאי שהביאו התוס' ז"ל בפרק החולץ (יבמות דף ל"ו) ד"ה ולא קתני וכו' וז"ל והר"י מאורלי"נש הורה מטעם זה באחד שקדש מינקת חבירו שלא להצריך גט אלא הפרשה בעלמא אפילו לר"מ כיון דבלאו הכי אסירא ליה דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ודוקא בנשא הוא דאמר הכא דבעיא גיטא אע"ג דבקדש תוך ג' וברח אי לאו דערוקיה מסתייה הוה צריך ליתן גט במעוברת ומניקת חבירו לא החמירו עכ"ל הרי דדעתו ז"ל דאף דבהבחנה הוה בעי גטא במעוברת ומניקה אין צריך גט מטעם דכלה בלא ברכה וכו' א"כ אמאי לא נימא דגם הר"א ז"ל קאי בשיטתיה דדוקא בהבחנה כופין לגרש אפילו בקדש כ"ש בנשא אבל במעוברת ומניקה לא החמירו ואתי שפיר שלא השיג על רבינו בדין זה כלל. וגם מצאתי להטור ז"ל דקאי בשיטה זו עיין עליו הן אמת דדעת רבינו

אינה כן שהרי בדין הבחנה בין בארס בין בכנס לא חייב להוציא ובברח ערוקיה מסתייה ולפי"ז נתקשה אצלי ג"כ לשון המש"ל שאחר שהביא לשון הר"י מאורלינ"ש הנ"ל במי שקדש מינקת שלא להצריך גט אלא הפרשה בעלמא ודוקא בנשא הוא דאמרינן דבעינן גט מיהו בקדש תוך ג' ס"ל דצריך ליתן גט זה דעת רבינו ז"ל ע"כ ולא ידענא מאי קאמר דנראה דר"ל שרבינו סבור כהר"י מאורלינ"ש ז"ל והלא הדבר ברור כשמש שהם חולקין דבג"ח דהבחנה כתבו להדיא שצריך ליתן גט ורבינו לא הזכיר כלל גט לעיל בדין המארס תוך תשעים יום והראב"ד הוא שהשיג עליו וסבירא ליה שצריך גט ואף אם נדחוק את עצמינו ונאמר דלאו אסיפא קאי דהיינו במה שסיים ומיהו בקדש וכו' אלא ארישא דוקא קאי בקדש מינקת וכו' אכתי כיון דרבינו פליג עליו בין בדין בין בטעם בדין דהבחנה לא בעי גט והר"י ז"ל בעי גט היכא דלא ברח ובטעם דהוא ז"ל ס"ל דמעוברת ומניקה חמיר מהבחנה דבזו הצריך גט ובזו לא הצריך גט והר"י ז"ל ס"ל בהפך דהבחנה חמירא ממעוברת כמבואר. מעתה אף אם נדחוק עצמנו לומר דקאי ארישא אכתי לא הוה ליה לומר שזה דעת רבינו כיון שדעות הם חלוקות ואף אם נאמר שהוא ט"ס וצריך לומר וזה שלא כדעת רבינו אכתי יקשה דמילתא דפשיטא היא ועוד דכיון שדין הרישא דהיינו במעוברת וכו' מודה לו רבינו לא יוצדק לומר שזה שלא כדעת רבינו:

פרק יב

הלכה א

האשה שבאה וכו'. הנה ידוע דהרמ"ך ז"ל בפי' השיג על רבינו דהיה לו לפרש והוא שאומרת תוך כדי דבור וכו' והרב המגיד ז"ל הליץ בעד רבינו וקרובה דעתו לומר דאף לאחר כ"ד מהני ע"ע ומי יכניס ראשו בין הרים הגבוהים ז"ל אמנם מכיון שתורה היא וכו' נ"ל לדייק דקתני מתני' והוא לשונו של רבינו אשת איש הייתי וגרושה אני דאם הוא אחר כ"ד הו"ל למימר גרושה אני כלומר שחזרה ואמרה גרושה אני ומדהוסיפה הוא"ו של וגרושה משמע שדרך דבריה אומרת כן הכל דכך שיחת בני אדם תכ"ד היינו שלא הפסיקה בדבריה וכיון שדרכו של רבינו להעתיק הכי העתיק לשון המשנה ומפני שלא ראה בגמרא זאת שום גילוי של תכ"ד גם הוא לא חש לבאר וגם דבדעלמא קי"ל תכ"ד כדי' דמי חוץ ממקדש ומגרש וכו' ולא מצינו חילוק בזה בין איש לאשה וא"כ הכא נמי היה לנו לומר דחזרתה אפילו תוך כדי דבור לא מהני מלבד מה שכתב הפרי' והרב"ח הביאו הרב"ש סי' מ"ז ס"ק ז' דלא נאמר כלל זה אלא בשעשה מעשה ומקדש אבל אם אין כאן אלא דברים תכ"ד כדי' דמי ע"ע מלבד זה הכא שאני שאומרת א"א

הייתי משמע לשעבר ועכשיו איני א"א נמצא שאין כאן שום חזרה לשנצטרך לתכ"ד ודע דמהריב"ל ז"ל ח"ג סי' מ"ט כתב על דברי ה"ה ז"ל שצ"ע להבין דבריו כי יש בדבריו כמה קושיות ולא זכינו לידע מה הם הקושיות וכבר הרל"מ ז"ל עמד בדברי הרמ"ך ז"ל שמתוך חריפותו ז"ל יובנו דברי ה"ה ז"ל עיין עליו. שו"ר להרב"י בש"ע סי' קנ"ב שפסק כדעת ה"ה ז"ל בסתם ודעת הרמ"ך ז"ל בשם יש אומרים ולפי הכלל וכו' דעתו לפסוק כסתם ולכן הנני מבטל דעתי מפני כבודו ז"ל א"נ יש לומר דרבינו היה גורס מודה רב הונא דאי אמרה קמאי דידי ולגרושין יהביה נהלי מהימנה מגו דאי בעיא אמרה לא יהביה נהלי והכונה מגו דאי בעייא אמרה שליח גופיה נתנו לי בתורת גירושין דאז היא מהימנה ודאי וכן גירסת הרי"ף ז"ל וכמ"ש הר"ן ז"ל וכיון שכן הדרינן לכללין דדוקא שליח מהימן כי קאמר לגירושין אתייהב נהלי אבל האשה עם בעלה גופיה הה"נ שאינו נאמן וק"ל:

הוחזקה א"א וכו'. כתב ה' המגיד ז"ל זה הוא סוף המשנה שנ"ל ואם יש עדים וכו' ובגמרא שני לשונות ע"כ. לכאורה דבריו תמוהים הם הרבה שהרי דין זה שהביא רבינו הוא מ"ש ברישא דמתניתין ואם יש עדים שהיתה א"א והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת ובהא ליכא מאן דפליג והשני הלשונות של הגמרא נאמרו על הסיפא דקתני ואם משנשאת באו עדים הרי זה לא תצא דהיינו בלא הוחזקה מתחלה אלא דמפיה אנו חיין ובזה הוא שנחלקו אי קאי גם אארישא דהיינו הפה שאסר וכו' או קאי על הסיפא דוקא דהיינו השבויה דהקילו בה ואין זה דינו של רבינו כלל. ותמיה לי מילתא איך עירב ה"ה ז"ל הדברים שאין ענינם שוה ואף אם נדחוק עצמינו כמ"ש שתי הלשונות וכו' מילתא באפי נפשה היא וכו' אכתי איך סיים דבהלכות לא נזכר זה וגם רבינו לא כתבו וסמכו להם מפני שמשמעו' אינה נאמנת בסתמא הוא שאף אם נשאת תצא ע"כ תלי תניא בדלא תניא שהרי רבינו לא הזכיר דין אם נשאת ואח"כ באו עדים כלל ובשלמא אם היה מזכירו רבינו דאם משנשאת באו עדים דאינה נאמנת הוה אתי שפיר דמכ"ש בהוחזקה א"א אבל השתא דלא אשמועינן דין משנשאת וכו' איך נלמוד אותו מדין הוחזקה א"א שכתבו ז"ל. והטור סימן קנ"ב העתיק כדין המשנה דאם יש עדים שהיתה א"א אינה נאמנת ואם נשאת תצא ואפילו אם נשאת קודם שבאו העדים וכו' אבל פסולה לכהונה ואם מת חולצת וכו' וכתב שם הרב"י כדברי ה"ה ז"ל וזה יתכן בשופי על דעת הטור שהזכיר שתי החלוקות אבל לרבינו שלא הזכיר אלא הראשונה איך שייך לומר כן כמבואר. הן אמת דאנן בדידן תקשי לן אמאי לא הזכיר רבינו דין זה דאם אחר שהתירוה לינשא באו העדים מה דינה אכן ראינו לרבינו פרק י"א דא"ב דין כ"ב פסק דמי שאמרה נשביתי וטהורה

אני והתירוה ב"ד לינשא ואח"ך באו העדים שנשבית הרי זה תינשא לכתחילה ולא תצא מהתירה ע"כ הרי להדיא פסק כמ"ד בגמרא דאסיפא דוקא קאי וכיון שכן בהכרח דגם כאן לא דמי לשבויה אף אם נשאת ואח"ך באו עדים תצא ורבינו השמיטו ואף אם נדחוק עצמינו ליישב דברי ה"ה ז"ל דמ"ש רבינו הוחזקה א"א הכוונה בין קודם שתינשא ובין אחר שנשאת וכלל השני חלוקו' של המשנה בדבור זה אכתי לא הוה ליה לכתוב ובאה ואמרה וכו' דמשמע דדוקא שהאמירה היתה אחר החזקה אלא הוה ליה לומר הוחזקה א"א אינה נאמנת סתם ואז הוה משמע בין קודם בין אח"ך וקרוב אלי שגירסת ה"ה ז"ל בדברי רבינו כגירסת הטור ז"ל ובהכי ניחא הכל ודו"ק:

הלכה ב

היה לה וכו' אף עפ"י שאין שם גט וכו'. אין לדייק מזה דלעיל יש שם גט דא"כ למה איצטריך לטעמא דהפה שאסר וכו' תיפוק ליה שהגט יוצא מתחת ידה ואין שם מערער ומ"ש שאם הוציאה גט וכו' הרי זה נאמנת כוונתו אפילו בהוחזקה א"א כיון דהגט יוצא מתחת ידה היא נאמנת אפילו בפני בעלה עפ"י מ"ש לקמיה ומ"ש כמ"ש הוא בסוף פרק ז':

הלכה ג

בא הבעל וכו'. הרמ"ך והיא השגת הראב"ד ז"ל וכבר הליץ ה"ה ז"ל בעד רבינו:

אבל אם אמר הבעל וכו' מעולם לא כתבתיו מזוייף הוא. נראה לפרש דמזוייף הוא הכוונה שהיה כתוב מתחלה כדי לתתו לה אך קודם שנתנו כתבו גט אחר כמוהו וזייפוהו ונתנוהו לה דאל"כ היינו מעולם לא כתבתיו ובטור סימן קנ"ב כתב או שהוא מזוייף ולא כתבו מעולם ע"כ נראה שהכל דבר אחד אך לשון רבינו אינו סובל פירוש זה אם לא שנפרש מזוייף הוא דקאמר מחמת שמעולם לא כתבתיו ומ"ש רבינו יתקיים בחותמיו או בעידי מסירה לא ידעתי מה מועיל קיום החתימות לטענת על תנאי היה או פקדון היה אם שנאמר דלהכי כתב או בעידי מסירה כלומר האי כדיניה והאי כדיניה תנאי ופקדון בעידי מסירה ומזוייף בקיום החותמות וק"ל:

על תנאי היה וכו'. קשה דבגמרא אמרו ומודה רב הונא דאי אמרה קמאי דידי לגרושין מהימנא מגו דאי בעיא אמרה לדידה יהביה ניהלה בעל ע"כ דמשמע דכי אמרה לדידה יהבה ניהלה בעל מהימנא אף שהבעל מערער ואומר לפקדון נתתיו לה דהיינו עיקר פלוגתייהו דרב חסדא ודרב הונא ומדקאמר ומודה רב הונא משמע דר"ח הכי סבירא ליה ואיך כתב רבינו דאינה נאמנת ונ"ל דהוא יפרש דהתם כשאין הגט יוצא מתחת ידה ולכך היא נאמנת משא"כ כשיוצא מתחת ידה דיש לחוש שהיא משקרת וסומכת

עצמה על הגט שהוא יוצא מתחת ידה אכן על הרב המגיד יש לעמוד טובא דלכאורה דבריו אין להם מובן דעל החלוקה שכתב רבינו שנפל שאינו נאמן וכו' כתב שהוציאה ממ"ש לקמן דין י"א שביוצא מיד שליח לקבלה שאין הבעל נאמן לומר לפקדון נתנו בידו וכר"ח דאמר הכי בפרק התקבל וכ"ש ביוצא מתחת ידה שאינו נאמן לומר ממני נפל וכו' ומפורש שם בגמרא דאפילו רב הונא דפליג עליה דר"ח בשליח מודה באשה עצמה וכו' ע"כ. וכמעט נראה שלא היה גורס בדברי רבינו שאם טען הבעל לפקדון או תנאי שהוא נאמן שאם היה גורס כן מה ראיה מייתי לנפל מפקדון דשליח כיון דרבינו גופיה בפקדון דאשה פסק שהבעל נאמן. עד שראיתי להרלנ"ח סי' קמ"א שתפס במושלם דלפי דברי ה"ה יש כאן טעות במ"ש על תנאי או פקדון אלא הלשון האמתי הוא אבל אם אמר הבעל מעולם לא כתבתיו מזוייף הוא יתקיים בחותמיו ומלבד כי הלשון מוטעה מצד הגמרא כפי מ"ש המ"מ גם מצד השכל הוא מוטעה כי לבטל טענת ע"ת או פקדון מה יועיל קיום החותמות וכו' ודאי טעות נפל בספרים עכ"ל הנה מ"ש מצד השכל הוא מוטעה דלענין ע"ת או פקדון מה מועיל קיום החותמות זה אינו דודאי כ"ע מודו דלא מהני כיון שגם הבעל מודה ולהכי הוסיף רבינו או בעידי מסירה דזה קאי לע"ת או פקדון וקצר במובן וכן דעת מהריב"ל סימן ה' ח"ב וכן כתב הרב"י סי' קנ"ב. ולמה שרצה להטעות אלו שתי החלוקות מדברי רבינו הדבר קשה מאד מכל שכן שהטור העתיק בדברי רבינו והרב"י שם קיים דבריו ופסקו ג"כ בשלחנו הטהור כדברי רבינו וכ"נ דכוונת ה"ה אינה אלא לתת טעם מהיכן הוציא רבינו ההיא דנפל שהיא נאמנת כיון שהגט יוצא מתחת ידה לא הוה לנו להאמינה דסומכת את עצמה על זה ולכך הוצרך להביא מההיא דפקדון דשליח וכו' משא"כ בפקדון דהאשה עצמה או תנאי פשיטא ליה דאינה נאמנת דמכיון דיוצא הגט מתחת ידה יש לחוש כנז"ל וכעין זה כתב כנ"הג ז"ל ע"ע:

הלכה ד

באה היא ובעלה וכו'. מבואר הדבר דדוקא באומר לא גרשתיך אינו נאמן אבל אם אומר טענה אחרת כגון פקדון היה או על תנאי היה נאמן כמ"ש לעיל וכמ"ש פ"ד מהלכות אישות ועמ"ש דינא דחיי דף ס"ז:

הלכה ה

אמר הבעל גרשתי וכו'. כתב ה"ה ז"ל מסקנא דגמרא פי"ג שחוששין לה ע"כ והיינו מדאמרינן התם אמר ליה רבא לרב נחמן בר אמי חוש לה ופירש רשב"ם חוש לה כאביי ותאסר לשוק וכו' ומהכא שמעינן דבעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן ע"כ ומשמע דסתמא קאמר דבין להבא בין לשעבר שמשעה שגירשה לפי דבריו תהא ספק מגורשת

אמנם ראיתי להרב"ש סי' קנ"ב שכת' וזה לשונו ומסוגיא דהש"ס נראה הא דחוששין לדבריו והיא ספק מגורשת דוקא כשיש לו מגו היינו כשאומר גירשתי היום אבל אם אומר גרשתי מאז ומקודם אינו נאמן כלל ומלשון הרמב"ם והטור אינו מובן כן אלא לעולם חוששין לדבריו וצריך לומר וכו' ע"כ. ולעד"ן הדבר פשוט דכי קאמר אביי לשנויי ניקום ונסמוך הכוונה שאין לחלק בין להבא ולשעבר כלל ומכיון דרבא הסכים לחוש לדברי אביי נראה דסתמא קאמר ואף שמצינו לרבינו פרק י"ב מהלכות עדות שפסק כההיא דאיש פלוני בא על אשתי וכו' דפלגינן דבוריה מ"מ הכא לא חילק בדבר ומשמע דאף לשעבר קאמר וק"ל. עוד כתב הרב המגיד ז"ל וכתב רבינו אפילו הודית וכן נראה ודאי דההיא דהתם ודאי דמודה היא דאי במכחשת פשיטא שאינו נאמן שהיא עצמה משויא נפשה חתיכה דאיסורא וסתמא דמילתא ג"כ במודה לדבריו הוא וכו' ע"כ. האי וסתמא דמילתא וכו' נראה יתר דמכיון שהכריח בהכרח שצ"ל כן מכח פשיטא מה צורך להוסיף דסתמא דמילתא משמע כן כיון שיש לנו הכרח לומר כן אלא שי"ל שהוצרך לזה להכריח מה שסיים שאם היה מכחישה וכו' ודו"ק. ובנוסחאות שלפנינו דפוס ויניציאה כתוב בדברי רבינו או בגט בטל גירשה והיא אינה יודעת כובד האיסור שלה וכו' ונוסח הטור סי' קנ"ב בדברי רבינו או גירשה בגט פסול והיא אינה יודעת ושמא תעיז פניה וכו' ובשתי נוסחאות כתיבת יד מצאתי שכתוב בהם או בגט בטל גירשה או שמא תעיז פניה בו מפני שהוא מאמינה והיא אינה יודעת כובד האיסור ע"כ. וקרוב לגירסא זו היא גירסת המג"ע ואף שלפי האמת הכל הולך למקום אחד מכל מקום גירסת הטור נראית עיקר שאין כתוב בה שהיא אינה יודעת כובד האיסור אלא והיא אינה יודעת סתם שהכוונה שאינה יודעת שבעלה טעה בזה או שעשה כן כדי לקלקלה ולגרסתינו שכתוב בה והיא אינה יודעת כובד האיסור תקשה תרתי חדא דמאי אריא שכתבו בדין זה ולא כתבו בדינים אחרים ששייך זה ועוד דאנן קי"ל אתתא דיקא ומנסבא וכולן יודעות שאם היא עדיין א"א אסורא לינשא ועוד מאי נ"מ שהיא תדע הרי דבר זה מוטל על הדיינים לא על האשה ואין להקשות דלפי זה למ"ש רבינו לעיל דהאשה שאמרה לפני בעלה גרשתני והוא אומר שלא גירשה שהיא נאמנת ואמאי לא נימא דשמא בגט בטל גירשה ולכך אומר שלא גירשה כלומר שהוא יודע שעדיין לא נתגרשה דיש לומר דא"כ הוה ליה לפרש:

הלכה ו

שנים אומרים וכו' מפני שהעדים סומכין אותה וכו'. הם דברי רבא בפרק האשה שנתארמלה (כתובות דף כ"ב) ואף שרבינו פסק כרב אסי דהיא המסקנא שם וכמ"ש

בדין הבא מ"מ נראה פשוט דלא פליג ארבא בהא ומ"ש רבינו כאן אפילו הבעל עומד וכו' משמע שהבעל עומד ואומר שלא גירשה וא"כ קשה דמאי אפילו לשנאמר שהיא בחזקת א"א אדרבה משום היא גופה שהבעל אומר שלא גירשה מפני זה הדין נותן שתהא בחזקת א"א ובדפוס מג"ע מצאתי שכתוב שם אפילו הבעל עומד ואומר שלא גירשה והיה נראה לכאורה שהיא גירסא יותר נכונה שאף ששניהם מודים שנתגרשה אפ"ה עדיין היא בחזקת א"א מכח העזה אך מצד דברי רבא בגמרא לא משמע הכי שהרי אמרו שם מתה אינה יכולה מכחישתו גירושין יכולה מכחישתו ופירש"י אם יבוא ויאמר לא גירשתיך היא תאמר גירשתני ע"כ והוא פשוט לכן נראה דכח האפילו הכי הוי אלעיל דפסק רבי' דכי הודית לו שהיא נתגרשה אינם נאמנים משום דאפשר שנתכוון לקלקלה וכו' וכשהיא מכחישתו כתב לעיל שהיא נאמנת א"כ גם כאן הייתי אומר דכיון שהיא מכחישתו תהיה נאמנת שהרי אלים כח ההכחשה בזה משום דאין אשה מעיזה כנ"ל קמ"ל דאפילו הכי אינה נאמנת אלא אדרבה היא בחזקת א"א:

ואפשר שתעיז פניה וכו'. זה הלשון לא נאמר בגמרא אלא סתמא אמרו מעיזה ולדברי רבינו שהוסיף שהולד ממזר דמשמע שהוא ממזר ודאי לא היה לו לכתוב לשון ואפשר דלפי לשון זה נמשך הדין שהולד ספק ממזר וגם הדין הזה שהולד ממזר ליתיה בגמרא התם ואולי די"ל דלפי שכבר הקדים דהרי זה בחזקת א"א גמורה כתב דהולד ממזר כלומר ממזר ודאי וכפי זה אין קפידא אם כתב

לשון אפשר שכן הוא לפי האמת:

הלכה ז

וכן אם אמרה איני יודעת וכו'. הוציאו ממ"ש בגמרא היא גופה באשם תלוי קיימא ותירצו באומרת ברי לי משמע שאם אומרת שאינה יודעת הרי היא באשם תלוי ומפני זה כתב רבינו שהולד ספק ממזר אלא דק"ק דלפי מ"ש למעלה דהרי זה בחזקת א"א גמורה אפילו באומרת ברי לי שגרשני הולד ממזר ודאי מכח שהיא מעיזה אף דלפי האמת אינה אלא ספק הכא שאינה יודעת כלל אם נתגרשה או לא כ"ש שנחזיק אותה בא"א ואפשר עמ"ש התוס' שם דחזקה דאיתתא דייקא ומנסבא מרעא לה לחזקה זו ע"ע:

הלכה ח

שבני אדם עשויין וכו'. וה"ה לענין קדושין כמ"ש בגמרא ופסקו רבינו פ"ט מהל' אישות דין למ"ד:

הלכה ט

האשה שלא הוחזקה וכו'. הקדים זה כלפי הולד דאף דאם נשאת תצא אין לגזור על הולד שיהא ממזר ודאי אף שבאמת עדיין י"ל בהפך ממ"ש הרי שניהם מעידים שהיא א"א ועמ"ש רבינו ואם נשאת תצא בהשגות אמר אברהם ובקדושין כה"ג אם נשאת לא תצא וכתב ה"ה כבר ביאר רבינו דין הקדושין פ"ט מהלכות אישות דין ל"א ולא היה לו להזכיר דין קדושין בהלכות גירושין ע"כ ומדכתב ולא היה לו להזכיר נראה קצת דכוונתו על רבינו. אך אין נראה כלל דאיך נאמר שכוונת הרב בהשגות לומר שרבינו היה לו להזכירו בהלכות גירושין זה לא יתכן דאף שבברייתא נשנו יחד מכל מקום כתבם רבינו כל אחד במקומו הראוי אלא שצ"ל שכוונת ה"ה ז"ל שלא היה להראב"ד ז"ל להזכיר דין קדושין בהלכות גירושין אך מכל מקום עדיפא מינה הוה ליה לכתוב שכבר השיגו הראב"ד בזה שם ע"ע דכוונתו כאן כמ"ש שם ממ"ש ודו"ק ובשו"ת בתי כהונה דף ג' ראיתי שרצה לידחק בפירוש כוונת הראב"ד יע"ש:

הלכה יא

שליח קבלה וכו'. כבר נתבאר בדין ג' ומ"ש וכן אם היה הגט יוצא מתחת ידי האשה וכו' לכאורה נראה מיותר דהרי הוא נלמד מכ"ש מדין הקודם שאפילו שהאשה שותקת או שאינה לפנינו אנו מאמינים לשליח מכ"ש כשהאשה אומרת ג"כ שנתגרשה אך י"ל דהוצרך להשמיענו אף שאין הגט יוצא מיד השליח דמה שאנו מאמינים לשליח היינו מפני שהגט יוצא מתחת ידו והשתא שאינו יוצא מתחת ידו הוה אמינא דאינו נאמן ומה שהוא יוצא מתחת ידי האשה אינה ראיה דקרובה היא אצל עצמה ולגבי הבעל אינה נאמנת כמ"ש בדין ג' קמ"ל דאפילו הכי אנו מאמינים לשליח ולהכי דייק לכתוב שהשליח נאמן על זה והאשה מגורשת:

הלכה יב

אבד הגט. מסתמיות דברי רבינו נראה דבשליח קבלה קאמר ומן הדין שכתב למעלה שליח קבלה שהוציא הגט וכו' וכן אם היה הגט יוצא מתחת ידי האשה וכו' ועפ"י זה נמשך מ"ש כאן אבד הגט וכו' אך מהגמרא לא משמע כן דפריך וליהימניה דאמר רבי חייא בר אבין אמר ר"י הבעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן ותריץ דקאמר גירשתי וכו' ואם הוא שליח קבלה הרי כיון שהגיע הגט לידו נתגרשה האשה והרי הוא אומר גירשתי להדיא וזה נראה שהוא הכרח רש"י ז"ל שפירש שם דשליח הולכה קאמר למוסרו ליד האשה וכן זכיתי וראיתי להרב"י בסי' קמ"א ושם הביא דר"יו שכתב להדיא בשליח קבלה והרב"י כתב דלא דק והרב"ח ז"ל שם הליץ בעד ר"יו דלפי המסקנה ה"ה בשליח

קבלה דהו"ל ספק מגורשת יע"ש ולעד"ן קשה עליה תרתי חדא דא"כ הו"ל לר"יו לפרש דבין בשליח קבלה בין בשליח הולכה הו"ל ספק מגורשת דאיך יתכן שהניח דבר האמור בגמרא ויחדש לנו דין שלא נזכר בגמרא ותו כיון דסתמא דתלמודא ס"ל בפשיטות דבעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן תו לא מצינן לאוקומה בשליח קבלה כלל. אכן עדיין יש לישב עם ההוא דאמרינן בפרק יש נוחלין והביאו רבינו לעיל דין ה' שהבעל שאמר גירשתי את אשתי אף שאינו נאמן להתירה להדיא מ"מ הויא ספק מגורשת וכיון שכן סוגיין דהכא תתפרש או דספקא הוא דקאמר או דלא קי"ל כהא מכח ההיא דפרק י"נ ולפ"ז הנה מקום גם לדברי רבינו ז"ל שסתם הדברים הגם דאכתי י"ל דממ"ש רבינו ואפילו אמרה האשה בפני נתנו לו לגירושין ונתנו השליח לי וכו' מדקאמרה ונתנו השליח לי משמע דבשליח הולכה קאמר שצריך הוא ליתנו בידה עכ"פ:

הלכה יג

שליח קבלה וכו'. מבואר מעצמו כיון שהגט יוצא מתחת ידה ואין שום אחד מערער נאמנת:

הלכה טו

מי שהוחזקה וכו' ושלום בינו לבינה וכו'. לא ידעתי למה העתיק זה דהא בגמרא אמרו דאגב דנקט קטטה נקט שלום ורבינו שלא הזכיר כאן דין קטטה אלא בריש פרק י"נ מעתה לא היה צריך להזכירו ואולי שלא רצה לשנות מלשון המשנה ומה שנתן רבינו שני טעמים בדבר משום קלקול ומשום דהוי דבר שעשוי להגלות ובגמרא לא הוזכר אלא טעם ראשון נראה שלמדו מדין עד אחד שאמרו כן בפרק האשה רבה דף ס"ג גבי עד אחד ביבמה שהוא הדין שהזכיר רבינו וכן אם בא עד אחד וכו' שהדבר עשוי להגלות וזו היא כוונת ה"ה ז"ל שכתב בפרק האשה רבה אלא שחסר בלשונו וצריך לומר ומ"ש אפילו עבד וכו':

הוחזקה וכו'. ופשטן של דברי רבינו נראה שפסק בעד אחד מטעם שהדבר עשוי להגלות וכן נראה מסקנא דמלתא התם בין לל"ק בין לל"ב אמנם הריב"ש ז"ל בתשובה סימן קנ"ה מכח שהוקשה לו ההיא דפרק האשה שלום בעד אחד במלחמה ובעד אחד בקטטה דאמרינן התם דאי מהימנינן ליה מטעם דמילתא דעבידא לאגלויי מהימן ואי הוה טעמ' משום דהיא עצמה דיקא ומנסבא וענין דלא מהימן כגון דיש לה קטטה עם בעלה. אי נמי במעידה שמת במלחמה דאפשר דטעי בדדמי והיא לא דיקא ורבינו פסק לקולא בעד אחד ביבמה בפרק ג' דהלכות יבום אבל בע"א במלחמה פסק לחומרא כריב"נ דבעי שאומר וקברתיו ואי לאו ספיקא הוי ולכתחילה לא תינשא ותריץ עם דברי התוספות

שם דלעולם צריכין לטעמא דדיקא וכלהו נשי דייקי אלא דהני נשי דבעיא לן בהו לא דייקי כ"כ ובנאמנות עד אחד סמכי רבנן אתרי טעמי וכו' ומכח זה פירש דמ"ש רבינו וכן אם בא עד אחד וכו' אבבא דלעיל סמיך דאית בה תרי טעמי דיקא ומינסבא ומילתא דעבידא לאגלויי ונקט הטעם דעשוי להגלות שהוא עיקר וכו' ע"כ ויש לגמגם בדבר חדא דא"כ לישתוק מטעם זה ולא יזכיר אותו כלל אלא לימא וה"ה אם בא עד אחד (כאן חסר וחבל על דאבדין):

פרק יג

הלכה יא

כבר אמרנו וכו' כיצד וכו'. כמה מעשים הוזכרו שם בגמרא וכולהו איצטריכו לאשמועינן דכל שלא נתכוון להעיד מקרי מסל"ת ובלבד שיאמר דברים שמשמען שבדרך סיפור קאמר ורבינו שהזכיר כמה היה נאה וכמה טובה עשה עמי וכו' לדוגמא בעלמא נקטיה וכמ"ש הריב"ש סי' ש"ע וכן מ"ש ותמהנו לדבר זה וכו' דמדברי הגמרא א"צ לכל זה וכבר סיים ז"ל וכיוצא בדברים אלו וכו':

הלכה יג

וכן אם שמע מעכו"ם שאמרו הרגנו וכו'. מדכתב לשון הרגנו ונ"ט כדי להטיל אימה משמע שאם אמרו נהרג דכוונתם ע"י עכו"ם אחרים נאמנים וכן דקדק הטור ז"ל וכתב דמדברי הרא"ש ז"ל משמע דאף בנהרג אינן נאמנים ומרן ז"ל בב"י הביא הברייתא והמסקנא דבמלתא דשייכי בה עבדי לאחזוקי שקרייהו ופי' רש"י דשייכי בה כי הכא שמתפארים שהרגו בדין עבדי לשקר ולומר נהרג אפי' שלא ראוהו (אלא) יוצא לדין ומשמע לרבינו דלא מקרי שייכי בה אלא כשאומרים שנהרג ע"י וכו' ע"כ ולא ידעתי למה הביא פי' רש"י ע"ד רבי' שהרי מדכתב רש"י שמתפארים שהרגו בדין וכו' נראה שאין זה טעמו של רבינו שכתב שמחזיקין ידי עצמן כדי להטיל אימה ואם באנו לדקדק ולומר דתפארת שייך גם לעכו"ם אחרים מאותו הדת וכדי להחזיקה אז יהיה פי' רש"י כפי' הרא"ש להדיא ואם נאמר ג"כ שכוונת רבינו במ"ש להחזיק ידי עצמן דר"ל כלפי דתם מעתה גם בעכו"ם אחרים שהם מזה הדת עצמו יהיה שוה ואז רבינו לא פליג לא על פי' רש"י ולא על פי' הרא"ש ז"ל והכי משמע קצת מלשון התלמוד שלא חילקו אלא בסתם גוי מסל"ת לותמנטריסין וכו' ודו"ק:

הלכה יד

כותי שהסיח לפי תומו וכו'. כתב ה"ה ז"ל שהוציאו מההיא דפונדקית וכו' וק' דכיון שראתה הפונדקית את החברים שהיו עמו התחילה לבכות ושוב אמרו לה איה חברנו ואז השיבה להם מת וקברתיו וכן תני רב כהנא ואבא בריה דרב מניומי בר חייא פונדקית נכרית היתה ומסיחה לפי תומה היתה זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו בו ע"כ משמע שממה שאמרה אח"ך זה מקלו וכו' היינו מסל"ת שאם תאמר הבכיה שבכתה הא אין בה שום דבור ושום גילוי וכיון שכן היכי מוכח לדינו של רבינו מהא שאם מתחילה הסיח לפ"ת אף שאח"כ שאלו וכו' נקרא מסל"ת וצ"ל שאף שהבכיה לבדה אינו מעלה ואינו מוריד מ"מ כיון שאח"כ אמרה הדברים שמוכיחין על בכייתה אמרינן הוכיח סופה על תחילתה שגם הבכיה תקרא מסל"ת ונ"מ לבעלמא וכו' כדברי רבינו וק"ל:

הלכה טו

כבר הודענו וכו' אבל אם אמר העד וכו'. בשלהי יבמות ת"ר מעשה באדם אחד שבא להעיד על האשה לפני ר"ט א"ל בני היאך אתה יודע בעדות אשה זו א"ל אני והוא היינו הולכים בדרך ורדף אחרינו גייס ונתלה בייחור של זית ופסחו והחזיר את הגייס לאחוריו אמרתי לו אריה ישר כחך א"ל מנין אתה יודע שכך שמי כך קורין אותי בעירי וכו' לימים חלה ומת והשיא ר"ט את אשתו ופריך תלמודא ור"ט לא בעי דרישה וחקירה והתניא וכו' ודקדק עליו שנים שלשה פעמים וכיון את דבריו והשיא ר"ט את אשתו ומתרץ תנאי היא דתניא אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה ר"ע ור"ט אומרים בודקין וכו' ע"כ ולכאורה היה נראה פשוט שרבינו הוציא דין זה מעובדא דר"ט לפום ל"ק דברייתא שא"ל בני היאך אתה יודע וכו' דכיון שא"ל היאך אתה יודע מוכח ודאי שלא א"ל ששמע מאחרים אלא שראה או ידע ולכך א"ל ר"ט היאך אתה יודע ומזה הוציא רבינו דינו שכשאומר אני ראיתי שמת שואלים אותו וכו' ופוסק כהך ל"ק דא"צ דרישה וחקירה בעדות נשים אך אמנם ה"ה ז"ל נראה דרוח אחרת אתו שכתב ונראה שרבינו הוציא זה ממ"ש שם מעשה באדם אחד שבא להגיד עדות אשה לפני ר"ט א"ל בני היאך אתה יודע בעדות אשה זו וכו' ודקדק עמו ב' וג' פעמים וכיוין דבריו והשיא ר"ט את אשתו וא"ש שתנאי נינהו דתניא אין בודקין עידי נשים בדרישה וחקירה ר"ט ור"ע אומרים בודקין וכו' ואע"ג דקי"ל כת"ק וכו' ע"כ ל"פ אלא בדרישה וחקירה אבל לומר כיצד כ"ע מודו דאלת"ה לימא ת"ק אין בודקין כלל וכו' ע"כ הרי שלא הכריח דעת רבינו אלא מכח דלא תני ת"ק אין בודקין כלל וכיון שכן ק' תרתי חדא דמה הוצרך להביאו מכח דקדוק כיון שמגוף המעשה של ר"ט הוה יכול להכריחו ועוד דא"כ למאי נ"מ הזכיר המעשה כלל כיון שלא

הוציאו אלא מדקדוק דברי ת"ק ואפשר דהה"נ שכוונת ה"ה ז"ל להכריחו מכח אותו מעשה הראשון המוזכר בברייתא דמוכח מיניה דלא בעי דרישה וחקירה אלא משום שיש לדחות דהתם העד לא דיבר מאומה ואפשר שהאשה באה לפני ר"ט וא"ל שמצאה עד שמעיד על מיתת בעלה וכשבא העד לפני ר"ט קודם שיתחיל לדבר א"ל ר"ט היאך אתה יודע וכו' כפשט לשון הברייתא וכיון שכן אין זה ענין לדינו של רבינו באומר אני ראיתיו שמת לכך הוצרך לצרף לו לשון הת"ק וכו' אף שגם בזה יש לדחות דאגב דנקט בר"ע ור"ט דבודקין עדי נשים בדרישה וחקירה נקט נמי בדברי הת"ק הך לישנא ואיך שיהיה אכתי איכא למידק דכיון שכוונת ה"ה להכריח דעת רבינו דאף דלא בעי דרישה וחקירה מ"מ כיצד וכו' בעי מעתה למה הביא ההיא דדקדק עמו ב' וג' פעמים דמשמע דבעי למימר דהיינו הכיצד שכתב רבינו הלא מזה המעשה הוכיחו בגמרא להדיא דר"ט בעי דרישה וחקירה וזה שדקדק עמו ב' וג"פ היינו הדרישה וחקירה וכיון שכן כלפי לייא הוא. הן אמת שגם בדברי רש"י ז"ל שם נתקשיתי שכתב וז"ל דרישה בדיקה כה"ג לכוין את דבריו וחקירה באיזה יום ובאיזה שעה ע"כ וק' טובא דבגמרא הק' ור"ט לא בעי דרישה וחקירה והתניא מעשה וכו' ודקדק עליו ב' וג"פ וכיון את דבריו וכו' דמשמע דמזה המעשה מוכיח דר"ט חקר ודרש דאלת"ה מאי פריך ועוד דמשני תנאי היא ואם איתא הא הויא סברא שלישית דהרי ר"ט לפום ל"ב לא עשה אלא דרישה ואם נאמר דכוונת רש"י לפרש מאי דרישה ומאי חקירה ומלתא דפשיטא היא דכיון דר"ט דרש מכ"ש שחקר דהרי חקירות חמירי מהבדיקו' כדאיתא בפ"ה דסנהדרין דבחקירות אם אמר אחד איני יודע עדותן בטלה ובבדיקות עדותן קיימת זה אינו דכיון דעדות אשה הוא אפשר דבדרישה סגי ומוכרח שנאמר דקים ליה לתלמודא דר"ט תרתי עבד דרישה וחקירה תדע דהכי קתני בהדיא בברייתא דמייתי בתר הכי דר"ע ור"ט אומרים דבודקין עידי נשים בדרישה ובחקירה ובהכי ניחא לפירש"י ז"ל שלא נתכוון אלא לפרש אמיתות של הדברים כמבואר אך להה"ה ז"ל עדיין קשה דלמה הזכיר הא שדקדק עמו שנים ושלשה פעמים והקרוב אלי שה"ה ז"ל לא נתכוון בזה אלא להזכיר הסוגיא כולה בקיצור נמרץ ולכך כתב וכו' דקדק עמו וכו' כלומר גוף שני המעשים ושוב הביא דתנאי נינהו דתניא וכו' וזה נראה לענ"ד יותר נכון ופשוט ותמהני על הרב"ח ז"ל י"ד סי' י"ז ס"ק י"ד שעל מ"ש הטור דבעדות אשה אין צריך דרישה וחקירה וכו' כתב ז"ל מיהו כתב ה"ה ז"ל לפרש להרמב"ם דאע"ג דאין צריך דרישה וחקירה מ"מ צריך לשאול אותו ב' וג' פעמים היאך ראית שמת והכי משמע מעובדא דר"ט סוף יבמות ממה ששאל ודקדק עם העד ב' וג' פעמים וכיון דבריו אז השיא את אשתו והכי נקטינן עכ"ל. ודברים אלו מרפסן אגרי

כמבואר חדא שייחס לה"ה מה שלא כתב ז"ל ואף אם נאמר שהבין כן ממה שהזכיר ההיא שדקדק עמו ב' וג' פעמים הלא לא הביאו אלא דרך אגב ולא לומר שכן סבור רבינו דאם איתא הו"ל להה"ה לבאר או בתחילת דבריו או בסופן דבעי ב' וג' פעמים ועוד שדקדק עמו ב' וג' פעמים היינו שהחליף לו הדברים כדי לבודקו אם אומר אמת כדאיתא התם בגמרא וזה הוי דרך דרישה וחקירה ולא דרך שאלה והיותר תמוה ממה שסיים והכי משמע מעובדא דר"ט דסוף יבמות ממש כאילו הוא בקיאות חדש והן הן דברי ה"ה ז"ל ועוד דמבואר להדיא בגמרא דהך דבדק ב' וג' פעמים הכוונה להכריח דר"ט בעי דרישה וחקירה ותרי תנאי אליבא דר"ט כמבואר וכעת צל"ע. ודע דהרי"ף והרא"ש ז"ל פסקו שם בשלהי יבמות דבעידי נשים אין צריך דרישה וחקירה וכ"פ הטור בנו שהזכרנו דבריו ז"ל אמנם בקיצור פסקי הרא"ש שם כתוב דהלכתא גם בעדות אשה בעי דרישה וחקירה והוא תמוה כמבואר והקרוב אלי שט"ס הוא וצ"ל לא בעי וכו' ומסכים הולך למ"ש בפסקיו ולדברי הטור עצמו שהוא חבר קיצור פסקי אביו ז"ל:

שואלים אותו היאך ראית ובמה ידעת שמת. נראה פירושו איך ראית שמת או על מטתו או שלא על מטתו והגם שראית איזה ראיה ודאית יש לך שמת ודאי אמנם לא ידעתי מנין הוציא רבינו אלו השתי שאלות דנראה שהיה די כשיאמרו לו במה ידעת שמת א"נ היאך אתה יודע כלשון הבריית' ואולי משום שהכל הולך אל מקום אחד כי היכי דלא לימא בדדמי כמ"ש אח"ז כתב כן:

הלכה טז

כיצד ראוהו שנפל לים וכו'. בגמרא שם דף קפ"א הזכירו ההוא גברא דטבע באגמא דסמקי ופי' רש"י אגם שעומד במקומו ואינן מים חיים כמים שיש להם סוף דמו שאינו יכול לשוט על פניהם למרחוק ע"כ ואפ"ה אסיקו דכיון דאיכא גלי אימור גלי אשפלו ופי' רש"י גלי אשפלו למקום רחוק ויצא ע"כ ורבינו לא הזכירו מפני שסמך להכלל דכיון שאין רואין מד' רוחות פשיטא דמים שאין להם סוף נינהו וגם בגמרא לא הזכירוהו אלא משום מעשה דרב שילא גם לא הזכיר ההיא דמחילה של דגים מטעם זה עצמו וגם לא הוצרך להזכיר שהת"ח שוה לשאר בני אדם דכיון שסתם ודאי שאין חילוק וק"ל:

ואם נפל למים מקובצין וכו'. נראה שהיה לו לפרש אפי' שיש בבור או במערה כיפין ע"ג כיפין חלקים כמ"ש בגמרא אליבא דרבנן דהא ודאי אף לרבנן אי לא הוו דשישא דהיינו חלקים הוי אשתו אסורה ואולי דסמך עמ"ש שעומד ורואה כל סביביו וזיל בתר טעמא: @04וכן אם השליכוהו בים וכו'. ה"ה ז"ל בשם הרמב"ן והרשב"א שלא התירוה אלא לאחר יב"ח לפי שידוע שטריפה אינה חיה יב"ח וכן אמרו בירושלמי וכו' ע"כ ומרן

ז"ל כתב עליו שיש לגמגם על זה ממ"ש בר"פ א"ט דאדם טריפה חי יותר מיב"ח עכ"ל וחפשתי שם ולא מצאתי דבר זה מבואר אלא שאמרו שם דף מ"ג מקרא דישפוך לארץ מררתי דאדם חי יותר מיב"ח ודחו דאין מזכירין מעשה ניסים וכו' ומכיון שהוא מעשה ניסים אין להביא שום ראיה ואדרבה י"ל דטריפה דאדם אינו חי יב"ח אכן בדף מ"ה איתא לוי הוה יתיב בי מסותא חזיה להההוא גברא דסמרייה לרישא אמר נתמסמס מוחיה דדין מאי לאו דלא חיי אמר אביי לא שאינו מוליד ע"כ משמע דמחיי חיי אלא שאינו מוליד אך נראה דאין כ"כ ק' על הרמב"ן והרשב"א מזה דדברי אביי אינן אלא דרך דחייה וכלומר דאין מכאן דבר ברור אי חיי אי לא חיי ותדע דבב"י סי' י"ז הזכיר מרן גופיה דברי ה"ה ז"ל האלה בשם הרמב"ן והרשב"א ולא חלק עליו גם קבעו בשלחנו הטהור ע"ע ובפר"ח י"ד סי' ל"א ס"ק ז' החזיק במעוז דבטרפות השוה דאין לחלק בין אדם לבהמה וחלק על מרן ור"ת ע"ע ואין דבריו מוכרחים כמבואר למעיין גם שם כתב דמבואר בדברי הרמב"ם פי"ג מהלכות גרושין וכו' והוא פליטת הקולמוס דרבינו לא דבר מזה כלל:

הלכה יז

ראוהו שנפל לגוב אריות ונמרים וכיוצא בזה וכו'. בגמרא לא הזכירו אלא אריות וסבור רבינו דה"ה לכל מין חיות דזיל בתר טעמא ובחפירת נחשים ועקרבים כתוב מברייתא מלאה נחשים ועקרבים וכן גירסת הטור ז"ל ונ"מ למ"ש שם משום איצצא ופי' רש"י שדוחקן כשעומד עליהם ורבינו נראה דלא הוה גריס לה ולכך כתב סתם וכלומר דאף בסתם יש לחוש לאיצצא. ומ"ש רבינו או לתוך יורה רותחת פי' רש"י שהוא ע"ג האור ורבינו נראה שלא חש לבאר דמלתא דפשיטא היא שכיון שהיא רותחת פשיטא שהיא על האור אף שבאמת עינינו הרואות שטבע השמן לישאר רותח אף כשמסירין אותו מן האש וא"כ הדבר שקול כדעת רבינו:

הלכה יח

ראוהו צלוב והעוף אוכל בו. גירסתינו במשנה והחיה אוכלת בו ורבינו העתיק כן בפי' המשנה ולכך לא ידעתי למה נקט עוף ומ"ש אע"פי שדקרוהו או ירו בו חצים לא נזכר בגמרא וזה סיוע לדברי מרן שכתב דהיינו מגוייד האמור במשנה אך מ"מ אם איתא הדברים מגומגמים שלא הי"ל לכתוב אע"פי וכו' אלא היל"ל או שדקרוהו וכו' גם ממה שסיים ואם ראו עוף אוכל וכו' לא הי"ל להפסיק במגוייד אכן עכ"פ י"ל כמ"ש התוס' שם דמגוייד מדין שלשלוהו לים מצי נפיק דמן הארכובה ולמטה אין מעידין ומן הארכובה ולמעלה מעידין. שוב מצאתי לרבינו פ"ז דהלכות נחלות שכתב או שראוהו צלוב וכו' או שנדקר וכו' וא"כ י"ל דה"נ דכוותה:

כגון מוחו או לבו וכו'. ק"ק דבפי"ט דהל' רוצח דין ט' פסק רבינו דמודדין החלל מחוטמו וכאבא שאול ד"פ ע"ע דסבר דעיקר חיותיה בחוטמו מייתי קרא דכל אשר נשמת רוח חיים באפיו וא"כ למה לא הזכירו רבינו וי"ל דאין זה ק' כלל דהכא לא נחית רבינו אלא לאבר שאם ינטל לא יחיה בעולם משא"כ החוטם שאף אם ינטל יכול הוא לחיות ומאי דקאמר דהוי עיקר חיותיה היינו מצד הרוח לא מצד האבר וק"ל:

הלכה יט

ע"א אומר וכו' או שטבע בים הגדול ומת. האי ומת נראה מיותר שכבר הקדים ראיתיו שמת וכו' ואם נאמר דהך חלוקה שטבע בים הגדול לא קאי אראיתיו שכתב ברישא אלא ה"ק טבע בים הגדול ומת שאלה דברי העד ממש אתי שפיר ואף שרבינו פסק לעיל דין ט"ו דבאומר ראיתיו שמת שואלים אותו היאך ראית וכו' והכא לא פסק כן משום דהכא שאני שאם אומר קברתיו תו לא בעי מידי ואם אינו אומר קברתיו יש לחוש דקאמר בדדמי כלומר שראה לו שודאי מת ואפשר שאינו כן אך לפ"ז תקשה למ"ש רבינו לעיל דין ב' דכשיש מלחמה בעולם אפילו אמרה מת וקברתיו אינה נאמנת והכא מהימנינן לעד שאומר קברתיו ואם נאמר דעד כשר עדיף מהאשה עצמה יש לגמגם שהרי בפ"י בדין ט"ו פסק רבינו דהטעם דנאמנת האשה בעדותה שמת בעלה היינו משום דחזקה שאינה מקלקלת עצמה וכו' נראה שיותר יש להאמין לאשה עצמה מהעד שמעיד לה דמתוך חומר וכו' ועוד דכיון דבאים אנו לדון שאפשר שמעידין בדדמי הלא מבואר וידוע שיותר בקיאות והכרה יש להאשה עם בעלה מאיש אחר ואם בעדות האשה לא מהני קברתיו במלחמה משום דאפשר דאמרה בדדמי נראה דמכ"ש בעד אחר ואם נאמר עפ"י מ"ש רבינו בדין ג' דאם אמרה יש מלחמה במקום פ' ומת במלחמה לא תנשא וכו' ומשמע דאם אמרה קברתיו תנשא וה"נ נימא דאייריבכי הא. גם זה אין נראה חדא דרש"י ז"ל פי' בהא מלחמה בעולם ועוד דרבינו שסתם משמע דבכל מלחמה קאמר שוב מצאתי להרב"ח שהביא משם התוס' ז"ל דיותר יש להאמין לעד מהאשה עצמה משום דהאשה לרוב חשקה לינשא חושבת שזה בעלה ואמרה בדדמי ע"ש:

מעתה עת לעמוד בדברי מרן ז"ל שהזכיר לשון ה"ה ז"ל במ"ש ומתבאר מדברי רבינו שמים שאל"ס שא"א לעמוד על בוריו של דבר לעולם אינו מעיד העד עד שישהא כדי שתצא נפשו ולא חיישינן דאמר בדדמי וז"ש רבינו או שטבע בים הגדול וכן עיקר ע"כ ותימה על גירסא זו וכו' וכתב שראה מי שהגיה שמשל"ס שאפשר לעמוד על בוריו של דבר וגם ההגהה זו לא ניחא ליה ז"ל דא"כ מאי ומתבאר מדבריו הרי בפ"י כתבו לעיל דין (י"ו) ואם נפל למים מקובצין וכו' ועוד דאי במשל"ס קאמר היכי מסיים וז"ש רבינו

או שטבע בים הגדול לכך גירסא דידן עיקר וה"ק שמשאל"ס אינו מעיד ואומר מת אא"כ שהה כדי שת"נ ומש"ה אע"ג דלא אמר קברתיו אם נשאת לא תצא וז"ש רבינו או שטבע בים הגדול או שמת וכו' ומייתי ראיה מדכתב שטבע בים הגדול ומת דמשמע שהוא יודע שמת והיינו לפחות ע"י ששהא כדי שת"נ לכך אע"ג דל"א קברתיו אם נשאת לא תצא ובסמוך אכתוב דממקום אחר משמע כן מדברי רבינו עכ"ל. והרואה יראה שגם לגירסא זו עדיין יקשה מכמה אנפי חדא שאם לענין שאם נשאת לא תצא קאמר מאי האי דקאמר ה"ה ולא חיישינן דאמר בדדמי הרי לענין זה הך טעמא אינו מעלה ולא מוריד שטעה בדדמי נאמר בגמרא לענין אם תנשא לכתחילה אבל אם נשאת אין אנו צריכין לטעם זה כמבואר גם מ"ש וז"ש רבינו וכו' שהכוונה היא דמת שכתב ז"ל היינו לפחות ע"י ששהא וכו' א"כ איך כתב רבינו שאם אמר קברתיו נאמן הרי לא ראה אלא שהא ועוד שה"ה לא הזכיר מלת מת כלל ולזה יש לישב דמ"ש ולא חיישינן דאמר בדדמי הכוונה דלא נימא יתכן שראה הטביעה לבדה וסבור הוא שמת ודאי ובא לב"ד והעיד דאז לא מיבעיא דלא תנשא אלא אפילו נשאת דין הוא שתצא דהא לא הוי אלא ספק שקול דכמה וכמה ב"א ניצולים אם מפני שידוע לשוט ואם דאפשר שנתלה בדף או דבר אחר וניצול או שראוהו אחרים ונכנסו לתוך הים והצילוהו כאשר מעשים בכל יום לזה הוצרך לכתוב דלא חיישינן לזה אלא מסתמא אמרינן שלא אמרו בדדמי אלא ששהו כדי שת"נ ובאו להעיד ולאידך קושיא י"ל שכוונת ה"ה לפי פירוש זה דהעד שאומר מת יש במשמעותו שני פנים או שאומר שהוא יודע ודאי שמת כגון שראה אותו מושלך ביבשה ולזה אם אמר קברתיו נאמן או אפשר שכוונת העד היינו ששהא כדי שת"נ דמהני לן לשאם נשאת לא תצא וזהו מ"ש מרן והיינו לפחות כלומר מלת מת או מת ודאי קאמר או לא וכו' כנלע"ד ליישב דברי מרן הקדוש ז"ל וסהדי במרומים שנצטערתי הרבה מהדברים שפלט קולמוסו של הרב אליהו רבא דף ל"ב על מרן ז"ל בזה והחזיק במעוז הגירסא ששלל מרן ז"ל ע"ע ולעד"ן להצדיק עוד דברי מרן ז"ל כי יותר טוב לסבול זה הדוחק קל מצד הלשון מלומר הדרך אחר אשר שלל מרן ז"ל ולפחות נאמר שאם איתא פי' זה הי"ל לה"ה להזכירו למעלה בדין נפל למים מקובצין וכו' גם כשכתב וז"ש רבינו או שטבע בים הגדול הו"ל לומר וכו' כיון דמדיוקא הוא דקאמר לה גם בב"י סימן י"ז הזכיר הגירסא בה"ה סתם במשאל"ס וביאר אותה בפשיטות כמ"ש כאן ע"ע אשר מבואר יוצא דלא כתבם תלמיד טועה חלילה אלא מר ניהו זצוק"ל:

הלכה כ

וכן האשה וכו'. זאת החלוקה נראית מיותרת גמורה שכבר הזכיר זה למעלה ובס"א כ"י קדמונים נמחק כל החלוקה ומתחיל ואפי' היה כותי וכו' ונמשך לדין דלעיל אך ה"ה ומרן ז"ל גרסי לה ומ"מ הלשון מצד עצמו קשה שכתב וכן האשה וכו' שהיל"ל בא עד א' והעיד וכו' ואולי י"ל עמ"ש מרן ז"ל דמדקדוק דברי רבינו דבעינן שיעיד העד ששהא עליו כדי שת"נ ולא עלה האל"ה אם נשאת תצא ולזה דקדק לכתוב וכן האשה וכו' להודיענו שיש לה ליזהר הרבה בעדות העד וכו' אך בעיקר חדוש זה של מרן ז"ל שדקדק דמדכתב רבינו ולא עלה משמע שעמד עליו עד שלא עלה דהיינו ששהא עד כדי שת"נ דאל"כ אפי' נשאת תצא ק"ק דבהלכות נחלות פ"ז כתב רבינו וז"ל מי שטבע במים שאין להם סוף ובאו עדים שטבע בפניהם ואבד זכרו אעפ"י שאין משיאין את אשתו לכתחילה הרי יורשין נוחלין על פיהם ע"כ הרי ששם לא כתב ועלה דמניה דייק מרן ז"ל שעמד עליו עד שת"נ ומשמע שאפ"ה אם נשאת בזה העדות לא תצא שהרי לא אסר להשיא אשתו אלא לכתחילה דמשמע דבדיעבד לא תצא וחפשתי לתרץ קושיא זו ולא עלה בידי תירוץ נאות כי אם נאמר דכשם שאין עיקר מקום דין זה לא דקדק כ"כ בדבריו והכי מסתברא דהרי לא נחית התם אלא לאשמועינן חידושא גבי יורשים דאף דלגבי אשה חשבינן ליה כחי התם משום דהוי איסור כרת משא"כ גבי יורשים דהוי ממון כיון דחזקתו שמת כמת חשבינן ליה וכמ"ש שם:

וחכם שהורה וכו'. נתבאר בגמרא שאם הודה שטעה אף שכבר האשה נשאת על פיו אין מנדין אותו ורבינו לא חש לבארו דאין לך דבר שעומד בפני התשובה:

הלכה כא

מצאוהו הרוג וכו'. כתב ה"ה וכבר כתבתי בהל' גזילה ואבידה שיש מיני סימנים מובהקים ביותר שהם מן התורה בכ"מ ואף כאן מעידין עליהם וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכן מוכיח בסוגייא כאן בביאור דאמר הכא בשומא סי' מובהק קא מיפלגי דת"ק סבר שומא לאו סי' מובהק הוא אלמא בסי' מובהק לא פליגי ורבינו לא נתכוון בכאן אלא לסימנין שמחזירין עליהם אבידה ואעפ"כ אין מעידין עליהם בכאן עכ"ל. הנה הך מלתא דרבא דאיתא בפ' האשה בתרא א"ד אמר רבא דכ"ע סימנין דרבנן והכא בשומא סי' מובהק הוא דקמיפלגי וכו' משמע שכך פוסק רבינו דסי' מובהק אינו אלא מדרבנן וקשה דבפ"ג הכשיר רבינו בנקב בצד אות דמשמע דאף באיסור דאשת איש סי' מובהק הוא דאורייתא ולכאורה אפשר עמ"ש רש"י ד"ה סי' מובהק הוא ואע"ג דסימנין דרבנן כי האי סימנא סמכינן אפי' אאיסור דאורייתא ע"כ. והנה כבר ידוע מ"ש ה"ה בפרק י"ג דגזילה

ואבידה ומרן ז"ל בפרקין שלדעת רבינו ג' מיני סימנים יש א' הוי סי' מובהק ביותר כגון נקב בצד אות וכיוצא שזה אפי' באיסור א"א מהני והב' סי' חשוב כגון מדת ארכו ורחבו ומשקלו ובאלו מחזרינן אבידה אבל באיסור א"א לא מקילינן והג' הם סימנים גרועים כגון חוורי וסומקי ארוך וגוץ וכו' שאפי' אבידה אין מחזירין וכו' ע"כ. אך קשה דגבי מ"ש רבי' וז"ל הסופרים המובהקים סומכין עליהם ודנין על פיהם בכ"מ דין תורה והמדה והמשקל והמנין או מקום האבידה סימנים מובהקים הם עכ"ל. וכתב שם ה"ה וז"ל אסימנים המובהקין סומכין וכו' דין תורה פסק רבינו כמ"ד סימנין דאוריי' ובעייא היא באלו מציאות וסובר הרב ז"ל דדעת רבא דאמר את"ל סימנין דאורייתא הכי ס"ל וכו' ע"כ. וזה נראה הפך ממ"ש כאן שהרי אם הן דאורייתא למה אינן סימנים לענין א"א ותו דכיון דרבינו כתב שדנין על פיהם בכ"מ דין תורה משמע דאף לענין היתר א"א קאמר שהרי כתב בכ"מ וכן הקשה שם מרן ז"ל ולעד"ן עוד דה"ה נראה דפליג מניה וביה שם שהרי בדין זה כתב שזה שכתב רבינו סימנין מובהקין שדנין על פיהם בכ"מ היינו בעיין דסימנין דאורייתא ופסק כמ"ד דאורייתא ואילו לעיל מניה כתב דסימנין המובהקין ביותר מחזירין עליהם אבידה לד"ה דבר תורה והרי הם כעדים וסימנים החשובים כגון מדת ארכו ורוחבו באלו הוא שנחלקו בגמרא אם הם דאורייתא או דרבנן ובאמת שהם דברים קשים להולמם וכבר האריכו הרא"ם סי' ל"ח ומהרח"ש ז"ל דף ל"ב בפרט זה ולעד"ן דוחק גדול הוא לפרש דמ"ש רבינו שדנין על פיהם בכ"מ הכוונה בדיני ממונות דוקא כמ"ש מהרח"ש דמלבד דאין זה פשט הדיבור תו קשה דא"כ לשתוק מהך בכ"מ דמהיכא תיתי שלא יהיה דינו שוה לכל דיני ממונות ויותר נראה לע"ד דרבינו קאי בהא דהסימנין יותר מובהקים ובכ"מ דקאמר היינו אף לענין איסור והן הן דברי הגמרא דרהטא ואזלא דסימנין מובהקין ביותר הרי הן כעדים גמורים אלא שלענין חזרת האבידה כתב דהמדה והמשקל וכו' הם סימנין מובהקין והן ג"כ דין תורה כלומר כמ"ד סימנין דאורייתא ולזה נתכוון ה"ה ז"ל שתפס בלשונו אסימנין המובהקין סומכין וכו' דין תורה פסק רבינו כמ"ד סימנין דאוריית' וכו' כלומר דכיון שסתם רבינו דהמדה והמשקל וכו' הם סימנין מובהקין משמע דמן התורה קאמר כמו שסיים ומדלא כתב ואלו הן הסימנין מובהקין המדה והמשקל וכו' מינה אנו למדין דאף שהם מן התורה מ"מ אין נוהגים בכ"מ דדוקא לענין ממון אנו מחשיבים אותם לסימנין מובהקין דבר תורה אבל לענין איסור בעינן דוקא היותר חשובים דמ"הת הרי הם כעדים ולגבי איסור פסקינן כמ"ד סימנין דרבנן שהם דברי רבא שהביא ה"ה בפרקין ומכוון למ"ש ה"ה שכבר ביאר בהל' גזילה שיש מיני סימנין מובהקין ביותר שהם מה"ת בכ"מ והכי מסתברא דגבי איסור

א"א שהוא בכרת וחששת ממזרים בעינן סימן מובהק שהוא קרוב לודאי גמור ובהכי ניחא ג"כ כל מה שהקשה מרן ז"ל על ה"ה בהל' גזילה ודו"ק:

הלכה כב

שאינו משתנה במים אלא לאחר זמן מרובה. משמע דאחר זמן מרובה הוא משתנה. והנ"י הביאו הרב בית יוסף בסימן י"ז כתב שאינו משתנה אפי' אחר זמן מרובה וסיים שכן דעת רבינו ולכאורה הוא תמוה כמבואר אלא שי"ל או דמ"ש שכ"כ רבינו לא קאי אלא למ"ש שם דה' ימים לאו דוקא וכו' או דאפי' שכתב ז"ל הכוונה להפלגת הזמן אבל סוף כל סוף אבנים שחקו מים:

ואם שהה וכו' י"ב שעות ונתפח. כך היא גירסתינו ובנ"א כ"י קדמון כתוב ג' שעות וגירסת ה"ה ז"ל נראה שהיא טעות ומיעוט רבים שנים ומשכתב ז"ל שהרי משתנה משמע שכל שנתפח אין מעידין עליו שהרי מכח הנפיחה הוא משתנה ואינו ניכר ומעתה אף אם נתפח בתוך י"ב שעות ה"ה וה"הט ומ"ש רבינו הוא לפי טבע העולם ולשון הגמרא שאמרו וה"מ דחזייה בשעתיה אבל אשתהי מתפח תפח הכוונה לדעתו ז"ל שדרך וטבע העולם כך היא ואם גירסתינו אמיתית שכתוב בה י"ב שעות אפשר שהוא ז"ל מפרש בשעתיה ר"ל ביומו שסתמו י"ב שעות והוא ז"ל היה רופא מובהק וידע זה בדרך הטבע ופי' דברי הגמרא ע"פ סגנון הזה והנה רבינו לא הזכיר ההיא דמיא מרזו מכה ופי' רש"י שמכבידין הכאב ונופחים אותו מלבד שי"ל שסמך עמ"ש בדין ח' כמ"ש ז"ל עוד אפשר שכיון שהדבר תלוי בנתפח הרי ביאר לנו שכשנתפח הוא משתנה וא"א להעיד עליו:

הלכה כג

ראו אחד וכו'. ה"ה ז"ל נתקשה בדברי רבי' שלא נתבאר לו למה לא הזכיר ענין בבואה דבבואה האמור בגמרא נראה מפני שהוא סבור שכשתירצו בגמרא בשעת הסכנה וכו' לא חזר בו מתירוצו הראשון דחזו ליה בבואה דבבואה וכשיטת הרי"ף ז"ל שכת' וז"ל ולא חיישינן דילמא צרה היא דתנא דבי ר"י בשעת הסכנה וכו' וזה נראה ג"כ טעמו של מרן ז"ל שביקש להליץ בעד רבינו מפני שראה דברי הרי"ף ז"ל אך האמת יורה דרכו שרבינו ס"ל דלפי מאי דמתרץ דמפני הסכנה וכו' אין אנו צריכין לחששא דשד כלל וכדברי מרן ז"ל. והרל"מ ז"ל הוסיף להק' דלמה השמיט רבינו ההוא מעשה באחד שעמד על ראש ההר וכו' והלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו דהוי רבותא טפי ממצאו אדם ולא הכירוהו שכתב רבינו ז"ל וכו' ע"ש. ולעד"ן מבואר הדבר דרבינו קשיתיה בסדר המשנה דתחילה היה לו לסדר ההיא דמעשה בצלמון שמצאו אותו אלא

שלא הכירוהו ושוב היה לו לאשמועינן חידוש יותר מן הראשון שאפילו שלא מצאו שום אדם השיאו את אשתו אלא ודאי נראה שיותר חידוש הוא בלא הכירוהו ממה שלא מצאו שם שום אדם דבלא מצאו שום אדם בע"כ תלינן בסתמא שהוא הוא כיון שלא מצאו כלל ולשד לא חיישינן כלל לפי התירוץ האחרון כנז"ל אך במצאוהו ולא הכירוהו גרע טפי דהוה אמינא שצריכין בהכרח להכירו כיון שהוא לפניהם דהוי מקוה חסר לפנינו מחמת ההכרה אלא ודאי דס"ל לרבינו הקדוש דזה הוי רבותא טפי ואמטו להכי איחרו בסדר המשנה ולכך רבינו הביא זה דהוי הרבותא האמיתית ומכ"ש כשלא מצאו שום אדם וכבר כתבתי הנלע"ד בפ"ב בההיא דמושלך בבור וכו':

הלכה כד

בא אחד ואמר וכו'. עובדא דיצחק ריש גלותא שם דף ק"ך ומרן ז"ל הזכיר שתי תשובות של מהרי"ק ז"ל דבסי' קפ"ה כתב שדעת רבינו דבעינן שיזכיר שם מקומו וכו' ובסי' קמ"ז כתב דאם הזכיר שם אביו אין צריך להזכיר שם מקומו וכו' ומרן ז"ל כתב ששני תשובות אלו נראות כסותרות זו את זו ונראה דספוקי מספקא ליה למהרי"ק כוונת רבינו אי סגי כשיזכיר שמו ושם אביו או אי בעינן ג"כ שיזכיר שם עירו עכ"ל. והרל"מ ז"ל נראה שלא ראה אלא דברי מהרי"ק שבסי' קפ"ה שהרי כתב שהרא"ש ז"ל נחלק עליו וכתב דבשמו ושם אביו סגי וכתב דדברי הרא"ש נראים יותר ע"ע. ולענ"ד הנראה מפשט דברי רבינו דבחד מינייהו סגי או בהזכרת שמו ושם אביו או בהזכרת שם מקומו שהרי בדין כ"ז נראה דשמו ושם עירו סגי שהרי כתב להדיא עד שיעיד העד שהוא פלוני ויכיר שמו ושם עירו ובדין כ"ח כתב מצאו כתוב בשטר מת איש פלוני בן פ' וכו' הרי זה תנשא אשתו ע"כ נראה דבהזכרת שמו ושם אביו סגי ובהכי אין כאן סתירה במהרי"ק ז"ל. שוב מצאתי בתוספתא בפרקא בתרא וז"ל אין מעידין עליו עד שיהיו מזכירין שמו ושם אביו או שמו ושם עירו ע"כ ומדלא ערבינהו דתני שמו ושם אביו ושם עירו משמע דה"ק או שמו ושם אביו או שמו ושם עירו והן הן דברי רבינו כנז"ל ודו"ק:

הלכה כה

יצא עכו"ם וישראל וכו'. כתב ה"ה ז"ל דהרשב"א ז"ל השיב על דברי רבינו מההיא דמאן איכא בי חיואי וכו' ומההיא דאמר טבע חסא כלומר דאף שלא אמרו קברתיו מהימני וכתב עליו ה"ה וז"ל ואני אומר שאף שרבינו סבור שאין צריך הכותי המל"ת ואומר מת פלוני שיאמר קברתיו וכן מבואר בדבריו למעלה שכתב היה הכותי מסיח ואומר או לו לפלוני שמת ולא הזכיר שם קבורה וכ"כ אפילו היה הכותי הוא שהסיח לפ"ת ואמר טבע פ' בים הגדול ונשאת על פיו ולא תצא עכ"ל הקושיא מבוארת בהא דמייתי

מהא דטבע פ' בים להוכיח דבהזכרת שמו אין צריך שיאמר קברתיו ביבשה דהתם אם נשאת לא תצא משום דרוב הנטבעים מתים ומשום הטביעה דינם הכי אבל ביבשה אף בהזכרת שמו צריך שיאמר קברתיו וכ"ה במש"ל ז"ל ונדחק בתירוצו ע"ע ולעד"ן דה"ה ז"ל לא נתכוון בהא דטבע פ' בים אלא כלפי הרשב"א שהקשה על רבינו מההיא דמאן איכא בי חיואי ומההיא דטבע חסא וכו' ולכך הביא תחילה מההיא דפסק רבינו דין י"א אוי לו לפ' שמת וכו' כיון שהזכיר שמו אף שלא אמר קברתיו סגי ליה ולההיא דטבע חסא וכו' הביא דברי רבינו שבדין כ' וכוונתו להוכיח דלהיותו בים לכך אם נשאת לא תצא משום דרוב הנטבעים למיתה אבל לכתחילה לא תנשא משום דבים בעינן שיאמר ג"כ וקברתיו משום בדדמי הא ביבשה סתם דאין לנו לחוש לבדדמי אף בלא קברתיו נאמן כיון שהזכיר שמו וזה הוא מוכרח ג"כ מצד אחר כי היכי דלא תקשי מההיא דאוי לו לפ' וכו' וכיון שכלפי דברי הרשב"א ז"ל הביאו הרב ז"ל אין בו שום תפיסה כמבואר למעיין גם מתוך דברי הר"ן והריב"ש שהביא מרן ז"ל מוכח הכי שהרי כתבו דאין ספק שכל שהכותי הכירו אין צריך שיאמר אלא מת בלבד והיינו עובדא דבי חיואי ובי חסא ואפי' לדברי הרמב"ם שכ"כ הוא ז"ל וכל כיוצא בזה בפ' אחרון מה"ג וכו' ע"כ:

הלכה כז

ישראל שאמר וכו'. עיקר הדין דבעינן שיכיר שמו ושם עירו הוא מהתוספתא פרקא בתרא ורבינו הוסיף מדיליה כך וכך צורתו כך וכך סימניו דהיינו מ"ש בדין כ"א דאין סומכין על הסימנין דהיינו סימנין חשובין אבל אם העיד על סימנין מובהקין ביותר סומכין עליהם כמ"ש ה"ה ומרן ז"ל שם וכאן רמזו ג"כ רבינו במ"ש כך וכך צורתו כך וכך סימניו דסימנו דומיא דצורתו דידוע דצורתו אינן סימנין מובהקין כלל:

ועל מ"ש רבינו @04עד שיעיד וכו' ויזכיר שמו ושם עירו. ראיתי להרב"ח ז"ל סימן י"ז שהקשה דמשמע מדברי רבינו דשם עירו בעינן דוקא אבל שם אביו לא סגי ולקמן בדין כ"ח פסק ז"ל מצאו כתוב בשטר מת איש פ' בן פ' וכו' ה"ז תנשא אשתו הרי דאף שלא הוזכר שם עירו אלא שם אביו מהני ותירץ דההיא דמצאו כתוב לאו דוקא ולא נחית אלא לאשמועינן דבכי האי נמי מהני והה"נ דבעי ג"כ שם עירו ע"ע. ולענ"ד החלושה כבר כתבתי למעלה דדברי רבינו מוכחי אנפשייהו דבחדא לטיבותא לא סגי אלא בעינן שמו ושם עירו ואין ה"נ דבשם אביו נמי סגי במקום שם עירו וכבר ראיתי להפוסקים ז"ל מערכה מול מערכה שנחלקו בהבנת דברי רבינו עיין בהכנה"ג אות ר"ד ור"ה בהגהת הטור סימן כ"ח:

הלכה כח

מצאו כתוב וכו'. ירושלמי מצאו שטר כתוב בו איש פ' מת וכו' ומפרש לה רבינו דל"ד איש פ' אלא פב"פ קאמר ומזה נראה להוכיח דעת רבינו דבפ' ב"פ סגי אף שלא הזכיר שם עירו וכמ"ש לעיל וכן דעת הרא"ש ז"ל אף ששאר המפרשים לא רצו להבין כן משום חומרא דא"א ע"ע. ועמ"ש וכן מי שנשתתק וכו' עמ"ש בפ"ב דין י"ו:

הלכה כט

אל יקשה בעיניך וכו'. עיין הרמ"ך. והדרך הנראה יותר בדברי רבינו דס"ל כר"י שהביאו התו' שם דף פ"ח דנק"ה מתוך חומר וכו' דלית לן למימר אנן סהדי דדייקא ומנסבא ונאמן ע"א בכך מה"ת אלא מתקנת חכמים הוא דנאמן ואין זה עקירת דבר מה"ת כיון שדומה הדבר הגון להאמין וכו' ע"כ ומ"ש רבינו שלא הקפידה תורה וכו' הכוונה שהרגיש בקו' ר"י וכו' והיינו אל יקשה בעינך וכו' שכתב ברישא וכמ"ש הרל"מ ז"ל ע"ע: